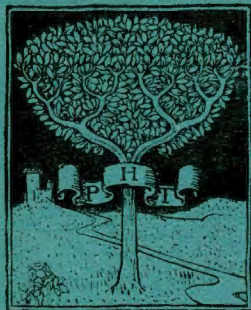

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1912

UTGIFVEN

AF

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

CARL MAGNUS STENBOCK

SAMFUNDETS SEKRETERARE

ÅRG. XIV.

HÄFT. 2-3.

INNEHÅLL

Erik XIV:s almanacksanteckningar, hans dagböcker, ritningar och musiknoter i urval utgifna af CARL MAGNUS STENBOCK. Med 29 planscher.

UNDER ARBETE:

Porträttsamling tillhörig öfverstelöjtnanten greve Reinhold von Rosen, med talrika illustrationer. Af N. SJÖBERG.
Register till Örnbergs »Svensk släkt-kalender» och »Svenska ättartal».

ERIK XIV:s
ALMANACKS-ANTECKNINGAR

HANS DAGBÖCKER, RITNINGAR OCH
MUSIKNOTER I URVAL UTGIFNA

AF

CARL MAGNUS STENBOCK

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1912
[120367]

Konung Erik XIV:s

Almanacksanteckningar, dagböcker, ritningar och
musiknoter,

i urval utgifna af

Carl Magnus Stenbock

En privatman i Stockholm, notarien Birger Lundell, förvärfvade för några år sedan ett band astrologiska almanackor, sammanförda under namn af Stadii Euphemirides och tryckta i Köln 1560. Detta tryckalster är egentligen ej sällsynt, exemplaret dessutom fuktskadadt och föga vackert. Det var håller icke för tryckets skull, som boken var begärlig. Köparen hade fäst sig vid de många underliga, obegripliga anteckningarna i den. Hvem kunde ha skrivit dem? Snart kom han att gissa på *Erik XIV* och han sökte skaffa sig visshet därom.

När jag fick höra detta, bad jag få undersöka boken. Det fick jag mot löfte att offentliggöra en redogörelse af min granskning. Jag insåg då icke fullt hur svår och grannliga uppgiften var.

De bägge stilarterna som antecknaren i Euphemeriderna användt underkastades en närmare granskning. Dels var det en vacker drifven stil, mest i margerna till almanackorna, — att den blifvit suddig och grof samt följaktligen på sina ställen till ytterlighet svårläst beror på papperets beskaffenhet —, dels var det en skrift, som ej kunde åstadkommit på vanligt sätt med gåspenna och bläck, utan förutsatte en trästicka eller något dylikt samt sot och vatten. Nu är kung *Erik XIV:s* normala stil mycket karakteristisk och ej sällsynt, och anteckningar på samma egenomliga sätt med sot och vatten skrifna af kung *Erik* finnas i en bok, som kungl. biblioteket räknar bland sina dyrbarheter. Man har alltså rikligt material. En jämförelse visar också att den som

skrifvit anteckningarna i Stadii Euphemirides är konung *Erik XIV*, han och ingen annan.

Under denna granskning visade det sig att af jämförelse-materialet rätt mycket dels icke alls var tillgängliggjordt i tryck, dels i mindre tillfredsställande skick och svåråtkomligt. Ett urval ansåg jag lämpligt att offentliggöra. Detta bildar på sätt och vis ett slags bakgrund, mot hvilken de nyupptäckta anteckningarna böra ses, för att lättare finna förståelse och sympati. Det var helt naturligt att valet i främsta rummet föll på sådana alster af den olycklige konungens hand, som voro ägnade att belysa hans sinnesbeskaffenhet, hans konstnärliga anlag, hans personlighet.

Början göres med kung *Eriks* dagböcker för åren 1566 och 1567, de enda som finnas i behåll. Dessa äro dokument af stort värde äfven för nordens politiska historia. År 1566 se vi honom ännu normal, med landsfaderlig omsorg sysslande med rikets angelägenheter i detalj. Man skall dock finna här och där små drag, som tyda på sjuklig sinnesbeskaffenhet hos nedskrifvaren. Mot slutet af året tar kung *Erik* också medicin mot melankoli, detta olyckliga arf efter modern, drottning *Katarina*. Allt mer och mer växer sig sjukdomen fast. I dagboken under följande året 1567, af kung *Erik* själf kalladt det olyckligaste, följa vi hans själstillstånd steg för steg till det hemska mörkret under Sturemorden. Därefter ingenting alls under sex sju veckor.¹ Nästa anteckning, den 6 juli, är ett värtaligt vittnesbörd om tillståndet. Vårdslöst ditkastad föga lik kung *Eriks* vackra, regelbundna bokstäfver är skriften i anteckningen: »Decolari curavi Christophorum cocuum» (Jag har låtit halshugga kocken Kristoffer). Var han rädd för förgiftning? Sådant antydes ofta i det följande och förvånar för öfrigt icke med tanke på hans tillstånd. Hela dagboken underrättar oss nämligen om sjukdomens gång. Man plågar honom med våta lakan och dålig mat; en kammartjänare tvingar honom att böja knä, men hvarför vet han icke; man talar till honom i gåtor, dem han ej förstår. Midt ibland förebräelserna mot *Karin Månsdotter* för stygghet, lyser dock fram hans vackra kärlek till henne. Dagboken uppgifver till slut att rådet den 31 december erkänner *Karin Månsdotter* som kung *Eriks* gemål och rättmätig drottning och håller sönerna i deras äktenskap för de närmaste rätta och lagliga arfvingarna till Sveriges rike.

¹ De astrologiska anteckningarna äro på förhand ditskrifna.

Detta är också hufvudtemat med variationer i den högst egenomliga afhandlingen som kung *Erik* antecknat i margerna af Sabellici *Aeneas*. Det är den logiska syllogismens form kung *Erik* använt. Arfrike är bättre än valrike, kung *Erik* har ärf regementet, men hertig *Johan* vill utestänga hans barn och åter införa valrike, Sverige till fördärf; hertig *Johan* är ej värd att vara konung, hertig *Johan* älskade lögn, han är blott »på skägget» lik sin fader, men har ej fört »erligt lefverne». Men om kung *Erik* slipper lös så lofvar han stort; han har ett utförligt program på hvad som skall uträttas i Sverige. Och att han kunde komma lös, det tviflar han ej på; femhundra gudfruktiga, tuktiga stridsmän vore ej så omöjligt att få, om i hela riket två af hvar härads uttoges »så är icke omögeligt att jag konung *Erik* kan snarligt blifva förlossad».

Afhandlingen är helt visst skriven för att kringspridas i afsikt att återuppväcka känslorna för kung *Erik*, Sveriges arfkonung. Det stannade nog endast vid detta utkast. Det är på vintern eller våren 1575 på Örbyhus som kung *Erik* nedskrifver dessa anteckningar. Konung *Johan* var rädd för *Eriks* fina hvassa penna och att dylika utgjutelser skulle nå en lätrörd allmänhet. Han gaf befallning om att papper samt bläck och penna icke finge tillhandahållas den fångne. Men skriva ville och måste kung *Erik*. Han reder sig då med en trästicka eller dylikt, doppar den i sot och präntar. Man får beundra hans uppfinning, och att kunna använda dessa tarfliga skrifdon till att åstadkomma en i det hela för ögat så tilltalande skrift, är värdt beaktande. Men suddig kan den vara, och på sina ställen erbjuder den hart när oöfvervinnerliga svårigheter vid dechiffreningen.

Trästickan fuktad och doppad i sot använde kung *Erik* också till att rita, och på det sättet begagnadt är manerret verkligen mycket lyckadt. Margerna i samma bok, där de logiska slutledningarna finnas, bevara ett 50-tal teckningar af konungens hand.

Teckningar af samma konstnär finnas också i Strabo »De situ orbis», förvarad i Vetenskapsakademiens bibliotek. Utom tvänne mansfigurer finnas där de första landskapsteckningarna i Sverige. När Ahlqvist kallar dessa och teckningarna i Sabellicus »för måhända de äldsta af någon *bevisligen* svensk konstnär»,¹ så har han

¹ Sannolikt var kung *Erik* den äldsta kopparstickare i Sverige (Jfr Klemming Ur en samlares anteckningar sid. 59 o. f.). I Erik XIV's afsättningsakt finnes nämligen därom en intressant notis: 'han wille göre alla Swenska sigh til Eester

icke tagit tillbörlig hänsyn till flera konstnärnsnamn under vår medeltid.

Detta exemplar af Strabo »De situ orbis» innehåller därjämte ett antal högst intressanta musiknoter skrifna af konungen egenhändigt.

Till sist de nyupptäckta anteckningarna af kung *Erik* i Stadii Euphemirides.

Det är som att åka en beckmörk natt i åskväder. Blixtarna belysa landskapet då och då, så att man kan urskilja konturerna. Dock endast ett ögonblick och mycket svagt. Sedan åter mörker. Så, synes det mig, kasta dessa korta notiser ljus öfver episoder i kung *Eriks* lif. Och detta från 1560 till 1575. Vi få vidare se honom på Örbyhus fördrifvande tiden med att nedskrifva namnlängd på namnlängd, ibland med små personkarakteristiker, som vittna om att den olycklige konungen då helt förlorat herraväldet öfver sitt förstånd.

Vid återgifvandet af kung *Eriks* dagböcker och almanacksanteckningar har med den latinska originaltexen endast den förändringen vidtagits, att *v* ersatt *u* som konsonant, *q*-tecknet återgifvits med *æ* samt att förkortningarna upplösts. För öfrigt har kung *Eriks* stafning och hans språk fått stå oförändrade. En öfversättning af dessa latinska anteckningar har ansetts behöflig. Jag har därvid begagnat mig af en troligen på 1740-talet gjord tolkning, normaliserat stafning och språkformer samt reviderat den, hvarvid jag haft god hjälp af min kollega lic. A. Holmberg, till hvilken jag härmed ber att få framföra min erkänsla.

Man vet att kung *Erik* fört dagböcker under flera år, men endast två äro i behåll, nämligen de för åren 1566 och 1567. Den förra förvaras i Uppsala universitetsbibliotek under signum E 279 a. Handskriften bär på försättsbladet kung *Eriks* initialer E R samt har en vacker af honom präntad titel: *Commentaria Historia Regis Erici XIII cum directionibus et profectionibus planetarum domorum et partium pro Anno 1566*. Dess proveniens är icke känd.

och träler, Hwilket han och haffuer welet beteckne medh then åsnen han sielf hadhe uthstucket i kopper, och achtede late then Figuren bliffue afftryckt. Och hade samme Figure sikh så, at ther udi stodh en man som ledde en Åsna effter sikh, och then Åsnen hadhe een stor sandsäck klöffuet på ryggen, och effter Åsnen gick en man medh een gisle, som honom gislede ock slogh.' Intet exemplar finnes i behåll.

Så mycket bättre kända äro de öden, som öfvergått följande års dagbok. Dessa äro i högsta grad säregna och förtjäna ånyo framhållas. På försättsbladet läsa vi nämligen:

Hunc librum ego Gregorius Larson Borastus Norcopiensis Canonicus Cracoviensis Præpositus Wiskiewitz, trium Regum in Polonia Secretarius redemi Wilnæ a Jacobo Henn Sveco caupone ibidem anno D:ni 1603 eidem Jacobo oppignoratum a Gustavo Erici Regis filio in Moscoviam antea profecto, illicque extincto.

Eller på svenska: Jag Gregorius Larson Borastus från Norrköping, Canonicus i Krakau, præpositus i Wiskiewitz, trenne konungars i Polen sekreterare, har inlöst denna bok i Vilna år 1603 af en svensk källarmästare Jakob Henn, hos hvilken boken varit pantsatt af Gustaf, konung Eriks son, som förut hade rest till Moskva.

På andra sidan har friherre *Åke Rålamb* skrivit:

Den 22 novemb. 1673 fech jag denna bock i Paris au faubourg S Germain uhti en krydboo bland sönderskurne svenske papper som K. Casimirs dverg som geste i mit qwarter, war en liten Polak kunde god Swenska hade solgt åth krydkrämaren hade jag kommit 8 dagar för hade jagh fådt 10 st. kistor med Swenska handlingar som Sigismundus togh medh sig ifrån Sverige, och K. Casimir fört medh sigh i Frankrike, och lemnad efter sin död. Åche Rålamb.

Inom Rålambska samlingen bar boken signum 8° nr 24 och kom 1886 med denna samling till Kungl. Biblioteket.

Själff har kung *Erik* upptill på första sidan gjort en anteckning:

Annus 67 infelicissimus Erico Regi (år 67 det olyckligaste för konung Erik). I kanten antecknar *Gregorius Borastus* »*Propria manus Regis*» (konungens egen hand).

Dessa dagböcker ha tidigt uppmärksammats. De äro ofta afskrifna och äfven öfversatta. Åtminstone ett par olika tolkningar förekommer. Tryckta i utdrag äro dessa dagböcker förut i Gjörwells Kongl. Bibliotekets Handlingar.

Äfven utdrag af öfversättningarna ha förut varit tryckta af Fant, Handlingar till upplysning af Svensk historia 2. Upsala 1789.

Tolkningarna äro dock icke tillfredsställande. Ett exempel: i 1567 års almanacka omtalas att kung *Erik* förde *Karin Månsdotter* till Borås. I den latinska texten står dock »*ad mensam*», hvilket öfversättaren efter den tidens stafning återgifvit med *til Bords*. På tryckeriet har man tydligen sedan läst å för d och fått *Borås*.

1566

Januarius 25 Nyårsdag Mandatum est Engilberto Tesaurario commutationem parve monetæ in magnam Rivaliæ institueræ.

Januarius 6 Helge tre Kongedag.

Januarius 19 Henricus Biscob.

Januarius 25 Paulus Conversus

Februarius 2 Kyndersmes-sedagh.

Januarius 26

Dixit mihi Ambrosius Prefectus commeatuum tantum Panis superesse ex novissima expeditione ut sufficiat pro terrestri exercitu ad duos Menses, preterea & tantum Servisiæ quantum opus esset pro 1²/₂ Mense.

Rediit Gerardus Cantor ex Germania reddens litteras ad filiam Lantgravij Scriptas.¹

Februarius 11 Constituti sunt Capitanei super omnem Classem, & expediti sunt aliqui qui Nautas conscriberent per totum Regnum.

Martius 1 Venerunt litteræ a Domino Nicolao Boye grod premisisset Dominum Ericum Gostavi & Nicolaum Sturæ ut obsidione cingerent Båhus arcem.

Scripte sunt litteræ ad Norvegianos ut se dedant sub Regno Svetiæ.

1566

Jan. 25

Befalldes skattmästaren *Engelbrekt (Anderson)* att i Reval förbyta det små myntet uti stort.

, 26

Berättade mig proviantmästaren *Ambrosius (Göranson)*, att så mycket bröd vore öfrigt efter sista expeditionen, som kunde förslå för landtarmén i två månader, och dessutom så mycket dricka, som behöfdes i halfannan månad.

Kom sångaren *Gerard (von Wonn)* tillbaka ifrån Tyskland och återlämnade det bref, som var skrifvet till landtgrefvens (*Filips af Hessen*) dotter (*Kristina*).

Febr. 11

Tillsattes kaptener öfver hela flottan och utsändes några, som skulle utskrifva båtsmän öfver hela riket.

Mars 1

Kom bref ifrån herr *Nils (Anderson) Boije* att han skickat herr *Erik Gustafson (Stenbock)* och *Nils (Swanteson) Sture* förut till att belägra Bohus Slott.

Skrefs bref till normännen, att de skulle gifva sig under Sveriges krona.

¹ För ²⁸/₂ stå två liknande meningar utstrukna.

Dixit mihi Engilbertus Quæstor hospitalia duo pro vulneratis militibus unum in Westrogotia alterum in Smålandia constituta esse.

Tradidi scribe argenti ut faceret monetari 7,350 argenti.

Martius 2

Scriptum est ad omnes prefectos Westrogothiæ ut summa diligentia commeatum & æquos pro machinis procurent ad Båhus expugnationem.

Concluserunt Consiliarij non esse mittendos Legatos ad tractatum pacis in confinibus, ut Danzærus petierat.

› 4

Reversus est Matthias Gæc ex Fodina Occidentali & nihil effecerat.

› 5

Captivatus est Justus ab Alefeldt Præfectus æquitum Germanorum.

› 6

Venerunt litteræ a Domino Nicolao Boye quod, nondum machinæ pervenissent ad Båhus & adjunxerat sibi pro Consiliarij Comitem Svantonem & Dominum Gustavum qui videbantur magis expeditionem impedire quam promovere.

Dixit mihi Ludovicus Franc Secretarius de Nautis ex Germania procurandis sufficienter provisum esse.

Dixit mihi Gorgonius Scriba Armamenti 150 Scipundo salis nitri hic in Regno præparata esse anno 65, & 22^r magistros & officinas ordinatas.

› 7

Berättade mig räntmästaren *Engelbert (Anderson)*, att två lasaretter för bleserade soldater voro upprättade, det ena i Västergötland och det andra i Småland.

Lämnade jag silfverskrifvaren (*Lennart Germundson*) 7,350 marker silfver att myntas.

Mars 2

Skrefs till alla fogdar i Västergötland, att de med all flit skulle skaffa proviant och hästar till kanonerna för Bohus belägring.

Beslöt rådet, att man icke skulle skicka legater till fredstraktaten på gränsen, som (*Charles de Danzay*) hade begärt.

› 4

Kom *Mattias Gök* tillbaka ifrån västra grufvan, utan att hafva någonting utträttat.

› 5

Arresterades tyska ryttmästaren *Justus von Alefeld*.

› 6

Kom bref ifrån herr *Nils (Anderson) Boje*, att kanonerna ännu icke kommit fram till Bohus och hade han tagit grefve *Svante (Sture)* och herr *Gustaf (Olofson Stenbock)* till rådgifvare, hvilka syntes mera hindra än befordra expeditionen.

Sekreteraren *Ludvig Frank* berättade mig, att man gjort nödiga anstalter till sjömäns anskaffande ifrån Tyskland.

Berättade mig arkliskrifvaren *Gorgonius*, att 150 skeppund salpeter blifvit tillverkade här i riket år 1565 och 22 sjudare anstälts.

› 7

^r operarios esse uts.

- Martius 9 Scriptum est ad Hermannum Phepher Antverpiensem ut Salem, Sal nitri, Sulfur, arma æquitum & peditum, gladios bombardos, manuales & cætera armamenta que Danzevil ejus famulus pollicitus esset primo vehere huc curaret mitti.
- › 10 Tractavi cum populo de his duobus articulis an vellent pacem facere talem sicut Rex Daniæ per Danzeum petierat, aut si illa pax displiceret qualem pacem Danis concedere deberent.
- › 11 Venit nuntius ex Livionia quomodo fudisset Polonos & fugasset ab Carrhus obsidione Dominus Henricus Claudij & 100 occubuissent, 50 capti essent ab hostibus inter quos multi insignes proditores, quos debita poena affecisset.
- Allate sunt litteræ a Viburgo quod 2 Februarij Johannes Laurentij intrasset Russiam.
- Propositum est plebi per Georgium Petri an illis videretur consultum ut connubium cum Lotharingis inirem, aut Si illud non succederet quid esset faciendum.
- Item de excusione per tippos Legum.
- › 13 Scriptum est responsum Carolo Danzeo Legato Gallico, si Rex Daniæ velit pacisci nobiscum ut fiat conventus in Falcenberg

- Mars 9 Skrefs till *Herman Phepher* i Antwerpen, att han på första vårdag skulle hitskaffa salt, salpeter, svafvel, gevär för rytteriet och fotfolket, värjor, musköter och den öfriga beväpningen, som hans betjent (*Vilhelm*) *Danzevil* hade lofvat.
- › 10 Rådplägade jag med ständerne om tvänne ämnena, om de ville ingå en sådan fred, som (*Fredrik II*) konungen i Danmark föreslagit genom (*Charles de*) *Danzay*, eller, om de icke gillade den freden, på hvilka villkor de ville sluta fred med danskarne.
- › 11 Kom bud ifrån Liffland, att herr *Henrik Klasson* (*Horn*) hade slagit polackarna på flykten och drifvit dem ifrån Karkhus belägring, 100 af fienden hade stupat och 50 tagits till fånga, ibland hvilka voro många stora förrädare, dem han gifvit tillbörligt straff.
- Kom bref ifrån Viborg, att *Johan Larsson* (*Björnram*) d. 2 febr. kommit in i Ryssland.
- Föreställdes ständerna genom *Göran Persson*, om de funno rådligt, att jag skulle förmåla mig i Lothringen, (med *René*, dotter till hertig *Carl* af Lothringen) eller om det icke lyckades, hvad jag då borde göra.
- › 13 Jämväl om lagens utgifvande från trycket.¹
Skrefs svar till franska ambassadören (*Charles de*) *Danzay*, att om (*Fredrik II*) konungen i Danmark vill underhandla med oss om fred, måste

¹ Tryckningen verkställdes icke.

secundum¹ vetus foedus, seclusis Polonis & Lubecensibus, atque caveatur melius nostris Legatis venturis quam antea remittatque injuste captivatos Legatos.

Scriptum est responsum Regi Galliæ suis subditis licere tantum mercium durante Bello Narven vehere quantum in Svetiam Salis asportaverint.

Misse sunt litteræ congratulatoriæ ad Regem Scotiæ una cum excusatione quorundam Scotorum captivationis in mari.

Venerunt aliqui Germani æquites ab alijs missi ut causam suam purgarent. Martius 14

Responsum accepi a Plebe illos nullomodo velle pacem cum Danis inire illis conditionibus quibus Rex Daniæ proposuerat per Danzeum, sed si pax ulla fieri deberet² illis conditionibus omnes subscribere que a me Regi Daniæ missi fuerant, quin & si quid ultra Regnum Svetiæ in hoc bello justissimo a Danis lucrari posset summis viribus defensuros nec velle ut jus Hallandiæ & Sconingiæ Regi Daniæ cedatur. › 15

De connubio responsum est si placeret licere cum Lothoringis illud contrahere sine oprobrio ullo mei aut meorum, si illi ante in tempore non veniant quam mihi placeret intra vel extra Regnum pauperem aut divitem ducerem svaderent.

mötet hållas i Falkenberg efter gamla fördraget, polacker och lybeckare därifrån uteslutas, våra sändebud få bättre säkerhet än förut och de förre sändebuden som han orättvist arresterat, lössläppas.

Svarades konungen i Frankrike, att hans undersåtar skulle få föra så mycket varor under kriget till Narva, som de transporterade salt till Sverige.

Affärdades lyckönskingsbref till konungen i Skottland, med ursäkt för att några skotska skepp blifvit uppbringade på hafvet.

Kommo några tyska ryttare, som de andra utskickat, att urskulda sig.

Fick jag svar af ständerna, att de för ingen del ville ingå fred med Danmark på de villkor, som konungen föreslagit genom *Danzay*; utan, om fred skulle slutas, borde alla underskrifva det förslag, som jag skickat till konungen i Danmark, och om Sverige kunde vinna något vidare i detta rättmätiga krig af Danmark, skulle de försvara det med alla krafter, och icke tillåta, att Halland och Skåne lämnades Danmark. Mars 14
› 15

Om giftermålet svarades, att om jag behagade, fick jag ingå det i Lothringen, utan någon min eller de minas skymf, och om de icke förut i tid komma tillsammans rådde de mig, att jag skulle taga hvem jag behagade, inom eller utom riket, fattig eller rik.

¹ Juxta uts. och *secundum* öfverskr.

² *debebat* uts.

Ut Leges imprimantur Svecanice cum correctionibus etiam consensum¹ est.

Hæc omnia sigillis & litteris confirmata.

Martius 18

Venerunt nova ex Germania quomodo Cæsar Maximilianus publico mandato prohibuisset Germanis ne ullus commercium cum nostratibus exercere deberet.² Similiter vetuerat ne quis principum Germanorum nostre causæ faveret aut ullus miles nobis inserviret germanus.

19

Venerunt Litteræ a Comitæ Svantonæ quibus referebat Machinas pervenisse ad Bohus & aliquot turmas equitum & vexilla peditum Domino Nicolao Boye esse premissa in occursum Cristierni Munck qui dicebatur cum Norwegianis obsidionem solvere velle.

Scriptis præterea sibi consultum videri ut omnes rustici Vestrogotiæ supetias³ Nicolao Legato feram,⁴ quod etiam tractare se jam incepisse.

Scriptum est ad vicem gerentem in Dorpt ut aliquot transfugas qui ad illum profugerunt remitteret juxta foedus.

Scriptum est ad Dominum Henricum Claudii ut omnia prædia Giorgii Yxkul secundum ejus litteras in usum R Pæ sumeret, aut pecuniam ei traditum persolvi curat.

Bifölls, att lagen skulle tryckas på svenska med förbättringar.⁵

Detta allt stadgades med sigill och bref.

Mars 18

Kommo nyheter ifrån Tyskland, att kejsar *Maximilian* uti öppet påbud förbjudit tyskarna att drifva någon handel med de våra. Äfven hade han förbjudit, att någon af tyska furstarna skulle få antaga vår sak eller någon tysk soldat gå i tjänst hos oss.

19

Kom bref ifrån grefve *Svante*, hvaruti han berättade, att artilleriet var framkommet till Bohus och att några skvadroner ryttare och fänikor fotfolk voro skickade förut af herr *Nils Boije*, att möta *Kristiern Munk*, som sades med norrmännen ärna upphäfvu belägringen.

Dessutom skref han, att han tyckte rådligt, att alle bönder i Västergötland hjälpte öfverste *Nils (Anderson Boije)*, hvarom han redan börjat underhandla.

Skrefs till höfvidsmannen i Dorpat, att han i enlighet med fördraget skulle skicka tillbaka alla öfverlöpare, som rymt till honom.

Skrefs till herr *Henrik Klasson (Horn)* att han skulle konfiskera alla *Göran Yxkulls* gods enligt sitt bref, eller laga att han betalade de pänningar han uppburit.

¹ Oriktigt för *consensum*.

² *Et* uts.

³ *suppetias* uts.

⁴ Troligtvis felskrifning för *ferant*.

⁵ Jämför anm. under 11/3 1566.

Venit responsum a Rivaliensibus super litteras ad eos a¹ Iæne-
copia scriptas quibus negabant se ullum auxilium hoc bello navale
posse prestare, concedentes ut contractum cum hostibus faciam
cedendo illis passagium ad Narvem si vellem.

Martius 20

Conscripta est Historia Vardbergensis Latinæ & mandatum
est ut typis excuderetur.

Datum est responsum Nobilibus Livoniensibus.

Dixit mihi Gorgonius Scriba Armamenti se tot hastas hal-
bardaras & bombardas misisse ad Vardberg quot Acho Benedicti
petierat.

› 21

Scriptum est responsum Comiti Svantoni mihi consultum
videri ut omittant illud iter contra Cristiernum monacum, quod
etiam filio ipsius & Legato Nicolao Boij est perscriptum ut potius
sibi a mari caveant & auxilium a tertia Legione & non a
Rusticis querant.

› 23

Collocutus sum cum mea Sorore de connubio Ducis Magni
& ipsius & accepi negativum responsum.

› 24

Mandatum est Petro Laurentij cum 3 navibus armatis trajicere
in Germaniam ad comparandos nautas & armamenta nec non ex-
plorandi causa.

Kom svar från Revalborna på det bref, som var skrifvet till dem
ifrån Jönköping, hvarti de sade sig icke kunna göra någon hjälp till sjös i
detta kriget; men tilläto mig att sluta öfverenskommelse med fienden,
äfvén med segelfartens öppnande till Narva, om jag ville.

Mars 20

Blef historien om Varbergs belägring färdig på latin och befalldes
att den skulle tryckas.²

Svarades liffländska adeln.

Berättade mig arkliskrifvaren *Gorgonius*, att han skickat så många
spjut, hillebarder och musköter till Varberg, som *Åke Bengtson*
(*Färla*) begärt.

› 21

Svar till grefve *Svante*, att jag tyckte bäst vara, att han lämnade
marschen emot *Krister Munk*, hvilket äfvén skrefs till hans son och
öfverste *Nils Boije*, att de skulle hålla sig ifrån hafvet och hellre taga
hjälp ifrån det tredje regementet, än af bönderna.

› 23

Talade jag med min syster (*Sofia*) om hennes giftermål med hertig
Magnus och fick ett afböjande svar.

› 24

Per Larsson befalldes, att gå öfver till Tyskland med tre krigs-
skepp, att värfva båtsmän, skaffa gevär och speja.

Från *Anders Sigfridson (Rålamb)* kom underrättelse, att styc-
kena framkommit till Bohus.

¹ in uts. och a öfverskr.

² Helsingius, Mart. Olai, Vera et brevis narratio etc.

Venerunt nova ab Andrea Sigfridi quod machinæ pervenissent ad Bâhus. Accepi responsum a Domino Carolo Morneo quod vellet congregare tertia Legionem, quamvis importunum jam tempus esse conquereretur.

Martius 25 Puniti sunt prefecti æquorum vectilium quia magnam partem eorum suffurati erant, & nullos fere debito tempore ad usum machinarum nec non pro commeatu vehendo miserant.

• 26 Retulit mihi Dux Magnus Saxonix se adfirmativum responsum a mea Sorore de connubio accepisse.

Missus est Architectus Jænecopiæ qui ibi fortalitium ædificaret & precepi prefecto & subditis ejus loci ut ei diligenter operam navarent.

Percepi ex relatione architecti Calmarnensi ut 15000 operum diariorum a prefectis minus prestita fuisse quam deberent.

• 29 Dixit mihi Engilbertus Questor milites omnes qui in præsidio Vardbergensi cum Carolo Morneo fuerant sua stipendia accepisse. Preterea retulit idem commeatum in promptu esse protota classe ad 2 Menses, reliquum ex Finlandia & terris Septentrionalibus ad Sudercopiam missurum, ut ad quosvis usus paratus esset.

Constitutus est Matthias Thome scriba monetæ.

Dixit mihi Ambrosius nulla molendina manualia nec pistrica ferrea hoc 65 anno perdita esse, seque molendina quot opus essent & ultra Vardbergi reliquisse.

Fick jag svar ifrån herr *Charles de Mornay*, att han ville samman- draga det tredje regementet, fast han klagade att tiden var obe- kväm.

Mars 25 Straffades förmännen för trossen, för det de stulit en stor del däraf, och icke i behörig tid skickat några hästar att framföra stycken och proviant.

• 26 Berättade mig hertig *Magnus* af Sachsen, att han fått ja af min syster (*Sofia*) om giftermålet.

En byggmästare sändes till Jönköping, att där uppbygga en skans och fogden med bönderna där i orten befalldes att göra honom allt biträde.

Förnam jag af byggmästarens berättelse ifrån Kalmar, att fogdarna presterat 15000 dagsverken mindre, än de hade bort.

• 29 Räntmästaren *Engelbert* (*Anderson*) sade mig, att alla soldater, som varit med *Karl Mornay* i Varbergs belägring, fått ut sin sold.

Dessutom berättade han mig, att proviant var tillreds för hela flot- tan för tvänne månader, och att han skulle skicka det öfriga ifrån Fin- land och Norrland till Söderköping, att vara tillreds vid påkommande behof.

Matts Tomason förordnades till skrivvare vid myntet.

Mandatum est Ambrosia molendina & pistrices supervacaneas a Vardbergo revehere curare.

Reversus est Johannes Laurentij ex Russia cum litteris Rutheni quibus declarabat, se quedam secretiora in mandatis ipsi Johanni dedisse si in illis ipsi obsequium facere velle foedus optimum pro meo placito mecum initurum interea autem antiquum foedus servaturum. Hæc autem injunxerat Johanni, ut rogoræt¹ me Sororem Regis Poloniae Polono in odium ei mittere.

Junii 11

Condonata est culpa inobedientiae Nicolao Boye.

› 13

Jussus est Nicolaus Svantonis comparere in juditio ob inobedientiam in mandato quod habuerat de Germanis æquitibus & propter negligentiam ad Båhus.

Dixit mihi Gorgonius Scriba Armamentarij se decem Lastas pulveris tormentarij in promptu pro expeditione habere, & quod procuraturus est apud fodinas 60 lastas Sulphuris singulis annis ab operarijs reddi.

Mandatum est Admiralio Henricum Arvidi cum aliquot navibus in oceanum transmittere & data est ei instructio quomodo se gerere deberet.

› 27

Punitus est præfectus annonæ Brunolphus Benedicti ob suam infidelitatem & furtum.

Emendavi charitatem annonæ & extraneorum mercium Holmiæ.

Ambrosius (Göranson) sade mig, att inga handkvarnar och järnmortlar 1565 gått förlorade, och att han lämnat af de förra, så mycket som behöfdes och mera i Varberg. *Ambrosius (Göranson)* befalldes, att låta föra ifrån Varberg de kvarnar och mortlar, som voro öfverflödiga.

Kom *Johan Larsson (Björnram)* tillbaka ifrån Ryssland med rysens bref, hvaruti han förklarade sig hafva gifvit *Johan* några hemligheter i befallning. Om jag i de målen ville göra honom till viljes, skulle han ingå ett nära förbund efter mitt behag och emellertid behålla det gamla. *Johan* hade han befallt, att han skulle bedja mig skicka sig polska konungens syster, polacken till förtret.

Jun. 11

Fick *Nils Boije* tillgift för sin olydnad.

› 13

Befalldes *Nils Svanteson (Sture)* stå till rätta för ohörsamhet i den befallning han haft om tyska rytteriet och för försummelse vid Bohus.

Arklämästaren *Gorgonius* sade mig, att han hade 10 läster krut tillreds till expedition, och att han skulle laga, att arbetarna vid grufvorna lämnade 60 läster årligen.

Befalldes amiralen *Henrik Arvidson* att med några skepp segla ut i Nordsjön och han fick instruktion, huru han skulle förhålla sig.

› 27

Proviantmästaren *Brynolf Bengtson* straffades för otro och stöld. Afhjälpte jag dyrheten på spannmål och utländska varor i Stockholm.

¹ Tydliggen felskrifning för *rogaret* (*rogaret*).

Juli 1

Dixit mihi Procurator Georgius Petri punitos esse præfectos qui inobedientes fuerant in congregandis armis post pugnam Freibæcensem. Nec non & eos qui negligentes fuerant hisce 3 annis in munienda Civitate Calmariensi.

Condonavi Claudio Flemmingo delicta cum navalibus prefuerat negotijs.

Ordinati sunt aliqui questores qui redditus Danarf appellatos conquirerent. Constitutus est Franciscus Gotheius in exquisitorem Holmensem.

Venerunt litteræ a Regina Daniæ per quas intercedebat iterum pro pace mitissimis & fallacissimis verbis tum etiam pro liberatione uxoris Jahannis Holc.

Ablegatus est Petrus Laurentij cum frumentarijs navibus ad classem.

Juli 4

Expeditus est Jacobus Hospach in Germaniam pro comparandis 3 vexillis peditum Germanorum.

Mandavi Gorgonio Scribæ Armamenti tradere ad expeditionem Båhusianam futuram 1½ Lastas pulveris bombardarum manualium.

Pollicitus est mihi Gorgonius prætus se curaturum ut 10 lastas pulveris manualium bombardarum in penu residuum haberem absque machinarum pulvere. Condonavi Andreæ Sigfridi culpam suam in expeditione Båhusiensi nuper commissam.

Dixit mihi Gorgonius tot Tormenta campestris vulgo Stormstyccer esse in promptu quantum ad duas legiones oporteret habere.

Juli 1

Sade prokuratorn *Göran Persson* mig, att de höfvidsmän blifvit strafade, som varit olydiga, att draga tillhoppa vapnen efter slaget vid Fräbäck. Äfven de, som varit försumlige dessa tre åren, att befästa Kalmar stad.

Fick *Klas Fleming* förlåtelse för sina felsteg, då han var vid sjöärendena.

Tillsattes några räntmästare, att indrifva kronans inkomst af danaarf. Tillsattes *Frans Gotheius* till uppbördsman uti Stockholm.

Kom bref ifrån drottningen i Danmark, hvaruti hon med söta och falska ord yrkade på fred och på *Johan Holks* hustrus lösgifvande. Skickades *Per Larsson* med spannmålsfartyg till flottan.

4

Sändes *Jacob Hospach* till Tyskland, att värfva 3 fanor fotfolk. Befälde jag arkliskrifvaren *Gorgonius* att utlämna till expedition emot Bohus halfannan läst krut till handgevären.

Gorgonius lofvade mig att draga försorg om att jag skulle hafva i förråd 10 läster krut till handgevären förutom det som tillhörde styckena. Gaf jag *Anders Sigfridson (Rålamb)* tillgift för sin sista förseelse uti expeditionen mot Bohus.

Gorgonius sade mig, att han hade så många stormstycken tillreds, som fordrades för 2 regementen.

Rogavi Dominum Hovenschelium ut Dux exercitus ad Båhus profecturi esset quod ipse renuit.

Recepi Argentum a Fodina Salebergensi pro anno 65.

Julii 5

Missus est Nicolaus Svantonis in Germaniam cum litteris ad Johannem Claudij Legatum ut perficeret Lotharingicum negotium aut alibi mihi de uxore providerat secundum instructionem sibi datam.

Venit nuntius a Domino Claudio Cristierni quod Dani non ausi fuissent egridi Sundium sed tantum se ostentassent & mox revertissent quapropter ipsum telonium ex mercatoribus accepisse & cum victualia nondum advenissent & 50 mercatorias naves Sale onustas reperisset cum ipsis domum reverti deliberasse rogat quid opus sit facto.

› 6

Missus est Josua Jeneviz in Germaniam ut unam turmam æquitum procuraret.

Retulit mihi Dux Magna Saxonie se tantum intellexisse ex quotidiana conversatione, quod consanguinei Ducis Finlandie non essent futuri mihi fideles aut benevoli.

› 7

Rediit Dominus Claudius Cristierni ab expeditione. & retulit eadem que prius scripserat.

› 8

Reversus est Johannes Garp capitaneus ex captivitate Danica & retulit qualiter Claudius captus fuerat.

Bad jag herr *Hogenskild (Nilson Bielke)*, att han skulle åtaga sig befålet öfver armén, som gick till Bohus, hvilket han vägrade.

Emottog jag silfret ifrån Salbergs grufva för år 1565.

Julii 5

Skickades *Nils Svantesson (Sture)* till Tyskland, med bref till öfverste *Hans Klasson (Bielkenstierna)*, att han skulle bringa saken i Lothringen till slut, eller ock annorstädes se sig om efter en hustru åt mig efter den instruktion han hade fått,

Kom bud ifrån herr *Klas Kristerson (Horn)*, att danskarna icke vågat gå utur sundet, utan endast visat sig och strax vändt tillbaka, hvarföre han själf tagit tull af köpmännen, och emedan provianten ännu icke kommit och han råkat 50 köpmanskepp lastade med salt, ärnade han med dem gifva sig hem, hvarifrån han afvaktade befallning.

› 6

Josua Jenevitz skickades till Tyskland att värfva en skvadron ryttare.

Berättade mig hertig *Magnus* af Sachsen, att han så mycket förstått af dagligt umgänge, att hertigens af Finland släktingar icke skulle blifva mig trogna och tillgifna.

› 7

Kom herr *Klas Kristerson (Horn)* ifrån sin förrättning och berättade detsamma, som han förut hade skrifvit.

› 8

Kaptenen *Johan Garp* kom tillbaka ifrån danska fångenskapen och berättade, huru *Klas* hade blifvit fången.

- Julii 9 Mandatum est Âchoni Benidicti ut non discedat a Vardbergo sed maneat in officio priori.
- › 11 Dixit mihi Gorgonius 1000 currus pro victualibus vehendis esse in Westrogothia comparatos.
- › 12 Erratum commisi ex ira subitanea.
Dixit mihi Erasmus Raqvaldi quod in Orientali fodina Daliæ apud antiquum foramen inventa esse nova vena & quod excepta illa ex priori fodina ex 12 ulnis ligni reciperent singulis diebus 16 tunas minere ut prius quondam tempore Domini Patris.
- › 13 Constitutus est dux Magnus Saxonix ut belli dux esset contra Danum & mandatum est ei Båhusiam iterum expugnare. Ablegatus est Dominus Claudius Cristierni secunda vice ad expeditionem maritimam contra Danos.
- › 14 Ablegatus est Gregorius Trullonis secunda vice in Daniam pro liberatione captivorum utriusque partis.
Lustrati Sunt Æquites pretorij.
- › 15 Venerant littere ab Âchone Benidicti quo modo Rex Daniæ misisset suum exercitum ad Halmstadium & jam Velsingense in Hallandia transgressos esse.
Scriptum est ad ducem Saxonix ut maturaret iter, & ad Carolum Morneum ut milites quam primum colligat, illis etiam se-
-

- Julii 9 Befalldes Åke Bengtson (*Färila*), att han icke skulle gå ifrån Vardberg, utan blifva vid sin förra beställning.
- › 11 Sade *Gorgonius* mig, att 1000 vagnar voro färdiga i Västergötland, till att föra proviant.
- › 12 Begick jag ett fel af hastig vrede.
Rasmus Ragvaldson sade mig, att i Österdalarnas grufva vid gamla öppningen vore funnen en ny malmgång och att de, utom den utaf förra grufvan, fingo hvar dag af 12 alnar med 16 tunnor malm, såsom fordöm i min herr faders tid.
- › 13 Förordnades hertig *Magnus* af Sachsen till general och chef mot dansken och befalldes att åter belägra Bohus.
Klas Kristerson (Horn) skickades andra gången till en sjöförättning emot de danska.
- › 14 Sändes *Göran Trulsson* andra gången till Danmark för fångarnas befrielse å ömse sidor.
Mönstrades lifregementet till häst.
- › 15 Kom bref ifrån Åke Bengtson (*Färila*), att konungen i Danmark skickat sin armé till Halmstad, och att den redan gått öfver Vessinge pass uti Halland.
Skrefs till hertigen af Sachsen, att han skulle skynda sig, och till *Charles de Mornay* att med första hopdraga krigsfolket. Äfven till

cunda vice ut ad Bogesund convenient, tum prefectis ut victualia hosti præripiant in nostra terra.

Venit nuntius a confinibus quomodo Dani totam Cindiam & Marcam depopulati essent & pagum Domini Gostavi Torpa & Risa edes Broderi Erii aliosque Nobilium villas incendio absumsissent. Juli 16

Dixit mihi Ericus Matthei se Instructionem publicam prefectorum omnibus prefectis misisse.

Constitutus est Thomas vit magister Ignis artificialis. › 18

Dixit mihi Gorgonius Scriba Armamenti tot machinas se pro fortalitie Calmarnensi muniendo quantum opus esset ad Arcem & Civitatem procurasse.

Retulit mihi Gorgonius omnem inventionem Gyllii novissimam fere inutilem esse & perfecte non prestitam.

Scriptum est iterum ad Ducem Saxonie ut acceleret iter & videat ut hostem intercipere possit ne tam facile egredi ut intrare queat.

Persolutum est Guilhelmo Danzeuil pro armis traditis ad usum hujus belli. › 19

Concluserunt Consiliarij petitioni Ruteni non esse morigerandum sed Legationem excusatoriam mittendam.

Scriptum est ad Carolum Morneum secunda vice ut exercitum Duci Magno demandatum congreget & videat si possit exitum Danis occludere.

dem andra gången, att de skulle mötas vid Bogesund, och till fogdarna, att de skulle taga bort provianten för fienden i vårt land.

Kom bud ifrån gränsen, att danskarna sköfdat hela Kind och Mark och uppbränt herr *Gustaf (Olson Stenbocks)* Torpa och Risa, *Broder Erikssons* hus och andra adelsmäns gårdar. Juli 16

Erik Mattson (Körning) sade mig, att han skickat fogdeinstruktion till alla fogdarna.

Förordnades *Thomas Vit* till fyrverkerimästare. › 18

Arkliskrifvaren *Gorgonius* sade mig, att han hade så många stycken till Kalmar fästning, som behöfdes både till slottet och staden.

Gorgonius berättade mig, att hela *Gyllii* sista uppfinning vore nästan onyttig och icke fullkomligen verkställd.

Skrefs åter till hertigen af Sachsen, att han skulle skynda sig och se till, att han kunde förekomma fienden, att han icke lätt slapp ut, som han kommit in.

Betalades *Wilhelm Danzeuil* för de gevär han levererat i detta kriget. › 19

Rådet beslöt, att man icke skulle bifalla ryssens begäran, utan att man skulle sända en beskickning att ursäktas sig.

Till *Charles de Mornay* skrefs andra gången, att han skulle sammandraga den hertig *Magnus* anförtrödda armén och se till, att han kunde afskära danskarna reträtten.

Duci Magni tertio ut properet etiam est injunctum propter¹ necessitatem tum imminentem.

Julii 20

Venerunt litteræ a Petro Cart quod hostes usque Scaris per-
rupissent incendio & cede vagantes.

Convocata est Legio prima & Septem turmæ æquitum ut in
Oerebro convenirent 1 die augusti.

Mandatum est Rusticis ut Lingnis intercluderent exitum hosti-
bus quod Broter appellant.

Secunda vice scriptum est ad Ducem Saxoniz ut properet
cum hostis in media Vestrogothia iam moraretur.

, 21

Jurarunt omnes æquites pretorij tam veteres quam novi fide-
litate & obedientiam.

, 22

Confirmavi privilegia Comitibus Svantoni & Petro & dederunt
mihi certificationem suæ fidei.

Constituti sunt Procuratores in omnibus Provincijs Regni.
Dixit mihi Georgius Petri se tradidisse Duci Saxoniz viclisse
super omnes tractatus de successione hæreditarij iuris mei ad
coronam Svetiæ.

Judicium Comitio Svantonis acepi de Duce Finlandiæ.

Ordinavi Exploratores domesticos Holmiæ.

Hac nocte exarsit Suburbium Septentrionale Holmiæ quod
fuit maxima parte liberatum mea opera.

Juli 20

Hertig *Magnus* ålades nu för tredje gången att han skulle skynda
sig för den öfverhängande nödvändigheten.

Kom bref ifrån *Peter Kart*, att fienden hunnit ända till Skara,
ströfvande med mord och brand.

Sammankallades första regementet och 7 skvadroner ryttare, att
mötas i Örebro den 1 augusti.

Bönderna befalldes, att göra förhuggningar i fiendens rygg, något
som kallas bråtar.

Skrefs andra gången till hertig *Magnus*, att han skulle skynda,
emedan fienden uppehöll sig midt i Västergötland.

, 21

Svuro både de nya och gamla ryttarna vid liffanan huld och trohetshed.

, 22

Bekräftade jag grefvarne *Svantes* och *Pers* privilegier och de
gåfvo mig försäkran om sin trohet.

Tillsattes prokuratorer i alla rikets landskap.

Göran Persson sade mig, att han lämnat hertigen af Sachsen
en vidimation af alla handlingar om min arfsrätt till Sveriges krona.

Fick jag veta grefve *Svantes* omdöme om hertigen af Finland.

Tillsatte jag spejare i husen i Stockholm.

Denna natten kom elden lös på Norrmalm i Stockholm, som mäst
släcktes genom mitt biträde.

¹ *circu* uts.

Venit nuntius a Duce Saxoniae quod non auderet Jenecopiam contendere nam omnes milites & subditos conterritos & Dominum Claudium Aochonis retulisse hostem trans fegremo pervenisse. Significavit mihi Petrus Cristierni se Jenecopiam velle servare ultra autem progredi prius quam plures milites posset manscissi non audere.

Julii 23

Contionem habui ad vexillum Clementis Islebij qui a Smålandia venerant de fidelitate quam omnes unanimiter sunt polliciti armatique sunt etiam hoc die juxta morem nostrae Legionis.

Venit nuntius a Carolo Gera quod hostes abhuc non longius pervenissent quam ad Scara ibi unum Mortarium & 10 parvas machinas quas vulgo falcum apellant eos interceptisse cum 6000 globorum necnon alia ad machinas spectantia, plura autem damna machinis evenisse nisi per ipsum salvatae essent.

24

Rescriptum est Duci Saxoniae mihi non convenire ei Argentum mutuare ut antea petierat si expeditionem contra hostes adeo segniter velit exequi.

Venit nuntius ab Admiralio ex quo intellexi ipsum omnia media querere ut revertatur & nihil efficiat.

Rescriptum est ei quod si revertatur ante expeditionem factam ipsum auctoritatem suam in perpetuum amissurum.

Scriptum est iterum de expeditione contra Danos ut prius Carolo Morneo Petro Christierni, Nicolao Petri & Volfgango Petri.

Kom bud ifrån hertigen af Sachsen, att han icke vågade sig till Jönköping, ty alla soldaterna och bönderna voro rädda och herr *Klas Åkeson (Tott)* hade berättat, att fienden kommit öfver Fägremsö.

Juli 23

Per *Kristerson (Sjöblad)* berättade mig, att han väl ville försvara Jönköping, men att han icke vågade gå längre, förrän han fick mera manskap.

Höll jag tal till *Klemens Islebii* fännika, som hade kommit från Småland, om trohet, hvilken de alla enhälligt lofvade och fingo samma dag vapen, lika med vårt eget regemente.

Kom bud ifrån *Karl (Holgerson) Gera*, att fienden ännu icke kommit längre än till Skara, hvarest de borttagit en mörsare och 10 falkoner med 6000 kulor och annat som hörde till styckena, hvilka hade lidit ännu större skada, om de icke af honom blifvit räddade.

24

Skrefs tillbaka till hertigen af Sachsen, att jag icke fann mig i att lämna honom det begärda penninglånet, om han icke ville utföra sin expedition emot fienden raskare.

Kom bud ifrån amiralen, hvaraf jag förstod, att han sökte alla utvägar att vända om och intet uträtta. Till honom skrefs tillbaka, att han skulle för all sin tid mista ämbetet, om han kom tillbaka utan någon förrättning. Äfven skrefs för andra gången om expedition emot danskarna, till *Charles de Mornay*, Per *Kristerson (Sjöblad)*, *Nils Person (Silfversparre)* och *Wolfgang Persson (Räder?)*.

In andem sententiam etiam Petro Cart & reliquis prefectis Vestrogothiæ data sunt mandata.

- Julii 25 Ordinavi numerum 40 nobilium pro corporis custodia.
Promisit magister Aulæ Cristiernus se Instructionem ductorum exercitus ipsis promulgaturum.
- › 26 Jussi Engelberto Tesaurario persolvere Hermanno Pheper quod ei debebatur pro armis traditis.
Accepi Argentum a Chamera quantum opus erat pro itineri Bellico nempe ad 1800000 marcarum.
- › 27 Pollicitus est Gerardus Grammai se persoluturum Marchioni Badensi suam dotem si modo in mercibus tantum Vardbergi aut Holmiæ¹ reciperet & accepit in Argento 5000² thalerorum.
Persolutum est æquitibus aulæ & Islebij vexillo sua stipendia.
Promiserunt Scribæ mercium se in promptu procuraturos tantum panni quantum pro prima Legione & universis æquitibus hoc anno sufficeret.
Tradidi Tesaurario Engilberto argentum valore 10000 thalerorum pro emendo Sale.
- › 28 Cælebravi cœnam Domini.
- › 29 Descessimus ab Holmia ad Ålasten per unum milliare.
Non fuit plus pecuniæ in præsentī quam 170000 marce.

Samma befallning fingo äfven *Peter Kart* och de öfriga fogdarna i Västergötland.

- Julii 25 Tillsatte jag 40 adelsmän till lifdrabanter.
Lofvade hofmästaren *Krister Persson* att han skulle meddela krigsbefälet deras instruktion.
- › 26 Befalldes jag skattmästaren *Engelbert (Anderson)*, att betala *Herman Phepher* för de gevär han lämnat.
Fick jag silfver ifrån räntkammaren, så mycket som behöfdes för resan till kriget, nämligen 180,000 marker.²
- › 27 Lofvade *Gerhard Grammai*, att han skulle betala markgreffen af Baden dess hemgift, om han allenast finge lika mycket i varor i Vardberg eller Stockholm, och fick han 5,000³ daler i silfver.
Betaldes hofrytteriet och Islebii fännikan deras sold.
Lofvade kramskrifvarena att hålla färdigt så mycket kläde, som i år fordrades för första regementet och hela rytteriet.
Lämnade jag skattmästaren *Engelbert (Anderson)* 10,000 daler i silfver för att köpa salt.
- › 28 Gick jag till Herrens nattvard.
- › 29 Reste jag ifrån Stockholm en mil till Ålasten.
För det närvarande funnos icke mera än 170,000 marker i pänningar.

¹ *hic* uts.

² I msc. en nolla för mycket.

³ Siffran är möjligen ändrad till 6,000.

Dixit mihi Georgius Petri Secretarius Gubernatores Holmenses nolle certificationem fidelitatis in absentia facere.

Misi Prefectum culinæ Holmiam ut eos adduceret.

Venerunt litteræ ab Erico Henrici quod Hostis ad Leccæ læn¹ & Lidecopiam tenderet. Julii 30

Alatus est rumor² a classe per quendam nautam qui dicebat se vidisse quod nostri mare obtinuissent & hostes fugassent capta Prætoriana nave Lubecensium & una ex precipuis Danorum.

Adducti sunt Gubernatores Holmenses qui mutarunt sententiam pollicentes fidelitatem se polliciturus scripto.³

Scriptum est ad Ducem Saxonix ut mihi cum reliquis duabus Legionibus & æquitibus universis occurrat in Valla Vestrogotix⁴ commissis Carolo Mornay 4 Vexillis peditum & una turma æquitum ad viarum anfractus percludendos.

Mandatum Andreæ Sigfridi cum summa diligentia procurare ut machinæ & omnia armamenta earum parata sint.

Jussi Bruntoni Benedicti unam turmam æquitum in Vermlandia conscribere.

Ordinatum est precium omnium mercium & publico mandato ordinantia promulgata.

Sekreteraren *Göran Persson* sade mig, att Stockholms magistrat icke ville svärja trohet under min frånvaro.

Sände jag köksmästaren till Stockholm att tvinga dem därtill.

Kom bref ifrån *Erik Henrikson*, att fienden gick till Läckö län och Lidköping. Juli 30

Kom ett rykte ifrån flottan med en båtsman, som sade sig hafva sett, att våra hållit sjön och fienden flytt, sedan lybeckarna förlorat sitt amiralskepp och danskarna ett af sina förnämsta.

Stockholms magistrat förmåddes att ändra mening, så att den lofvade att skriffligen afgifva trohetsförsäkran.

Skrefs till hertigen af Sachsen, att han med de öfriga bägge regementena och hela rytteriet skulle möta mig i Vestgöta dal, sedan han lämnat *Charles de Mornay* 4 fännikor fotfolk och en skvadron rytteri att spärra passen.

Befalldes *Anders Sigfridson (Rålamb)* att med all skyndsamhet laga, att artilleriet med hela dess tillbehör blefve tillreds.

Befalldes jag *Brynolf Bengtson*, att utskrifva en skvadron ryttare i Värmland.

Sattes taxa på alla slags varor och en förordning utfärdades därom.

¹ per uts.

² ab uts.

³ Denna mening är svårbegriplig; öfversättningen förutsätter på något korrektare latin *mutarent* i st. f. *mutarunt*, *pollicituros* i st. f. *polliciturus*.

⁴ dato uts.

Injunctum est prefectis Septentrionalibus omnes injustam mercaturam exercentibus rusticis mandare ut Calmarniam se conferant & ibi habitent.

Missus est Petrus Guilhelmi Holmiam ut plus pecuniæ ab Monetario curet adduci.

Profecti sumus ad Svartesiæ per duo milliaria.

Augustus 1 Discessimus a Svartesiæ ad Cersæsund confecto 1 milliari.

› 2 Venit Petrus Bagge a classe dicens quod coactus fuerat ob fractum malum redire cum Hectore ad Elfsnabben & reliquisse classem apud Oelandiam victricem.

Advenit nuntius a Petro Cart qui dicebat Hostes undique absectis silvis interclusos esse & peste & fame summopere premi.

› 3 Alatæ sunt litteræ a Duce Magno Saxonix per qas referebat se omnem diligentiam facturum ut hosti incommodare possit.

› 4 Perigrinati sumus a Cersæsund ad Biscops pratum iuxta Strengnes confectis 3 millis.

Perlatae sunt litteræ a Carolo Morneo quibus perhibebatur ipsum aliquot levibus certaminibus hostem profligasse.

Ab Ivaro Magni nuntius venit arma quæ Vastenis essent male adornata esse.

Ålades norra fogdarna, att befalla alla bönder, som drefvo oloflig handel att flytta till Kalmar och bo där.

Skickades *Per Willamson* till Stockholm att skaffa mera pänningar ifrån myntmästaren.

Reste jag till Svartsjö 2 mil.

Aug. 1 Reste jag ifrån Svartsjö till Kersösund en mil.

› 2 Kom *Peter Bagge* ifrån flottan och sade, att han blifvit nödgad, för det masten blifvit afbruten, att gå tillbaka med Hector till Elfsnabben och lämna den segrande flottan vid Öland.

Kom bud ifrån *Peter Kart*, som sade, att fienden på alla sidor var innesluten inom förhuggningar och svårt led af pest och hunger.

› 3 Kom bref ifrån hertig *Magnus* af Sachsen att han med all flit skulle söka göra fienden afbräck.

› 4 Reste jag ifrån Kersösund till biskopsängen vid Strängnäs 3 mil.

Fick jag bref ifrån *Charles de Mornay*, hvori berättades, att han drifvit fienden på flykten i några skärmytslingar.

Kom bud ifrån *Ivar Månson (Stiernkors)*, att de gevär, som funnos i Vadstena, icke voro i godt stånd.

A Militibus in castris nuntius venit rogans opem illis feri quam citissime¹ ipsos contentos absque stipendio militari si sibi succurratur.

Scriptum est responsum Carolo Morneo & Petro Cart ut videant ne hostis impunæ² evadere possit nos in itinere esse & illis succurrere velle, cum adhuc venimus ut quantotius³ copias nobiscum jungant.

Duci Magno data est optio utrum apud exercitum an ad nos redire mallet vetitum ne copias a Morneo distrahat.

Ab Admiratio venerunt littere referentes omnem ordinem pugnae Navalis.

Profecti sumus a Strengnes ad Emma in Fogdö confecto 1 miliarium. Augustus 5

Constitutus est Olaus Andreae prefectus Fodinæ occidentalis.

Mandatum est Johanni Canuti custodias agere penes Ducem Finlandiæ.

Venerunt litteræ ab Holmia de⁴ reditu Sancti Eri & Herculis navium & quod cum reliqua Classe Admiralius conaretur persequi hostem.

Advenerunt litteræ Caroli mornei quibus de pulvere conquerebatur.

Profecti sumus ab Embech ad Almböce in Recarne confectis 4 miliaribus. 6

Äfven ifrån soldaterna i lägret, att man med första skulle komma dem till hjälp. De voro nöjda att tjäna utan sold, om de allenast blefvo hulpne.

Skrefs svar till *Charles de Mornay* och *Peter Kart*, att de skulle tillse, det fienden icke oskadd kom undan, att vi voro på vägen och ville undsätta dem samt att de med det snaraste skulle stöta till oss, så snart vi kommo.

Hertig *Magnus* fick välja, antingen han ville blifva vid armén eller komma till oss; men förbjöds att skilja trupperna ifrån *Mornay*. Ifrån amiralen kom bref, som innehöll hela slagordningen i sjöbataljen.

Reste jag ifrån Strängnäs till Emmå i Fogdö en mil.

Aug. 5

Tillsattes *Olof Andersson (Oxehufvud)* till fogde i västra bergslagen.

Befalldes *Johan Knutson*, att hålla vakt hos hertigen af Finland. Kom bref ifrån Stockholm om skeppen S. Eriks och Herkules återkomst, och att amiralen med den öfriga flottan skulle söka att förfölja fienden.

Kom bref ifrån *Charles de Mornay*, hvaruti han klagade öfver krutet.

Reste vi ifrån Embäck till Almböke i Rekarne 4 mil. 6

¹ Här borde vara ett större skiljetecken, som dock saknas i hs.

² Kanske rättadt till *impune*.

³ Troligen någon felskrifning.

⁴ *adventu* uts.

Venit nuntius a Domino Johanne Claudio qui retulit nondum esse conclusum tractatum matrimoniale inter Lotharingos & me & attulit quosdam articulos in quibus hæsitabant.

Allatæ sunt litteræ a Domino Henrico Claudii quomodo in Dageröo irrupissent precipui ductores exercitus¹ Episcopi Oesiliensis & quomodo a nostris fusi & prostrati essent capti præter alios captivos 40 ex præcipuis nobiles Oesiliensium cæsi totidem.

Scriptum est ad omnes Subditos ut aliquot æquos pro machinis vehendis contribuant.

Scriptum est ad Vestrogothos ut discant suo malo meliorem obedientiam prestare in comeatu & armamentis advehendis.

Scriptum est iterum a² Carolum morneum Pulverem in promptu esse faciat secundum mandatum ut fidelitas requirit.

Iniunctum est Prefectis Holmensibus ut quamprimum mittant ad me³ omnes milites qui cum classe redierant exceptis qui Livoniam⁴ mitti conveniebat & pro custodia urbis requirebantur, idem mandatum habuerunt de vexillo⁵ Clementis Islebij ut omnes⁶ ad me mitterentur.

Augustus 7 Ivimus ab Almböce ad Munca engen inter Ulfubsundium & Arbogiam confectis 6 miliaribus.

Kom bref ifrån herr *Johan Klasson (Bjelkenstierna)*, som berättade, att giftermålstraktaten ännu icke var sluten emellan Lothringen och mig och anförde några punkter om hvilka man var villrådig.

Kom bref ifrån herr *Henrik Klasson (Horn)*, att de förnämsta biskopens af Ösel befälhafvare infallit i Dagerö; men blifvit af våra slagna och drifna på flykten. Utom andra fångar hade 40 af den förnämsta Öselska adeln blifvit tagna och äfven så många dödade.

Skrefs till alla bönder, att de skulle lämna några hästar till artilleriets framförande.

Äfven till vestgötarna, att de af deras egen skada skulle lära sig, att visa mera hörsamhet, i proviant och gevärs framförande.

Skrefs åter till *Charles de Mornay*, att han skulle skaffa krut efter befallning, som hans plikt fordrade.

Befalldes ståthållarna i Stockholm, att de skulle skicka till mig alla soldater, som kommit tillbaka, utom dem som borde sändas till Liffland och fordrades till stadens försvar. Samma befallning hade de äfven om *Klemens Islebii* fännika, att de alla skulle skickas till mig.

Aug. 7 Reste jag ifrån Almböke till Munkängen emellan Ulfund och Arboga, 6 mil.

¹ Oesil uts.

² Otvifvelaktigt skriffel för ad.

³ huc omnes milites uts.

⁴ & Ar uts.

⁵ militibus uts.

⁶ huc mitt uts.

Pervenimus a Muncengen ad Arbogiam peragrato I miliari. Augustus 8
 Premissus est Gorgonius ad Oerebro ut certiores nos reddat de omnibus armamentis tam navalibus quam manualibus qui illuc convenissent.

Scriptum est responsum Reginae Daniae me non posse alijs conditionibus paci quam sicut per Danzeum Regi Daniae fuerat significatum, liberationem autem Vxoris Johannis Holc me admisisse. » 9

Scriptum est responsum Margravio me persolvisse Grammaio quod petierat & convenisse cum famulis ipsius ut integra dos Antverpie numeraretur.

Hoc die pugnatum est ad Allinxås silvam.

Donavi Pauperibus & Scholis 10000 marcarum. » 10

Exercui prætorianos æquites. » 11

Redij¹ Gorgonius armamentarius ab Oerebro incertus de omnibus armamentis. » 12

Condonavi Comiti Svantoni quod contra Gallos perpetraverat.

Profecti sumus ab Arboga ad nederby in Fellensbro confecto I mill.ⁱ. » 13

Mandatum est Petro Laurentij qui navibus preerat ut ad Svinesund hostes incendiis vexaret ut terrestri iteneri suppetias ferre impedirentur.

Kommo vi ifrån Munkängen till Arboga 1 mil. Aug. 8

Gorgonius skickades förut till Örebro, att skaffa oss underrättelse om alla stycken och handgevär, som dit blifvit samlade.

Skrefs svar till drottningen af Danmark, att jag icke kunde ingå fred på andra vilkor, än jag genom *Danzé* gifvit konungen af Danmark tillkänna; men att jag bifallit *Johan Holks* hustrus befrielse. » 9

Skrefs svar till *Kristoffer* markgrefven (*af Baden-Rodemachern*) att jag betalt till *Grammaï* hvad han begärt och att jag kommit öfverens med hans utskickade, att hela hemgiften skulle betalas i Antwerpen.

Denna dag utkämpades en skärmytsling vid Alingsås skog.

Skänkte jag de fattiga och skolorna 10,000 mark. » 10

Exercerade jag lifregementet till häst. » 11

Kom tygvaktaren *Gorgonius* tillbaka ifrån Örebro oviss om alla gevären. » 12

Gaf jag greve *Svante* tillgift för det han brutit emot fransoserna.

Reste jag ifrån Arboga till Nederby i Fellingsbro, en mil. » 13

Per Larsson, som hade befälet öfver flottan, befalldes, att han skulle oroa fienden med brand vid Svinesund så att de hindrades att understödja landtarmén.

¹ Skriffel för *redijt*.

- Augustus 14 Scriptum est responsum Legathis in Lotharingia super omnes condiciones pro arbitrio Lotharingorum & jussum est eis reverti si hac æstate nihil possint perficere.
- Profecti sumus ab Nederby ad Glanshammer confectis duobus magnis milliariibus.
- › 15 Pervenimus ad Oerebro confecto 1 magno mill.ⁱ.
- › 16 Venit nuntius a Carolo Morneo quomodo hostes perrupissent Silvam Alinxås cum non ita bene copta² erat ut dicebatur & evasisse summa cum trepidatione propter adventum nostrum ad Båhus,³ perdidisse tamen ad 500 homines æquos ultra 600 currus ad 300 cum omnibus fere sarcinis.
- › 17 Ablegatus est Georgius Petri ad Carolum³ cum Domino Nicolao Guldenstiern ut perquirerent an auderet⁴ hostem cum 2 Legionibus & 8 turmis æquitum adgredi & repulso ab Båhusia oppugnationem arcis attentare, dictum est eis tertiam Legionem marittimam appellatam quoque ad auxilium venturam.
- › 18 Exercui æquites.
- › 20 Scriptum est responsum Henrico Claudij quomodo se hac æstate in Livonia deberet gerere.

- Aug. 14 Skrefs svar till sändebuden i Lothringen på alla punkter efter lothringarnes godtfinnande och befalldes de att komma tillbaka, om de ingen ting kunde uträtta.
- Reste jag ifrån Nederby till Glanshammar 2 stora mil.
- › 15 Kom jag till Örebro en stor mil.
- › 16 Kom bud ifrån *Charles de Mornay*, att fienden brutit igenom Alingsås skog, emedan den icke var så väl besatt, som sades, och att han kommit undan med största förskräckelse just vid vår ankomst till Bohus. Han hade förlorat 500 man, öfver 600 hästar och bortåt 300 vagnar med nästan allt bagage.
- › 17 Skickades *Göran Persson* till *Karl* med herr *Nils Gyllenstierna* att han skulle tillse, om han vågade angripa fienden med 2 regementen och 8 skvadroner rytteri, och sedan han var fördrifven ifrån Bohus, försöka slottets intagande. Det meddelades, att tredje sjöregementet äfven skulle komma dem till hjälp.
- › 18 Exercerade jag rytteriet.
- › 20 Skrefs svar till *Henrik Klasson (Horn)*, hvad han denna sommar skulle företaga sig uti Liffland.

¹ Otvifvelaktigt skriffel för *capta*.

² *perg* uts.

³ *ad* uts.

⁴ *vellet* uts. och *auderet* öfverskrifvet.

Scriptum est ad Carolum Morneum ut iterum cum aliquot vexillis & plebe vestrogotiæ cingat hostes & intercludat ne per terram ad Vardberg possint reverti.

Scriptum est ad Georgium Petri ut secreto tractaret quedam cum Germanis æquitibus que usui contra hostes forent.

Dixit mihi Gorgonius 1000 instrumenta fossaria & 600 ex Augustus 21 alio genere tum laminas fercas 200 in promptu esse in Oerebro.

Idem & retulit 1800 hastas² 500 halbardacas 382 bombardas manuales 1517 gladios ad manus esse.

Preterea & significavit in Hio Vestrogotiæ 1000, instrumenta tranandi adesse.

Distributa sunt Vexilla nova exercitui.

Lustratus est totus exercitus qui ad Oerebro convenerat. > 22

Consultavi cum universis Capitaneis & prefectis turmarum > 23
quid opus esset facto contra hostem & svaserunt omnes ut Exercitus contineretur usquedum certum esset quid hostis esset facturus ita tamen ut dispergerentur in Ostrogothia & Nericia propter pestem que maxime in castris vigebat.

Discessimus ad Scoelerstada confectis 2 mill.^s.

Adacti sunt milites ad Iuramentum per Cristiernum Petri Oeconomum eo die.

Accidit infortunium meo famulo Gisloni. > 24

Skrefs till *Charles de Mornay*, att han åter med några fanor och allmogen i Västergötland skulle kringräna och innesluta fienden, för att han icke skulle kunna komma tillbaka till Varberg till lands.

Skrefs till *Göran Persson*, att han i hemlighet skulle rådgöra med de tyska ryttarna, om anfallsplaner mot fienden.

Sade *Gorgonius* mig, att 1,000 spadar och 600 af annat slag samt 200 plåtar voro tillreds i Örebro. Aug. 21

Jämväl berättade han, att 1,800 spjut, 500 hillebarder, 382 musketer och 1,517 värjor voro till hands.

Den samme berättade äfven att i Hjo i Västergötland funnos 1,000 pontoner.

Nya fanor utdelades åt armén.

Mönstrades hela krigshären, som var samlad vid Örebro. > 22

Höll jag krigsråd med alla kaptener och befälhafvare vid armén, > 23
hvad jag borde göra emot fienden, och alla rådde mig, att hålla armén tillsammans, till dess man finge visst veta, hvad fienden toge sig före, dock så, att soldaterna förlades i Östergötland och Nerike, för påsten, som rasade i lägret.

Marscherade vi till Sköllersta, 2 mil.

Den dagen togs ed af soldaterna genom hofmästaren *Krister Persson*.

Hände min tjänare *Gisle (Nilsson Struts)* en olycka. > 24

² Felskrifning för *hostes*.

Retulerunt mihi Capitanei Quartæ Legionis omnes navales socios qui ex conflictu redierant ad Vingåcer pervenisse & mandatum expectare.

- Augustus 27 Relatum est mihi Gregorium Trullonis & Jacobum Brocchenhusen ad Vastenis rediisse.
- › 28 Peregrinati sumus a Svinevadh ad Tielmo confectis 4 miliaribus. Venerunt littere ab Doctore Rosenbergio Rengravium in itinere esse in Svetiam cupereque mihi in militaribus rebus inservire. Profecti sumus a Tielmo¹ Vastenis confectis 5 mill:s. Venerunt litteræ a Carolo Morneo quibus pollicebatur se multum hosti incommodaturum cum² redire properaret per Hallandiam & Ballebygd si ei 8 turmæ æquitum & commeatus cum pulvere assignetur.
- › 29 Redijt Jacobus Brocchenhusen ex Dania cum Gregorio Trullonis qui retulerunt responsum ambiguum iterum de liberatione captivorum, intellexi etiam ipsum Brocchenhusen nolle pollicitationem prestitam servare.
- › 30 Relatum est mihi ex fide dignis viris Danos in novissima navali pugna amisisse & suam & Lubecensium Prætorianam navem cum 14 alijs ex tempestate atque perijsse ex illorum exercitu septem milia hominum in mari hoc anno.

Berättade kaptenerna af fjärde regementet, att alla deras kamrater på sjön, som efter drabbningen återvändt, ankommit till Vingåker och där väntade mina ordres.

- Aug. 27 Berättades mig, att *Göran Trullson* och *Jacob Brocchenhusen* kommit tillbaka till Vadstena.
- › 28 Reste jag ifrån Svinevad till Källmo 4 mil. Kom bref ifrån doktor *Rosenberger*, att Rhengrefven (*Filip*) vore på väg till Sverige och ville gå i krigstjänst hos mig. Reste jag ifrån Källmo till Vadstena 5 mil. Kom bref ifrån *Charles de Mornay*, hvori han lofvade att göra fienden mycket afbräck då han skulle skynda sig tillbaka genom Halland och Bollebygd, om han finge 8 skvadroner ryttare samt proviant och krut.
- › 29 Kom *Jacob Brocchenhusen* ifrån Danmark med *Göran Trullson*, hvilka andra gången medförde ett tvetydigt svar om fångarnas befrielse. Jag erfor äfven, att *Brocchenhusen* själf icke ärnade hålla sitt löfte.
- › 30 Berättades mig af trovärdigt folk, att danskarna i sista sjöslaget hade mist både sitt och lybeckarnes amiralskepp med 14 andra utaf stormen, och att 7,000 man af deras armé omkommit på hafvet detta året.

¹ ad uts.

² rediret uts.

Scriptum est ad Holmenses ut Guilhelmo Danzovil persolveretur pro armis.

Tradita est pecunia Engilberto ut omnibus posset militibus Augustus 31 persolvere qui in expeditione apud Carolum Morneum erant.

Germanis æquitibus etiam est persolutum mandatum est ei etiam Legioni nautice pannum dare.

Venit nuntius a Georgio Petri qui adduxit certificationem Caroli² quod mandata esset executurus, quod ipse Georgius etiam litteris suis adfirmabat eum facturum.

Advenit Dominus Claudius Cristierni cum Nautis.

Convocati sunt omnes Capitanei & centuriones ad colloquium.

Redijt Dominus Nicolaus Gyldenstern qui eadem referebat ut Septembris 1 Georgius scripserat.

Consultavi cum Domino Claudio an non consultum videretur ei cum exercitu procedere quod ei minime videbatur ob pestem que aulam & exercitum summopere infestabat.

Pollicitus est Dominus Claudius se cum 4 turmis æquitum & 2000 peditum excursionem facturum ad Halmstadium ut ex Båhusia hostis² perduci possit & tentaturum eadem excursionem ex incidijs si possit Civitatem nanscisi.

Skrefs till Stockholms invånare, att *Wilhelm Danzevil* skulle betalas för gevären.

Lämnades pänningar till *Engelbert (Andersson)*, så att han kunde betala alla soldaterna under *Charles de Mornays* befäl. Aug. 31

Tyska rytteriet fick äfven betalning, och han befallning att lämna kläde till regementet på flottan.

Kom bud ifrån *Göran Persson*, som lämnade *Karls* försäkran, att han skulle utföra gifna oder, hvilket äfven *Göran* själf uti sitt bref försäkrade, att han skulle göra.

Kom herr *Klas Kristerson (Horn)* med sjöfolket.

Kallades alla kaptener och underbefäl till rådplägning.

Kom herr *Nils Gyllenstierna* tillbaka, som berättade detsamma som *Göran* hade skrivit. Sept. 1

Rådgjorde jag med herr *Klas (Kristerson Horn)*, om han icke tyckte, att man borde rycka fram med armén, hvilket han ingalunda ville för påsten, som plågade hofvet och armén.

Lofvade herr *Klas (Kristersson Horn)*, att han med 4 skvadroner ryttare och 1,000 till fot skulle göra ett utfall till Halmstad, för att draga fienden ifrån Bohus och försöka, om han med det samma kunde öfverraska staden. 2

¹ de uts.

² alici pos uts.

Mandatum Antonio lustrare Legionem nauticam & cum per-solutum eis esset mittere eos in subsium¹ Carolo.

Septembris 3 Redijt Georgius Petri ex Vestrogothia referens Carolum Mor-neum omnem diligentiam facturum.

Data est instructio Domino Claudio quomodo se gerere de-beret in itiniri Halmstadensi, & accepit litteras beningne ad civi-tatem scriptas.

Scriptum est ad prefectum anonæ in Vestrogothia ut ad exer-citum Caroli com meatum mittat.

Mandatum est Holmensibus 50000 marcarum ad Livoniam transmittere.

> 4 Advenerunt tantum 3 Capitanei primæ Legionis qui vice aliorum conquerebantur stragem militum ex peste svadentes iter ad oportunius tempus intermittendum.

Profecti sumus a Vastena ad Norby confectis $2\frac{1}{2}$ miliaribus.

Venit² nuntius a Danzeo Regem Daniæ paratum esse aliquos circa Martini ad confines mittere qui de controversijs componen-dis agant, sed Salvum conductum a me transmissum Legatis immutasse.

> 5 Peregrinati sumus a Norby ad Broo confectis $1\frac{1}{2}$ milis.

> 6 Profecti sumus a Bro ad Grensholm confectis 2 miliaribus.

Befalldes *Anton* att mönstra sjöregementet och, när det vore slut, att skicka det *Karl* till hjälp.

Sept. 3 Kom *Göran Persson* ifrån Västergötland och berättade att *Charles de Mornay* skulle göra all flit.

Fick herr *Klas (Kristerson Horn)* instruktion, huru han skulle uppföra sig i marschen till Halmstad och fick med sig bref till staden skrifna i vänliga ordasätt.

Skrefs till spanmålsfogden i Västergötland, att han skulle skicka pro-viant till *Karls* armé.

> 4 Befalldes Stockholms invånare att skicka 5,000 marker till Livland. Kommo allenast tre kaptener af första regementet, som på de andras vägnar klagade öfver soldaternas afgang i påsten och rådde att uppskjuta marschen till bekvämligare tid.

Reste jag ifrån Vadstena till Norrby $2\frac{1}{2}$ mil.

Kom bud ifrån *Danzay*, att konungen i Danmark var färdig, att vid Märtenmässotiden skicka några till gränsen att bilägga tvisterna, men att han ändrat passet, som jag gifvit sändebuden.

> 5 Reste jag ifrån Norrby till Bro $1\frac{1}{2}$ mil.

> 6 Ifrån Bro till Grensholm 2 mil.

¹ Tydiligen skrifvel för *subsidium*.

² *responsum* uts.

Reddidit mihi tum primum Georgius Petri litteras a Morneo ipsi traditas ex quibus longe secus reperi quam mihi retulerat.

Mandatum est per litteras Domino Houenscelo ut militibus pannum^r qui Vardbergi erat distribuat.

Retulit mihi Engelbertus ad 10000 marcharum Vardbergi ex venditis mercibus Narvensibus in promptu esse.

Discessimus a Grensholm ad quillinge confectis 3 miliaribus. Septembris 7

Venit nuntius a Gubernatore Livoniæ quomodo hostes cum predatoria manu irrupissent in provinciam nostram & Carchus obsidione cinxisse, rogat sibi subsidium mitti.

Scriptum est ad Johannem Smålandensem & Ericum Sartorem Capitaneos ut cum vexillis suis se Holmiam conferant. 8

Mandatum est Holmensibus 6 Lastas Pulveris tormentarij in Livoniam mittere.

Jussum est Erico Bartoldi cum navibus Narvensi sinu destinatis Livoniæ suppetias ferre.

Scriptum est responsum Henrico Claudij ut omnino succurrat arci Carchus subsidium brevi adfuturum.

Perregrinati sumus a Quillinge ad Åleberge trans Colemoren Silvam confectis 4 miliaribus.

Profecti sumus ab Åleberge ad Runtuna confectis 4 miliaribus. 9

Då först lämnade *Göran Persson* mig de bref han fått af *Mornay*, af hvilka jag fann långt annat, än han berättat mig.

Befaldes herr *Hogenskild (Bielke)* genom bref att han bland soldaterna skulle utdela klädet, som fanns i Varberg.

Engelbert (Andersson) berättade mig, att 100,000 marker voro tillreds i Varberg af narviska varorna, som voro sålda.

Reste vi ifrån Grensholmen till Qvillinge 3 mil.

Sept. 7

Kom bud ifrån ståthållaren i Liffland, att fienden med en röfvarhär infallit i vårt land och belägrat Karkhus, hvarföre han begärde undsättning.

Skrefs till kaptenerna *Johan Smålänning* och *Erik Skraddare*, att de med sina fännikor skulle begifva sig till Stockholm. 8

Befalldes Stockholms borgerskap att skicka 6 läster krut till Liffland.

Befalldes *Erik Bertilsson*, att med de skepp, som voro ärnade till narviska viken, undsätta Liffland.

Skrefs svar till *Henrik Klasson (Horn)*, att han skulle hjälpa Karkhus slott, och att undsättning innan kort skulle komma.

Reste vi ifrån Kvillinge till Ålberga, på andra sidan om Kålmården 4 mil.

Reste vi ifrån Ålberga till Runtuna 4 mil.

9

^r quod uts.

Venit nuntius a Domino Claudio ipsum morbo affectum esse, & ideo non posse expeditionem perficere.

Septembris 10

Mandatum est Magistro Martino ut proficiscatur ad Boonem Birgeri aut Stenonem absolonis & curet ut unus ex ijs expeditionem Claudii Cristierni suscipiat.

Peregrinati sumus a Runtuna ad Dagatorp¹ confectis 4 miliaribus.

- › 11 Profecti sumus ab² Dagatorp ad Refsnes juxta Gripsholmiam confectis 2 miliaribus.

Misi meum Consionatorem ad Ducem Finlandiæ ut adhortaretur eum ad recipiscentiam & meditationem de iusta & æqua liberatione.

- › 12 Missa est Instructio ad Gubernatorem Livoniæ quomodo deberet repellere hostem a Carchus & adgredi Pernoviam.

Ablegatus est Franciscus Mandeslo in germaniam cum Volfango Rædec ad comparandos æquites Germanos pro annuo stipendio.

Respondit Dux Finlandiæ se velle primum Regem Poloniæ adhuc consulere rogabatque ut ei liceret nuntium eo mittere.

Conclusa sunt quedam secreta cum Germanis æquitibus sub Johannis Slitre turma.

- › 13 Profectus sum a Refsnäs ad Rydöön confectis 4¹/₂ miliaribus.

Kom bud ifrån herr *Klas (Kristerson Horn)*, att han var sjuk och därföre icke kunde utföra sin expedition.

Sept. 10

Befalldes magister *Mårten* att resa till herr *Bo Birgeron (Grip)* eller *Sten Axelson (Banér)* och laga, att endera af dem åtager sig *Klas Kristersons* expedition.

Reste jag från Runtuna till Dagatorp 4 mil.

- › 11 Reste jag ifrån Dagatorp till Räfsnäs bredvid Gripsholm 2 mil. Skickade jag min präst till hertigen af Finland att förmana honom till ånger och att tänka på en rättvis och billig befrielse.

- › 12 Skickades instruktion till ståthållaren i Liffland, huru han borde drifva fienden ifrån Karkhus och angripa Pernau.

Skickades *Frans Mandeslo* till Tyskland med *Wolfgang Räder* att värfva tyska ryttare med ett års sold.

Svarade hertigen af Finland, att han ville först rådgöra med konungen i Polen, hvarföre han begärde att få skicka honom ett sändebud.

Gjordes några hemliga öfverenskommelser med tyska rytteriet i *Johan Sliters* skvadron.

- › 13 Reste jag ifrån Räfsnäs till Rydön 4¹/₂ mil.

¹ in *Bion* (oläsligt) uts.

² *Refsnes* uts.

Venit nuntius a Petro Cristierni nullum militem in præsidio¹ Halmstadij esse.

Venit nuntius tristis de obitu Domini Claudii Cristierni.

Septembris 14

Scriptis mihi Dominus Houenscelus de circumstantijs eius temporis Vardbergi.

Relatum est mihi Carolum Morneum esse peste infectum.

› 16

Accepi² Caroli Mornei litteras plurimum³ querulosas, de pecunia, victualibus, pulvere, milite, atque morbis.

Policiti sunt Clavus Laurentij et Dominus Dionisius se velle obire Legationem Danicam.

› 17

Venerunt litteræ a Vermelandia & Dalia quod hostis illuc irruptionem moliretur.

› 20

Constitutus est Petrus Bagge Admiralius.

› 21

Venerunt litteræ ex Vestrogotis quod maxime a nostris proprijs militibus oppressi essent, tum rogabant summopere ut Arx Elfsburgensis aut Bohusensis a me expugnaretur.

› 22

Retulit mihi Doctor Arnoldus per tabellarium magnam seditionem oriri in Belgia.

Scriptum est adhuc ad Holmenses ut duo Vexilla peditum sine mora mittant in Livoniam ne peste moriantur & victualia frustra Holmiæ consumant.

Kom bud ifrån *Per Kristerson (Sjöblad)*, att Halmstad alledes saknade militärisk besättning.

Kom den bedröfliga tidningen om herr *Klas Kristerson (Horns)* död.

Sept. 14

Skref herr *Hogenskild (Bielke)* till mig om ställningen i Varberg vid denna tid.

Berättades mig, att *Charles de Mornay* var smittad af pästen.

› 16

Fick jag *Charles de Mornays* bref, hvori han klagade öfver pänningar, proviant, krut, soldater och sjukdomar.

Lofvade *Olof Larsson* och herr *Dionysius (Beureus)* att åtaga sig beskickningen till Danmark.

› 17

Kom bref ifrån Värmland och Dal, att fienden ärnade där infalla.

› 20

Förordnades *Peter Bagge* till amiral.

› 21

Kommo bref ifrån västgötarna, att de voro svårt tryckta af våra egna soldater, hvarföre de högeligen begärde, att Elfsborgs eller Bohus slott af mig skulle belägras.

› 22

Berättade mig doktor *Arnold (Rosenberger)* genom bref, att ett stort uppror var på färde i Nederland.

Skrefs till Stockholms invånare, att de utan dröjsmål skulle sända två fännikor fotfolk till Liffland att de icke skulle dö af pästen och förtära provianten fruktlöst i Stockholm.

¹ *Vardbergi* uts.

² *Cal* uts.

³ *de* uts.

Septembris 23 Missus est nuntius secretus in Daniam ut sciremus quando essent expeditionem suscepturi.

Retulerunt mihi exploratores qui ex Arbogia missi fuerant quomodo Halmstadium non esset præsidij bene munitum.

› 24 Scriptum est ad Boonem Griphum Legatum quod nihil Sibi timeret in Halmstadio adgrediendo, sin id non auderet Morneo copias traderet.

Scriptum est ad Petrum Laurentij vice¹ Admiralium ut sibi caveret a Pomeranis.

Scriptum est ad Petrum Cart ut currus a Danis captos diligenter servet pro futuro itineri æstatis.

› 25 Mandatum est Gubernatori Vestrogothiæ & Prefecto commatuam Ambrosio ut² Vardbergum usque ad futurum mensem Maj munirent victualibus.

Precepi Andreæ Sigfridi procurare ut Machinæ per hijemem in tuto servaventur Vastenis.

Scriptum est responsum Domino Houenscalo ut bono animo sit quidquid presidium Vardbergensem necessarium foret in tempore me provisurum.

› 26 Venerunt rustici ex Vetle hæred rogantes sibi opem ferri pollicentesque se omnia officia prestituros bonorum subditorum si vellem Båhusiam occupare.

Sept. 23 Skickades ett hemligt bud till Danmark, att få veta, när de tänkte företaga sin expedition.

Berättade mig spejarna, som voro sända ifrån Arboga, att Halmstad icke var väl försedt med krigsfolk.

› 24 Skrefs till öfversten herr *Bo Grip*, att han icke skulle frukta att angripa Halmstad, och om han det icke vågade, skulle han lämna armén till *Mornay*.

Skrefs till vice amiralen *Per Larsson*, att han skulle akta sig för de Pommerska.

Skrefs till *Peter Kart*, att han skulle noga akta vagnarna, som voro tagna af danskarna, för sommarmarschen.

› 25 Befalldes landshöfdingen i Västergötland och proviantmästaren *Ambrosius (Göransson)*, att han skulle förse Varberg med lifsförråd till maj månad.

Befalldes jag *Anders Sigfridson (Rålamb)* laga, att styckena öfver vintern sattes i säkert förvar i Vadstena.

Svarades herr *Hogenskild (Bielke)*, att han skulle vara vid godt mod, och att jag skulle i tid förse besättningen i Varberg med hvad de behöfde.

› 26 Kommo bönder ifrån Vette härad och begärde hjälp samt lofvade, att de skulle göra allt hvad goda undersåtar ålåg, om jag ville belägra Bohus.

¹ Legatum uts. och Admiralium öfverskrifvet.

² Vardg uts.

Venerunt litteræ ab Henrico Claudii æquite, quomodo Carchus Septembris 27
ab hostibus obsideretur & non auderet nisi majoribus copijs hosti-
bus occurrere svadebat autem illam arcem hostibus relinquen-
dam.

Percepi mala nova quomodo Carolus Morneus & Jacobus 30
Henrici cum nimis prope hostium castra cum parva manu¹ mili-
tatum ivissent ab hostibus intercepti & capti essent.

Dixit mihi Georgius Petri Hallandenses obsides fidem violasse,
qui misi pro aliorum liberatione fuerant.

Accepi Registeria colonorum Danicorum in Svetia.

Pollicitus est Comes Svanto Se velle Legationem suscipere Octobris 1
ad conventum Falcenbergensem.

Scriptum est ad universos Præfectos Vestrogothiæ ut victualia
per hijemem necessaria Vardbergum quam primum mittant.

Jussi Erico Henrici & Bruntoni Birgeri attendere super copias 3
Vestrogothicas donec aliquis Legatus mitti queat.

Pollicitus est quidam Flandrus qui se cognatum Ducisse Par-
mensis dicebat, se primo quoque tempore allaturum in Regnum
bombardas æquitum minores, arma pro æquitibus, item Archi-
tectum cum varijs artificibus, tum quasdam Naves bellicas venales
adducturum.

Kom bref ifrån riddaren *Henrik Klasson (Horn)*, att Karkhus Sept. 27
belägrades af fienden och att han icke vågade gå honom till mötes
utan mera trupper. Han rådde därföre, att man skulle lämna det
slottet till fienden.

Fick jag elaka tidningar, att *Charles de Mornay* och *Jacob 30*
Henrikson, då de gått ut med en liten trupp att skärmytsla, för nära
fiendens läger, blifvit uppsnappade och fångna.

Göran Person sade mig, att halländska gisslomän, som voro skic-
kade för andras befrielse, brutit sitt löfte.

Fick jag förteckning på danska bönder i Sverige.

Lofvade grefve *Svante*, att han ville åtaga sig beskickningen till Oct. 1
mötet i Falkenberg.

Skrefs till alla fogdar i Västergötland, att de med första skulle
skicka proviant för hela vintern.

Befallde jag *Erik Henrikson* och *Brynte Birgeron (Lillja)* att 3
hålla uppsikt öfver vestgötatrupperna, till dess någon fältöfverste kunde
komma.

En nederländare, som sade sig vara släkt med hertiginnan af
Parma, lofvade att med första föra in i riket pistoler, gevär för ryt-
teriet, en byggmästare med andra konstförfarna män samt några
krigsskepp till köps.

¹ præda uts.

Octobris 5 Mandatum est Militibus qui sub Carolo Morneo militaverant ut expectent paululum adhuc juxta confines hostium quousque posset aliquis Legatus in ipsius locum mitti.

6 Accepi litteras Petri Cart quibus pollicebatur se ad exercitum iturum tamdiu ut alius substitueretur.

8 Expeditus est Johannes Siggonis ut milites in Dalecarlia & Helsingia congreget una cum populo & irruptionem faciat in Norvegiam ad Hammershus & videat si possit hosti aliqua fortalitia adimere, datæ sunt ei 5 vexilla peditum absque Rusticis & 2 turmæ æquitum murales machine 2, campestres circiter 16, Mortarij 8, cum artificio igneo.

Scriptum est ad omnes capitaneos primæ Legionis ut vexilla impleri curent sub stipendiorum amissione.

Iniunctum est Petro Cart iterum currus hostibus ademptos pro futura expeditione servare.

9 Retulit mihi Boo Griphus quomodo juxta Halmstadium fuisset & cum subito civitatem dedere noluisent se non potuisse ob militum inobedientiam civitatem attentare,¹ aliter tamen ipse & illi pollicite fuerant.

Obtulit per litteras suum famulitium Rengravius quidam nomine Philipus Saufvagiæ.

Oct. 5 Befalldes soldaterna, som hade tjänt under *Charles de Mornay*, att vänta litet vid gränsen, till dess en annan fältöfverste kunde komma.

6 Fick jag bref ifrån *Peter Kart*, hvori han lofvade, att gå till armén, till dess någon annan kunde förordnas.

8 Sändes *Johan Siggeson* att samla soldater i Dalarne och Helsingland tillika med allmoge och göra ett infall i Norge vid Hammarhus och se till, om han kunde afhända fienden några skansar. Han fick 5 kompanier fotfolk utom bönder och 2 skvadroner ryttare, 2 murbräckor, 16 fältskytt, 8 mörsare med fyrverkeri.

Skrefs till alla befälhafvarna vid första regementet att de skulle komplettera deras manskap vid förlust af lönen.

Ålades *Peter Kart* för andra gången att förvara de vagnar, som voro tagna af fienden, till en tillkommande förrättning.

9 Berättade mig *Boo Grip*, huru det hade gått till vid Halmstad att då de icke velat uppgifva staden, har han icke kunnat angripa den för soldaternas olydnad, annorlunda hade likväl han och de lofvat.

En Rhengrefve vid namn *Filip i Saufagen* erböd sig att gå i min tjänst.

¹ quod uts.

Dixit mihi Engilbertus questor accordatum esse cum nautis
Hollandicis de pretio Salis pro uno talero tunnam & quod summa
salis ad 10000 lastarum se extenderet. Octobris 11

Venerunt litteræ a Jacobo Damitz quibus cogebatur fateri
veritatem de sucseu Nostro in Mari. » 13

Punitus est infedelis tesaurarius Andreas Martini qui militibus
60000² marcharum alienaverat. » 14

Nata est mea filia Sigridis. » 15

Scriptum est responsum Rengravio Philippo Saufvagiæ, ab
alijs etiam mihi pollicitum esse milites advehere e Gallia si ipse
citius & commodius id perficere possit me illum honesto loco ha-
biturum. » 16

Dixit mihi Paulus Scutz se procurasse² perfecisseque insignem
levacrum minere in Fodina Salebergensi. » 17

Acceperunt æquites sua stipendia annua pro anno 56. » 18

Pollicitus est Comes Petrus se velle ire in Livoniam & regi-
men provinciæ suscipere. » 20

Puniti sunt hi qui Danos exautoratos permiserunt stipendijs frui. » 21

Revocatum est salarium Tordonis studiosi mendacis.

Dixit Georgius Petri fortuito accidisse exustionem Molendini
Pulveris ad Nacca.

Sade räntmästaren *Engelbert (Andersson)* mig, att han ackorderat
med holländska skeppare om salt för en daler tunnan och att posten
gick till 1,000 läster. Oct. 11

Kom bref ifrån *Jacob Damitz*, hvari han måste bekänna sannin-
gen om vår framgång på hafvet. » 13

Straffades den otrogne skattmästaren *Anders Mårtenson* som hade
afhändt soldaterna 60,000 marker. » 14

Föddes min dotter *Sigrid*. » 15

Svarades Rhengrefven *Philip i Saufvagen*, att andra äfven lofvat
mig soldater ifrån Frankrike, men om han kunde göra det fortare och
bättre, skulle han få en hederlig tjänst. » 16

Sade *Paul Schutz* för mig, att han inrättat en stor uppfostrings-
maskin i Sala grufva. » 17

Fingo ryttarna sin sold för 1566. » 18

Lofvade greve *Per (Brahe)*, att han ville fara till Liffland och
emottaga ståthällarskapet. » 20

Straffades de, som låtit de kasserade danskarna njuta sold. » 21

Återkallades arvodet för en lögnaktig student *Tord*.

Sade *Göran Person*, att krutkvarnen vid Nacka afbrunnit af våda.

¹ milia uts.

² perficisseque uts.

Octobris 22 Advenit Legatus Ducis Megapolensis referens summam miseriam ipsius interrogans ann non liceret ei Polono fidem præstare cum meo consensu. (Hoc sequenti die factum est.)

Scriptum est ad omnes Episcopos, ut præces haberent publicas ad Deum pro¹ successu fælici R. P. & pro mitigatione pestis.

• 23 Scriptum est responsum Ducibus Vimariensibus me esse cupidum fœderis cum illis ineundi, transmissaque Formula fœderis ad eos est, hæc perfidia Ludovici Franc intermissa erant, ad Grumpachium consiliarium eorundem fere in eandem sentiam² est perscriptum.

Venit nuntius a Gubernatore Livoniensi ex quo percepi³ reditis litteris ipsum velle Arcem Carchus hostibus expugnandam relinquere.

• 24 Suffecti sunt prefecti Turmarum omnibus turmis æquitum in locum demortuorum peste.

Scriptum est responsum Duci Saxonie me libenter promoturum eius negotium etiam si Pater eius & multi alij quorum interest ipsum non curant, attamen habita ratione tutelæ meæ Sororis.

• 25 Dixit mihi Engilbertus questor Melchiorum Folger persolvisse pro captivis illis pro quibus sponderat.

Oct. 22 Kom hertigens af Mecklenburg legat och anförde hans stora elände samt frågade, om han icke med mitt bifall kunde underkasta sig Polen. — Detta skedde följande dag —.

Skrefs till alla biskopar, att de skulle hålla böner till Gud för det allmänna bästa och påstens aftagande.

• 23 Skrefs svar till hertigarna af Weimar, att jag vore hågad att ingå förbund med dem, hvartill ett formulär öfversändes, — dessa förhandlingar hade blifvit afbrutna till följd af *Ludvig Franks* trolöshet — och till deras råd *Grumbach* skrefs på samma sätt.

Kom tidning ifrån ståthållaren i Liffland hvaraf jag fann, att han ville lämna Karkhus slott att intagas af fienden.

• 24 Tillsattes ryttmästare vid alla skvadronerna i deras ställe, som voro döde i påsten.

Skrefs svar till hertigen af Sachsen, att jag gärna ville befordra hans sak, fastän hans far och många andra som det angår, icke bry sig därom, likväl i anseende till förmynderskapet för min syster (*Sofia*).

• 25 Berättade räntmästaren *Engelbert (Andersson)*, att *Melchior Fölger* hade betalt för de fångar, för hvilka han gått i borgen.

¹ sus uts.

² Skriffel för *sententiam*.

³ per uts.

Tradidit mihi Engilbertus Registerium bonorum captorum autumnos novissime precedentis.

Venit nuntius a Petro Cristierni quomodo irruptionem prædatoria manu Dani fecissent in Sunnerbo devastassentque duas parochias atque mox illinc fugati essent magna cum strage eorum. Octobris 26

Alatæ sunt litteræ ex Livonia per Laurentium Cællert de conflictu levi commisso in Livonia juxta fluvium Salis¹ cum Polonis & quod nostri superiores hostes fudissent & 40 captivos cæpissent sperandumque esse obsidionem Carchus solvi posse. › 27

Retulit mihi Ericus Snider vexillum suum prope Holmiam venisse cui mandatum ut quamprimum in Livoniam properet.

Dixit mihi Georgius Petri Procurator punitos esse Rusticos Smålandiæ qui absque consensu² R P:æ cum Gijdingis in Dania pacem inierant anno 64. › 28

Prætærea retulit pœnam accepisse præfectos Westrogothia qui negligentes fuerant in frumentatione Vardbergensi procuranda & advehenda.

Donavi aliquot prædia Olavo Gustavi & quibusdam alijs in Livonia.

Redijt Johannes Berlinensis ex Captivitate Lubescensium per saluto præmio liberationis. › 29

Lämnade mig *Engelbert (Andersson)* förteckning på de gods som blifvit tagna förleden höst.

Kom tidning ifrån *Per Kristerson (Sjöblad)*, att danskarna hade ströfvat i Sunnerbo och sköfvat tvänne socknar; men strax blifvit fördrifna med stor förlust. Oct. 26

Kom bref ifrån Liffland genom *Lars Cellert* om en obetydlig drabbning, som skett i Liffland vid floden Salis med polackarne, och att de våra hade drifvit fienden på flykten och tagit 40 fångar, samt att man hoppadas, det belägringen för Karkhus kunde upphävas. › 27

Berättade *Erik Snider* mig, att hans fännika hade kommit nära Stockholm, som hade i befallning att med första skynda sig till Liffland.

Sade prokuratorn *Göran Persson* mig, att bönderna i Småland voro straffade, som utan regeringens tillstånd hade ingått fred med Gydingeboerna i Danmark 1564. Dessutom berättade han, att fogdarna i Västergötland fått sitt straff, som hade varit försumliga att proviantera i Varberg. › 28

Skänkte jag några gods till *Olof Gustafson (Stenbock)* och några andra i Liffland.

Kom *Johan Berlinensis* ifrån fångenskapen i Lybeck, sedan han blifvit lösköpt. › 29

¹ quomodo uts.

² Troligen skriffer för *consensu*.

Octobris 30 Scriptum est ad plerasque civitates Pomeraniæ & Megapoliaæ ut cautionem ferri faciant ne evehatur in^r Daniam aut Lubecam tum illis satis evehere e Regno licebit.

Concessum est Duci Finlandiæ mitteræ in Poloniam pro reconciliatione pacis & pro sua liberatione.

› 31 Missus est Dominus Nicolaus Gyldenstiern cum suis collegis in Russiam pro confirmatione pacis inter Livoniam & Russiam.

Pollicitus est Matthias Gœœc se procuraturum mille gladios armorum ad festum pascatis proximum pro æquitibus prætorianis.

Novembris 1 Venit nuntius ab Erico Henrici & Bruntone Birgeri quod conflixissent mediocri certamine cum Danis ad Berga in Vettehered, ^aquodque ægressi essent Dani cum 5 turmis æquitum & 1000 circiter bombardarijs ad vastandos agros, & ita nostrum exercitum supervenisse & usque ad castra eorum eos esse prosequutus.

Scripsit mihi Dominus Houenscalus³ Vardbergum esse victualibus munitum usque ad 4 Mensem tum etiam globis & pulvere.

› 2 Accepi Medicinam pro melancolia.

› 4 Pollicitus est Dominus Benedictus Gyltæ magister rationum emendationem.

› 6 Venit nuntius ex Finlandia quomodo advenisset tabellarius sive Legatus Ruteni nomine Zousac Savilie.

Oct. 30 Skrefs till de flästa städer i Pommern och Mecklenburg, att de skulle sätta kaution, att ingen tillförsel gjordes till Danmark eller Lybeck; då skulle de få tillstånd till tillräcklig utförsel ur riket.⁴

Beviljades hertigen af Finland att få skicka någon till Polen att underhandla om fred och sin befrielse.

› 31 Skickades herr *Nils Gyllenstierna* med sina kamrater till Ryssland att bekräfta freden mellan Ryssland och Liffland.

Lofvade *Matthias Gök*, att han skulle skaffa 1,000 värjor till nästa påsk åt lifregementet till häst.

Nov. 1 Kom tidning ifrån *Erik Henriksson* och *Brynte Birgeron (Lillja)*, att de hade hållit en drabbning med danskarna vid Berga i Verle härad. Danskarna hade gått ut med 5 skvadroner rytteri och 1,000 musketerare att plundra landet, då vår armé kommit öfver dem och förföljt dem tillbaka i deras läger.

Herr *Hogenskild (Bjelke)* skref mig till, att Varberg var försedt med proviant på 4:de månaden samt med kulor och krut.

› 2 Tog jag in läkedom för melankoli.

› 4 Lofvade räknemästaren herr *Bengt Gylta* förbättring.

› 6 Kom tidning ifrån Finland, att ett ryskt sändebud vid namn *Tusiach Zawiliewitsch* var ankommit.

¹ *Germania* uts.

² *Et cum* uts. och *quodque* öfverskrifvet.

³ *Vardberum* uts.

⁴ Öfversättningen ej fullt säker.

Audivi nova ex Germania quomodo Cæsar postulasset a Vimariensibus captivari Grumpachium quod ipsi minime² admittere voluerunt.

Mandatum est Cancelario ut non desistat ab itineri propter Novembris 7 adventum Legati Rutenici.

Retulerunt mihi Ericus Henrici & Brunto Birgeri quopacto Dani evasissent in suam terram absque ulla clade illata a nostris. » 9

Substitui novum³ nummulatorem in locum prioris in Vesgotico exercitu & injunxi ei sub pœna capitis ne ultra differet stipendium militum eis persolvere. » 10

Advenit Dominus Henricus Claudii ex Livonia & retutit quomodo obsidionem solvissent Poloni ad Carchus. » 12

Concessum est quibusdam Nobilibus & Virginibus Polonicis qui apud Ducem Finlandiæ fuerant ire i Poloniam & tentare si Rex Poloniæ velit Svecos captivos pro ijs remittere sin minus ad finem mensis Martij omnino reverti.

Expeditus est Ericus Andreæ in Germaniam. » 13

Iniunctum est Petro Cristierni ut puniat Rusticos qui Danis in confinibus favebant, si capite nollet plectere saltem transmigrare cogeret. » 14

Hörde jag nytt ifrån Tyskland, att kejsaren fordrade af Weiniarska hertigarna, att *Grumbach* skulle arresteras, hvilket de ej ville tillåta.

Tillsades kansleren att icke inställa sin resa för ryska sändebudets ankomst. Nov. 7

Berättade *Erik Henrikson* och *Brynte Birgeron (Lillja)* mig, att dansken kommit tillbaka i sitt land, utan någon skada af de våra. » 9

Satte jag en ny pänningräknare i Västgöta armén uti den förras ställe, och ålade honom vid lifsstraff att han icke skulle uppskjuta att betala soldaterna deras lön. » 10

Kom herr *Henrik Klasson (Horn)* ifrån Liffland och berättade, att polackarna upphäft belägringen af Karkhus. » 12

Tilläts några polska adelsmän och fröknar, som hade varit hos hertigen af Finland, att vända tillbaka till Polen och försöka, om konungen i Polen ville släppa några svenska fångar för dem tillbaka. Hvarom icke skulle de komma igen till slutet af mars månad.

Skickades *Erik Andersson (Ekeblad?)* till Tyskland. » 13

Ålades *Per Kristerson (Sjöblad)*, att straffa bönderna, som gynnade dansken på gränsen och, om han icke ville taga lifvet af dem, skulle han åtminstone nödga dem att flytta bort. » 14

² consentire uts. och admittere öfverskrifvet.

³ thesaur uts.

- Novembris 15 Dixit mihi Johannes Abeli navarcus se copiam aliquam Salis ex hostibus nactum esse quam in Vestervic collocaverat.
- › 18 Constituti sunt Legifiri per totum Regnum.
Retulit Georgius Petri Procurator 10000 M:r in ærarium que Petrus Odgerdi scriba suffuraverat.
- › 19 Scripsi Johanni Siggonis tantummodo 2 Vexilla Peditum in Norvegia Germanorum esse & fere nullum æquitatum ut eapropter minime iter Suscipere formidet.
Expeditus est Nicolaus Bertoldi ad exercitum Vestrogoticum ut excusationem faciat meam de mala persolutione militum cum id Scribarum perfidia contigisset, mandatum est ei etiam diligenter inquirere quantum militibus scribarum malitia subtractum.
- › 20 Venerunt litteræ iam primum a Lenardo prefecto Fodinarum quomodo negligentia Prefectorum Salebergi tota Fodina repleta esset ruina montis nec sufficere vectra ad exhauriendam ruinam una cum aqua & mineribus.
- › 21 Constitutus est Matias Tornæ in Prefectum Armamentarij maioris.
- › 22 Redij Holmian ex itineri.
- › 23 Missa sunt 1,000,000 m in Livoniam pro necessitate hijemis.
- › 24 Advenit tabellarius Ruteni Zousacu Zaviliaæ.

- Nov. 15 Sade mig skepparen *Johan Axelsson*, att han tagit en post salt af fienden som han lagt upp i Västervik.
- › 18 Tillsattes lagmän öfver hela riket.
Berättade prokuratorn *Göran Persson*, att det voro 10,000 marker uti räntkammaren, som skrifvaren *Per Odgerdson* hade stulit.
- › 19 Skref jag till *Johan Siggeson*, att det voro endast 2 fanor tyskt fotfolk i Norge och nästan intet rytteri, hvarföre han icke skulle vara rädd att anträda marschen.
Skickades *Nils Bertilson* till armén i Västergötland att göra min ursäkt, för det de blifvit illa betalda, emedan det hade händt genom skrifvarens trolöshet. Tillika skulle han noga undersöka, huru mycket det var, som skrifvarna undanstuckit.
- › 20 Kom förut bref ifrån bergsfogden *Lenart (Germundson)*, att genom Sala gruffogdars vårdslöshet hela grufvan var full af ras och att uppfodringen icke förslog till raset, vattnets och malmens upphäm-tande.
- › 21 Sattes *Matts Thomson* till befälhafvare öfver det större arkliet.
- › 22 Kom jag tillbaka till Stockholm ifrån resan.
- › 23 Skickades 1,000,000 marker till Liffland till vinterförnödenheter.
- › 24 Kom ryske brefdragaren *Tusiach Zawiliewitsch*.

Percepi ex relatione Johannis Bæcler alias Schellm litteris Tor- Novembris 25
steni Henrici quam strennuæ nostri se¹ defendissent qui a Polonis
in Arce Carchusiensi obsessi fuerant.

Æditum est Mandatum de valoræ monetæ aureæ & Talerorum, › 26
tum etiam vetitum est ne moneta ulla æ Regno eveheretur.

Expeditus est Michael Sloier in Germaniam pro uno Vexillo › 27
peditum conscribendo.

Attulit litteras Ruteni tabellarius eius quæ continebant ipsum › 28
nihil aliud quam pacem cupere tam inter Livoniam & Russiam
quam alioquin, nec ægre ferre quo minus hostibus meis in sinu
Narvensi tam bene atque alibi noceam, quidquid Polono ademerò
id meum futurum, Ducis Cristophori terras quodquod Polonis
abalinare possem ipsum quiete possessurum.

Proposui Ruteni si ei placeret cum mea filia seniori & ejus › 29
filio matrimonium.

Redijt Sigfridus Anglus ex captivitate Danica.

Consessus est Triumphus Domino Henrico Claudij ob res Decembris 1
bene gestas in Livonia.

Baptisata est mea filia Sigridis.²

Fick jag veta af *Johan Bæcler*, annars *Schelm*, och af *Torsten* Nov. 25
Henriksons bref, huru tappert de våra hade försvarat sig, som af polac-
karna varit belägrade i Karkhus.

Gafs ut ett påbud om guldmyntets och riksdalrarnas värde och › 26
förböds allt mynns utförsel af riket.

Skickades *Mikael Sloier* till Tyskland, att värfva en fännika › 27
fotfolk.

Framgaf budbäraren ryssens bref, som innehöll, att han icke önskade › 28
något annat än fred, så väl emellan Liffland och Ryssland som annars,
och att han icke illa ansåg att jag skadade mina fiender i narviska
viken och annorstädes. Hvad jag tog af Polen skulle blifva mitt.
Hertig *Kristoffers land* och hvad jag tog af Polen, skulle jag i fred
få besitta.

Föreslog jag ryssen, om han behagade ett giftermål emellan min › 29
äldre dotter (*Virginia*) och hans son.

Kom engelsmannen *Sigfrid* ifrån danska fångenskapen.

Beslöts triumf åt herr. *Henrik Klasson (Horn)* för hans fram- Dec. 1
gångar i Liffland.

Döptes min dotter *Sigrid*.

¹ *defens* uts.

² Det som anföres under 1 dec. finnes äfven under 30 nov. men är där uts.,
med två små olikheter: *Consessus* i st. f. *Consessus*; *bene in Livonia gestas* i st. f.
bene gestas in Livonia; *Batisata* i st. f. *Baptisata*.

- Decembris 2 Confessus est Henricus Claudij æques se in culpa esse quominus stipendio fraudati fuissent pedites sub vexillo Ingelli Johannis, fassus etiam est etiam se aliter disbruisse² pecuniam ad ædificationem Rivaliensem collatam quam mandatum erat.
- 3 Percepi ex litteris Danzei Danos tergiversari & nolle ad conventum Falckenbergensem ad diem conversionis Pauli ut proposueram venire, audebat & asserere me coactum iri³ Danis & eorum confederatis suplex fieri.
- 4 Expeditus est Dominus Henricus Claudij & pollicitus est se aut Pernoviam recuperaturum, aut totam provinciam Rigensem devastaturum vel desertam ab hostibus arcem Soneburgensem
- 5 occupaturum & reedificaturum.
- Scriptum est ad Nicolaum Gyldenstiern ne timeat intrare terras Ruteni cum omnia bona a tabellario eius percepissemus, preterea si extrema necessitas cogat ne propter causam Ducis Finlandiæ totam R. P:m in discrimen inducat.
- 6 Rediit Nicolaus Johannis ex Lotharingia qui nesciebat unum verbum vel bonum vel malum pro responso referre.
- 8 Expeditus est tabellarius Ruthenicus, & datæ sunt ei litteræ ad Ruthenum quæ continebant gratiarum actionem pro amico

- Dec. 2 Bekände ryttmästaren *Henrik Klason (Horn)*, att han varit orsaken, att soldaterna under *Ingel Johanssons* fana icke fått sin sold. Han tillstod äfven, att han på annat sätt använt de penningar, som voro anslagna till Revals uppbyggande, än det var befalldt.
- 3 Fick jag veta af *Danzays* bref, att danskarna vägrade att komma till mötet i Falkenberg, till Pauli omvändelses dag, såsom jag hade föreslagit dem. Han vågade ock försäkra, att jag skulla blifva tvungen att bönfalla hos dansken och dess bundsförvandter.
- 4 Skickades herr *Henrik Klasson (Horn)* bort och lofvade att antingen återtaga Pernau eller sköfva hela rigiska gebitet eller intaga och åter uppbygga Sonnenburgs slott, som fienden öfvergifvit.
- 5 Skrefs till *Nils Gyllenstierna* att han icke skulle frukta att gå in i Ryssland, efter vi af brefdragaren fått idel godt besked. Dessutom om nöden tvingade, skulle han icke för hertigens af Finland skull sätta hela fäderneslandet i äfventyr.
- 6 Kom *Nils Johanson* ifrån Lothringen, som icke kunde lämna ett enda godt eller ondt ord till svar.
- 8 Skickades ryske brefdragaren tillbaka, och gafs honom bref till rysen, som innehöllo tacksägelse för det vänliga svaret, bad honom höra

² Skriffel för *distribuisse*;

³ ut uts.

responso, rogabatur præterea Legatos audire & per osculationem crucis ut apud eos mos est ultra omnem tractatum confirmare.

Redijt Georgius Boye ex Gallia,¹ qui permiserat se variis Decembris 10 pollicitationibus² vanis ab illis defraudari, multa etiam præter instructionem pollicitus fuerat, quæ Pontus de la garde sua perfidia effecerat.

Scriptum est ad Petrum Nicolai Prefectum Vermelandiæ ut quando audierit Johannem Siggonis in Norvegiam irruptionem facere ut etiam a sua parte illos invadat.

Constitutus est Nicolaus Tordonis Præfectus æquitum Verme-landiæ.

Acepi literas a Comitissa Frisiæ Sororæ, que in respon- › 11
sum pro causa Ducis Finlandiæ conscriptæ erant tanta impu-
dentia ut etiam nos in Frisia causam dicere debere vehementer
contendebat.

Mandatum est Georgio Torstenni Præfecturam curare Vard- › 12
bergi arcis.

Deprehendi furtum Engilberti Tesararij quomodo militibus › 13
stipendium defraudaverat.

Persolutum est militibus nauticis stipendium, Prætorianisque
pro anno 66.

Scriptum est in Germaniam ad Johannem Gans pro punitionæ › 16
Ezechiaæ.

Constitutus Johannes Falc Præfectus Turmæ Vestrogothicae. › 17
våra sändebud och genom korskyssning, som deras sed är, bekräfta alla
öfverenskommelser.

Kom *Göran Boije* tillbaka ifrån Frankrike, som där låtit draga sig vid Dec. 10
nåsan genom hvarjehanda tomma löften. Mycket hade han äfven lofvat
utom sin instruktion, som *Pontus de la Gardie* hade uträttat genom
sin trolöshet.

Skrefs till *Per Nilsson*, fogden i Värmeland, att när han hörde, det
Johan Siggeson infallit i Norrige, skulle han äfven angripa dem på sin sida.

Sattes *Nils Tordson* till ryttmästare för värmlänningarne.

Kom bref ifrån min syster, grefvinnan af Frisland, som var › 11
skrifvet till svar om hertigen af Finland, så oförskämdt, att hon äfven
påstod, det vi borde stå till rätta i Frisland.

Sattes *Göran Torstenson* till befallningsman på Varbergs slott. › 12

Beslog jag skattmästaren *Engelbert (Andersson)* med stöld, som › 13
han begått på soldaternas sold.

Fingo båtsmännerna och lifvakten sin lön för 1566.

Skrefs till Tyskland till *Johan Gans*, att straffa *Ezechias*. › 16

Sattes *Johan Falk* till ryttmästare för västgötarna. › 17

¹ & uts. och *qui* öfverskrifvet.

² *ab il* uts.

Scriptum est ad omnes Capitaneos Legionis Primæ ut Vexilla sua¹ suplemento militum reficiant.

- Decembris 19 Commendatum est Vexillum Prætorianum Carolo Nicolai.
- › 20 Ordinatus est Melchior Johannis ad suscipiendam curam com-
meatus totius exercitus.
Missus est Henricus Arvidi cum Panno in Vestrogothiam pro
persolutione Secundæ & Tertix Legionis.
- › 23 Inveni aliquod insigne stratagema contra Danos quod polliciti
sunt quidam Germani æquites se perfecturos.
Condemnatus est ad furcam Engilbertus Tesaurarius.
- › 24 Datum est Mandatum Antonio Olavi Legato & Andreæ Sig-
fridi Præfecto Machinarum ut Duabus Legionibus Peditum & 12
Turmis æquitum,² nec non cum 18 Machinis Muralibus arcem Bå-
husiensem obsideant hac hijeme.
- › 26 Feci convivium meis famulis & nuptiæ Gerardi Cantoris fu-
erunt factæ.
- › 28 Redijt Stefanus Dann Nicolaus a Ghen & quidam alij qui
captivi fuerant apud Lubecences venia eorum condicionali dimisi
partim, partim redempti ab illis captivis qui per Scotum quendam
abhinc prius missi erant.
- › 30 Mandata est Præfectura Stipatorum corporis Johanni Frisone.
Quem non formosæ delectant Casta Puellæ
Oscula non homo sed Truncus habetur iners.³

-
- Dec. 17 Skrefs till alla kaptener vid första regementet, att de skulle kom-
plettera sina kompanier.
- › 19 Lämnades liffanan åt *Karl Nilsson*.
- › 20 Sattes *Melker Johansson* till proviantmästare för hela armén.
Sändes *Henrik Arvidson* med kläde till Västergötland att betala
andra och tredje regementet.
- › 23 Hittade jag på ett stort krigsputs emot dansken, det några tyska
ryttare lofvade utföra.
Dömdes räntmästaren *Engelbert (Andersson)* till galgen.
- › 24 Fick öfverste *Anton Olsson* med artilleriöfversten *Anders Sigfrid-
son (Rålamb)* befallning att med 2 regementen till fot och 12 eskva-
droner ryttare samt 18 kanoner i vinter belägra Bohus slott.
- › 26 Gjorde jag gästabud åt mina drängar och firade kantorn *Ger-
hard von Wonn*s bröllop.
- › 28 Kommo *Stephan Dann*, *Nils von Genn* och några andra som hade
varit fångna hos lybeckarna, hemsläppta dels med villkor, dels åter-
köpte för de fångar, som förut voro skickade härifrån med en skotte.
- › 30 Sattes *Johan* ifrån Frisland till öfverste för drabanterna.

¹ *impleant* . . . uts.

² *Arcem* uts.

³ Versen står på sista tomsidan.

Feci convivium Navarchis & distributa sunt dona militaria universis classariis.

1567
Januarius 1
Nyårs dagh
Januarius 2

Mandatum est Eduardo Fyrhar conscribere unam turmam æqvitem levis armaturæ.

Venerunt litteræ ab omnibus Civitatibus Ansicæ societatis intercessoriæ pro Lubecensibus summa cum humilitatæ conscriptæ.

› 3

Pollicebantur & Legatos de pace tractaturos accepto Salvo conducto primo vehere adfuturos.

Pollicitus est Dux Magnus Saxonie se ius hæreditarium quod ad Regnum haberem omnibus declaraturum atque vidisse tractatum² ostensurum si quid adversi contingeret, deinde ius liberorum meorum summis viribus defensurum etiam si ex humili stirpis matre progeniti forent.

› 5

Constitutus est Canutus Benedicti Gubernator Vestrogothiæ.

› 6
Helge Tre
Konge dagh

Prepositus est Bernardus Saxo Germanorum turmæ æqvitem.

Januarius 7

Retulit Matias Tornæ Scriba Armamentarij tantummodo 13 Machinas ferreas anno 66 elaboratas esse.

› 8

Lustravi æqvites custodiæ atros & constitui eis Prefectum Hermannum Bilefeld.

› 11

Relatum est mihi a quodam qui nuper ex Dania venerant Regem Daniæ & Lubecenses ultra 20 naves parvas et magnas hoc anno non æducturos. Iacobum Henrici etiam vivere significavit.

› 13

Gjorde jag gästabad åt skeppskaptenerna, och utdelades krigsbelöningar åt hela manskapet på flottan.

1567
Jan. 1

Befalldes *Edvard Fyrhar* att utskrifva en skvadron rytteri.

› 2

Kommo bref ifrån samtliga hansestäderna med förbön för Lybeckarna och ganska ödmjukt skrifna. Äfven lofvades, att sändebud emot vederbörliga pass skulle komma på första vårdag till att förhandla om freden.

› 3

Lofvade Hertig *Magnus* af Sachsen, att han skulle för alla förklara den arfsrätt jag har till riket samt visa att han sett handlingarna, och om något olyckligt hände, äfven försvara mina barns rätt med alla krafter, om de också voro födde af en ringa moder.

› 5

Sattes *Knut Bengtson* till ståthållare i Västergötland.

› 6

Förordnades *Bernard* från Sachsen öfver en skvadron tyska ryttare.

› 7

Berättade arkliskrifvaren *Mattias Some*, att allenast 13 järnstycken 1566 voro förfärdigade.

› 8

Mönstrade jag svarta livvakten till häst och satte *Herman Bilefeldt* öfver dem till ryttmästare.

› 11

Berättades mig af en, som nyss hade kommit ifrån Danmark, att konungen i Danmark och Lybeckarna detta år icke kunde föra ut öfver 20 stora och små skepp. Han berättade äfven, att *Jakob Henrikson* lefde.

› 13

² Felskrifning för *Tractatum*.

Januarius 14

Missus est Pulvis Machinarum necnon Preficti aliquot operum vimineorum ad Johannem Siggonis & mandatum est ei ut acceleret.

› 15 Pollicitus est Johannes Bæcler se reversurum primo vehere & officium Prefecturæ æqviturum Pretorianorum cathapractorum suscepturum.

› 17 Constitutus Boo Griphes Capitaneus Vardbergi ut esset.

› 20 Adiudicati sunt suspendio Prefectus minire & Scriba Argenti & fornucum a indicibus ob insignia eorum furta.

Ijdem contigit Præfecto Botniæ Orientalis qvi mirum in modum subditos eius loci vexaverat.

› 21 Venit quidam Danus ex Norvegia nomine Ænno Branderyg qvi dicebat se male a Danis tractatum & petebat esse in meo famulitio, addebat præterea se nobilem & magne æstimationis in Norvegia esse & omnem diligentiam velle adhibere ut Regnum illud a Danis deficeret.

Scriptum est ad omnes Subditos totius Regni ut velint victualia contribuere ad expeditiones futuras tam terrestres qvam maritimas.

Scriptum est Calmarniam ut ingentem copiam calcis & lapidum preparent tam pro necessitate Civitatis qvam pro futuro usu si aliqua Arx hostium capi possit.

Scriptum est ad Gubernatorem Vestrogothiæ ut diligenter custodi faciat currus a Danis desertos ad pugnam Alinxåssensem.

Jan. 14

Skickades krut till styckena och några ingenjörer til *Johan Siggeson*, med befallning, att han skulle skynda sig.

› 15 Lofvade *Johan Bæcler*, at han på första vårdag skulle komma tillbaka och antaga befålet öfver Lifkyrassiererna.

› 17 Sattes *Bo Grip* til Befallningsman på Varberg.

› 20 Dömdes bergsfogden och silfver- samt hyttskrifvarna til galgen af nämnden för deras stora stölder. Det samma hände fogden i Österbotten, som ganska mycket plågat denna ortens bönder.

› 21 Kom en dansk ifrån Norge, vid namn *Ennoch Brandrök*, som sade sig vara illa handterad af de danska, hvarföre han begärde, att komma i min tjänst. Han tillade ock, att han vore af adel och hade stort anseende i Norge och att han ville använda all flit, att detta rike skulle affalla ifrån Danmark.

Skrefs till alla undersåtare, at de skulle sammanskjuta proviant för kommande fälttåg både till lands och sjöss.

Skrefs till Kalmar, att de skulle tillaga en ansenlig hop kalk och sten, såväl till stadens behof, som för framtiden, om något fiendens slott kunde intagas.

Till landshöfdingen i Västergötland, att han skulle noga bevara de vagnar, som danskarna öfvergifvit i slaget vid Alingsås.

Intellexi per litteras Laurentij Haraldi quomodo Scothi missi ad expeditionem Norvegianam proprios subditos in itinere spoliarent.

Laboravi graviter ex continuo vomitu ieiuno tamen Stomaco Januarius 22
per integrum diem.

Venerunt literæ a Danceo quibus negabatur responsum cum › 23
quadam vulpina benevolentia.

Adacti sunt æqvites prætorij atri ut vocantur ad novum curamentum sub Præfecto novo Hermanno Bilefeld.

Persolutum est Prætorianis Æqvitibus qui nigri appellabantur › 24
sua stipendia pro anno 56¹ & redegit illos in aliam formam discipline militaris.

Iussi Hermanno Bilefeld Præfecto æqvitorum atrorum implere › 25
numerum turmæ ex veteranis peditibus.

Puniti sunt secundum leges aliqui mercatores Rigenses qui › 27
mercaturam ruri illicitam exercurrant² in Ostrogothia.

Fuit altera vice ad colloquium Nobilis Norvegianus Ænno › 28
Branderæg & pollicitus est se tandiu hic in Regno permansurum
cousque id perfecisset quod nuper pollicitus fuerat addebat &
Gubernatores norvegiæ vel vivos vel mortuos mihi procuraturum
in mea potestate, atque omnes Danicos Prefectos sive Nobiles e
Regno Norvegiano expulsurum.

Förnam jag af *Lars Haraldsons* bref, att skottarna, som voro skickade på expeditionen till Norge, utplundrade mina egna undersåtar på vägen.

Var jag illa sjuk med uppkastning, fast jag icke förtärde något Jan. 22
hela dagen.

Kom bref ifrån *Danzay*, hvaruti han yrkade på svar med en räfsaktig välvilja. Bragtes det svarta lifrytteriet att gå den nya eden, under sin nya höfvitsman, *Herman Bilefeldt*. › 23

Fick lifrytteriet, som kallas det svarta, sin sold för 1566, och jag inrättade dem på en annan fot, i anseende till krigsdisciplinen. › 24

Befalld jag *Herman Bilefeldt*, öfversten för de svarta ryttarna, att komplettera eskvadronen med de gamla infanteristerna. › 25

Straffades efter lagarna några rigiska köpmän, som hade idkat olofligt landsköp uti Östergötland. › 27

Var norske adelsmannen *Ennoch Brandrök* andra gången till samtal och försäkrade, att han så länge skulle blifva kvar i riket, till dess han uträttat hvad han nyligen lofvat. Han tillade äfven, att han skulle skaffa alla norska befälhafvare lefvande eller döde i mina händer och att han skulle utdrifva alla danska höfvidsmän och adel ur norska riket. › 28

¹ Det står verkligen 56, skall naturligtvis vara 66.

² Skrifvel för *exercuerant*?

Collaudatus est & promissa sunt ei non solum stipendium sed etiam magna alia præmia si hoc efficeret.

Januarius 29 Incitarunt me vehementer ad iram quidam nebulones qui dicebant se a meis Sororibus ad hoc esse conductos.

› 30 Ordinavi ut 21 milia linguorum ad usum fodine Salebergensis hoc anno 67 consumerentur. (I margen: hoc sequænti die factum est.)

Lustravi Naves & supputavi quot Machine pro navibus deberent fundi & fabricari.

Februarius 1 Dixit mihi Olavus Laurentij in conventu Upsaliensi omnes bonum responsum dedisse de subsidio pro futuris expeditionibus.

Mandatum est Olavo Laurentij cum quibusdam aliis de partitione bonorum nec non de infendatione Ducatus cum meo Fratre tractare iuniori.

› 2 Kyndermässe Præstitit iuramentum Ænno Branderoec Norvegianus.

Februarius 3 Condemnati Sunt Præfecti inobedientes qui neglexerant ligna ad Salaberg vehere pro cultu Fodine. Idem contigit Præfecto Botniæ qui mirum in modum subditos eius provinciæ vexaverat.

Condonavi secunda vice Benedicto Gyltæ sua delicta ea ratione ut se emendaret.

Scriptum est summa diligentia ad Lazarum Muller ut posset in Regnum Svetiæ venire persvaderi.

Han fick beröm och löfte icke allenast om lön, utan ock om andra stora belöningar, om han det uträttade.

Jan. 29 Retade mig några skälmar till häftig vrede och sade sig därtill vara legda af mina systrar.

› 30 Befalldes jag, att 21,000 famnar ved detta år skulle användas i Sala grufva. Besåg jag flottan och uträknade huru många maskiner för skeppen detta år borde gjutas och tillverkas.

Febr. 1 Sade mig *Olof Larsson*, att i sammankomsten i Upsala hade alla gifvit godt svar om understöd till förestående expeditioner.

Olof Larsson befalldes, att underhandla med några andra om godsdelningen och med min yngre broder om belänningen af hertigdömet.

› 2 Svor *Ennoch Brandrök* ifrån Norge sin ed.

› 3 Fingo de olydiga fogdarna sin dömd, som hade försummat att föra ved till grufarbetet i Salberget.

Detsamma skedde äfven fogden i Västerbotten, som hade illa handterat den landsortens invånare.

Gaf jag *Bengt Gylta* andra gången tillgift för sina brott, med villkor, att han skulle bättra sig.

Skrefs med största flit till *Lazarus Müller*, att han skulle låta öfvertala sig att komma till Sverige.

Scriptum est sigilatim ad omnes status Norvegiæ ut se meæ Februarius 4
fidei committant, & misse sunt litteræ cum famulo Ænnonis Blasius biscob
Norvegiani ad ipsos.

Significate sunt omnes circumstantiæ¹ Norvegiæ Johanni
Siggonis & mandatum est ei ut expeditionem maturet.

Lustravi armaturam Classis. » 6

Relatum est mihi a Georgio Petri Secretario quod nostri
vicissent in Livonia oppidum Lemsel atque ibi occidisse 1000
polonos cæpisseque magnum vexillum Regis Poloniæ & dua alia
æqvitur vexilla captos etiam aliquos singularis autoritatis viros.

Percepi ex litteris Antonij Olavi ipsum tergiversari & nolle
mandatum & pollicitationem prestare de itineri ad Båhus.

Venerunt litteræ ab Hovenscalo Nicolai æqvite, quod ipsi
consultum videretur ob murmuraciones germanorum peditum
alios ex nostratibus in locum illorum substituere.

Cælebravi nuptias Sivardi Cruse Prefecti Holmenses. » 9

Scriptum est ad Johannem Siggonis ut properet cum exercitu
in Norvegiam, & declaratum est ei quid Enno Branderoec polli-
citus erat. » 11

Iniunctum est Turoni Bielce æqviti & Claudio Cursel ut
Legationem ad Rigenses obirent, qua nostris partibus se adiun-
gere pertentabantur. » 12

Skrefs särskildt till alla ständer i Norge, att de skulle hylla oss Febr. 4
och brefven skickades med norrmannen *Ennoch Brandröks* dräng.

Alla omständigheter i Norge berättades för *Johan Siggesson*, och
han befalldes, att skynda med sitt företag.

Mönstrade jag besättningen på flottan. » 6

Berättades mig af sekreteraren *Göran Person*, att de våra intagit sta-
den Lemsel i Liffland, att 1000 polacker där hade stupat, att konungens i
Polen stora fana samt tvänne andra standarer² blifvit tagna och några
personer af synnerligt värde. » 7

Märkte jag af *Anton Olofssons* bref, att han drog sig undan
och icke ville efterkomma befallning och löfte om marschen till Bohus.

Kom bref ifrån riddaren *Hogenskild Nilsson (Bjelke)*, att han
fann rådligt för tyska fotfolkets knorr, att sätta andra af vårt eget i
deras ställe. » 8

Gjorde jag bröllop åt ståthållaren i Stockholm *Sigvard Kruse*. » 9

Skrefs till *Johan Siggesson*, att han skulle skynda med armén till
Norge och berättades honom, hvad *Ennoch Brandrök* hade lofvat. » 11

Ålades riddaren *Ture Bielke* och *Klas Kursel*, att åtaga sig
beskickningen till Rigaborna, som skulle förmås att slå sig på vår sida. » 12

¹ *Johanni* utstruket.

² Om ryktet talat sant är ovisst. I alla händelser finnas de ej i behåll.

- Februarius 14 Missa sunt 46000 mk ad exercitum Norvegianum pro solutione
Februarij Mensis.
- › 15 Dixit mihi Olavus Laurentij & cæteri¹ Consiliarij qvi cum
Sigfridus meo Fratre Duce Carolo tractaverant ipsum bona voluntate &
biscob animo velle commutare mecum Provinciam Sudermanniam pro
Lecææ provincia & Elfsburgiana dum modo possit ex Suderman-
niæ provincia retinere orientales Recarne.
- › 16 Jurgatus sum cum duce Saxoniæ consobrino ob iniuriam
factam Torcillo Johannis magistro æqviturum ostrogothorum.
- › 17 Expediti sunt qvarta vice aliqvot captivi Nobiles Dani in
Daniam pro commutatione captivorum, nomine eorum hæ erant
Fridericus a Dona Baro, Johannes Scogård.
Punitus est Scriba Serici ob sua furta.
- › 18 Scriptum est responsum Antonio Olauj,² qvia nollet ad
Båhus proficissi, ut ad minimum Åcershus obsideri curaret atque
supetias Johanni Siggonis prestare si neutrum fieret me plurime
ægre laturum.
Constitutus³ est Andreas Nicolai in locum Bartoldi Georgii in
Prefectura Viburgensi.
- › 22
Petrus
Cathedra
Februarius 24 — — — — —
Matthias
Martius 7
Thomas bisc.)

- Febr. 14 Sändes 46,000 marker till norska hären till februari månads sold.
- › 15 Sade mig *Olof Larsson* och de öfrige råds herrarna, som hade
underhandlat med min bror hertig Carl, att han i godo ville byta med
mig provinsen Södermanland emot Läckö och Elfsborgs län, allenast
han af Södermanland fick behålla Östra Rekarna.
- › 16 Hade jag en ordväxling med min svåger hertigen af Saxen, för
den orätt han gjort ryttmästaren vid Östgöta kavalleri *Torkel Johansson*.
- › 17 Skickades för fjärde gången några fångna danska adelsmän till
Danmark, till utväxling. Deras namn voro friherre *Fredrik af Dona*
och *Johan Skogård*.
- › 18 Straffades sidenskrifvaren (*Mårten Mårtenson*) för sina stölder.
Skrefs svar till *Anton Olofsson*, att, efter han icke ville fara till
Bohus, skulle han åtminstone söka belägra Åkershus och hjälpa *Johan*
Siggesson, samt att jag tog mycket illa opp, om intetdera skedde.
Sattes *Anders Nilsson* i *Bärtil Jöranssons* ställe till fogde öfver
Viborg.

¹ Se utstruket.

² Ändradt i manuskriptet från *Olaus*.

³ Skriffel för *constitutus*?

Martius 12
Gregorius
påve
Martius 17
Gertrud Jungf.
Martius 21
Benedictus
Abbot
Martius 23
Palm söndag
Martius 25
Wårfrudag
annetid.
Martius 30
Påsche dagh
Martius 31
Annen dagh
Påscha
Aprilis 1
Tridie dagh
påscha

Disvaserunt mihi Connubium cum filia Domini Stenosis Georgius Petri & Cristiernus Petri.

Venerunt littere ex Livonia cum fictis novitatibus, per quas¹ qverebat occasionem Henricus Claudij discedere a functione.

Retulit & peditatui stipendium esse persolutum ex redditibus Livoniæ.

Pollicitus est fidem Lagello Orne Danus sponte & ultro.

Redijt Johannes Andreae ex Dalecarlia & Uplandia & dixit se conscripsisse ad nonaginta æqvites in usum prætoriam turmæ albæ.

Eodem diæ Redijt & Jacobus Matei² & dixit 200 pedites se reduxisse qui sub vexillo Sigfridi Henrici³ prius militaverant & in Bottnia latitaverant.

Scriptum est ad omnes Capitaneos marittime Legionis ut qvamprimum adveniant Holmiam atque ut vexilla compleant.

Afrådde Göran Persson och Krister Persson mig från giftermålet med herr Stens (*Eriksson Leijonhufvud*) dotter. [Se registret.]

Kom bref från Liffland, med några diktade nyheter, genom hvilka *Henrik Klasson (Horn)* sökte tillfälle att komma ifrån sin syssla.

Han berättade äfven, att fotfolket fått sin sold af inkomsterna af Liffland.

Lofvade dansken *Lage Orne* frivilligt sin tro.

Kom *Jan Andersson* tillbaka ifrån Dalarna och Upland och sade sig hafva utskrifvit 90 ryttare, att komplettera hvita lifrytteriet.

Samma dag kom och *Jakob Mattson* tillbaka och sade sig hafva bragt till rätta 200 man fotfolk, som fordom tjänt under *Sigfrid Henriksons* fana och legat fördolda i Österbotten.

Skrefs till alla kaptener vid marinerna, att de med första skulle komma till Stockholm och komplettera sina kompanier.

¹ Ändradt i manuskriptet från *quibus petebat occasi* hvilket utstruktis.

² *Sigfridus Henrici* utstruket och *Jacobus Matei* öfverskr.

³ Öfverskrifvet, förut stod *eius*.

Aprilis 2
Fjärde dagh
påscha

April 1

2

- Aprilis 3 Mandatum est Benedicto Bagge & Johanni Abel proficisci cum Sex navibus exploratum quid hostes machinentur, atque videre si quid hosti incommodari possint.
- › 4 Persolutum est militibus ad Åchershus suum stipendium.
- Ambrosius
biscop
- › 5 Allegatus est Johannes Olavi ad Fodinam Salebergensem ut quædam ibi emendari curaret.
- › 7 Punitus est Nicolaus Johannis propter suam infidelitatem. Profectus sum ad Svartesiæ.
- › 8 Iniunctum est Michaeli Helsingo prefecto Daliæ ut reducat omnes milites primæ, Legionis tum etiam Qvartæ quæ nautica appellabatur.
- Incepavi Antonium Olavi Iterum propter suam moram in expeditione per litteras.
- › 10 Venerunt littere a Norvegia quod Antonius nondum cum Machinis pervenisset ad Åchershus.
- › 12 Venit Johannes¹ Craft a Vardberg & dixit tres Naves Idoneas pro apparatu bellico hostium² captas esse a nostris iuxta Vardberg.
- Aprilis 14
Tijburtius
Mart. Accepi Registeria prædiorum in Livonia que confiscata fuerant ab hostibus & zedulam eorum bonorum quæ largita fuerant meis fidelibus.

-
- April 3 Befalldes *Bengt Bagge* och *Johan Abel*, att gå ut med 6 skepp på efterspaning, hvad fienden hade för händer och se till, om de kunde göra honom någon skada.
- › 4 Betalades solden åt soldaterna vid Åkershus.
- › 5 Skickades *Johan Olsson* till Salbergs Grufva, att göra några förbättringar.
- › 7 Straffades *Nils Johanson* för sin otro.
- › 8 Reste jag till Svartsjö.
- › 8 Ålades fogden i Dalarna *Michaël Helsing*, att skaffa åter alla soldater af första regementet, och äfven af det fjärde, som kallades sjöregementet.
- Tillrättavissade jag andra gången *Anton Olsson* för sin tröghet uti brefexpeditionerna.
- › 10 Kom bref ifrån Norge, att *Anton* ännu icke hunnit med styckena till Åkerhus.
- › 12 Kom *Johan Krafft* ifrån Varberg, och sade, att de våra tagit tre fiendens transportskepp vid Varberg.
- › 14 Fick jag register på de gods i Liffland, som blifvit konfiskerade af fienden och på dem, som blifvit skänkta till mina trotjänare.

¹ Två gånger, andra gången utstruket.

² Med invisning i kanten.

Dixit mihi Georgius Petri mulctatum esse Benedictum Svesnce qui inobediens fuerat in defensione confinium.

Ablegatus est Nicolaus a Ghehenna ad impediendos eos qui absque telonia Narven proficisci niterentur, tum ut Cæsiliensibus & Polonis quantum posset mari sive terra incommodaret. Aprilis 15

Mandatum est Erico Mathei ut significet Holmensibus vicem gerentibus, me velle ut præparent necessaria pro nuptijs tum Sororis meæ tum etiam proprijs. » 17

Persolutum est stipendium militibus qui Johannem Siggonis comitati fuerant pro Martio Mense. » 18
Valerianus

Tractatum est cum Duce Saxoniae de dotæ meæ Sororis Sophiæ. » 20

Punitus est Tesaurarius Engilbertus qui militibus sua stipendia defraudaverat. » 21

Scriptum est ad Torstennum Henrici ut Arcem Carchus fortificari curet & missus est ei methodus fabricatus arcis muniendi. » 22

De mandata est cura Exercitus Livonici Claudio cursel, & iniunctum est ei ut operam deet si possit Pernoviam recuperare ant Soneburgum renovare & tueri, quod hostes turpi fuga deserueant.

Venerunt litteræ ab Antonio Olavi quibus pollicebatur se aliquid facturum quand meum consilium ei communicarem, mittebat & descriptionem Arcis Åchershusiensis. Aprilis 23
Georgius Ridder

Göran Persson sade mig, att *Bengt Svenske* blifvit straffad, som varit olydig i gränsernas försvarande.

Skickades *Nils von Genn* att hindra dem, som utan tull försökte att komma till Narva, samt att skada Öselboerna och polackarna till lands och vatten, så mycket han kunde. April 15

Befalldes *Erik Mattsson (Körning)* att tillkännagifva för de styrande i Stockholm, att de skulle skaffa hvad som behöfdes såväl till min systems som mitt eget bröllop. » 17

Betalades mars månads sold till de soldater, som följt *Johan Siggesson*. » 18

Underhandlades med hertigen af Sachsen om min syster *Sofias* hemgift. » 20

Straffades skattmästaren *Engelbert (Andersson)*, som hade bedragit soldaterna på deras lön. » 21

Skrefs till *Torsten Henrikson*, att han skulle låta befästa Karkhus slott, och skickades honom planen, som därtill var uppsatt. » 22

Klas Kursel fick befälet öfver Liffländska armén, och han befalldes att bjuda till, om han kunde återtaga Pernau eller förnya och försvara Sonneburg, hvilket fienden skamligen hade öfvergifvit.

Kom bref från *Anton Olsson*, hvori han lofvade, att han skulle göra något, när jag meddelade honom min plan. Han sände ock beskrifning öfver Åkershus slott. » 23

- Aprilis 24 Ostendit mihi Gilius artifex igneus insigne¹ inventum quomodo tantum damni ex jactu manum hostibus inferri posset quantum machina muralis vix facere queat.
- Allate sunt litteræ ex Legatis qvi Russia redijerunt quo pacto Rutenus nullomodo pacem servare vellet nisi illi Catarina Soror Polonici Regis mittatur, tum omnia qve utilia Regno Svetiæ facturum.
- › 25 Scriptum est responsum Antonio Olavi qualiter se gerere
 Marcus Evan- deberet in expugnatione Arcis, qvò Scriptum Jaspardus Nicolai
 gelist secum tulit.
- Aprilis 26 Petij a Georgio Petri ann consultum esset ire Holmiam qvò ipse disvasit.
- › 27 Submurmuravit Dominus Dionisius dicens non inconsultum fore Holmiam ire.
- › 28 Misi aliquot Satellites Holmiam qui audirent an Populus eo convenisset qui retulerunt nondum convenisse omnes sed qui convenissent omnes bono & fideli erga² mente esse.
- › 29 Prolongari feci conventum ad diem Pentecostis, congregatio- nis Populi.
- › 30 Misi unum ex meis Pueris Holmiam qui audiret an non ægre latu- ri essent subditi moram conventus.
-
- April 24 Visade mig fyrverkaren *Gilius* en stor uppfinning, hvarigenom man med handkastning kunde göra fienden så mycken skada, som man knappt kunde med en murbräcka.
- Bref ankom ifrån sändebuden, som återkommit ifrån Ryssland, att ryssen ingalunda ville hålla fred, om icke *Katarina*, polska konungens syster sändes honom; men då ville han göra allt, hvad som kunde vara Sveriges rike nyttigt.
- › 25 Skrefs svar till *Anton Olson*, huru han borde gå till väga vid slottets belägring, hvilken skrift *Jesper Nilson (Cruus)* tog med sig.
- › 26 Frågade jag *Göran Person*, om han höll för rådligt, att jag for till Stockholm, hvilket han afrådde.
- › 27 Herr *Dionysius (Beureus)* lät förstå, att det icke vore orådligt att fara till Stockholm.
- › 28 Skickades några drabanter till Stockholm, som skulle höra efter, om ständerna kommit tillsammans där, hvilka berättade, att icke alla ännu voro tillstädes; men att de som voro, hade ett godt och troget tänkesätt mot mig.
- › 29 Uppskjöt jag ständernas sammankomst till pingstdagen.
- › 30 Sände jag en af mina pager till Stockholm, att höra, om mina undersåtar togo illa uppskofvet med riksdagen.

¹ m in uts.² me är tydligen uteglömdt.

Misi unum Satellitem¹ Calmarniam qui audiret an Petrus Sastorp illuc advenisset.

Maius 1
Philippi &
Jacobi
Maius 2

Advenit Petrus Sastorp & interrogavi eum si quid de conspiratione erga me sciret qui primo nolebat fateri causam sed se deliberaturum ait.

› 3
Helga kors
Maius 4

Interrogatus est secunda vice Petrus Sastorp de conspiratione & confessus est in Comitem Svantonem & Filios ejus nec non in Abrahamum Gostavi, Ivarum Ivari & Stenonem Absolonis, atque cæteros qui Comititis Filium Nicolaum Sturæ comitati fuissent ad naves.

› 5

Missi sunt aliqui qui Comitem Svantonem & ejus Filios tum cæteros, qui accusati erant ad Judicium convocarent.

› 6

Advenit Dominus Abrahamus & Dominus Ivarus Stenoque Absalonis cum suis famulis.

› 8
Christi
Himmelfärdz
dag.
Maius 9

Interrogavi reos² Nobiles singulos seorsum ut bona voluntate conspirationem faterentur promittens me libenter eis condonaturum si omnia ordine explicarent quod neuter voluit fateri eorum, vultus autem eorum aliud representare videbatur, dicebant etiam

› 10

Skickade jag en drabant till Kalmar, att höra, om *Peter Sastorp* ännu hade kommit dit.

Maj 2

Kom *Peter Sastorp*, och jag frågade honom, om han visste något af sammangaddningen emot mig. Han ville först icke bekänna saken; utan sade sig skola besinna sig.

› 4

Frågades *Peter Sastorp* andra gången om sammansvärjningen och angaf grefve *Svante* och hans söner samt *Abraham Gustafson* (*Stenbock*), *Ivar Ivarson* (*Liljeörn*) och *Sten Axelsson* (*Banér*) och de öfriga, som hade följt grefvens son *Nils Sture* till skeppen.

› 5

Sändes några, som skulle stämma grefve *Svante* och hans söner, samt de öfriga, som voro anklagade för rätta.

› 6

Kommo herr *Abraham* och herr *Ivar* samt *Sten Axelsson* med sina drängar.

› 9

Förhörde jag hvar och en af dessa adelsmän särskildt, att de skulle frivilligt bekänna sammansvärjningen, och lofvade, att jag gärna skulle gifva dem till, om de berättade allt i sitt sammanhang; men ingen af dem ville bekänna, ehuru deras min syntes gifva tillkänna annat.

› 10

¹ ad uts.

² Har först stått *captivos*.

se non posse negare talem conspirationem præ manibus esse etiam si ipsi ignorarent.

Maius 11 Confessi sunt Famuli duo Domini Abrahami aliquid se audivisse atque palam in iudicio fateri velle.

Dixerunt & quendam Scribam Domini Svantonis plus veritatis scire.

› 12 Advenit Dominus Steno & Comes Svanto ad iudicium.

› 13 Fuerunt in Iudicio Dominus Abrahamus & Ivarus & condemmati sunt ad mortem ut retulit Geogius Petri hoc undecima, maij contigit.

› 14 Comparuit coram Iudicio Comes Svanto in mea presentia & cum omnes Iudices ut apparebat facile illum condemnassent mandavi ut causa penitius audiretur & pluribus testimonijs convinceretur.

Egit gratias Comes Svanto profitens se quoddam secretum mihi maxime necessarium declaraturum quod interventu Georgij Petri retinuit.

Hæc prescedentia 13 Maij contigerunt.

› 15 Discessimus a Svartisiæ ad Bondecroem.

Mandatum est Cristierno Petri & Petro Gadd ut humaniter Comitem Svantonem tractari curarent atque uxorem eius apud ipsum permanere sinerent, quod etiam de reliquis captivis fuit dictum.

Hæc precedentia 14 Maij contigerunt.

› 16 Profecti sumus a Bondecroem ad monasterium Scoo.

De sade jämväl, att de icke kunde neka, att en sådan sammansvärjning vore för handen, fastän de själfva voro i okunnighet därom.

Maj 11 Bekände några herr *Ivars* drängar, att de hört något, som de offentligen ville bekänna inför domstolen.

De sade, att en herr *Svantes* skrifvare visste ännu mera af sanningen.

› 12 Kommo herr *Sten* och grefve *Svante* för rätta.

› 13 Voro herr *Abraham* och *Ivar* för rätten och dömdes till döden, hvilket *Göran Person* berättade. Detta hände d. 11 maj.

› 14 Var grefve *Svante* för rätta i min närvaro och då alla domarna, som det syntes, lätteligen hade dömt honom skyldig, befallde jag, att saken nogare skulle undersökas och bestyrkas med flera vittnen.

Grefve *Svante* tackade och sade sig skola yppa en hemlighet, som vore mig mycket nödvändig att veta, hvilken han dock förteg för *Göran Persons* mellankomst.

Detta föregående hände d. 13 maj.

› 15 Reste vi ifrån Svartsjö till Bondekroken.

Befalldes *Krister Person* och *Per Gadd*, att de skulle laga, det grefve *Svante* handterades höfligt, samt låta hans fru blifva hos honom, hvilket äfven tillsades om de andra fångarna.

Detta hände den 14 maj.

› 16 Reste vi ifrån Bondekroken til Skokloster.

Hoc fuit die precedenti.

Pervenimus Upsaliam & dereliquiverunt me omnes famuli in via ab Fløetesund ad Civitatem ita ut ignominiose pedestri itinere spectante populo intrare Civitatem sim coactus.

Maius 17

A nullo fui etiam exceptus quam Archiepiscopo & Nicolao Gyldenstiern qvi adlatus sibi adiunxerat Johannem Turonis Surcopensem.

Ædes nulle paratæ erant sed coactus sum in veteri ædificio^x habitare.

Hoc precedenti die contigit.

Inæbriarunt me Vino forti quidam convivæ mei præter consuetudinem meam atque eorum propriam.

> 18
Pinges dagh

Volui Orationem facere ad populum & non potui exscriptionem quam ipse conceperam habere propter perfidiam Petri Luderii.

Maius 19
Annen dag
pings

Coactus sum impremeditate Orationem perficere, & tractavi solummodo eo die de conspiratione Nicolai Svantonius & eiusdem sociorum.

Respondit mihi placide pleraque pars populi, exceptis Sarerdotibus qvi Regimen meum increpabant musitationibus clandestinis, nec defuerunt in plebe qvi ausi sunt dicere se ipsos se defendisse, atque dira mihi imprecari.

Detta var dagen förut.

Kom jag till Upsala, då hela min betjäning lämnade mig på vägen från Flottsund till staden, så att jag skymfligen till fots i folkets åsyn nödgades gå in i staden.

Maj 17

Af ingen blef jag emottagen mer än af ärkebiskopen och *Nils Gyllenstierna*, som hade vid sidan *Johan Tureson* ifrån Söderköping. Intet hus var i ordning; utan jag nödgades bo i »gammelgården».

Detta hände dagen förut.

Pingstdag. Fyllde någre gäster mig med starkt vin emot deras och min egen vana.

> 18

Ville jag hålla tal till ständerna och kunde icke för *Peder Lydersons* trolöshet få igen konceptet, som jag själf uppsatt.

> 19

Tvingades jag att oberedd hålla talet och handlade jag endast den dagen om *Nils Svantessons* och hans medbrottslingars sammansvärjning.

Större delen af ständerna svarade mig medgörligt undantagandes prästerna, som hemligen lastade min regering, och de funnos äfven ibland bönderna, som sade sig hafva försvarat sig själfva och utöste på mig förbannelser.

^x Landsarkivarien d:r C. M. Kjellberg har godhetsfullt angående uttrycket *veteri ædificio* lämnat följande upplysning: med 'gammelgården' kan menas 1) antingen gamla *kungsgården på Islandsbro* (Uppsala gård) som var från medeltiden och användes, när slottet byggdes, eller 2) *gamla biskopsborgen* som låg där nu universitetshuset ligger. I denna byggnad satt också grefve *Svanie* några dagar. Kjellberg tror att det är sistnämnda gamla biskopsborg som åsyftas.

Ita ut quamvis pleraque pars hostes meos plenis buccis condemnarent seditiosi quidam tamen fere tumultum movissent atque me coegerunt concionem dimittere.

Maius 21
Fjärde dag
Maius 25
Urbanus
Junius 5
Bonifatius
Junius 12
Eskillus bisc.
Junius 17
Botolf abbot
Junius 18
Henricus bisc.
Junius 22
Tije Tusend
Riddere
Junius 24
Johannes Dö-
p(arens dagh)
Junius 31
Perti & Paulj
Julius 6
 > 20
Margareta
Jungf:
Julius 22
Maria
Magdalena
Julius 23
Christina
Jungf:
Julius 25
Jacobus
Julius 29
Olaus konung
Augustus 10
Laurentius
Augustus 12

Decolari curavi Christophorum Coccuum.

Profecti sumus ad Svartesiæ & voluerunt Dux Carolus & Dux Magnus remanere, sed officij causa ut dicebant seqvuti sunt.

Scriptum^x est ad Consiliarios Regni ut consultarent de articulis qvi missi erant a Duce Finlandiæ de ipsius liberatione.

Så att fastän större delen fullkomligen dömde mina fiender saker, hade likväl andra så när gjort uppror och tvingade mig att sluta sammankomsten:

Julii 6 Lät jag halshugga kocken *Kristoffer*.

Aug. 12 Reste jag till Svartsjö. Hertig *Karl* och hertig *Magnus* ville icke blifva kvar; utan följde mig, som sades, för höflighets skull.

18 Skrefs till riksens råd, att de skulle rådpläga om de artiklar, som voro skickade af hertigen af Finland om hans befrielse.

^x *Venit* med annat bläck suddigt skrifvet.

	Augustus 24
	Bartholome
	Augustus 25
Vexarunt me madidis linteaminibus.	
Venit ¹ responsum a Consiliariis quod liceret mihi concedere pristinum ius & titulum Duci Finlandiæ quem ante captivitatem habuerat nempe heredem Regni appellare dum modo mihi etiam polliceretur ea que ab ipso expeterem pro necessitate temporis de reliquis articulis etiam diseruerunt.	, .26
Urgebat nuptias dux Magnus Saxonie valde importuna.	, 27
Venerunt duo Capitanei unus 2 vexilli alter ² Decimi qui fingebant pedites suos expectare in Ostrogothia.	, 29
Hoc tempore me Panibus amaris aluerunt.	, 30
Advenit Rigina Prisca Uxor Domini Patris.	, 31
Il est comme son maitre (ditskrifvet af Åke Rålamb ³).	
Submurmurarunt quidam Pedites Smäländenses dolum subesse qualiter non detegentes.	September 1
Venerunt litteræ a Margravio de Dotæ meæ Sororis & de Lotoringico negotio per enigmata.	, 2
His diebus Uxorem contra me iurgiis ut lasscesceret stimularunt & madidis linteaminibus me vexarunt.	, 3
Missus est ad me Blasius Tubicen qui multa per enigmata obscura submurmuravit que non intellexi.	, 4
Hoc tempore pueros cubiculi ut me vexarent incitarunt.	, 6
<hr/>	
Plågade de mig med våta lakan.	Aug. 25
Kom svar ifrån rådet, att jag fick återgifva hertigen af Finland sin förra rätt och titel, som han hade haft före fångenskapen, nämligen att kallas arfvinge till riket, allenast han äfven lofvade mig hvad jag fordrade af honom för tidens nödtorft. Om de öfriga artiklarna talade de äfven.	, 26
Yrkade hertig <i>Magnus</i> af Sachsen mycket oförsynt på sitt bröllop.	, 27
Kommo två kaptener, den ena af andra och den andra af tionde fännikan, som föregåfvo, att deras fotfolk väntade i Östergötland.	, 29
Denna tiden gåfvo de mig elakt bröd.	
Kom min herr faders änkedrottning (<i>Katarina Stenbock</i>) hit.	, 30
Gåfvo några af Smäländska fotfolket tillkänna, att något svek vore på färde; men hurudant yppade de icke.	, 31
Kom bref ifrån markgrefven (<i>Kristoffer</i>) om min systers (<i>Cecilia</i>) brudskatt och om Lothringiska ärendet uti gåtor.	Sept. 1
Eggade de min gemål att förarga mig med tråtor och plågade mig med våta lakan.	, 2
Skickades trumpetaren <i>Blasius (Fischer)</i> till mig, som talade mycket mörkt igenom gåtor, dem jag icke förstod.	, 3
Denna tiden eggade de lifpagerna att plåga mig.	, 4
	, 6

¹ *Venerunt* med annat bläck utsuddadt.

² *Alter* upprepadt.

Åke Rålamb var ägare af denna dagbok. (Se sid. 5.)

- September 7 Petierunt secunda vice a me Consiliarij ut administrationem Regni susciperem quod magnis iuramentis serio¹ esse Georgius Gera Baro adfirmabat.
- 8 Scriptum est tertia vice ad meum Fratrem si Rex esset aut potestatem a Deo & omnibus Svecis haberet ut declararet mihi tum me etiam libenter obedientiam prestiturum.
- Venerunt litteræ a Duce Cristophoro quibus interrogabat an deberet se Polono submittere mittebat & conditiones ut putabantur fictæ.
- 9 Discessit Dux Magnus Saxonie vocatus a mea Sorore futura Sponsa ut reabar.
- 11 Venit responsum a meo Fratre D F² per quod declarabat tertia vice se minime quidquam³ potestatis in Regno Svetia habere.
- Incitarunt Uxorem meam vehementer ut iurgiis & convicijs enormibus me lacesseret.
- 12 Submurmuravit quidam Satelles ut flecterem genua quæ propter minime declarans.
- Scriptum est responsum Conciliarijs Regni me nullam auctoritatem habere & varijs calumnijs & mendacijs opprimi propterea existimare me nihil potestatis habere in Regimine.

-
- Sept. 7 Begärde rådet af mig andra gången, att jag skulle öfvertaga riksstyrelsen, hvilket friherre *Göran Gera* med stora eder försäkrade vara deras allvar.
- 8 Skrefs tredje gången till min bror, att han skulle gifva tillkänna, om han var konung eller hade den makten af Gud och alla svenskar, då jag äfven gärna ville visa honom lydnad.
- Kom bref ifrån hertig *Kristoffer*, hvaruti han frågade, om han borde underkasta sig polacken och skickade några villkor, som höllos för uppdiktade.
- 9 För hertig *Magnus* af Sachsen sin väg, såsom jag trodde, på kallelse af sin tillkommande gemål, min syster (*Sofia*).
- 11 Kom svar ifrån min bror hertigen af Finland, hvaruti han för tredje gången förklarade, att han icke hade någon makt i Sveriges rike.
- Eggade de min hustru att med bannor och oförskämtd ovett svårt förarga mig.
- 12 Lät en drabant förstå, att jag skulle böja knä, men hvarföre gaf han icke tillkänna.
- Skrefs svar till rådet, att jag hade ingen myndighet och att jag belastades med åtskilliga smädelser och lögner, hvarföre jag höll före, att jag icke hade någon makt i riket.

¹ *veram* utstruket och *serio* öfverskrifvet.

² *D. F.* i kanten dock med samma bläck.
imp utstruket.

Redijt Dux Magnus Saxonïæ.	September 16
Redijt responsum a Consiliarij Regni ipsos concedere ut colloqvar cum Duce ² Iohanne Fratre.	› 17
Locutus sum cum Andrea Sigfridi.	› 20
Scriptum est ad Consiliarios me vehementer ² cupere colloqviium cum meo Fratre sicut concesserant. ³	› 24
Collocuta est mecum R B habitu Personato & pollicitus sum fidem ipsi & marito R B his conditionibus.	› 26
Primum ne quidquam facere cogere contra Deum.	
Secundo ut nihil detrimenti acciperem in vita & corpore.	
Tertio ut ius Successionis Regni mihi æqve ⁴ esset cum Fratre Duce Carolo, Liberisque meis itidem, nec illis aut Uxori mea ulla vis inferretur. ⁵	
Quarto ut Redditus provinciales ⁶ Qui tam Principe digna haberem.	
Quinto ut litteris & oretenus mihi hac a! R: confirmarentur.	
Venit Salvus conductus de Gripsholmia.	October 1
Reddita est formula Salvi conductus sicut Olauus Laurentij scripserat & volebat habere.	› 2

Kom hertig <i>Magnus</i> af Sachsen tillbaka.	Sept. 16
Kom svar ifrån riksens råd, att de biföllo, det jag talade med min bror hertig <i>Johan</i> .	› 17
Talade jag med <i>Anders Sigfridson (Rålamb)</i> .	› 20
Skrefs till rådherrarna, att jag ifrigt önskade ett samtal med min bror, som de hade beviljat.	› 24
Talade R. B. med mig förklädd och jag lofvade henne och hennes man trohet på dessa villkor:	› 26
1:o) Att jag icke skulle tvingas, att göra något emot Gud.	
2:o) Att jag icke skulle lida någon skada till lif eller lem.	
3:o) Att jag skulle hafva samma arfsrätt till riket, som min bror, hertig <i>Carl</i> , och äfvenså mina barn, och att hvarken de eller min hustru skulle lida något våld.	
4:o) Att jag skulle få räntan af vissa landskap och ett furstligt underhåll.	
5:o) Att detta skrift- och munteligen skulle mig af R. bekräftas.	
Kom passet ifrån Gripsholm.	Okt. 1
Lämnades ett utkast till läjdebref, såsom <i>Olof Larssen</i> hade skrifvit och ville hafva.	› 2

¹ Följer ett utstruket *Finla*.

² Följer *responsum*, utstruket.

³ Ändradt från *concesserunt*.

⁴ Följer ett utstruket *sue*.

⁵ Följer *abi*.

⁶ *Qui tam* i margen med invisning.

- October 6 Venit nuntium quod¹ meus Frater venisset ad Ventholmen.
 > 7 Locutus sum cum Comite Petro & Domino Stenone de adventu mei Fratris.
 > 8 Collocutus sum cum meo Fratre Principe Seniori & pollicitus est mihi fidem ut Regi, & noluit fateri se ullam potestatem super me habere.
 Condanavit mihi inimicias & ego ei vicim.
 Pollicitus est & litteris se confirmaturum.
 Est hæc omnia absque dolo & novis inventionibus a tempore Regis Gustavi Patris inventis.
 Eadem fide & pollicitus mihi est hos sequentes articulos.
 Ut honorem meum defenderet & nullo modo lederet.
 Ut ius mihi inter cæteros Fratres ut Primogeneti esset.
 Ut titulum Regium servarem.
 Quod acta mea non rescinderentur.
 Ut Historias meas libere & veraciter liceret mihi conscribere.
 9 Ivi ad Ventholmen & Collocutus sum cum meo Fratre quam humillime orans ut veritatem fateretur si Rex esset quod nullo modo nisi obscuris ambagibus potui intelligere.
 Condonavit mihi autem ipse & coniunx Principissa inimicitias ex corde manibus me palpantes & verbis² significantes plurimisque securitatis ad vitam & incolumitatem³ indicijs.
-
- Okt. 6 Kom tidning, att min bror hade kommit till Ventholmen.
 > 7 Talade jag med grefve *Per* och herr *Sten* om min brors ankomst.
 > 8 Talade jag med min bror, den äldre prinsen och han lofvade mig trohet såsom konung och ville icke erkänna, att han hade någon makt öfver mig.
 Han förlät mig min ovänskap och jag honom tillbaka.
 Han lofvade bekräfta det äfven skrifligen.
 Och detta utan allt svek och nya upptåg, som voro påfundna sedan konung *Gustaf* min faders tid.
 Med samma försäkran lofvade han mig följande punkter:
 Att han skulle försvara och på intet vis skada min heder.
 Att jag skulle hafva förstfödsloren bland mina öfriga bröder.
 Att jag skulle behålla konungatiteln.
 Att mina författningar icke skulle förkastas.
 Att jag fritt och sanningsenligt skulle få skriva min historia.
 > 9 For jag till Ventholmen och talade med min bror samt bad honom ganska ödmjukt, att han ville bekänna sanningen, om han vore konung, hvilket jag på intet sätt, utan genom mörka omsvep, kunde få veta.
 Han själf och hans gemål prinsessan förläto af hjärtat, klappade mig med händerna. Med ord och annat lofvade de mig lif och säkerhet.

¹ Följer ett utstruket *De*.

² Följer *de*, utstruket.

³ Från *ad* i margin med invisning, hvilket utsuddats och utskrifvits strax under

Polliciti sunt etiam me liberiorem vitam & victum habiturum absque quotidianis vexationibus.

Idemque ius & tractationem Uxori & liberis meis futuram quemadmodum mihi.

Captivationem meam a proprijs Aulicis factam etiam annuit.

Turpæ quodam mihi² accidit dictu ab² Uxore mea.³

October 16

» 18

Lucas Evang.

October 19

Peregrinatus sum cum Regina priori, Uxore mea & liberis suplex ad Ducem Finlandiæ meum Fratrem rogans ut mihi significaret si Rex esset me omnem obedientiam prestaturum, nec potui quidamque aliud quam pridem responsum habere.

Attuli scriptum mecum per quod declarabam quibus conditionibus cessurus imperio essem si Regni ordines hoc conclusissent pridem.

Advenit meus Fratres Dux Finlandiæ ex improvise ad nos & convivatus est nobiscum alioquin nihil singulare fuit transactum.

» 21

Venerunt meæ Sorores ex Holmia.

» 23

Dedit mihi quoddam scriptum prorsus alienum ab eo quod prius pollicitus fuerat meus Frater Dux Finlandiæ per manus Olavi Laurentij.

» 26

Advenerunt Consiliarij adducentes Creditivas quas dicebant Anicas Civitates misisse.

De lofvade mig äfven ett friare lefnadssätt och spis utan dagliga förargelser.

Samma rätt och behandling lofvades min gemål och barn, såsom mig själf.

Han erkände, att mitt fängslande var skedt af mina egna hofmän.

Hände mig något af min hustru som är skam att omtala.

Okt. 16

Reste jag med änkedrottningen, gemål och barn i ödmjukhet till min bror, hertigen af Finland, bedjande, att han ville gifva mig tillkänna, om han vore konung. Jag ville då visa honom all trohet; men jag kunde icke få annat svar än förut.

» 19

Jag hade med mig en skrift, i hvilken jag förklarade, på hvad vilkor jag ville nedlägga spiran, om riksens ständer redan hade beslutat det.

Kom min bror hertigen af Finland oförmodadt till mig och åt hos mig; men annars afgjordes ingenting särskildt.

» 21

Kommo mina systrar ifrån Stockholm.

» 23

Gaf min bror hertigen af Finland genom *Olof Larsson* mig en helt annan skrift, än han lofvat.

» 26

Kommo rådsherrarna och hade med sig ett kreditiv, som de sade, att hansestäderna hade skickat.

¹ Öfverskrifvet, stod *accpi*, utstruket.

² Öfverskrifvet, stod *ac*, utstruket.

³ Följer ett utstruket *mihi*.

- October 31 Dixit mihi Olauus Laurentij nugas quosdam quod Dani irruissent in Smålandiam.
- November 1 Venit responsum a Duce Finlandiæ meo Fratre super Articulos supplicationis pridem traditos, per quod negabat se Coronam. & Regalia suscepturum¹ & ad sequentes articulos hæc respondit.
- Primum inimicitias omnes scinsere² condonaturum absque fallatia.
- Secundo Regimen Regni & autoritatem Regiam mihi numquam abrepturum.
- Tertio Religione mecum non disceptaturum sed liberam permisurum.
- Quarto Famam honorem & vitam membraque illæsa futura.
- Qvinto nihil facere³ ex coniecturis nisi expresso & simplici modo mandaturum.
- Iuramentum mihi tempore Coronationis factum illæsum mansurum.
- Septimo privatam in iudicio ab hostibus sive inimicis me sisti non permissurum.
- Titulum Regium integrum mihi permansurum.
- Nono me Legibus Suecanicis absque ambagibus uti posse nec ultra cogi.

Okt. 31
Nov. 1

- Sade *Olof Larsson* mig något lappri, att danskarna infallit i Småland. Kom svar ifrån min bror hertigen af Finland på mina förut lämnade bönepunkter, hvaruti han sade sig icke vilja emottaga kronan och regalierna, och svarade detta till följande punkter:
- 1:o) Att all ovänskap skulle upphöra och han förlåta utan svek.
- 2:o) Att han aldrig skulle afhända mig riksstyrelsen och konungamakten.
- 3:o) Att han icke skulle disputeras med mig om religion, utan lämna mig henne fri.
- 4:o) Att mitt rykte, heder, lif och lem skulle blifva oskadda.
- 5:o) Icke göra något gissningsvis, utan befalla på tydligt och uttryckligt sätt.
- 6:o) Den ed han gått vid min kröning, skulle blifva oförkränkt.
- 7:o) Att jag icke såsom en privat man skulle stämmas för rätta af mina fiender och ovänner.
- 8:o) Jag skulle behålla hela konungatiteln.
- 9:o) Att jag utan omsvep skulle få nyttja svenska lagen, men icke däröfver.

¹ Utstruket: & hos articulos tali res Secund ponso ...

² Troligen menas *sincere*.

³ Följer ett utstruket *sine*.

Decimo pollicitus est se Famulos antiqvos & fideles mihi restitutum.

Undecimo mihi licere veraciter historias meas conscribere.

Duodecimo acta mea rescindi minime permissurum.

Tredecimo omne tesaurum mihi integrum ut prius habuerim permissurum.

Qvatuordecimo Arcum Triumphalem ex marmore me ipsum posse erigere.

Qvintodecimo pollicitus est mendaccijs me vexandum ultra minime fore.

Decimo Sexto annuit ut¹ in toto Regno locum habitationis sive provinciam qvam vellem eligere mihi liceret.

Septendecimo Connubium² ritu Legitimo & iucundo³ cum sponsa mea Catarina magni mihi cælebrare licere.

Octodecimo liberis meis ex eadem Catarina susceptis iidem ius Regni atque mihi⁴ fuit mansurum.

19. Uxori & liberis meis nullam iniuriam inferri deberi si quid infortunij mihi contingeret.

Donavi Duci Finlandiæ ut petebat omne Aurum massatum November 3
sive incusum qvod⁵ hæritate Paterna ad me pervenerat ea spe ut minus vexationibus & iniurijs obnoxius essem.

10:o) Lofvade han, att lämna mig mina gamla trotjänare tillbaka.

11:o) Att jag skulle få sanningsenligt skriva min historia.

12:o) Att han icke skulle tillåta, det mina författningar gjordes om intet.

13:o) Att jag skulle hafva hela skattkammaren, såsom förr.

14:o) Att jag skulle få upprätta en triumfbåge af marmor.

15:o) Att jag icke skulle plågas med lögner.

16:o) Att jag skulle få välja ett boningsställe eller landskap, hvar jag ville i Sveriges rike.

17:o) Att jag på lagligt och nöjsamt vis fick fira mitt bröllop med min trolofvade *Katarina Månsdotter*.

18:o) Att de barn, jag fick af samma *Katarina*, skulle hafva samma rätt till kronan som jag.

19:o) Att min hustru och barn icke skulle lida någon orätt, om någon olycka hände mig.

Skänkte jag hertigen af Finland efter hans begäran allt massivt eller onmyntadt guld, som jag ärft efter min far, i hopp att jag skulle slippa orätt och förföljelser. Nov. 3

¹ Följer *totum Regnum* &, utstruket.

² Följer ett utstruket *cum*.

³ & *incundo* öfverskrifvet med invisning.

⁴ *mansu* uts.

⁵ Följer ett utstruket *ab hæ*.

- November 4 Reposuerunt clanculum Aurum in¹ cubiculum quod meo Fratri donaveram nescio quo autore, atque suffuravit se Olauus Svart qui illud dare promiserat.
- › 5 Ablegarunt Olauum Svart Holmiam ne possem illi nocere in continenti.
- › 10 Circa hoc tempus petebat per litteras Dux Finlandiæ cum supplicationem meam minime acceptare voluerat nec unquam approbaturam profiteretur ut sibi per hijemem in Ulfvesund hijbernare liceret.
- › 13 Scriptum est Responsum Duci Finlandiæ a Captivo & ab omnibus amicis deserto non posse responsum² aut mandatum³ expeti, sed si in mea potestate esset ipse captivus me humaniter bene & absque dolo illum tractari⁴ mandaturum, usque dum inter nos convenisset de liberatione.
- › 18 Pollicitus sum securitatem Olavo Laurentij si mihi fidem pollicitam servaret, quantum ad⁵ me.
- › 19 Scripsit mihi Dux Finlandiæ se etiam petere ut Arbogiæ manere liceret cum Uxor eius gravida esset.
- › 22 Pollicitus est Olauus Laurentij se rescripturum Duci Finlandiæ sicut res postularet de habitu ad Arboga.

- Nov. 4 Gömde de hemligen undan i sängkammaren guldets, som jag hade skänkt min bror, jag vet icke på hvars anstiftan, och *Olof Svart* stal sig bort, som hade lofvat gifva det.
- › 5 Skickade de *Olof Svart* till Stockholm, för att jag icke skulle kunna skada honom strax.
- › 10 Vid denna tiden begärde hertigen af Finland genom bref, då han icke velat höra min bön och förklarade sig aldrig skola taga den på allvar, att han skulle få tillbringa vintern vid Ulfunda.
- › 13 Skrefs svar till hertigen af Finland, att svar och befallning icke kunde begäras af en fånge, som vore öfvergifven af alla sina vänner; men om han själf vore i mitt våld såsom fånge, skulle jag befalla att han utan svek skulle väl och höfligen behandlas, till dess man kom öfverens om hans befrielse.
- › 18 Lofvade jag, hvad på mig ankomme, säkerhet för *Olof Larsson*, om han själf ville hålla den tro, han lofvat mig.
- › 19 Skref hertigen af Finland till mig, att han själf begärde, att han skulle få blifva i Arboga, emedan hans gemål är hafvande.
- › 22 Lofvade *Olof Larsson*, att han skulle skriva tillbaka till hertigen af Finland efter sakens beskaffenhet, om hans flyttning till Arboga.

¹ *cyb* utstruket.

² Står öfver ett utstruket *auptiu*?

³ Följer ett utstruket *feri*.

⁴ Följer ett utstruket *curatu*.

⁵ Följer ett utstruket *se*.

- Discessit meus Frater Dux Carolus. November 25
- Petijt Olaus Laurentij & Dux Magnus Saxoniae ut Exercitui stipendia persolverem nam dicebant hostem in Ostrogotia morari. › 26
- Tradidi Olauo Laurentij claves Camere cum Inventario pro ratione temporis breviter exscripto,¹ atque iussi ut Dux Carolus & Dux Magnus una cum Camerarijs & Benedicto Gylte Inventarium facerent & mihi subsigilatum redderent persoluto quod æqvitas postulare.
- Dixit mihi Olaus Laurentij Danos exussisse Lincopiam & Vastenis. December 1
- Obtuli me iturum contra Danos si pristinam auctoritatem recuperem, dixi & meum consilium pro ut tum petebatur. › 3
- Ostendit mihi Olaus Laurentij quædam figmenta quæ dicebat conscripta esse ad poputum Ostrogotiae a Daniele Rantzou Capiteo Regis Daniæ. › 8
- Redijt Dux Magnus Saxoniae ab Holmia afferens mihi Registerium inventarij ex Camere quod non congruebat cum meis Registerijs. › 11
- Obtulit Dux Magnus Claves reddere, quas nolui recipere prius quam obedientiam subditorum recuperarem. › 12

- Min broder hertig *Karl* begaf sig bort. Nov. 25
- Begärde *Olof Larsson* och hertig *Magnus* af Sachsen, att soldaterna skulle få sin sold; ty de sade att fienden vore i Östergötland. › 26
- Lämnade jag *Olof Larsson* nyckeln till kammaren med ett inventarium, som efter tidens lägenhet korteligen var författadt, och jag befallde, att hertig *Karl* och hertig *Magnus* med kamereraren och *Bengt Gylta* skulle upprätta ett Inventarium och lämna mig det försegladt, sedan de utbetalt, hvad billigheten fordrade. › 27
- Berättade *Olof Larsson* mig, att danskarna uppbrännt Linköping och Vadstena. Dec. 1
- Erbjöd jag mig åter gå emot danskarna, om jag fick igen min forna värdighet, och sade äfven min tanke, såsom det då fordrades. › 3
- Visade mig *Olof Larsson* några lögnaktiga skrivelser, som han sade vara skrifna till folket i Östergötland af konungens i Danmark befälhafvare *Daniel Ranzov*. › 8
- Kom hertig *Magnus* af Sachsen ifrån Stockholm och lämnade mig inventarium på kammaren, hvilket icke stämde in med mina inventarier. › 11
- Erbjöd hertig *Magnus* sig att lämna nycklarna, hvilka jag icke ville återtaga, förrän jag åter förmått mina undersåtar till lydnad. › 12

¹ Efter kommat följer ett utstruket *unde*.

² Följer ett utstruket *plerumque*.

Iussi ut claves ijs traderet penes qvos imperium huius anni² ut plurimum fuerat.

- December 19 Scriptum est ad Consiliarios ut convenirent ad festum Natalis Cristi.
- › 24 Venit responsum a Duce Finlandiæ ipsum velle comitari me^x ad prælium quod pius Olauus Laurentij ab eo per litteras demandarevat.
- › 25 Cælebravi Cœnam Domini.
Admonuit Archiepiscopus meam Uxorem de amore coniugali atque obedientia debita erga me.
- › 28 Adhibui meam Uxorem ad mensam mecum profitendo palam me Legittimum Matrimonium cum ipsa contraxisse & approbarunt omnes convivæ atque Archiepiscopus professus est Legittimum Matrimonium nos iamdudum contraxisse.
- › 29 Advenerunt aliquot ex Consiliariis Dominus Steno & Dominus Georgius gera & Nicolaus Gyldenstiern, & proposui eis an consultum eis videretur ut contra Hostes quos dicebant in Ostrogothia commorari proficisserer.
- › 30 Dixit mihi Mathias Torne ad 30 Lastas pulveris in promptu esse, atque machinas murales ultra 16 quarum maxima pars Vastenis esset.
Mandatum est Gilio ut mihi cum Machinis & Armamentario per viam Cerebroensem occurat ad Norby.

-
- Jag befallde honom, att han skulle lämna nycklarna till dem, som för det mesta haft öfverbefålet för detta året.
- Dec. 19 Skrefs till rådet, att det skulle samlas till jul.
- › 24 Kom svar ifrån hertigen af Finland, att han ville följa mig till en drabbning, hvilket *Olof Larsson* förut genom bref af honom äskat.
- › 25 Begick jag Herrans nattvard.
Förmanade ärkebiskopen min hustru om äkta kärlek och en skyldig lydnad emot mig.
- › 28 Tog jag min gemål med mig till bords och gaf tillkänna, att jag med henne ingått ett lagligt äktenskap. Alla gästerna gillade det, och ärkebiskopen erkände, att vi längesedan ingått ett sådant äktenskap.
- › 29 Kommo några tillstädes af riksens råd, herr *Sten*, herr *Göran Gera* och *Nils Gyllenstierna* och jag frågade dem, om de funno rådligt, att jag reste emot fienden, som de sade uppehålla sig i Östergötland.
- › 30 Sade mig *Mattias Torne*, att ungefär 30 läster krut vore tillreds och öfver 16 murbräckor, hvaraf större delen voro i Vadstena.
- › 31 Befalldes *Gilius*, att han med styckena och arkliet skulle möta mig på Örebro vägen vid Norrby.

^x Öfverskrifvet.

Dederunt Consiliarij mihi consilium ut contra hostes pro- December 31
ficiscerer.

Sigillarunt² Consilarii contractum Matrimoniale inter me & Uxorem meam & pro Regina vera³ & Legittima illam habituros sponponderunt, filiosque ex³ nostro matrimonio⁴ proximos veros & legitimos hæredes Regni Svetiæ se agnituros polliciti sunt.

Gåfvo riksens råd mig det rådet, att jag skulle resa emot fienden. Förseglade rådet giftermålskontraktet emellan mig och min gemål och lofvade att erkänna henne för en laglig och rättmätig drottning samt att hålla sönerna af vårt äktenskap för närmaste, rätta och lagliga arfvingar till Sveriges rike.

Anteckningar af kung *Erik* finnas som nämndt i *Strabo: De situ orbis libri XVII*, tryckt i Basel 1549. Boken, en stor foliant, förvaras i Vetenskapsakademiens bibliotek, dit den kommit med Bergianska biblioteket. Märkt är den på bakpärmens insida: Berg. Bibl. H I:3. 2 w 10. På ryggen återfinnes N 72.

Titelbladet har upptill ERICUS vackert präntadt af kung *Erik* samt ett landskap, till höger därom en mansfigur med en bok i handen och därunder *Carolus Jsaaci Bothovius an. 1649*. Porträttet, om det är ett sådant, har ingenting med inskriften att göra. Det är liksom landskapet af kung *Eriks* hand och kanske ett *själfporträtt*. Inskriften anger en ägare, den kände biskop *Isak Bothovii* son.

Kung *Erik* har ock nedskrifvit en psalmvers⁵ i boken:

*Gud gör mig salig i tine namne
Och⁶ dööm mig i tine krafft
Bögh tina ören mig til gagne
Böönhör mig tu hafver macht.*

Sista bladet har åter ett landskap och en half mansfigur, likaså af *Erik*, båda ritade med bläck och pänna.

¹ Med annat bläck suddigt *cons*.

² Öfverskrifvet.

³ Följer ett öfverstruket *eo*.

⁴ Följer ett utstruket *sev scepturos* (?).

⁵ Rimmet *namne* och *gagne* tyder måhända på danskt förebild. Emellertid har ej originalet kunnat påträffas. Är det af kung *Erik* själf?

⁶ Af samma hand men senare tillagdt.

Det är af maneret tydligt att dessa anteckningar i tiden föregå de som finnas i Sabellici *Æneas*. De äro från tiden före 1573, då gåspännan och bläcket togos ifrån honom.

Boken innehåller flera astrologiska annotationer af konungens hand. Intressanta äro också de musiknoter som här finnas antecknade på flera ställen. Några blad som tydligen innehållit noter äro beklagligtvis bortrifna. Nu återstå emellertid öfver 36 rader till hvilka komma några rader i Sabellici Opera. Dessa ha alla granskats af direktör C. F. Hennerberg, som godhetsfullt ställt följande förberedande utredning till min disposition, hvilket härmed tacksamt erkännes:

Af de musikaliska skriftecken som finnas gjorda af *Erik XIV* i »Strabo» och »Sabellicus», kan man otvetydigt finna, att konungen ägde icke ringa musikaliska kunskaper. De synnerligen väl formade musiktecknen, skrifna som de äro med de ytterst enkla medel, som stodo konungen till buds i fängelset, ådagalägga en färdighet, som nödvändigt måste hafva föregåtts af en långvarig öfning i notskrifning; användningen af olika klaver, notvalörer och pauser bevisar fullkomlig kändedom om dessa teckens betydelse; på flera ställen, där notskrift förekommer, röjes slutligen en afsevärd kunskap i den tidens kompositionsteknik. Allt detta framgår af här meddelade prof på en sida med noter (sista tombladet i Strabo). Denna sida har förut reproducerats i Ahlqvist: »Erik XIV:s sista Lefnadsår» tab. IV med en af musikedirektör B. V. Hallberg gjord transkription till modern notering (samma arbete tab. V). Direktör Hallbergs åsikt (se a. st. s. 187 ff.), att här skulle föreligga en *enstämmig* komposition, hvilken upprepade gånger och på olika sätt blifvit af konungen upptecknad ur minnet, är, såsom T. Norlind i »Svensk Musikhistoria» (Helsingborg 1901) sid. 57 påvisat, fullkomligt felaktig. Norlind anger kompositionen såsom åttastämmig, och detta torde vara det riktiga. Den tiden skrefs i regeln en flerstämmig komposition icke i partitur i modern mening (d. v. s. så, att alla samtidigt klingande toner kommo att stå i lodrät linje på papperet) utan hvarje stämma skrefs särskildt för sig och utan taktstreck såsom i föreliggande exempel är fallet. Konung *Erik* har i enlighet med då gängse bruk angifvit de olika stämmorna dels genom initialerna till stämmornas namn, dels genom olika klaver sålunda: *S* = sopran, *D* = discantus, båda i diskantklav, *a* och *A* = 1:a och 2:a alt, båda i altklav, *t* och *T* = 1:a och 2:a tenor, båda i tenorklav, ett tecken liknande *w* (vagens?) här = baryton eller 1:a bas i baryton-

klav och slutligen $B = 2:a$ bas i basklav. Af stämmornas namn framgår att kompositionen tänkts för sångstämmor, hvilket emellertid ej hindrar, att densamma kunnat utföras på instrument.

När den ifrågavarande kompositionen sättes i partitur såsom det skett i pl. 6. kan man lättare se dess faktur. Det är början till en polyfon sättning i den då brukliga imitatoriska stilen, där en stämma börjar ett motiv, och där de öfriga stämmorna successivt inträda med större eller mindre delar af den först inträdande stämmans motiv för att sedan röra sig fritt, på det att samklangens mellan de olika stämmorna måtte följa reglerna för konsonans och dissonans. Själfva motiven till dylika kompositioner voro ej alltid tonsättarens egna skapelser utan hämtades från förut befintliga melodier, såsom fallet stundom är ännu i dag exempelvis vid preludiering till den kyrkliga psalmsången, hvarvid större eller mindre delar af den föreliggande koralmelodien kan kontrapunktiskt behandlas. Huruvida konung *Erik* själf uppfunnit motivet till ifrågavarande komposition torde vara svårt att afgöra² — men att konungen själf utfört den polyfona sättningen, att han alltså själf verkligen enligt den tidens sätt komponerat verket i fråga, torde vara höjdt öfver allt tvifvel. Samma motiv, som ligger till grund för här anförda komposition, återfinnes äfven på andra ställen i Strabo och alltid olika behandladt. Särskildt är detta förhållandet på bakpärmens insida, hvilken är fullskrifven med noter, inalles 14 rader. Här tillkommer dessutom ett nytt motiv, som konungen upptecknat i diskantklav i slutet af första raden, och som äger följande af honom underlagda text: *Jesu namn är allena til Gudh*. Båda motiven äro samtidigt behandlade på flerfaldiga vis, och den mängd af strykningar och rättelser, som förekommer såväl här som annorstädes, lägger i dagen ej blott att den olycklige konungen var nödsakad att använda dessa fåtaliga sidor som koncept utan äfven — och hvad som i detta sammanhang är vida viktigare — att här har förekommit ett eget kompositoriskt arbete för att bringa stämmorna i harmoni med kompositionslärans regler och med den egna musikestetiska känslan. Då konungen i fångelset säkerligen var i saknad af instrument, fick han därvid uteslutande följa den kontroll, som hans inre öra,

² B. V. Hallberg påpekar — a. st. sid. 188 — den melodiska likheten med första strofen af koralen »Var hälsad sköna morgonstund» (Sv. ps. nr. 55). Denna koral anses emellertid vara komponerad först år 1598 eller möjligen något år tidigare af kyrkoherden Philip Nikolai, hvilken år 1599 lät trycka melodien till sin psalm »Wie schön leuchtet der Morgenstern» i den af honom utgifna »Freudenspiegel des ewigen Lebens». Något intryck af denna koralmelodi hade konung *Erik* således aldrig haft.

hans fantasi kunde åstadkomma, det vill med andra ord säga: han kunde såsom en äkta musiker *tänka i toner*.

Ett annat bevis för att konung Erik under sin fängelsetid sysslat med musikalisk komposition är den mängd af siffertabeller, som omväxlande med noterna förekomma i de båda böckerna. Att dessa tabeller afse musik, och att de äro att betrakta såsom ett slags partitur i koncept, visar det förhållandet, att hvarje sifferrad föregås af en af de stämbeteckningar, som ofvan anförts, vid notexemplen (*S, D, a, A* o. s. v.). Stundom äro dessa tabeller till en del bildade af ett notsystem, som före eller efter tabellen är försedt med noter. Hvad siffrorna betyda — intervaller, greppbeteckningar på den af honom trakterade men nu honom beröfvade lutan e. d. — kan måhända en mera ingående undersökning lägga i dagen.

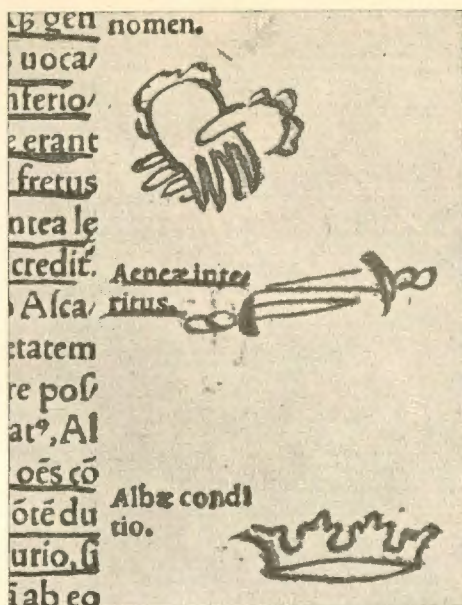
Kungl. Biblioteket äger en bok tryckt i Basel 1538 med titel: *Opera M. Antonii Cocci Sabellici*. Denna bok har *Erik XIV* ägt. Han har på sista sidan med rödaktigt bläck präntat sitt namn: ERICVS R, och han har under sin fängelsetid på Örbyhus i margerna gjort anteckningar och ritningar. Tidpunkten när detta skett har kung *Érik* själf angifvit; på ett par ställen klagar han nämligen öfver att han lidit mycket ondt i fängelset »i sex år halfsiunde». Hans fängelsetid börjar i september 1568; det blir alltså nyåret och vintern 1575. Om nu tidsbestämmelsen icke gäller för alla anteckningar, det kan den knappast göra, så äro de logiska sylogismerna, som här nedan för första gången aftryckas att datera från den tiden.

Att anteckningarna äro af kung *Eriks* hand, lider intet tvifvel, allt talar för det och vi ha ett samtida intyg därom af *Hogenskild Bielke*. På titelbladet upptill har han skrivit sitt namn och därunder: *Thenne book hauer hörth kong Erich till, och hauer med egen hånd skrifuith och måledt her i booken wdi sitt fängelse*. Hur boken kommit i *Hogenskild Bielkes* händer, är okänt. Efter herr *Hogenskilds* död, han halshöggs som bekant 1605 på Stortorget i Stockholm, kan boken ha gått i arf till dennes dotter *Ebba*, gift med riksrådet *Axel Bielke*, hvilkens kusins son *Krister Bondes*¹ (1621 † 1659) namn finnes på titelbladet tillika med datum (1645 then 22 april). Okända öden en tid. Till bokens historia hör sedan följande inskrift: *Denna bock hafwom wij gifwit*

¹ Namnet är ytterligt svårläst och kanske af mig feltolkadt, i alla händelser icke egenhändigt skrivet af *Krister Bonde*. Det kan ha blifvit ditsatt af gifvaren.

vår Præceptori Dno Petro Norræo¹ till walet anno 1663
den 19 octobris. Petrus Erichsson Öman, Johannes Erichsson Öman.

Antikvitetsarkivet förvärfvade volymen sedan, kanske redan i slutet af 1600-talet, men senast på 1720-talet. Den förekommer nämligen i arkivets kataloger från den tiden och är på ryggen märkt med arkivets nummer 19. Med antikvitetsarkivets böcker införlivades den 1780 med Kungl. Bibliotekets samlingar, där den

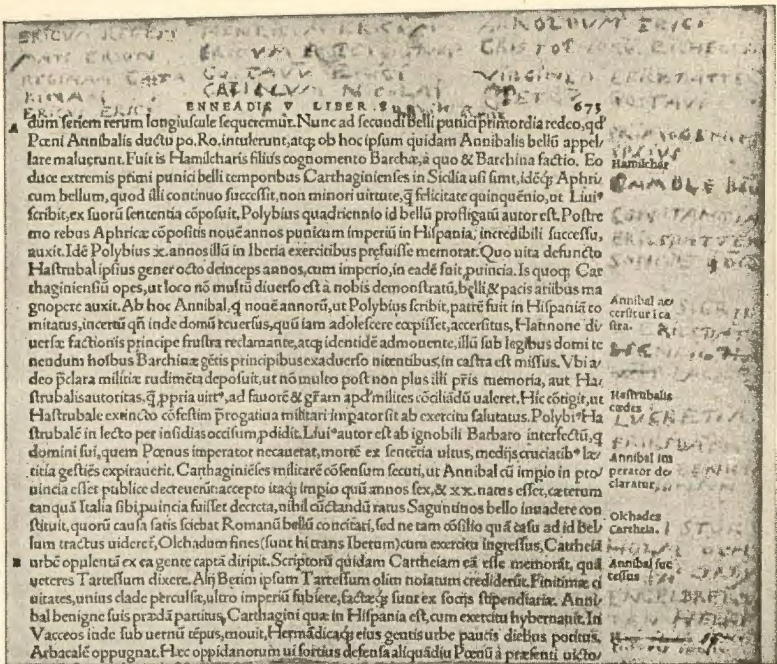
Prof på konung Eriks ritningar med bläck i margerna på Sabellici Opera.

i början på 1800-talet på bokafdelning fått märket e. 22. 1. För närvarande förvaras volymen under glas i Kungl. Bibliotekets visningssal.

Endast det hufvudsakligaste af innehållet må framhållas. Utom astrologiska funderingar och kalkyler här och hvar, finna vi de förut omnämnda logiska sylogismerna på sidorna 8—86. (Arken i början af boken äro ej paginerade, hvarför jag måst göra det för att underlätta orienteringen i texten. Jag har gjort det med blyerts endast på hvarannan sida till höger, strax under textens högra sida).

¹ Petrus Norræus dog 1688 som kyrkoherde i Misterhult. Ahlqvist läser Norzæo.

På sidorna 36—45 efter bokens egen paginering, följer: *Genealogia Erici 14 regis Suecorum*. Alla namn äro skrifna inom cirkular, hvilka äro förbundna med streck. Det är ett 90-tal led börjande med *Adam* och *Eva*, *Set*, *Enes* etc. till 13: *Prometeus Japheti filius*; 14: *Deucalion*; 15: *Atlas*; 16: dennes dotter *Electa* gift med *Jupiter*, föräldrar till *Dardanus rex Trojanorum*. Man förstår att vi nu snart komma till *Aeneas, rex Latinorum*, med

En half sida (förminskad) af *Sabellici Opera*, med namnlängd af konung *Erici* hand.

Här uppräknas den kungliga familjen. Jfr sid. 134 och 146.

53:de ledet äro vi i Britanien och från 68:de ha vi konungar i Skottland tills vi på nr 82 få se *Henricus rex Angliæ*, hvars son är *Henricus dux Saxonie*; dennes ättling *Magnus dux Saxonie* hade dottern *Catarina Regina Suetiæ*, hvars son är *Ericus 14 Rex Suetiæ*.

Han nämner *icke* sin far. Så förnämna förfäder som moderns hade icke fadern, alltså icke häller bröderna. Det ligger ett framhävande af sig själf och en viss ringaktning för brödernas in-

hemska härkomst i detta. Att han till en viss grad föraktade sina egna landsmän är ju styrkt från annat håll.

Dylika genealogier, ehuru mindre fullständiga, och ändå mera svårlästa förekomma flerstädes i boken.

Från sidan 51 och följande finnas märkliga teckningar »målade» som *Hogenskild Bielke* uttrycker det. De återges nu i sin helhet för första gången. Under hvar ritning är sidan i *Sabellicus* angifven.

Sidan 340 har: *Thet äär hwar såå hedder ssom han äär klädder*, hvarpå följer en till större delen på latin affattad afhandling, i hvilken kung *Erik* söker försvara sina regeringsåtgärder. Tryckt är den i Handl. rörande Skandinaviens historia 13 och 14 under titeln: *Responsum contra Danos*. Från sidorna 675 till 693 läsa vi namnlängd på namnlängd (se nedan). Åter några logiska sylogismer, den här gången mest på latin, orediga och på sina håll hart när oläsliga. Och så sedan åter namnlängder. På sista sidan musiknoter, hvarom vi läst under annat sammanhang (sid. 72 o. f.).

För att ge en föreställning om de här omnämnda namnlängderna återges här sidan 825 o. f. (på slutet endast utdrag). De äro anordnade som vidstående faksimil. Skiljetecken ditsatta af utgifvaren:

*Gudz helige engler
som jag Kong Erik
ten 14 bruker i miin
bön thil Gudh*

Kongen i Indiiën Lasse Böös, hans Drøetning Nils Iacobson. Mats Tysk (utstruket) *Regem Occidiacorum* Mats Tysk, hans Drøetning Erik Karson. Konge i Fingas Nils Lakkei, hans Drøetning Benkt Skrivere. Rex Rotenne Erik Jonson i Norrevidbo, hans Drøetning Olof Stenson. Rex Badam Hakon Smälénninge, hans Drøetning Olof Plat. Rex samarcandie Tommas Longeben, hans Drøetning Erik Dalekar Horcar. Rex Sabe Erik Dalekar Dravant, hans Drøetning Mons Gundmundson Dravant. Regina Saccarum Erik Larson Smälénninge, hans sonn Henrik Pederson i Norkøeping. Ismael Sophi Kongen i Persiens scener Mats Erson, Lasse Monson. Kongen i Merriis Holger Svenson, Drøetningen Nils Ostredson. Kongen i Sakar Erik Erikson i Stokholm, hans Drøetning Tommas Olson. Kongen i Sakars undersåter Erik Erikson Fænikedragere. Kong Erik ten 14 i Swerige, Ion Pederson. Drøetning Karin Monsdatter, Erik Monson. Henrik Erson, Erik Ander-

son i Vesbo. Gæstaf Erson, Erik Opleninge. Arnold Erson, Erik Axelson i Albohæred. Sigrîd Ersdotter, Erik Jonson i Cæstre-hæred. Virginia Eriksdåtter, Hans Olson Döresven. Constantia Eriksdotter, Erik Svenson i Norkœping. Lukretia Eriksdåtter, Nils Knutson. Hertig Iahans Fœrstinne, Erik Henrikson Prest på Celand. Hertig Iahans datter Frœken Anna, Erik Henrikson. Hertig Sigismund etc. etc. Erik Monson Hertig Magni småsven, Arbores Aphricae. Jören Gregerson, Arbores Asie etc. etc. Lasse Pederson Dravant, Mare Balticum etc. Galne Ion Larson, pueros Finlandie. Erik Kok pueros italie. Erik Snorvelnese pueros assie. Iacob Bagge, pueros Hispanie etc. Erik Iacobson Snidkere, coniugium italie etc. Jans Jute, Animalie Aphrice. Jacob Buling, Tommas skomakere, Tommas Velling, etc. etc.

Så kunde fortsättas mycket länge. Dessa namnlängder, ändå flera finnas i den nyupptäckta boken, om hvilken längre fram, sakna visst icke intresse. De lämna ett värdefullt bidrag till bedömandet af kung *Eriks* sinnesbeskaffenhet under hans sista år. Kulturhistorien har äfven ett och annat att hämta ur dem.

Det är själfklart att kung *Eriks* svenska texter återgifvits så nära som möjligt. Flera ställen ha erbjudit så stora svårigheter att jag måst sätta prickar och afstått från att ifylla luckorna, ehuru det efter innehållet ibland icke varit svårt att rekonstruera texten. Svårigheterna ligga icke så mycket i själfva stilen, ty den är egentligen icke oredig; men sotet har nöts bort, så att ibland så godt som endast märken efter trästickans rispor äro kvar; på andra ställen icke ens så mycket. I samma mån som stickan blir nött och trubbigare, bli också bokstäfverna allt suddigare och svårbegripligare, till dess den kungliga skrifvaren spetsar sin sticka. Då blir stilen åter tydlig och vacker.

Utgifvaren har haft förmånen att vid de svåraste fallen rådfråga lic. Sam Janson och med honom diskutera dessa och för öfrigt flera hithörande paleografiska frågor. Detta har varit till stor fördel för mitt arbete, hvarför jag ock står i tacksamhetsskuld till honom. Ett par anmärkningar. Sammanskrifvet *sz* har jag öfverallt återgifvit med *ss*, för att icke onödigt försvåra läsningen af texten. Däremot har *Sz* fått stå kvar, då det tydligen står så alltid. Det är i denna föga tydliga handskrift ibland omöjligt att afgöra om det står *y* eller *ij*. För att underlätta läsningen har jag normaliserat så, att jag satt *y* där man väntar sig *y*, och *ij* för *i*-ljudet.

Tecknet för *e* liknar mycket *i*, hvarför det på många suddiga ställen varit omöjligt att med bestämdhet afgöra hvilket som står. Ett liknande fall inträffar med *T*. Det liknar emellanåt ett *D*, och funnos icke mellanformerna, hade i flera fall där nu i transkriptionen står *T*, i stället ett *D* fått sin plats. Kommateringen är oförändrad återgifven. På ett par ställen har jag dock i strid mot originalet satt slutpunkt och börjat nästa ord med stor bokstaf.

Argumentationes pro iure hæreditario Regis Erici 14 Sueciæ Gotorum Wandalorumqve & illis adiacentium & rationes quibus declaratur coniugium regis eiusdem cum Regina Catarina Magni Svetiæ Gotorum Wandalorumqve Regine & illis adiacentium legitimum esse. Filiis qvæ ex hoc matrimonio quos ex ea geniturus est iidem ius hæreditarium pertinere in perpetuum regnorum Svetiæ Gotorum Wandalorumqve illisqve ad iacentium nec non & tribus filiis quos genuit & procreavit ex eadem Henricum Gostavum & Arnoldum se legitimos censere & pronuntiare idqve rationibus manifestis probabitur.

Teses 3.

Regnum Suetiæ Gotorum Vandalorumqvæ illisqve adiacentium Regi Erico 14 Hæditarium esse Fiillisqve coniugium eiusdem cum Regina Catarina Magni filia Svetiæ Gotorum Vandalorumqvæ illisqve adiacentium Regine legitimum Filiosqve quos ex ea geniturus est genuit pronuntiavit & procreavit legitimos censendos.

An sit. Argumenta sine dispositione inventive propositia.

Alt thet Gud hafwer forordnet böör wara menniskerne behageligit.

Gud hafwer förordned Alle arfrijke.

Såå böör Arfrike ware menniskerne behagelige.

Barbara. An sit aliud argumentum.

Alle land ssom Cronene arflige tilkomme ääre Konungskens egendom.

Alle the tilbehöringer ssom tillyde Arfve och Rijke kommer Sverigis Rijke arflige thill.

Szå böör them ware erflige under Konungen i Sverige.

Barbara. Aetymologia.

Ingen må kalla thet Tiranni ssom Gud hafuer befaled.

Gud hafwer befaled i alle land att alle Konunge Rijke skole ware Arfrijke.

A
Sid. 8.

Sid. 9.

Ssåå må ingen kalla *thet* Tyranni att Konge Rijke ääre arfrijke. *Barbara.* All Rijke kallas förtenskuld Rijke att hwar och een stånd sine Rijkedomer behåller.

När hwar och een stånd ssijn arfsrät behåller ssåå behåller hwar stånd ssine Rijkedomar.

Ssåå moge *thet* Konge rijke kallas Rijke *ther* alle stender. . . [oläsligt]

Sid. 10.

*Barbara.*² Alle erlige *nampn* utaf föeldrene erfde ääre prisslige. Alle Swenske hafwe *thet* namnet af föeldrene att the pläge Swerie och holle ssijn eed; alt *thet* ssom² icke emot Gud äär.

Szå äär *thet* prissligit att alle Swenske hålle ssijn eed i alt *thet* icke äär emot Gud.

Celarent. Thed äär icke straf wärd att osseder förwandles till förbättring.

Om the sseder ssom the Swenske *med* Qvinfolks förlijtende hafwe haft *ther* udaf teris namn hafuer ssijn *ursprung* forwandles uti tuchtig Swendom att holle i echteskap och utan Ssåå hafwer wärt namn mere ansseende.

Therföre äär icke straf³ wärd att wij Swenske utaf tuchtig⁴ Swendom i Echteskap och utan att holle hof wärt.

Ferio. Ingen bör straffed warde för *thet* han icke will Swike. I förtiden hafwer Swerigis Rijke icke weled sswike ssijn konung.

Szå bör ingen straffe Swerijke att *thet* icke vill sswika ssijn konung.

Celarent. Alle Konge Rijke ssom gammel herkomst hafwe *them* pläger man mycket afholle.

Swea och Göta Rijke hafwe ssijn *ursprung* af Geter Sems Soneson i gammal tijd.⁵

Sså bör *man* mycket holla utaf ssådane gammal herkomst.

Sid. 11.

Celarent. Ingen wenskap kan longwarig wara *ther* man icke fulkomner *thet* ssom utlofwed äär.

The wendiske Rijke hafwe utlofwed att ware the Swenskens underdäner och wäner.

Szå bör the wender fullkomne *thet* the Swenskom utlofwed hafwe.

² Två satser öfverstrukna. Med andra satsen börjar ny sida.

³ *Gud hafwed ha* uts.

⁴ *Alt wij så*, hvaraf de två uts.

⁵ *echteskap* uts.

⁵ Jfr Moses I. 10. 23. och Prosaiska Krönikan, Klemmings uppl. (SFSS, Småstycken sid. 220).

Celarent. Ingen fromhet bör man förwä[n]da i odygd.

Spackferdigheet äär een fromheet ssom Finnerne hafwe haft emot ssine Konungar i fortiden.

Szå böör spackferdighet och fromheet¹ icke förwandles i odygd ssom Finnerne i förtijden haft hafwe emot ssine Konunger.

² Alle the ssom ääre fodde af ena honda folk them bör wara under en Kongh enahonda Arfs rät och Laagh.

Finnerne ääre ³ af ssamme folk födde ssom wij Swenske.

Therföre böör them wara under een Konung enahonda Arfret och Laagh.

Darii. Darii. All ssenferdighet äär skadeligh i alle saaker när thijden blifwer försyemed.

Te Lifenske hafwe i Kong Philemers thijd forsyemed thiden med ssenferdigheet.

Såå waar thet them skadeligit.

Etimologia. Alle the ssom stadig wenskap hälle pläge icke lettelligen late wende ssig ter ifrån.

The wender hafwe i förtijden lofwed Sweriges Rijke att blifwe under Sweriges Konung och arf Rijke.

Szå skole the icke⁴ late wende ssig ifrån Sverige. Darii.

Coniugata Darii. Allt thet then Helige skreft thilkenne gefwer böör man förstå aldellis ssom meningen äär. Sid. 12.

Then helige skreft gefwer thilkenne att the barn konnunger afte med ssijne Drönninger kallas afföde.

Så bör man aldeles forstå thet ssom meningen äär att konge-barn kallas afföde.

Coniugata. Ingen må sseije att thet äär arfsrätt oferetter någon uthi ssijn arfwedel.

När Kongen i Danmark begärer mit arfrijke. Så oförätter han mig i mijn arfwedel.

Såå kan icke kongen i Danmark sseije att han hafwer arfsrätt til mit arfrijke. *Ferio.*

Ferio Coniugata. Ingen må bryte gammal ssedwana.

Thet hafwer warid een gammal och god ssedwane her i Sverige att the hafwe sswered här i Sverige trygge eed.

Szåå bör man then ssedwanen icke bryte.

Ferio coniugata. Ingen skall hafwe någon annan mening om thet ssom i laagen ståår ään ssom thet äär meent.

¹ ssom Finnerne uts.

² *Celarent* uts.

³ *ssam* uts.

⁴ *lettelligen* uts.

Then trygge eed som underssåterne konungen tilsseije äär meningen att the skole wara honom hulle och trogne på ssijn baak och hans barn sammaledis.

Szå skall man ingen annen mening hafwe ther om ään att underssåterne skole ware konungen och hans underssåter hulle och trogne på sijn baak.

A genere & Proprietatibus Cæsare. Inthet Konge Rijke kan wara beständigdt när Konungerne måge icke niute ssamme rätt ssom underssåterne.

När Konge barn måge icke erfva till Regementet sså niuthe icke Konungerne samme rätt ssom underssåterne.

Szå kan inthet Rijke wara beständigdt när Konge barn måge icke erfva til Regementet.

A genere & Proprietatibus Cæsare. Inthet Rijke kann blifwe
Sid. 13. wijd ssig när undersåterne icke lyde öfwerheten.

Thå underssåterne wille icke ware under ssamme Laag ssom öfwerheten sså lyde icke underssåterne öfwerheten.

Szå kan inthet Rijke blifwe wid ssig När underssåterne wele icke blifwe under ssamme Laag ssom öfwerheten. *Cæsare.*

A genere Proprietatibus Cæsare. Allestedes ther någon annen erfwer Konungen udi then Konungelige Regering och Regalier¹ ään konungens Szon ther äär icke arfrijke.

Om then lag skall ware att Konungen äär weliendes och icke erfwendes sså erfwer andre ofte Rijket och icke Konungens Son.

Szå äär ther icke Arfrijke ther Konungen äär weliendes och icke erfwendes.²

Cæsare. Om arfrijke fåår icke blifve wijd ssijn rette egenskaft
Sid. 14. Szåå hafwer alle stender skade ther udaf.

Näär een utaf konungens Szöner erfwer icke thet konglige Regemente och Regalier och hans afföde efter honom och hans(?) linie ssåå lenge then warer efter hans Faders död, Så och ten andre tredie och fierde ssåå monge the ääre theris mans afföde och linie efter them Såå äär thet icke arfrike.

Szå skeer alle stender skade när ssådane ordning icke widmact holles.

Definitio ex genere & spetie Bo[cardo] festino. Inthet oordenteliget Regemente är Riked sså nyttigt ssom ordentliget Regemente.

¹ ther äär icke uts.

² Följa 2 satser, dock uts.

När Qvinnen skal råde öfwer mannen Så äär oordentligt Regemente.

Szåå äär *thet* ickè nyttigt att Qvinnen skall råde öfwer manne.^x

A genere & proprietatibus diffinitio camestres.

A genere & spetiebus camestres. Alle Qvinnes perssoner äre oduglige till Regementhet.

Ther ssom² Sonerne ärfwe Rijket och icke döttrenne ther ärfwe icke Qvinnes perssonerne Regementet.

Szå äär ther icke ssåå odugeligit Regemente ssom ther Qvinnesperssoner erfve.

Definitio ex generere & proprietatibus Camestres. Allestedz ther Qvinnesperssoner ärfwe til Rijked ther wele the och hafwe Regementh.

Ingen Qvinne må råde öfwer förssamlingen heller hafwe Regemente öfver sine.

Szå böör ingen Qvinnes Person erfve Rijket.

A genere & spetiebus camestres. Ö göterne och We göterne hafwe i fordomstijd utenlandz och innen haft Arfrijke och ther med stor äre wunnet.

Nu wille hwarken Swea heller Göta almoge lijde arfrijke.

Szåå kunne the thermed icke stoor prijs winne.

A genere & spetiebus. Camestres. Svea och Götha Rijke hafwer thilförenne altid [warit] eet Rijke ssålanda och wendis. At the hafwe haft een Konung een Arfsrät och een Laagh och thå hafwer Rijket warid me[c]tigt.

Nu wille en part ssomme af Göterne och hele Wendes Rijke icke³ ware under annen kong Arfrät och Lag.

Szå kan Swerige icke blifwe wijd macht ssom *thet* tilförenne warit hafwer när ssådane opssät skal hafwe framgong.

Definitio ex divisione festino. Ingen kan sseija *thet* ware ssåå gott ssom *thet* Gud hafwer förordnet *thet* Mennisker ordne.

Kong Erich äär född och förordned udaf Gudi thil een Konung i Swerige.

Szå kunne icke the ssom undersåterne⁴ heller menniskierne sielf wele förordne ther thil ware så gode ssom then ssom Gud hafwer förordnet.

^x Osäkert, kan också stå *mann*.

² *Dottern ärfwer Rij.* uts.

³ *icke* öfverskrifvet.

⁴ *ss* uts. och efter 'heller' *undersåterne för* samt efter 'sief' *hafwe förordn.*

Difinitio ex divisionalis ferio. Ingen kan sseije thet ware ssåå got Regemente som Gud hafwer forbudet ssom thet han hafwer befaled.

Gwd hafwer förbudit utwalt Rijke och befaled Arfrijke.

Szå äär uthvalt Rijke icke så got som Arfrijke.

Difinitio divisionalis festino. Ingen utlensk konung äär Rijket ssåå nyttige ssom en inlensk.

Te ssom wele att Konungen i Danmark skall råde i Swerie the wele hafwe utlensken Konung.

Szåå wele the icke Swerigis beste heller nytte the som wele at Kongen i Danmark skall hafwa Sweriges Rijke.

Difinitio divisionalis. Aldrig ääre olydige underssåter Rijket ssåå nyttige ssom lydige.

The ssom Råde ther till att Swerigis Rijke skall wara utwald Rijke ääre olydige underssåter.

Szå äre te icke sså nyttige som utwalt Rijke råde till.¹

Sid. 16.

Difinitio divisionalis. Festino. All Rijke ssom ssyndre ssig uthi flere Konge Rijke kunne icke hafwe got bestånd.

Om Göta Rijke heller wendes Rijke skulle ware Rijke för ssig ssielfe ssyndret ifrån Swerie, ssåå wåred ssyndret i flere Rijke.

²Szåå kan Göta och Wendes Rijke icke hafwe bestånd om the Syndre ssig från Swerigis Rijke.

Difinitio Aetymologica Baroco. Allestedz ther Konunger ssijn Arfsrät beholle och ret skickeligit Arfrijke äär; thåå³ ähret ssåå laget att hwar och een skall skee laag och rätt.

Om the ssom utwald Rijke hälle med fåå öfwerhände sså blifwer laged af them ten nepd⁴ ssom weld achter och skeer icke tem sså god Laag och rätt.

Szåå skall man icke late tem fåå öfwerhänden ssom utwalt Regemente⁵ hälle med.

Difinitio Aetymologica Baroco. Arfkonunge embete äär ett erligit embete.

Ten ett erligit embete hafwer⁶ skal man icke förachte.

Szå bör man icke förachte Konung Erich för thet han äär Arfkonnung.

¹ Anteckningar på nedre margen sid. 15 äro ovanligt hoptrasslade och bleka.

² En sats uts.

³ ääred ssåå före Lag uts.

⁴ = nämnd.

⁵ förforrd uts.

⁶ öfverskr.

Difinitio Aetymologica. Alt *thet* ssom Swerigis Rijke tilhörer äär Swerigis Konungs egendoom.

The Liflenske tilbehöringer wele icke wara under meg ¹ konung Erich ten 14 Sweriges Giötes och Wendis Konung egendom.

Szåå wele the Liflenske icke wara under Swerigis Rijkets thilbehöring. *Baroco.*

Difinitio Nomeclaturarum Darapti. All oretferdigheet³ hafwer Sid. 17.²
Gwd förbudet.

Thet äär⁴ oretferdigheet att the Danske altid med wäld och list hafwe⁵ weled haft arfzrät til Riket.

Szåå skeer *thet* Gud hafwer förbwdit om the Danske genom wold och list skole bekomma Rijket Arfsrät till Rijket.

Difinitio ex Nomenclaturis Darapti. Alle the under Swerigis Konung och Rijke ääre ääre Swenske.

The⁶ Liflänske underdåner hafwe mest alle lofwed Swerigis Konung och Rijke underdånigheet.

Szå äär then Staden Refle Swensk.⁷

Difinitio Aetymologia Darii. Alle the ssom under Swerigis Rijke ääre skole wara under enahonde Arfzrät och Laagh.

Alle⁸ bönder i Lifland ääre under Swerigis Rijke.

Szå bör *them* bönder wara under enahonda Arfsrät och laagh.

Difinitio ex Nomenclaturis Darapti. Alle Konungers Regemente strecker ssig ssåå wijt ssom the råde, biude och theris Sid. 18.
grentzer äre.

Swerigis Konungers grentzer strecke ssig i från brömsse bro thil Kongsbacke frå Kongsbacke til Waranger från Waranger till Wiborgh från Wiborg til Swaneborg Roneborg och Koggenhussen dedan in thill then pryztiske grentzen i lifland.

Szå böör Swerigis Konung Kong Erich ten 14 Regere sså wit ssom these grentzer sig strecke, (ssig).

Difinitio differentialis Felapton. Ingen kan seije att the barn i Echtesseng födde ääre och the ssom⁹ fadren och moderen bekenne för ssine barn ääre oechte.

¹ *meg* öfverskr.

² Flera förslag till satser äro öfverstrukna.

³ och *skadeligheet* uts.

⁴ äär öfverskr.

⁵ *intagit Rijked* uts., dock står *inta* kvar.

⁶ *Te* är öfverskr., förut har stått *Allt* som är uts.

⁷ Denna mening har ersatt en annan *ssåå böör ware the liflenske* etc., flere gånger påbörjad och förbättrad, till slut utstruken.

⁸ Har stått *The* men ändrad till *Alle* utan att stryka ut det.

⁹ *förlärdene bekenne the* uts.

Alle the barn ssom utaf een Konung och hans echte Drötning födde ääre och Konungen och Drötningen sseije echte ware the bekenne för sine barn ääre födde i Echte sseng.

Szåå böör them icke Reknes för oechte ssom utaf een Konung och Drötning födde ääre i Echte sseng och Konungen och Drötningen¹ sseije ware echte och teris barn.

Diffinitio differentialis Felapton. Ingen kan för thenskuld förachte een ny arflinie att then gamle² Kongelige Arfslinien utdöd äär.

I all arfrijke ther ssom inthet anned ään qvinnes perssoner utaf the Kongelige manslinien³ igen ääre ther äär then Kongelige Linien utdöd.

Szå skall man icke förachte mijn herre Fader heller meg att then Kongelige mans linien i Swerige waar utdöd then thijd mijn herre Fader fick Rijked och att han ett nytt Arfrijke opretted hafwer.

Sid. 19. *Diffinitio differentialis Felapton.* Ingen böör förachte Qvinköns Konglige linie när icke manköns konglige linie förhonden äär.

Alle the ssom på ssit Fädernes och Mödernes Wegne ääre födde af Konunge dötrer Söner eller Sone ssöners dötre ääre Föde af Konglig Qvinköns linie.

Szåå böör them icke förachtes ssom af Konglig qvinköns linie födde ääre.

Diffinitio ex Genere & Causis Disamis. Et Rijke⁴ ssom uthat Gudi ssåå förordned äär, att thet i fredlige tijder hafwer inbyrdes endrecht i feide tijder kan ssig förssware emot ssine fiender, Szå och att alle stender niute Arfsrät och Cristelig lag opo thet Gudz ord och Cristeliget Regemente må wed macht hållas äär ganske nyttigt och Gudi behageligit.

Alle welförordnade Kongerijke hafwe een ssådan skickeligheet med sig.

Szå ääre alle Arfrijke nyttige och Gudi behagelige.

Diffinitio ex Genere & Causis Disamis. Et Regemente, ssom är förtenskuld begynt att menskerne med trygheet måge boo ssammen, ware wisse på theris lif och ssundheet hustru och

¹ bekenne för echte uts.

² manlige linie uts.

³ mans öfverskrifvet.

⁴ Meningen börjar med *Arfrijke*, hvilket utstruktis och ersatts med *Alla arfrijke*, likaså utstruket, såväl som *Rijke*; det enda som återstår är *Et*.

barn godz och egedeler att *tem* ingen oförretter hafwer ssijn egen inlendske konung kungelige Regalier och rätt på *thet* *thet* må hafwe longligit bestånd och icke komme under fremmende herskap äär prijsendes och lofligit.

Alle Cristelige Arfrijke ääre ssåå förordnade igenom Gudz nåd. Szåå äre Cristelige Arfrijke prislige och loflige.

Difinitio ex Genere & Causis Disamis. Hwad Regemente **Sid. 20.**² ssom utaf ted bewog (?) förordnad äär att menniskerne bessenne *thet* alle mennisker icke ääre fromme, och therföre the ssom fromme ware wele behöfwe beskerm³ och the onde straf, hvilked igenom een ordentlig öfwer[het] skeer opa *thet* thette lifwed må icke ware oss thil förhinder til wåår ssiel ssaligheet, *thet* äär *thet* beste Regemente.

Alle Arfrijke äre utaf thenne orssaak ssåå förordnade i Cristezheten.

Szåå äär³ *thet* Arfrijke ssom ssådane Regemente hafwer *thet* beste Regemente.

A Proprio Datici. All wanskeligheet i Regementen äär **Sid. 21.**⁴ skadelig.

Then wanskeligheet i Konung Erichs Regements tijd äär skeed hafwer åstad kommed monge plåger.

Szå skal man wachte ssig för ssådane plåger ssom i Konung Erichs Regementztijd skeed äär.

A Proprio Datici. I all Arfrijke ääre fromere folk ään i utwald rijke.

Att fromt folk äär i Rijket terudaf förbättres Rijket.

Szåå blifwe Arfrijke mere förbätrede ään utwalde Rijke.

*A Proprio Datici.*⁵ Att een erlig ssaak blifwer afhandled med Laagh och doom äär bätre ään *med* krijg och opror.

Alle ssaaker i Swerige then kongelige Arfsrät be — — — (fortsättningen saknas.)

Bocardo differentia. *Thet* Rijke ssom hwarken äär een **Sid. 22.** vtinnen ssom störste machten hafwer heller någre fåå ssom råde heller menigheten må sseije ssit betenke *thet* hafwer icke någon rätt skickelighet.

² Sidan börjar med en öfverstruken sats.

³ Står *beskerm*.

³ äär öfverskr.

⁴ Sidan börjar med två kasserade meningar: *All wanskeligheet i Regementen ääre skadelig — then wanskeligheet ssom äär skeed i Swerige tå man then ene Konung hafwer afssatt then andre utwald hafwer förörssaked mongehände plåger — Szåå etc.*

⁵ *I Christi* uts.

Uti all utwald Rijke hafwer icke en Konung allene machten icke følger man heller någre få förstonges och fromme råd^h menigheten får icke heller seye ssit frie betenkende.

Szå äär utwalt Rijke icke någed skickeligit Regemente.

*Differentia Bocardo.*¹ The ssom illa giort hafwe² ääre icke wääl till troendes, och the ssom got förskylt hafwe skall man icke hafwe misstanker om.

Alle utlendske Konunger hafwe gott lofwed och ondt giort³ men Swenske Arfkonunger hafwer man icke trodt och the hafwe gott bewist.

Szå hafwe icke wisligen giort, att the hafwe trod the utlenske utwalde Konunger bättre ään Swenske Arfkonunger.

Differentia Bocardo. Emelen Legeherder och the rette herder äär then skelfong⁴: the förskingre och thesse förssamle therföre äre the och icke sså gode.

Alle utwalde Konunger ääre Legeherder och Arfkonunger rette herder i Cristi stad på iordene i Regimentet.

Sid. 23. Szå ääre⁵ utwalde Konunger icke ssåå gode ssom Arfkonunger.

A Proprio Celarent. Ingen⁶ Konungh Kan Regere utan trogne undersåter.

Alle utwalde Konunger hafwe icke ssåå trogne undersåter ssom Arfkonunger hafwe.

Szå kunne utwalde Konunger icke sså wääl Regere ssom arfkonunger.

A Proprio Ferison. Inted utwald Rijke äär sså wääl bygt ssom et Arfrijke.

Danmark utwalt och Swerigis Rijke war Arfrijke i mijn herre Faders tijd.

Szå war thet better⁷ bygt än et utwalt Rijke Danmark icke så wäl bygt ssom Sweriges Rijke i mijn tijd.

A Proprio Ferison. Ingen menniske äär sså flitig i een annans ssaak ssom i ssijn egen.

Then thijd Kong Göstaf och jag wiste att Sweriges Rijke waar wort arfrijke wåre wij flitige om thess beste.

¹ Dessförinnan ett makuleradt utkast.

² hafwe öfverstr.

³ giort öfverskrifvet, sedan bewist utstrukits.

⁴ = Skillnad

⁵ Legeherder uts.

⁶ Första och andra satsen särskildt utmärkta i originalet med streck.

⁷ thet better och än kanske utstruket, då väl också det mellanliggande bygt borde utgå.

Szå kan jag icke nu wara sså flitig ssom then tijd Rijket war mit egit arfrijke.

A proprio Ferison. Aldrig kunne underssåterne sså beneget hierte hafwe thil en utlensk Konung, heller inlensk tyran ssom thil sijn inlenske Arfkonung. Sid. 24.

Kongen af Danmark och andre Tyranner ääre annat there utlenske¹ fiender heller inlenske Tyranner.

Szå kunne underssåterne i Sverige icke hafwe sså god benegenheet thil Kongen i Danmark och andre Tyranner ssom thil megh Konnung Erich ten fiortende teris Arfkonung.

Genus Barbara. All Konunge Rijke hafwe öfwerheet underdåner, Konglige Regalier och rät.

Alle Arfrijke äre och Kongelige Rijke.²

Szå bör them och hafwe öfwerheet och underdåner Kongelige Regalier och rät.

Genus (Dariü). Alle the Kongerijke af *Sem* hafwe ssijn ursprung ääre yprere än the af Japhet födde ääre.

Alle te tw Rijke³ Swenske och Göter hafwe ssijn ursprung af *Sem*.

Så äre the yprere ään the ssom utaf Japhet födde äre.

Genus Darii. I alle Kongerijke ther Arfkronen äär ther äär och Konglige ssätted och ansseendet.

Öfwer alle the Land i Sverige tillydendes äär then Konglige Arfkronen i Upssala och i Upland.

Szå äär ther the Konglige ssäte och ansseende i Upsala och i Upland.

Genus Barbara. All Kongerijke hafwe⁴ een Konung och icke flere i ssender. Sid. 25.

All Arfrijke ääre och Konunga Rijke.

Szåå bör them hafwe⁵ ee[n] Konung i sender och icke flere i ssender.

Genus Darii. Alle Konunger ssom rätt hafwe til Kongeriket the hafwe och samme⁶ rät thil alle thes tilbehörende land.

Kong Erik hafwer Arfsrätt thil Swerigis Rijke.

Szå hafwer han och ssamme rätt⁷ thil alle tess tilbehörende land.

¹ Tyranner heller in woldzwer(?) utstr.

² Denna mening har tydligen varit svår att åstadkomma. Flera ord maku-
lerade och invisade.

³ te tw Rijke öfverskrifvet.

⁴ icke mer än uts.

⁵ Meningen har intrasslats något, det stod först en negativ sats som ändrats.

⁶ samme öfverskrifvet.

⁷ Från szå till rätt uts. men skrifvet på nytt.

Genus Barbara. Alle Konunge Rijke förökes heller förminskes igenom Gudz nåd heller Gudz straf.

Alle the Konunge Rijke ssom på Jessum Cristum tro hafwe Gudz nåd.

Såå förökes the Konunge Rijke ssom på Jessum Cristum troo igenom Gudz nådh.

Speties celarent. Alle the Kongerijke ssom under Afgud dyrken ääre hafwe icke ssåå good lag och rätt ssom the udaf Gudz ord hafwe grunden utaf ssijn Laag och rätt.

Alle Hedniske Arfrijke och alle the Kongerijke ssom under Trolkarars Regimente ääre, ääre under Afgude dyrken.

Såå kunne the arfrijke ssom under Hedninger och trolkars Regemente ääre icke hafwe sså god laag och rät ssom the ssom
Sid. 26. utaf Gudz ord hafwe fundered(?) paa theris Laag och rätt.

¹ *Aspetie celarent.* Alle the Konunger ssom oflitige ääre och icke töre wåge thet theris Konge embete kräfwer ääre icke så nyttige ssom the ssom äre flitige och wåge thet theris Konglige embete kräfwer.

Alle the Konunger² ssom försymlige ääre uthi Riksens ärender och³ lathe fienderne afhende Cronones Slot och feste ääre oflitigere⁴ och wåge icke thed theris Konge embete kräfwer ssom Rikssens ärender sså achtet hafwe och för ssit Konglige embetes skuld i ssex heller ssiw år ssitid fogne, lidit förachtelse plåge och pine, sampt lemmelesting, och wåget sig mod Rigsens fiender och them ofte öfwerwunnet.

Såå äre icke the Konunger Rijket sså nyttige ssom Cronones Slot och feste hafwe afhendt Cronone, och forsyled Rijkens ärender ssom the ssom hafwe flitelige achtet Rigsens ärender, för ssit Kongelige embetes skuld ssited ssex heller ssiw år fogne, lidit förachtelse plåge och pine, wardet lemmelesste, wåget ssig emot Rigsens fiender och them ofte öfwerwunnet.

Sid. 28.⁵ *Aspetie Ferie.* Alle the Swenske undersstätter ssom Afguderj förförde afwug sköld före emot⁶ ssin⁷ arfkonung och sit fädernesland,⁸ holle ssijn konung fognen ääre icke ssådane löön och prijs

¹ En mening makulerad.

² the konunger öfverskrifvet och till kräfwer med invisning.

³ och två gånger.

⁴ än the konungar uts.

⁵ Margerna till sid. 27 upptas af sifferberäkningar.

⁶ sköld före emot upprepadt.

⁷ Konung och Fädernesl. uts.

⁸ Följer ääre icke ssådane som, delwis utstruket.

werde ssom the ter altidz hafwe warid ssijn Konung hulle och trogne och icke gifwid ssig til afguderi eller fremmende herskap.

Alle the undersäter i Swerige ssom med these Trolkare i Stocholm och här på Slotet holle och the ssom med Kongen i Danmark heller andre Tyranner ssom Kong Erik fognan¹ hafwe² förfordre afguderi före afwug sköld emot ssijn arfkonung och ssit fädernes land hålle ssijn Konung fognan.

Så ääre the³ ssom ssig sså otillbörligen⁴ betee icke ssådane löön och prijs werde ssom the ssom Konung Erick then 14 hulle och trogne hafwe warid ssig icke til afguderi heller fremmende herskap⁵ heller⁶ inlenske tyranner begifwit.

Aspetie celarent. Alle Arfkonunge Rijke ther ssom någre fåå Tyranner hafwe mere anssende hoos Konungen ään Gudz befallning och then menige mandz⁷ trogne rååd och upenbare warning ther blifwer thet Regementet icke sså wääl Regered. Sid. 29.

Alle Arfkonnungarijke ther Adelen må betrycke then menige man emot Gud och Konungssens wilie ther hafwe någre fåå Tyranner mere Anseende hoos Konungen ään Gudz befallning och then menige mans trogne rååd och warning.

Såå kan Regementet icke sså wääl Regered warde i the Arfrijke ther några fåå af Adelen måge betrycke then menige man emot Gud och Konungens wilie ssom ther then menige man må gifwe ssit trogne Råd⁸ och upenbare warning til kenne.

A spetie celarent. Alle warninger ssom skee sseden skaden äär skeep på Konungen hans hws eller undersäter . . . war alt för seent.

Alle the ssom wele warne Konungen wed theris skade, theris hws förnedring, undersäternes förderf Seden⁹ Konungen äär fongen, & hans hws förached hans land¹⁰ under anned Herskap the komme allt för seent, the warne sseden skaden äär skeep.

Såå ääre¹¹ komme the warninger alt för sseent ssom ske Seden Konungen äär fongen hans hws förached hans land under¹² anned herskap.

¹ hålle utstruket.

² hålle bruke Afguderi delwis uts.

³ icke uts.

⁴ ssig öfverskr. och uts.

⁵ be uts.

⁶ Ty uts.

⁷ wääl uts., efter och ett uts. warning.

⁸ warning til kenne.

⁹ skaden skaden äär skeep uts. i två omgångar.

¹⁰ från uts.

¹¹ the warning uts.

¹² fremmende herskap uts.

Sid. 30. *A spetie celarent.* Alt thet man lofwer bebefwer och Swär och icke äär emot Gud äär man plichthig at hålle.

Alle the undersåter ssom hafwe loffwed bebreffwed och ssworid ssijn rätte arfkönung troheet och hulskap och Arfsregemente widh macht holle the¹ hafwe icke någet swored emot Gud.

Såå alle undersåther ssom hafwe loffwed bebefwed och ssworid Konnung ssijn rätte arfkönung troheet och hulskap och hans Arfregemente wed macht holle plichthige att hålle thet the utlofwed hafwe.

Individuum Festino. Ingen Konung må elska lögn.

Hertig Jahan elskede lögn.

Szå gjorde hertig Jahan icke thet som Konungen lofligit war.

Individuum Festino. Ingen arfkönung äär förbudit et ringe eller fatigt giftermål.

The Swenske wele förbiude Konung Erich thet Ringe och fatige giftermål med Drötning Karin Monsdotter.

Såå² må icke Swenske förbiude Kong Erich thet ringe, och fatige Giftermål med Drötning Karin Måns dätter.

Individuum. Ingen må kalle enfaldelige tale & Regemente giftermål.

När Kong Erich taler om ssit giftermål³ med drötning Karin Månsdotter allenest sså taler han icke om Regemente.

Sid. 31. Så må man thette nestför skrefne enfoldige tall om hans giftermål med Dronning Karin Månsdotter | icke kalle tal om Regementet.

Om Arfrijked. *Individuum festino.* Alle handlinger ssom ssedermere skedde ääre måge icke ominthet göre the handlinger ssom för ny grund äre lofwede.

Kong Erich äär thilförende med god grund arfrijke tilssacht.

Szå måge the handlingar lofwede äre emot Kong Erich ten 14 icke ominthet göre the handlinger ssom äre tilförenne lofwede om arfrijket.

Principalis causa efficiens Baroco. Alle Arfkönningar hafwe bätre macht att förfordre gott Regemente än utwalde Konunger.

The Swenske wele icke att iag Konnung Erik then 14 skal wara een Arfkönning uten een utwald Konung.

Szå kan iag icke hafwe macht att förfordre sså gott Regemente ssom Arfrike med ssig hafwer.

¹ ääre plichthige att hålle thet, delwis utstruket.

² handle för fördage undersåterne uts.

³ från med till Månsdotter med inwisning.

Principalis causa Barocco. Alt thet¹ man besluter utaf nog ssam skääl bewogen och med god grund skal man holle.

The Swenske wele icke hälle the the mijn herre Fader utaf nogssam skääl förorsakede utlofwede om Arfrijked.

Så hälle the Swenske icke the the udaf nogsamme skääl bewogne och med god grund tilsagde hafwe.

Causa principalis Baroco. Alt thet man lofwer med god skääl och grund skall man hälle. Sid. 32.

Svea Göta och Wendes Rijke wele icke hälle the the sseden lofwedh hafwe meg Konung Erich then 14 manligen(?) Konglig² arfrät för meg och mine Söner och aföde ssampt hulskap och troheet, för thet the worde beskermede emot Kongen i Danmark Kongen i Pälén Hertig Jahan och te Lybske.

Szå wele icke the Swenske hälle the the meg Kong Erich ten 14 med god grund och skäl thilssacht hafwe.

Causa minus principalis Darapti. All Endrecht äär³ förnöden när man förmoder monge fiender i all land.

Then beste endrecht ssom i någet Rijke äär, äär i ett wäll-ordned Arfrike.

Szå war thet förnöden att endrecht oprettedes med arfordring efter mijn Herre Fader förmodde Swerigis Rijke monge fiender.

Causa minus principalis Darapti. Hwar och een ssom någedt got förskylled hafwer then äär man takssamheet skyldig. Sid. 33.

Alle te Konunger ssom i longen thijd wääl Regere the hafwe got förskylt.

Szå gjorde the Swenske thet min herre Fader wääl förskylledh hade utaf them i thet i fyretie åår fliteligen Regered hade, att the bewiste ssijn thakssamheet stadfestendes meg Kong Erich then 14 hans Szon arfrijket för meg och mijne mansafföde, och linie.

Causa minus principalis Darapti. Alle stedes när then Konglige linie utdöd äär thå pläge the undfä Cronen ssom skyldest therthil ääre.

Alle the ssom⁴ udaf inlendske Konunger födde äre och them nermest skylde, äre nermast til Cronen.

¹ ssom besluthet warder, uts. delvis och ändradt till ofvanstående. Äfven i fortsättningen är åtskilligt ändradt, så: må man icke bryte uts. ersatt med ofvanstående.

² Hela meningen intrasslad med öfverskrifna och utstrukna ord.

³ god til Rikssens försswar uts. och förnöden öfverskrifvet.

⁴ utaf uts., i stället en invisning, som tycks syfta på udaf. Hela meningen är f. ö. ytterst svårläst, och särskildt i slutet ej säker till alla bokstäfer.

Therföre wart mijn herre Fader anammed til Konung och Arfriket stadfest att han udaf S. Erich Konungs Linie och Hertig be[n]kt och the folkunger war fød.

Causa minus principalis Felapton. Ingelunde hafwe the sså god rätt til Rijket¹ ssom utaf een Syster utaf Kongligit hws fødde ääre ssom the ther både² åå fäderne och möderne till skylle äre.

Sid. 34. Alle the ssom ääre fødde utaf Hertig Benkt³ Kong Waldemar och the Folkunger ääre nemmere til Regementhet ään the ssom utaf Hertig Benkt och te Folkunger⁴ Kong Waldemar alene Kong Carls dätter heller någre andre Slechter fødde ääre.

Szå kunne icke Kongen i Danmark Hertig Magnus utaf Saxen Her Erich Abramssons barn Jören Erssons Barn heller andre Rekne ssig nemmere byrde rätt hafwe till Rijket ään Kong Erich then 14 ssom utaf Sancte Erich Kong Erich Knutsson Hans Son hertig benkt Kong Waldemar i Swerie och the Folkunger fød äär.

Causa propinqua Ferio. Te ssom någed got hafwe wele icke gerna misted.

All Cristelig öfwerheet äär een god gáfwe utaf Gud.

Szå wille the Swenske icke umbäre min Herre Faders Konung Göstafs höglofflige Regemente.

Causa propinqua Ferio. Then man elsker, nekar man icke thet honom äär thilgode.

Sid. 35. Te Swenske Elskede meg tå jag war et barn för | thet gode ssom the af mig förmodde i senere tiden.

Szå⁵ wille the Swenske⁶ icke neka mijn herre Fader att mig til gode Arfrijked stadfest blef i mijn barndoom.

Causa propinqua Felapton. Inthed troged rååd skall mar förachte.

Alle the ssom råde thill thet ssom Rijket äär thil longligit bestånd äre gode rådgifwere.

Szå wille icke mijn Herfader forachte te trogne rådgifwere ssom råde mijn herre Fader till att opreta arfrijke Rijket til longligit bestånd.

¹ ssom när then Kunglige linien äär utdöd uts.

² på uts.

³ Kong Waldemar öfverskrifvet och uts. Birger Jerl.

⁴ Birger Jerl uts.

⁵ gjorde uts.

⁶ mig thet til gode att the stadfeste meg arfvet efter mijn herre Faders begäre uts. och ersatt med ofvanstående.

Causa propinqua felapton. Alt thet man lofwer ssijn echte hustru thet icke äär emot Gud och mögeligit äär ¹ icke förwitligit.

Alt thet een Konung lofwer ssijn echte drötning ten smord och Krönt äär thet lofwer han ssin echte hustru.

Szå war thet icke förwitligit att mijn Herre Fader lofwe de Drötning Karin Magnus Dotter min M[oder] efter Gudz ordning och Rikssens stenders ssamtycke att iag kong Erik ten 14 skülle blifwe Arfkonung efter min Herre Faders dödelige aflidende.

Causa remota Disamis. Et Konunge Rijke ssom hafwer monge wäner är starkere än thet ssom få wäner hafwer. Sid. 36.

Alle Arfrijke hafwe flere och beständigere wäner än utwalt Rijke.

Szå äär Arfrijke starkare än utwald Rijke.

Causa remota Disamis. En wijs man lærer utaf andres² underwisning hwad nyttigt äär.

Alle the ssom af förfarne mens underwisning wisse warde äär bättre än utaf tem ssom thet icke förfared hafwe.

Så gjorde mijn herre Fader wislige att han sig i Frankrik ther ssom förfarenheet om Arfrijke waar om Arfrijkes rettigheet besporde.

Causa remota Disamis. En ärlig man will gerne efther sijn död och hafwe et got rychte.

Ted äär thet ärligeste rychte att man förfordrer ssit fäderneslands gagn och longlige bestånd.

Szå wille mijn herre Fader gerne efter ssijn död hafwe et gott rychte i thet han förfordrede ssit Fäderneslands beste med Arfrijkes oprettelse. Sid. 37.

*Causa sine qua non.*³ Alt thet ssom wäl förtient äär thet må man enom wääl unne.

Thet waar wääl förtient af mijn Herre Fader⁴ När han befriede Sweriges Rijkens undersåter från fremmende Tyranni Så underlige utan all utlensk hielp, så got ssom med ingen menniskes hielp allene utaf Gudz förssyn.

Szå mote the Swenske wäl unne mijn h[erre] F[ader] arfzrät efter han ten sså wäl förtient hawer.

Causa sine qua non. Datici. Alle the ssom wete ssig förwist een ewig tråldom the wachte ssig terfore.

¹ skall man hålle uts.

² Exempel och uts.

³ Hela första satsen ett par gånger kasserad.

⁴ Denna mening har ersatt: Sweriges Rikets arfzrät war wääl förtient utaf min Herre Fader.

Thet war icke anned förmodendes (äär icke heller ännw) ään een ewig trældom om the Swenske icke hade fordrefwed the Danske och stadfested min H[erre] F[ader] arfrijket.

Szå toge the Swenske sig wisligen til ware när the hulpe mijn H[erre] F[ader] thil arfriket och fördrefwe the danske utur Swerie.

Sid. 38.

Causa sine qua non. Hwart och eet Konunge Rijke behöfwer een Konung hwad heller thet är arfrijke heller eij.¹

Thet Kongerijke ssom hafwer förssökt sijn Konungs flit och frijmodighet må tro honom bättre ään någon annen.

Szå må Swerigis Rijke betro meg Kong Erich then 14 Regementhet bättre än någon annen hwilkens flit och frijmodighet the icke förssökt hafwe.

Bocardo Causa impulsiva. En frimodig och wijs² man öfwergefwer ssig icke förthenskund att han förnimmer myget hinder³ i ssijn kallelsse.

Thet äär then rette frimodigheet och wijsheet, att man ändå⁴ udi motgongen heller förbättrer ään låter förfalle Rigssens beste.

Så gjorde mijn herre Fader som en wijs och frimodig Konung att han icke wille ändå i motgongen öfwergefwa sseg utan teste mere befordre Rigssens förbättring med Arf Regemente.

Sid. 39.

Causa impulsiva Ferio. Thed undersstätterne hafwe begäred och gifwit ssielf rådhd till kan icke sseijes med wåld heller falskheet bekommed ware.

Alt thet ssom förhandledes om arfriket utaf meg Kong Erich then 14 Anno 60 gåfve undersstätterne ssielf rådhd till.

Szå kan thet icke seijes med wåld heller falskheet bekommed ware thet⁵ om arfeningen i Stocholm och anderstedes thet året⁶ förhandledes.

*Causa impulsiva Bocardo.*⁷ Thet äär icke got att öfwergefwe thet man af förfarenheeten hafwer förnummed gagneligt ware.

Förfarendheeten gifwer oss tillkenne att arfrijke äär betre ään utwald Rijke i all land.

Szå äär icke gott att the Swenske öfwergefwe thet Regemente ssom the af förfarenheten hafwe förnummed bättre ware

¹ Ett par kasserade meningar före och efter denna.

² och wijs öfverskr.

³ hinder öfverskr. med inwisning.

⁴ ändå öfverskr.

⁵ i Stocholm thet uts.

⁶ at arfeningen uts.

⁷ Förfarenheten ä uts.

en utwalde Rijke i mijn Herre¹ Faders och mijn Regementz thijd.

Causa per se Ferison. Ingen² kan straffe thet som äär naturlig Laagh.

Efter Naturlig Laag ssom äär att Sonnen erfwer Fadren hafwer iag Kong Erich bekommed arfrät til Swerigis Rijke.

Sså kan ingen straffe thet att iag hafwer erft Swerigis Rijke efter min herre Fader.

Causa per se Ferison. Ingen Swensk ogiller Sweriges laag i Sid. 40. alle stycker.

Swerigis Laag gifwer tilkenne att Konge barn skole helst hafwe Rijket.

Szå äär Swerigis Laag i thet stycket icke ogillendes.

Causa per se Ferison. Alt thet ssom icke hafwer warid utaf begynnelsen thet äär icke gammal lag.

Thet äär een ny ssewane med utwald Rijke i S:t Erik Kongen[s] tid begynt.³

Szå bör man icke kalla thet gammal laag med utwaldt Rijke.

Datici Causa per se. All Laag ssom icke hafwer warid af Heden höös ssom otillbörlig äär må Konungen och Rigssens stender förwandle.

Then lag om weliendet äär udaf Konung Göstaf mijn Herre Fader⁴ om mig Konungh Erike then 14 och Rigssens stender förwandle.

Szå hafwer min Herre Fader Jag och Rigssens stender icke anned giort med Lagssens förwandling ään thet man wääl måtte göre.

Causa per accidens Barbara. Alt thet ssom skeer utaf Syndestraf thet äär een warning för thet ssom ondt äär.

All plåge ssom Swerigis Rijke äär upå kom | men i alle thijder mäden thet hafwer warid utwalt Rijke äär skeed för ssynde straff. Sid. 41.

Szå äär then plåge ssom sked äär i alle tijder män utwalt Regementhe hafwer wared een warning för thet ond hafwer warid.

Causa per accidens Barbara. Alle the ssom underlige warde befriede från fiendernes wäld the måge tacke Gud ther före och icke ssig sielwe.

Alle Swenske ääre underlige befriede ifrån the Danskes wäld och Tiranni.

¹ Står Her på ena raden och rere på den andra.

² Laag äär Så god utstruket och ersatt med kan straffe thet.

³ De två sista orden med inwising i yttersta margen.

⁴ och Rigssens stender förwandede uts.

Så måge the tacke Gud ter före och icke ssigh sielfwe.

Causa per accidens Barbara. All Gudz gåfwe ssom sker igenom Gudz tillatelse menniskerne til gode utaf någrom bör belönes med thet ssom got äär.

Alt thet ssom menniskerne wederfares i Gudz ords ssaaker sker utaf Gudz tillatelsse igenom Cristne mennisker menniskerne til gode.

Så bör alt thet ssom sker i Gudz ords ssaaker igenom Cristne mennisker belönes med thet ssom gott äär.

Causa materialis Celarent. Ingen Konung kan wääl Regere när han skall rådes för ssine egne undersåter.

Alle utwalde Konunger Rådes för ssine egne undersåter.

Så kan ingen utwald Konung wääl Regere.

Sid. 42. *Causa materialis Celarent.* Inthet utwalt Rijke kan lenge hafwe fred och rolighet.

Alle andre Konunge Rijke i Cristenheten ssåå när ssom Sverige och frankrijk ääre utwalde Rijke.

Therföre kunne Konnege Rijken i Cristenheten icke hafwe fred och roligheet.

¹ *Causa materialis Celarent.* Ingen kan sseije thet ware oret att befrie them ifrån öfwerwäld och oret ssom under fremmende Herskap med orette komne äre och ingen hielp utaf teris öfwerhets otwungne tillatelsse.

Alle the ssom under Annen troo äre twingede under fremmende Herskap the äre under öfwerwäld och oret.

Så kan ingen sseije thet ware oret att the ssom under annen troo fremmende herskap ääre begered hafwe hielp utaf teris öfr² otwungne tilla | telse hafwe then bekommed.

Sid. 43. *Causa formalis Darii.* Alle Kongerike ther ssom Konungens eldste echte ssonn ssedan Fadren äär död erfwer Kongerijket och hans piltebarn efter honom sså lenge någon echt mansafföde heller manlig linie utaf honom född igen äär igen³ thesligest och när then andre tredie fierde femte broderen . . . the äre⁴ hwar efter ssijn alder för ssig och ssine piltebarn mansafföde och linie ssamma rätt behålle sså lenge någon manpersson heller mankön igen äär aff thet Konglige hws heller slechte föd Thet äär arfrijke.

¹ Flera meningar kasserade.

² Eller något dylikt, menas öfverhet.

³ igen upprepadt och öfverskrifvet.

⁴ the äre med invisning.

I Swerigis Rijke hafwer mijn Herre Fader och jag Kong Erich ten 14 ssådane arfsrätt heller lag opretted med menige Swerigis Rijkens samtycke.

Szå är Swerigis Rijke ett Arfrijke.

Causa formalis Darii. Alle Arfrijke med alle theris Land äge ware under een Konung och huwud, Så lenge han lefwer.

Jag Konung Erich then 14 är Konung till Swerige och huwudet, och i lifwe.

Så äger Swerig(is) rijke ware under meg med alle ssine land emedan iag lefwer.¹

Causa formalis. I Alle arfrijke i Cristenheten går² the tilrette om Cronen och anammes icke med wåld. Sid. 44.

Swerigis Rijke är och et Arfrike.

Szå må man gå til rette om Arfrijked och bör icke anames med wåld. *Darii.*

Ferio Causa formalis. Alle pigebarn hafwe icke arfsrät thil någedt arfrijke.

Fröken Lissabeth och Hertig Jahans Dotter äre pigebarn.

Szå hafwe the icke arfsrät til Sweriges Rijke.

Causa per accidens. Alt thet Fadren hafwer icke hafwer rätt til hafwer icke heller Sonnen.

Hertig Jahan hafwer förbrutit ssin arfsrät til Swerige.

Szå hafwer hertig Sigismund hans Son ingen arfsret till Swerigis Rijke.

Causa finalis Ferio. Ingen bör förhindre menige Rigssens beste.

Att Sweriges Rijke³ igenom Kong Erichs arfregemente må blifwe wid Guds ord warde förssward opbyggt och förbätred är Rikssens beste.

Szå böer ingen förhindre Kongs Erichs arfregemente.

Causa finalis Ferio. Ingen bör förhindre Rigssens beste.

Att Rigssens stender bekomme gode warachtige priwilegier för ssig och ssine efterkommande igenom Kong Erichs Rege- mente | är Rigssens beste. Sid. 45.

Szå bör ingen förhindre Kong Erichs Regemente.

Causa finalis Ferio. Ingen bör förachte et got thilbud.

Kong Erich then 14 tillbiuder Swerigis Rikes stender om sså är att han får ssin Drötning och barn igen ssit land och Rijke

¹ Följer en ytterligt svårläst mening, lösryckt ur sammanhanget: *Samme ar- gument är om min son och afföde ssom konung . . . arfsrät.*

² man uts.

³ igenom Kong Erichs arfregemente invisadt.

- Szå att iag Kong Erich then 14 blifwer ¹ Regerendes Konung i min lifstijd. Drötning Karin Monsdätter äred och achtet för Swerigis Drötning sså lenge iag lefwer och sseden blifwer wid ssine morgengafwer i ssijn lifstijd, mine barn blifwe wid ssin arfsrät ssom them bewiss in Causa formali förskrifwid utwijsser. Szå will Jag ² försware Guds ord,³ mit Konglige embete efter mijn ⁴ medelmetige förmåge, blifwe wid ten eedh enfaldelige ssom i Upsale lofwedes, Adelen skole ⁵ ware befriede i från rosstienst utan Sweriges grentzer allenest i ssex måneder på teris unkost tiene, blifwe wid ssitt ⁶ frijhet och frelsse, och beholle ssine Arfwegodz och Landbönder ssom tilförenne sså monge ssom icke med Edzöriz bråt mot ⁷ meg och Sweriges Crone beslagne warde eller befundne, och therfore för Laag och doom utaf Swerigis | Rijkes och mijn Kong Erichs ten fiortondes ⁸ nemd felte, hwad the med theris troienst af mig Kong Erich then 14 förtient hafwe och lage fong uppå bekommed skall them icke afhendes. ssammelunde och hwad the af mig Kong Erich ten 14 och mine efterkommende pilte barn Konunger i Swerige utan lands förtiene kunne ⁹ skiöld och hielm och sså att gifwe sampt frelsse skatt meg ware oförkorthet ¹⁰ Bisper och prester skole lefwe af tiende och offer, och Kongen sielf och ingen terfore frij ware, the hemen som thil biskops stemmen och ¹¹ prestebolen lyde skole blifwe hoos them ssom ssammen kallelse ¹² bruka, skulle och Accedemier, Scolestuger hospital för ssiuke och ssargede, Orphanophara och ¹³ Kirker och hus ther man Gudz ord utinne höre kan utaf Biskops Kirke och Canike och preste Tiende ¹⁴ oprettes, Ther thil och någre Ladegorder af ssamme godz forordnes, och nöttorfteige hus til bygges, | Krigsfolked skall utskrifwes utaf hwar lagssagu utaf them sielfwe the ssom manligeste och dugeligeste ther til ääre, utaf mijtt Kong Erich then 14 och Rigsen^s ¹⁵ trogne stenders beslut

¹ Följer *Konun* uts.

² *holle* uts.

³ *ssitt* uts. och *mit* öfverskr.

⁴ *ssyn* uts. och *mijn* öfverskr.

⁵ *tiene* uts.

⁶ *frelsse och* uts.

⁷ *Kon* uts.

⁸ *felte* uts.

⁹ *skiö* uts.

¹⁰ *prester* uts.

¹¹ *och två* gg.

¹² *sköta* uts.

¹³ *hus* uts.

¹⁴ *wid macht the ssig* uts.

¹⁵ *stenders* uts. och öfverskr. *trogne*.

och ssamtycke om trohet¹, hwilke skole göre meg sijn eed och blifwe tiensten ssåå lenge iag tem behöfwer och ingen skall hafwe macht att gifwe them lof utaf tiensten utan iag Kong Erik ten 14, the skole hafwe månadssold i feide tijder och årslön Kläder och Kost heller spis i Fredlige tijder borgeläge the som the begäre, och blifwe wijd ssijn hemmen the ssom thed åstunde, och efter the hafwe theris hemen frij skole the hafwe penningar för kosten, ther² the kunne bewisse ssig wäl för fienderne få the och tage up ödes hemen ther ssom the kunne hafwe lage fong uppå, utanlandz kan man them och hemen skenke efter ssom theris troheet fortienner, elliest måge the hafwe ssamme³ tillatilsse ssom Almogen, skiöld och hielm kan iag them och gifwe för theris troee dienst, Embetzmän och Handwerkzmän skole | hafwe these priwilegier, Fogter och theris Schrifwere skole setties thil befallningerne the ssom trogne äre meg Kong Erich hulde hörssamme och lydige, och the ssom iag icke anners weet ään retwisse ware, Krigsfolked och undersäterne skole ingen macht hafwe öfwer them utan mijn befallning doch att klage ssig för meg eller the iag ther thil förordned hafwer och för rette skall ingen förbudit ware, i leglig tijd, Handwerksmänn skole icke twinges til årslön heller arbete för them the icke wele, Theris läriunger skole icke ifrå them med⁴ orette afhende warde, läriungerne skole icke twingede warde tiene⁵ lengre ään theris läre år ääre, priwilegier och⁵ Aldersmen thil hwart embethe wil iag tem gifwe att utföre theris arbete hwad her i Rijket icke behöwes, och hwad te icke förättre kunne skall och tillates thed ssom erlige med theris Arbete och möde forwerfwed äär, thorg dagar skole och hafwe | ther the boo i Städerna thil att köpe theris nödtorfter the flotstocker⁶ och Klåpere ssom om Kring landet drage bedrage Almogen och göre embetzmenn förköp skall icke heller tillstedies, the ssom them penningar heller andre partzeler förstreckie skole icke thage theris verktyg til pant ifrå them, doch må hwar behålle sin tomt och bolstad. Borgerne i Siöstederne⁷ ssom Städernes inbyggjere ääre och ssijn troheets eed giort hafwe måge hafwe frij handel och wandel uthanlands efter Stadslagen och hwad iag ther utinnen med

Sid. 48.

Sid. 49.

¹ öfverskr. om-trohet.² Före ther står ett uts. hw.³ wold uts.⁴ öf uts.⁵ embetz uts.⁶ Egentligen en som oroligt far hit och dit; urspr. en stock, som flyter på vattnet.⁷ war uts.

- Rigssens stenders¹ ssamtycke kan förbättre² måå³ iagh hafwe macht thill, Landzköp skall aflagt warde och⁴ inthet⁵ godz skall selies eller ätande warer uten thet ssom med⁶ mennisklig forden-skap heller unkost utan troldom framfört warder, Opstederne måge utföre och införe⁶ med⁶ theris egne skep⁷ ssom theris Stad tillyde
- Sid. 50.** [men] måge köpslage i Opstäderna och Bergslaagen ther med⁶ att bruke landzköp, doch måge Stocholms Borgere hafwe ssijn frie handel i Opstederne och Bergslagen⁸ ssom i mijn herre Faders och mijn Regements tijd, doch sså att the icke köpslage Rijkedt ifrå meg och mijne utskylder heller rettigheter, Köpswennerne ssom inlenske ääre och sijn eed hafwe giort måge hafwe ssamme handel ssom borgerne, Almogen på bygden, Scattebönder, Cronebönder Kirke Clösters Bispe och prebende Landbönder sså monge ssom hafwe ssamtyckt thill⁹ i Thenne Winter annetere Eneköpings Marknaden i Distings Markneden heller i Samtings marknaden, heller och någre ander markneder¹⁰ ther neder i Landet heller som quemder¹¹ häär i Rijket, att göre folk uth thill mijn Kong Erichs mijn Drötningss Drötning Karin Månsdåtters och mine tre Söners,¹²
- Sid. 51.** samtliche för | losning med⁶ alwar, skole ware skatfrij och afrads-frij för sseg och ssine¹³ echte barn sså lenge någen af theris slechten lefwer ssom samme¹⁴ ssämie undfåt hafwe. Jag¹⁵ efter-låther them och daxwerke och skiutzferder doch sså att iag må hafwe ferdenskap thil mit daglige hof när iag drager om landeth med skiutzhester, och att mig icke må ware förment att¹⁶ göre meg daxwerke för penningar Ther före hafwer iag och benåt samme undersåter at the icke skole göre någre gerder ut uten alenest nödtorftig thilföring för pinningar, thil¹⁷ theris egit mit

¹ för uts.² äär H uts.³ ig uts.⁴ warde och öfverskrifvet, hafwe som stått under uts.⁵ sk uts.⁶ hwad ssom i S uts.⁷ utaf ih uts.⁸ De två sista orden öfverskrifna.⁹ till att uts.¹⁰ markneder öfverskrifvet.¹¹ = lämplig.¹² med alware uts.¹³ sså leng uts.¹⁴ samme öfverskrifvet.¹⁵ till eftherlåter tem till uts.¹⁶ Står allt.¹⁷ theris egit och . . . mit uts.

och Rigssens beste, theslikest¹ och olaglige Kørsler och försler till Slotzbyggningerne skole i sså motte aflagde warde, att när Konungen torfwer hus ssijn bygge skall *thet med* penningar löön och god wilie skee, alle andre årlige utskylder i peninger ssom äär täwerne² peninger mangeld | och anned ssådant, skal them och efterlatid ware, doch the Konglige rettigheter ssom äär dulgedrap, Danearf, och all Saköresbråt ssom mig tilkomme på mit Kong-[lige] embetes wegne öfver alt³ Swerige⁴ förbehålled icke *kan* iag heller umbäre the andre konglige egendomer, ssom äär när Konungen skall Erichs gatu rida och blifve bekend hos ssijne underssåter, Krönes, å gifta *gånge*, Szon heller dätter ssijn gifte, thå skole the mig ssåsom sedwane äär behjelpelige ware, yterligere hwad mi[ne] egne P—s bönder och frelsses bönderne belange,⁵ Mine Landbönder sså monge ssom trolige emot mine fiender hollit hafwe och ssamtyckt till *thet* folk utgöres skulle, skole bekomme sså gode hemen heller bätre⁶ ssom the bissittid hafve af saakfals⁷ och nybyggis heman, om the begäre frie ware och ssamme Semie ssom⁸ the andre Rigssens underssåter, sså monge ssom the och utaf theris hus och hemen til mit Kong Erichs | beste och mijn drönnings och barns förlosning alles wære frie wilkår⁹ waraftige karer utgiort hafwe så monge heman skole the få i bessitning, hafwe the och lyst att blifwe landbönder på mine hemen skole the och råde terföre, Frelsses landbönderne ssom emot theris husbönder hålled hafwe ssom hafwe haft meg Kong Erik then 14 til fonge¹⁰ och ssamtykt til thed folk ssom utgöres skulle, skole blifwe besittindes på hemanen med ssamme frihet som andre semie bönder. Heremot äär iag begärendes för ssåådanne stätlig skenk, att iag må behälle the fyretussend gårder thi arfs för meg och mine echte barn med drötning Karijn Mondätter, att iag må gifwe mijn drötning i morgongåfwer af Cronones gotz och gårder tw tussende heman, att iag må uptage nybygge på Cronones äger och Allmenningar sså monge iag förmå, doch wil iag icke afhende them theris eget ssom bygde¹¹ Scatte heller Crone heman hafwe,

Sid. 52.

Sid. 53.

¹ Them böre uts.² = väråshus.³ Swerges uts.⁴ vde uts.⁵ Land uts.⁶ De två sista orden öfverskrifna med invisning.⁷ = bötes.⁸ ssom öfverskrifvet.⁹ utgiort hafwer ssämie ny uts.¹⁰ skall bli. uts.¹¹ Crone uts.

- Sid. 54. om | och någerstens någre store heredzskoger ääre, eller utmarker ääre ssom thet inthet fike och fare, och häredet will meg efterlåte skall ingen meg förmene, Alle Cronones afwelsgårdar ssom i mijn herre Faders och mijn Regimentztijd hafwe bessitne warid skole megh och tilhere heller och wederlag ther före. Ssammanlunde utjorder och utenger som Cronone tillyde, fiske och stodgonger thesligest tiurehager. Till besluthz skole efter iag en stor unkost till Rigssens forswar skall anwende Szå äär förnöden att alle fu[n]dne och ofundne Bergbrukningar öfwer alt Swerige, Guldwask, perler, edle Stener och anned Stenbrot öfwer alt Swerige, ssampt alle partzeler ssom på Bergslagen forarbetes måge höre mig Konung Erich min Son ssom efter mijn Lifstid Konglige ¹ Regimentet fåår och Swerigis Crone til, tesligest Saltbrunner och keller och anned sadant bruk. Szå lofwer iag therföre och eliest | att wele afskaffe then ogudachtige Troldom ssom allestedes wanker i Rijket ² Sammalädes thet ogudachtige thiltagendet med thet the finne thet ssom dieflerne hented hafwe, hwilked iag wil beflite megh om sså mygit meg mögeligit äär med undersäternes tilhielp och openbare bewijs att afleggie, och thette ääre gode tilbud. Szå ³ bör ingen Konung Erichs thilbud förachte. Thette lijder och til ssamme Argument och löfte. *A causa finalis Darii.* Alle ssom i Sweriegis Rike boo Konungen, Drötningen och theris barn ⁴ undersäter och tienere måge niute laag och rätt. Jag Kong Erich ten 14 ⁵ Drötning Karin Månsdatter och wåre barn boo och i Swerge. Sså måge wij och niwta Laag och rät emot them ssom oss oret giort hafwe. *A Causa finali Ferio.* Allt thet ssom benåt äär wiliag ⁶ icke hemnes. Jag Kong Erich then 14 hafwer tilgifwid Rigssens undersäter alt thet te meg emot bruted hafwe ⁷ min Drötning och barn ssedan annen påskedag(?) | med the wilkor att iag Kong Erich skal få mijn Drötning barn Land och Rijke igen och meg skall inthet widere ondt ske ⁸ utan warde befriedt ⁹ utaf fengelsse frij

¹ Konglige öfverskrifvet.

² thes utstruket.

³ Börjen Szå utstruket. Therföre utstruket.

⁴ tienere och und uts.

⁵ ten 14 öfverskrifvet.

⁶ Öfverskrifvet, har stält man som är utstruket.

⁷ ssedan the uts.

⁸ tillfoges uts. och ersatt med see, öfverskr.

⁹ Öfverskrifvet står utan och te warde(?).

ledig och lös *med* förbemelte wilkår ssom in causa finali för-
melt äär.

Szå wil iag thet icke uppå them hemnes eller hemne late *med*
min wilie.

Datici Ab Effectibus. Ssådane ssom Kongen äär ssåå äre och
underssåterne.

Arfkonunger före Cristeligit Regemente.

Szå ääre arfkonunge Rikens undersäter Cristne u[n]dersäter.

Darii Ab Effectibus. Alle Gudfruchtige och fromme un-
dersäter hafwe Gudz ynnest.

Arfkonungerijkes undersäter äro Gudfruchtige och fromme un-
derssåter.

Szå hafwe the Gudz ynnest.

Ab Effectibus Darii. Alle the ssom hafwe Gudz ynnest
hafwe ingen fare til lif eller ssiel.

Alle Gudfruchtige arfrijkes underssåter hafwe Gudz ynnest.

Szå hafwe alle Gudfruchtige Arfrijkes underssåter ingen fare
til lijf heller siel.

*Ab Antecedentibus Ferio.*¹ Alle the ssom icke hafwe macht
att försware ssig them äär icke rådeligit att lita på olit.

Then thijd Fru Kirstin hade Regementhet hade Sweriges Sid. 57.
Rijkes undersäter icke macht att försware ssig utan litte på olijt.

Szå waar thet Swerigis Rijkes underssåter icke lengre rådeligit
att² ware under Fru Cirstins Regemente.

Ab Antecedentibus Ferio. The ssom någed doglige skole
blifwe the ääre icke platt oskickelige³ i Barndommen.

Mijn Herre Fader förnam alrede i Barndomen att iag skulle
ware duglig till Regementhet.

⁴ Szå war thet icke owijsligen att mijn Herre Fader i Barn-
domen utva[l]de meg thil att blifwa Konung.

Ab Antecedentibus Ferio. Thet äär orådeligit när man haf-
wer någed oråd begynt att man ther *med* återwender.

För ään Arfrijket begyntes i Swerige thå hade Rigssens un-
derssåter begynth oråd ssig ssielf thill skade.

Szå waar icke oråd att Swerigis Rijkes underssåter återwende
med thed orååd ssom war för Arfrijket begyntes.

Consequens Cæsare. Hvad Gudfruchtige mennisker skeer thil Sid. 58.
gode thet pläger Gud icke late blifwe olönt.

¹ Börjar *med När inthet förste*, ett par gånger.

² *lita på olit* uts.

³ *ungdomen* uts.

⁴ Ett förslag till meningen kasseradt.

När Gudfruchtige arfkonunger warde förlässede utaf fengelsse och få ssit land och Rijke igen sså skeer monge Cristne mennisker mygit til gode.

Szå later Gud ännw icke blifwe olönt att Gudfruchtige arfkonunger blifwe förlössede utaf fengelsse och få ssit land och Rike igen.

Sid. 59. *Cæsare Consequens.*¹ Alle the arfrijke ssom icke hafwe öfwerwunned alle ssine fiender äre icke sså mechtige ssom the ssom them öfwerwunnedt hafwe.

När fienderne hafwe ännu land och landmerin thed som någed arfrijketil[hör] sså feler ännw öfwerwinningen öfver alle fiend[er].

Szå hafwe the arfrike icke öfwerwunned alle ssine fiender hwilkes land och landemere fienderne inne hafwe.

Cæsare Consequens. Alle the ssom icke wele hälle thet the lowed hafwe them tror man icke wäll.

Thet äär hälle thet ssom utlofwed äär att the ssom hafwe med eed stadfest ssijn rette herre och Arfkonung Arfrijke att the thet holle.

Sid. 60. ²Szå kunne the icke ware wäälbetrodde ssom icke wele hälle then | eed the sijn rette ³ Arfkonung sswored hafwe.⁴

Communiter accidentia Camestres. Efter een lyckssam Seger pläger komme een behaglig freed.

Alle the arfrijke ssom icke hafwe öfwerwunned alle sine Fiender the hafwe icke fåt een lyckssam Seger.

Szå hafwe the Arfrijke icke een behaglig fred som icke hafwe öfwerwunned alle sine fiender.

Communiter Accidentia Camestres. I the Rijke ssom Arfrijke äre hafwer hwar och een stånd lägenheet thil att förfordre ssit beste.

I utwalde Rijke wanker myget opror och twedrecht att hwar och een stånd fåår icke förfordre ssit beste.

Szå hafwe the icke sså god wilkår heller lägenhet i utwalde Rijke.

Sid. 61. *Communiter Accidentia Camestres.* I the Rijke ther hwar och een stånd för förfordre⁵ ssit beste warder Rijket | mygit förbätredt.

I utwalde Rijke fåår icke hwar och een stånd förfordre ssit beste.

Szå warder hwar och een stånd i Rijket icke mykit förbätred ther utwalt Rijke äär.

¹ Två hela satser Consequens Cæsare kasserade.

² En mening kasserad.

³ rätt öfverskr.

⁴ En annan version delwis utstruken: Szå moste the hälle ssijn eed ssom the theris rätt herre och Arfkonung lofwed hafwe the ssom wele ware wäälbetrodde.

⁵ Rikssens utstruket.

*Adjacentia Festino.*¹ Thåå Konungen blifwer fördåld Rigssens lägenhet kan han icke wäl Regere.

Then thijd the ssom utwald Rijke förfordrede förhölle meg all sanning sså kunne iag icke wete Rikssens lägenhet.

Therfore waar omögeligit wäl Regere thå the ssom utwald Rijke förfordrede förhölle meg all ssanning.

Adjacentia Festino. I alle Rijke ther hwar stånd blifwer icke i ssijn kallelse ther kan thet icke gå wäl til.

Then tijd Fursterne, Adelen och andre wille öfwerhäfwe ssig öfwer meg Kong Erich then fiortende min drötning och barn sså blef icke hwar stånd uti ssijn kallelse.

Sså kunned icke gå wäl til när Furstarne Adelen och² andre wille öfverhäfwe ssig öfwer meg min drötning barn³.

Adjacentio Festino. All Konge Rijke ssom skole ware wäl stadfeste i theris arfsrätt och hafwe någed bessynnerligit gagn therutaf, måtte hafwe warid under ssamme Regemente och thet bruked i mång åar eller longlig thijd. Sid. 62.

Swerigis Rijke hade öfwergefwd arfregementet tilförene⁴ och war allenest under ssamme Regemente och bruk i mijn Herre Faders och mijn Regements thijd.

Så kunne Swerigis Rijke icke ware ssåå wäl stadfest i theris arfsrätt och hafwe någeth synnerligit gagn⁵ terutaf.

*A Signis Baroco.*⁶ Gud[z] underlige försyn äar eet theken thil Gudz wilie.

Jag Kong Erich then 14 äar icke död blefwen i sex halfsiunde års fengelsse och hafwer weled att mit arfrijke skole komme under fremmende herskap.

Ssåå äar thet icke Gudz försyn att iag skal | blifwe död i fengelsse och Swerigis Rijke mit Arfrijke skall komme under fremmende herskap. Sid. 63.

A Signis Baroco. Thed Rijke ssom Gudz ord hafwer äar et tekn at⁷ Gud behaag thill hafwer.

Seden Swerige återwende att ware Arfrijke sså miste the Gudz ord.

Sså war thet et theken att Gud hade icke behaag til att the Swenske återwende med Arf Rijke efter the strax miste Guds ord.

¹ Försatsen i en annan version kasserad.

² Två gånger.

³ De sista orden osäkra, nästan utplånade.

⁴ *ilförene* öfverskr.

⁵ *gagn* öfverskr.

⁶ En annan version kasserad.

⁷ Från *äar* till *at* öfverskr.

A Signis Baroco. I alle Arfrijke måge the icke afssettie ssijn Konung af Regementhet och thet är et wist merke til Konungs rät.¹

Swerigis laag thillåter icke att Swenske måge afssettie ssijn Konung af Regementhet.

Szåå är wist merke att Swerige hafwer warid et arfrijke efter wår Lag icke tillater settie Konungen af Regementhet.

*Majus Baroco*². Thed är sswärere thet Rijke ssom under Fiendernes hender är platt öfwerwunnet förlasse, ään thed Rijke ssom sijn Konung hafwer i lijfwe och ännw icke öfwerwunnet wid ssijn arfordning wid macht holle.

Swerigis Rijke hafwer meg Kong Erich then 14 ssijn Konung i lifwe, och är ännw icke öfwerwunnet af ssine fiender.

Szåå är thet icke sså swårt att hålle S (forts. saknas).

Sid. 64.

Majus Darapti.³ I et got hws Regemente behöfwes att barnen ääre mere afholne än tienerne ssom under hwsherrens Regemente ääre.

Et helt Kongerijke är⁴ mere ään eet hws Regemente.

Szåå höfwes att barnen ääre mere afholne ään the andre undersåter under Konungssens Regemente.

Majus Darapti. Then ssom mere got förskyller är mere prijs werd.

Thet är större förskyllen thet mijn Herre Fader och iag hafwe förskylt ään⁵ thet her Swante och her Sten förskylt hafwe.

Szå hafwe wij mere prijs förtient ään the.

Minus Felapton. Ingen skattebonde will gerne blifwe een Landbo.

All utwalde Konunger ääre ssåssom Landbor.

Szå will ingen Arfkonung gerne ware wtwald Konung.

Sid. 65.

Minori Felapton. Ingen utaf Kongens undersåter är lofligit att företage någon förgärning emot Konungen i någon måtte.

Thåå Konungens Bröder heller barn icke lijde Kunne att Konungen afler barn med sijn drötning och blifwer wijd ssijn arsrät ssåå göre the förgerning emot Konungen.

Szåå är icke lofligit att Konungsens bröder heller barn ssådane förgerninger bedriwe.

A Minori Felapton. Swerigis Laag thillåter icke att män må tale ohöflig ord emot Konungen.

¹ Konungs rät med inwisning.

² Har först stått *Darapti* och *Datici*, båda utstrukna och ersatta med *Baroco*.

³ En version kasserad.

⁴ *yprere* uts.

⁵ *ään* 2 gg.

Att afssettie Konungen ifrån land och Rijke och förkorte honom hans arfsrätt äär mere än thale ohöflig ord emot Konungen.

Szå äär thet mycket mindre lofligit förkorte Konungsins arfsrät.

Aeque Magnum Disamis. För något fåår man något.

The frijheter menige Swerigis Rijkets underssåter ääre utlofwe ääre någed werde.

Szå böör them något gott utlofwe om the wele fåå them.

Aeque Magnum Disamis. I een retferdig saak något att wåge emot fienderne äär tilstad.

Arfregemente äär fåå rätferdigere sak ään thet ssom med krijg fåås.

Szå må för arfrijkes skuld mer wåge än i krijg.

Aeque Magnum Disamis. Thet äär fuller ssåå nyttigt och berömligit att förordne god Laag och rätt i the land ssom¹ man intaget hafwer ssom intage flere med oretwijst Krijg. Sid. 66.

Om Arfregementhe worde förordned i lifland och ssådane laag ssom i Swerie äär Szå worde Laag och rätt förordned i thet man intaged hafwer.

Szåå äär thet fuller ssåå nyttigt och berömligit att förordne arfregemente, och Swensk laag i lifland, som intage flere land med oretwist Krijg.

Proportio Datici. Twå² Arfkonunger förmå mere ään een utwald Konung.

Om Kongen i Frankrijk och iag Kong Erich then 14 gjorde förbund emot Kongen i Danmark sså hölle twå Arfkonunger emot een utwald Konung.

Szå förmåtte wij twå arfkonunger fuller sså myckit ssom een utwald Konung.

Om Kongen i Engeland wåre then tredie sså hade wij äändå mere macht.

A proportione Datici. The Konunger ssom monge Konunger i trofast wenskap hafwe äre starkere ään the som inge hafwe.

Näär Kongen hafwer monge Szöner och dötrer sså kan han igenom mågsemie fly ssig³ monge Konunger⁴ til trofaste wåner. Sid. 67.

Szå äre the Konunger Starkere och mechtigere ssom monge Söner och dötrer hafwe ään the ssom inge hafwe.

¹ Två gånger.

² konunger förmå utstruket.

³ trofaste utstruket.

⁴ Konunger öfverskrifvet, wåner har stått förut.

A proportione Bocardo. Thed Rijke ssom alle ssine grentzer hafwer äär mechtigere ään thet ssom någre land hafwer mist.

Alle the Rijke som med häreskraft intage the land ssom theris fiender från them hafwe the bekomme theris grentzer igen.

Szå kan icke Sverige ware mechtigere än Danmark utan the måtte intage theris grentzer igen Elfzburg och Calmar ssom the mist hafwe.

A simili Bocardo. Ingen menniska¹ kan föde² utaf ssig et³ wildiur.

Hwart och et Creatur föder sådane afföde ssom thet sjelf äär.

Szå föder icke någon Cristen Konung eet wildiur heller⁴ een Rasande⁵ Tyran utaf ssig.

A simile Bocardo. Såssom thet waar omögeligit att Aporne skulle ssåå wäll Regere ssom Konunger Szå äred och omögeligit at then ssom aldrig hafwer bruked Regementet | skulle ssåå wäll Regere ssom then thilförenne Regered hafwer.

Sid. 68.

Alle the ssom thage ssig Regemente före, the thet icke tilförenne bruked hafwe inthet⁶ — — — — — hafwe the göre ssom Aperne som Fabeln om sseijer.

Szåå äret omögeligit att the som ssådane ääre skulle såå wäll kunne Regere ssom then Konung tilförenne Regementet haft hafwer.

A simili Bocardo. Ssåsom et got trä kan icke bära onde frucht och et ondt trä gode frwchth sså ääre barnen icke lika förldrene.

Alla the barn hwilkas föeldre ett erligit lefwerne fört hafwe och barnen ssammaledes the ääre theris föräldre likere ään the⁷ på skegged allena lika äre.

Therföre⁸ äär the barn ssom allenest på skegget lika äre icke sså lijke en arfkonung ssom bäär gode frucht ther med att han förer et erligit lefwerne ssom hans H. Fader tilförenne giort hafwer.

Sid. 69.

Exempla. Wij förnimme utaf Historierne att the Arginer ssom Troia förstörede för⁹ thed the hade röfwed Helena bort hafwe warid arfkonunger hwilkes Rijke begyntes utaf Inacho och

¹ Öfverskrifvet, har stått *wildiur*.

² Står *föder*.

³ *menniske* uts.

⁴ Två gånger.

⁵ står *Ryasande*, men *y* är struket med sista stapeln i *R*.

⁶ Meningen hart när oläslig och i hvarje fall intrasslad med öfverskrifningar etc.

⁷ *ut*hi utstruket.

⁸ Hela slutsatsen i något annan version utstruken.

⁹ *Hel* utstruket.

Regeredes öfwer Creleni tijd udaf Agamenon och hans afföde. The Ateniensers Rijke hafwer warid et arfrijke äär udaf Tesev begynt och utaf Hercule hwilken Euressevs Tolf plågor upå lade och hans barn sseden intaget. Ted Troianiske Rijke hade Arfregemente för ään Aeneas drog til italien, och warede ifrån Dardanus til Priamus och Troie förstöring. Jag kommer och i hog the Cretensiske, Hwilka utaf Jupeter haft theris ursprung och Regerede wordne igenom arfregemente thil tess Troia blef förstört och kunne icke Pluto Jupiters Broder förhindre iupiters Regemente. Pluto hafwer dock anderstedes i Grekenland i Epiro¹ warid een arfkonung och ther arfrijke oppretted, Hwilkes Regemente sstood wid macht lo[n]gt efter the Macabeers tijd thill thess the Römer thet förstörde. Ten tridie Monarchien hafwer utaf thed Macedoniske² Arfkonunge Rijke haft ssi[n]g³ ursprung hwilke Cronon först begynte och wared öfwer Alexandri Magni dager, och endedes³ thå Perseus af the Römer öfwerwunnen wart, Jag wil icke sså longt thilbake oprekne the Eegyptiers Regemente utan thet wet man wääl att thet waart Arfrijke i Ptolomei Lagi tijd och blef wed ssi[n]g till thess Cleopatra fik Regementet. I Engeland hafwer och warid arfrijke i Förtijden ther hafwe monge slechter Regered, Szå beprijses der⁴ mest Egberti slecht utaf hwilken the seije Kong Robert fööd äär, och hafwer Sonen haft Regementhet efter faderen wid paas till Cunawalda Regementes ssidste stund, högt äär och ssåå berömd Henrici septimi slecht, hwilken iag förnummit⁴ Dröning Elisabeths i Engeland förfader warid hafwer, Hwilkens afföda hafwer Regered efther ret arfrijkes art så lenge in til Henricus⁵ utaf lancaster sweek Rikardum och brachte honom om Riked och Regementhet och lifwed thessligest hwad skall iag monge hedniske⁶ Exempel beröre om Antiochii efterkommende hwilke Riike och hafwe warid ret Arfrijke begyntes tå Alexander förgefwen wart och warede så lenge ssom thet Aegyptiske Rijke.

Et anseenligit exempel hafwe wij i Cristenheten⁷ utaf Kongerijked i Frankrijk att thet igenom arfregemente och thil Keserlig myndigheet kommed äär, utaf Carolo Martello hade then slech-

Sid. 70.

¹ *Epiro* (?) öfverskrifvet.

² *Kon* utstruket.

³ *endededes* i texten.

⁴ *förnummit* i kanten med invisning.

⁵ *3:de Lankastren* utstruket.

⁶ *hedniske* öfverskrifvet.

⁷ i *Christenheten* öfverskrifvet.

ten sijn begynnelse och Regerede i Frankrijk til Cilperici thijd, och äär Frankrijk ännu et Arfrijke hwilked Hugo Capetus ifrån the Burgundier befriede och begynte, och hans efterkommende alt häär thil Regered hafwe, Kong Franciscus som *fongen* war Cesar Carl äär utaf samme slecht och then Konung nw Regerer i Frankrijk.

Ferison Ab Exemplis. Alt thet ssom skeedt äär här i Swe- rige och i andre land i förtijden thet äär icke nye sseder utan gammelt och fort.

Jag bewiste i sidzt och äär her ännu bewijst at Arfrijke hafwer warid i Swerige och andre land¹ i förtijden.

Szåå ääre icke Arfrijke een ny sseed heller laag utan gam- malt och fort.

Ferison Ab Exemplis. Onde Exempel skall man icke sså gerne fölie ssom gode Exempel.

Wij hafwe flere onde Exempel uti the utwalde Rijkers Re- gemente ään i Arfrijke.

Sid. 71. Szå skall man icke sså gerne fölie the onde Exempel ssom uti utwalde Rijker ääre ssom thet gode Exempel i Arfrijke förefwes.

Ab Exemplis Datici. The Exempel ssom nyligen skedde äär äre wissere än the fordom thijd skedde äre.

The skadelige Exempel att Rigssens råd² wille igenom Her- tig Jahan begynne utwalt Regemente äär Nyligen skeed.

Szå äär³ thet wissere att thage ssig thess ware före ään thet ssom fordom sked äär.

Ferison ab Exemplis. Inthet skadeligere Exempel äär ään thet iemmerliga exempel om Land och Rijkers förstöringar.

Sweriges Rijke äär igenom Gamle Kong Crister een utlensk utwald Konung förstört wordet.

Szå äär inthet skadeligere Exempel ään gamle Konung Cri- ster then utländske utwalde Konunge exempel.

Inductio Barbara. Alle Konunge Rijke ssom⁴ Retwijssenes macht hafwe udaf Gudi til styrke hafwe thet beste Regemente.

Alle arfrijke hafwe retwijssenes macht af Gudi till styrke.

Szå äär arfrijke thet beste Regemente.

Sid. 72. *Inductio Barbara.* Alle Arfrijke ssom hafwe allenest ssökt ssit beskerm mere än förmering hafwe bättre rätt ään the ssom med oretferdig blodzutgiutelsse hafwe weled förmere ssig.

¹ thilförene utstruket.

² råd öfverskr.

³ skall utstruket.

⁴ ssom upprepadt.

Alle arfrijke i Cristenheten hafwe mere sökt ssit besker^m ään förmering.

Såå hafwe the Arfrijke i Cristenheten betre rätt ään the i hedendomen ssom blodzutgiutelse wele söke.

*Inductio Barbara.*¹ Alle Arfrijke ssom med god foge och rätt wele ware under een Konung och enahonde Laag them äär man plichtig lika försswar ssom sina eg[ne].

Alle the Land ssom ingen Konung hafwe eller ordentlige Regemente utaf utlenske Tiranners betryk hafwe gifwid ssig under Konligit arfrijke och laag the äre under een Konung och laag med god foge och rät.²

Szåå äär man the Konge Rijke ssom ingen Konung hafwe eller ordentlige Regemente hafwe, och utaf utlenske Tijran | ners betryck, under Kongeligit Arfregemente begefwed hafwe med god foge och rätt lika försswar plichtig ssom ssine egna.

Sid. 73.

Honestum Celarent. Att neka Konunger ssijn arfsrät och bryta then Eed ssom utlofwed äär efter Gudz befallning thet äär³ oerligit.

Alle Tijranner ssom weled ssielfwe hafwe Regement^{het} och fördrifwe ssijn rette herre och Konung emot then eed underssåterne Konungen Swored hafwe the bryta eed emot Gudz befallning.

Szå äre⁴ icke oerligit at tewele sielfwe hafwe Regement^{et} och fördrifwe sijn rette herre och Konung och bringe underssåterne til att brjita ssijn eed ssom the sijn rette herre och Konung sswored hafwe.

Honestum Celarent. Att ware under utlenskt Tijranni äär icke sså retwijst ssom under sijn inlenske herres och Konunngs arfrijke.

Alle the Swenske som hafwe begifwid ssigh i förtijden och nw under the danskes Regemente, the hafwe gifwid ssig under utlenskt Tijranni.

Szå hafwe the icke sså Retwijse warid nw och i förtiden ssom under te danskes Regemente hafwe begifwed sig(?)⁵ the ssom under sijn | inlenske Konunngs arfrijke warid hafwe.

Sid. 74.

Ab Honesto Celarent. Att ware betrykt med wäld under Af Guderij äär oerligith.

Alle the ssom äre under thet Troldoms Regemente Tyrkisk lärdoom, och Ryssisk wilfarelsse the äre under Afguderij.

¹ En liknande sats helt utstruken.

² Med god foge och rät utstruket och lika öfverskrifvet.

³ oret icke rät utstruket hwarvid äär, som står framför det också råkat bli uts.

⁴ Efter äre har ursprungligen stått te icke.

⁵ Endast s urskiljbart.

Szåå äär *thet* oerligit att ware under Troldoms Regemente Tyrkisk lärdom och wilfarelsse.

Darii Utile. *Thet* menige beste äär mere reknendes¹ ään hwar och eens egen nytte.

Förfarenheten *medgefwer* att Arfrijke forfordrer mere *thet* menige beste än utwaldt Rijke.

Szå äär Arfrijke mere reknendes ään utwalt Rijke.

Utili Darij. Att hwart och eet Rijke blifwer wed ssine egenskafter äär nyttigt.

Om the monge herrer och förmycken prål blifwer aflagt i Sverige ssåå blifwer Swerigis² Rijke wed ssine egenskafter.

Szå äär *thet* Swerigis Rijke nyttigt att *thet* mykne prål³ och the monge herrer blifwe aflagde i Sverige.

Ab Utili Darii. *Thet* äär alssomnyttigest att the ssom hafwe warid under fremmende herskap oc inthet haft egit att the måge ware ssit egit mechthige.

Sid. 75. The liflendske blifwe ssit egit mechtige hwar och een stund om the blifwe under meg Kong Erich och mit Arfrijke.⁴

Szå äär *thet* the liflendske nyttig att the blifwe under megh Kong Erich then 14 och mit Arfrijke.

Ferio Necessario. När alle wele ware Arf Konunger ssåå⁵ kan Rijke icke wåäl warde befried för them alle.

Ryske Kesaren Kongen i Pålen Kongen i Danmark Hertig Carl alle mijne Systemän och monge Förster i Tydskland och the ypperste af Adelen i Sverige wele alle ware arfkonunger om nägen utaf them kunne blifwe Konung i Sverige.

Szå kan Swerigis Rijke icke wåäl warda befried ifrån Arfrijke.

*Ferio Necessario.*⁶ I alle nöttorftige ssaaker skall man icke bewillige thil *thet* ssom mindre dugligit äär och mindre rät hafwer och förkasta *thet* ssom bättre äär.

Arfrijke äär een nöttorftig ordning efter Gudz befallning till menniskernes beste ssamtykt.

Så skall man i arfregemente icke bewillige thil then person ssom mindre rätt hafwer mindre duglig äär, och förkaste then ssom bättre äär och mere rät ha[fwer].

¹ De tre sista orden med invisning.

² Har stått först *hwart och eet*.

³ Följer *blefwe aflagt i Sverige* uts.

⁴ Först stod *Ericks Arfrijke*, sedan *har och mit* skrifvits öfver.

⁵ Flere osammanhängande försök till fortsättning kasserade.

⁶ Öfversatsen i liknande version öfverstruken.

A Necessario Ferio. Thet äär icke ssåå gott att Rijkedt Sid. 76.
blifwer förstört utaf the Danske och Rysserne ssom thet att thet
blifwer mit Konung Erichs arfrijke.

Om Swerigis Rijke icke wil late blifwe meg wid mijt Kong-
lige arfrijke ssåå blifwer thet wisselrige förstört utaf the danske
och Rysserne.

Szåå äär thet icke gott att Swenske män thrette sså lenge
med mig om arfrijket thill thes att Rijked blifwer förstört utaf
Danske oc Rysser.

A Necessario ferio. Inthet Kongerijke kan ware lenge oskad
utan Konung.

Sweriges Rijke äär eet Konunge Rijke.

Så kan Sweregis Rijke icke lenge ware oskad utan Konung.

A Necessario Darii. Thåå ingen försswarer och monge fi-
ender äre blifwer icke landet oförderfwet, ssammeledes thet ssom
fienderne inne hafwe kan man icke fåå igen thå ingen legger ssig
winning ter om.

I Swerigis Rijke ääre monge fiender ingen ssom förswarer,
ssammaledes legger | ssig ingen winning om lifland och finland åter Sid. 77.
intage af fienderne.

Szå blifwer icke Sweriges Rijke oförderfwed.

A Necessario. En man äär icke mere ään een man, then lenge
lijder ond han blifwer therudaf icke mycket lystig deglig heller stark.

Jag ¹ Kong Erik ten 14 äär icke mere ään een man och haf-
wer lidit mycket ondt i sex åår halfssiuende.

Szå kan jag icke ware såå deglig lystig heller stark ssom
thilförenne.

Facile Cæsare. Ther ssom icke äär een good wilie, ther
kan man icke wåål drage ett stort lass till bys.

Thå mycket arbete äär och thet ssom med gerningerne skulle
fulborddes och man will thet med orden utrette sså kan ² man icke
drage eet stort laas til bys.

Szå skal man icke thet som med gerningerne skulle fulbor-
des med orden utrette.

Facile Cæsare. Fem hundrede³ Gudfruchtige tuchtige frimo-
dige retrådige och trogne Krigsmän | mijn Drötning Drötning Sid. 78.
karin månsdätter icke skend hafwe heller besmitet ääre icke såå
omögelige thil att bekomme i Swerige.

¹ Jag tillagdt.

² han upprepadt.

³ frimodige tuchtige uts., dock har -tigit i sista ordet fått stå kyar.

Om i hele Rijket een heller två warde utgiorde utaf hwart häred sså blefwe thet taled opfylt och kunne man ssaaken snarlige uträtte.

Szå äär icke omögiligitt att iag konung erik kan ssnarlige blifwe förlossed.

*A facili Cæsare.*² Thet äär icke sså sswårt thet man lenge bruked hafwer som thet man först lærer.

Then ssom hafwer Regered i longen thijd och både i motgong och medgång lärt kenne fienderne han lærer thet icke nw först.

Szå äär thet icke sså sswårt att Regere för then ssom thet både i motgong och medgong lärt hafwer ssom för then som thet nw först lærer.

A facile Darii. Alle the ssom stort mod hafwe haft och hasteligen komme i någon stoor olycke pläge förfäredede miste modet.

Om Kongen i Danmark och hans sselskap finge höre att iag wåre hasteligen kommen lös thil Regementet wåre thet honom een stoor olycke.

Sid. 79. Szå skulle Kongen i Danmark miste² modet han och hans selskap om iag sluppe hasteligen lööss.

A facili Ferio. Alle the ssom een oretfärdig ssaak hafwe och ett litet mod the kunne icke wåäl öfwerwinne land och Rijke. Kongen i Danmark hafwer een oretferdig saak och litet mod. Therföre kan han icke wåäl öfwerwinne land och Rijke.

Felapton Possible. All Rijke ssom Kongligit Regementet haft hafwe hafwe i förtijden wared arfrijke.

Alle the Rijke ssom neka sig ware arfrijke the moste bekenne att the icke äre gamle Konge Rijke.

Szå kan Sweriges Götes och Wendes Kongerijke icke neka ssig ware Arfrijke om the wele seije sig ware gamle kongerijke.

A possibili Darii. The sseder i otte och fyretie äär hafwe wared i bruk ääre wåäl mögelige att lära.

Arfrijkes sseder hafwe i ätte och fyretie äär warid i bruk i Swerige.

Szå äär wåäl mögeligit at arfrijkes sseder kunne läres i Swerige.

Sid. 80. *A possible Datici.* Allt thet ssom een obrukblech krigman mögeligit äär thet äär een wäl öffwed mögeligere.

¹ En liknande mening kasserad.

² *hastelige* uts.

Mongen obruked Krigzman hafwer ofthe i tw år öfwerwunned ssine fiender.¹

Så kan een wäälöfwed Krigzman wäl i fyre år öfwewinne ssine fiender.

*A possibili Felapton Camestres.*² Alt thet man god thilfong til hafwer thet är wääl mögeligit.

Alle the Konger ssom intet welwilligt folk hafwe och ingen förmögenheet ther med the ssaaken utrette skole the hafwe icke good tilfong til krigj.

Så är thet icke wääl mögeligit att the konger ssom owilligt folk hafwe och ingen förmögenhet ther med the ssaaken utrette skole kunne före krigj.

Ab impossibili Camestres. Alle the konger³ ssom owilligt folk hafwe och ingen förmögenheet ther med the ssaaken utrette⁴ kunne the och råd att före krigj.⁵

Alle the Konger ssom Troldom bruke är Cristed folk owilligt, och the ssom icke hafwe sielfwe uti theris land allehonde tilfong ther med the leeken oppeholle skole the hafwe icke förmögenheten att utföre saaken. Sid. 81.

Så hafwe the Konger icke förmögenheten att före Krijg ssom Troldom bruke och owilligt folk hafwe och intet tilfong i ssit land ther med the leeken oppeholle skole.

A possibili Camestres. Alle ärlige⁶ mennisker wele gerne att thet ssom thet menige beste belanger skall ssnarlige bestelt warde.

Thet är icke mögiligit när man är ssig sielf i wägen att saken såå snart ssom när alle stender i ssijn kallelse blifwe kan saaken utretted warde.

Så kan icke thet⁷ menige beste snarligen utretted warde när man är ssig sielf i wägen, och hwar och een will icke blifwe i sijn kallelse.

A possibili Camestre. Alt thet Gud ordner är lettere och mögligere ään thet mennisker ordne.

Alle the ssom⁸ wele förfordre utwaldt Rijke och förhindre arfrijke strefwe emot Gudz ordning.

¹ Mellansatsen i liknande version kasserad.

² Hela satsen i någon annan version utstruken.

³ Konger öfverskrifvet.

⁴ skole the utstruket.

⁵ Efter kunne stod icke, men är uts. och sedan i kanten skrifvet och råd att.

⁶ Ärlige öfverskrifvet.

⁷ Läsnigen på grund af öfverskrifningar och utstrykningar försvårad.

⁸ icke uts.

Så äär thet *tem* icke så leet och wääl mögeligit ssom thet the förfordre ssom them *som* arfrijke förfordre.

A possibili Camestre. Alle the gåfwer Gud gifwer äre wäl mögelige them han thet unner.

Sid. 82. Wåre motstøndere wele icke tro att Arfkonunger och Rijke ääre een gåfwe af | Gudi.

Så äär them icke wääl mögeligit att bekomme thet han *tem* unner.

A possibili. En lithen hoop ssom Gudfruchtige och sin Konung hörige och lydige¹ ääre hafwe ofte öfwerwunned een stoor hoop med afgudedyrkere.

Then lille hoopen ssom här nw qwar äär i Sverige wele icke² fruchte Gudh och ware sijn Konung hörige och lydige.³

Så kunne the icke öfwerwinne ssine fiender.

Ab impossibili Festino. Ingen kan thiene twå herrer heller Konunger heller tw wederwertige Rijke.

Om sså äär att the Svenske thiene Kongen i Danmark och hälle med utwald Regementhe emot meg och Sverigis Rijke och wele doch legwel hafwe mijn wenskap sså wele the thiene twå Konunger och tw wederwertige Rijke.

Så kunne the icke ssådane dienst tilwäge bringe.

Ab impossibili Celarent. Igenom ogudachtigt Regemente och oretferdigt kan man icke behälle land och Rijke lenge i rolighet.

Alle utwalde Regemente höre ogudachtigt och oretferdigt Regemente.

Så kunne the Regemente ssom utwäld Regemente hafwe icke lenge hafwe Roligit Regemente.

Sid. 83. *Ab impossibili Festino.* Utaf inthet kan man inge wichtige ssaaker utrette.

The utwalde konunger råde om inthet.

Så kunne the inge wichtige saker utrette.

Ab impossibili Ferison. Thet är omogeljgit att hielpo them utur all theris wände ssom wele förderfwe sig sielfwe.

Alle the i lifland ssom wente hielp udaf Kesaren äre ännw under Ryssen heller wele gefwe ssigh under Kongen i Pålen heller the oproriske, the wele förderfwe sig ssielfwe.

Så äredt omogeligigit att the ssom sså äre thil ssinnes kunne holpne warde utaf then wände the nw äre uti.

¹ Från och till *lydige* med inwisning.

² *fruch icke* kasseradt, men ej uts.

³ I texten intet skiljetecken efter *lydige*, följande ord fortsätter omedelbart med liten bokstaf.

A cognatis Baroco. Alt thet ssom i sig ssielft sså är bättre ään thet ssom sså synes och icke är.

Then frihet the i utwalde Regemente lofwe¹ synes ware friheet och är doch trældom.

Szå är then friheet the i utwalde Rijke utlofwe icke i sig ssielf frihet utan trældom.

A cognatis Baroco. Alt thet ssom ssynes ware frihet och är Tiranni är skadeligit.

Thet ssyntes ware frihet och arfsrätt the thre danske Tiraners Regemente Konung Cisters then förste Kong Hansses then förste och Kong Crister then andres Regemente och war doch Tijranni.

Szå war thet icke arfrijke utan Tijranni thå the tree Tijraner Regerede i Swerige.

A Contrariis Darapti. All then frihet ssom gefwen warder warachtelige then är ssom hoon ssynes. Sid. 84.

All friheet ssom arfkonunger thil ewerdilig¹ ege gefwe then är warachtig.

Szå är then frijheeth ssom iag Kong Erich then 14 mijne trogne undersstät utlofwed hafwer ewerdelige ssosom hoon synes.

A Contrariis Baroco. The ssom openbare fiender äre the ääre icke wäner.

Jag Kong Erich han² hafwer warid allen mijn ålder och är ännw Kongen af Danmarks tee Danskes och alles theris som meg mijn Arfrät til Swerigis Crone wele afhende fiende.

Szå är iag icke någon Ryss Pälac Dansk Hertig Carls heller fröken Lissabetz tienere, och ingen theris wän ssom will hafwe Cronen heller arfsretten ifrån meg til Swerigis Rijke.

A Contrariis Datici. Alle the ssom ssådane friheter fåå ssom the aldrig thilförenne haft hafwe erfflige the äre icke komne i trældom utan blifwe wisseligen frie.

Alle the frijheeter ssom iag Kong Erich then 14 Sweriges Konung, mijne trogne undersstät utlofwed hafwer erfflige the äre ssådane ssom the aldrig tilförenne haft hafwe.

Szå blifwe the Swenske icke träler utan wisselige frije under mit Regemente.

¹ är icke ssådan ssom utstruket.

² Jag är senare ditskrifvet, hwarvid han ej ändrats till som.

Vi komma slutligen till de nyupptäckta anteckningarna af kung *Erik*, nämligen de som finnas i *Stadii Euphemerides*. Boken är tryckt 1560 i Köln vid Rhen och anordnad för astrologiska ändamål. Den innehåller utom en vidlyftig inledning astrologiska almanackor från 1554 (eller sex år före tryckåret) ända till 1576.

I denna bok har kung *Erik* skrivit sina initialer E R och han har helt visst haft den med sig öfverallt ända från 1560. De närmast följande öden äro okända. När det banérska biblioteket på Djursholm år 1876 såldes, gick denna bok också på auktion. Den köptes af en privatman, som ej anade värdet. Från denne kom den genom köp till den nuvarande ägaren herr Birger Lundell.

Det är i margerna till dessa almanackor som kung Erik nedskrivit några ord här och där. Tyvärr äro margerna mycket smala och papperet mycket dåligt, så att det ibland sugit i sig bläcket. De små korta anteckningarna bli därigenom ytterligt svårlästa, på sina ställen alldeles omöjliga att få klarhet i. Svårigheterna ökas ytterligare efter den tid kung Erik icke längre fick använda bläck utan nödgades använda trästicka, hvilket inträffade som vi sett i slutet af 1572 eller början af 1573. På några ställen tycks han äfven före denna tid använt sot i stället för bläck. Hade bläcket tagit slut och var kung Erik nödgad att doppa gäspennan i sotet? Den tekniken var icke lämplig för små anteckningar. De ha också i allmänhet blifvit blacka och suddiga.

Räknar man ihop alla anteckningar i Euphemeriderna, så är materialet rätt stort. Det har ej ansetts möjligt att ge ut det i sin helhet. Öfvervägande största antalet notiser röra nämligen rent mystiska, astrologiska funderingar. Det hör till att de finnas öfverallt, det skall man komma ihåg vid läsningen, men jag har måst afstå från att återgifva en hel massa för de allra flesta fullkomligt obegripliga tecken, operis ☿ itenerum terræ, Regni ☿♁, Annus Mar:s * 2 eller något dylikt så godt som hvarannan månad under alla år från 1559 till den 20 nov. 1575. Hans sista daterade anteckning * ♁♁, skriven med trästicka och sot, men så otroligt fint.

Däremot äro de öfriga almanacksanteckningarna gifvetvis af stort värde. Det hvilar en alldeles säregen charm öfver dessa korta notiser. Små detaljer ofta, men otroligt tilldragande i sitt förtätade stämningvärde. Man kan ej vänta annat än enstaka lösryckta ord och man får emellanåt afstå från att fatta samman-

hanget. De kunna ej beskrivas, de skola läsas och hälst ses. Vi finna kung *Erik* år 1560 den 29 september notifiera gamle kung *Gustafs* död; dagen för Sturemorden står antecknad: *Nicolaus Sturæ*; vi höra ångestfulla nödrop ur fängelset; och gripande är det gång på gång upprepade ordet: *Uxor*; i hvilket ord den ensamme mannen nedlagt hela sin längtan efter *Karin*, som man aflägsnat från honom.

Anteckningarna ge oss också nya data. Kung *Eriks* giftermål med *Karin Månsdotter* har hittills endast gissningsvis kunnat bestämmas. Här få vi ett datum, 1567 den 13 juli. Vi skola se att vi ur dessa små notiser kunna draga vissa slutsatser som angå en dunkel fråga i Vasahusets personhistoria. Och vi ha oväntadt fått data, hittills rätt sväfvande för de 6 olika kungliga fängelse-tiderna:

Stockholm 29 sept. 1568 — 9 juli 1570.

Åbo 15 juli 1570 — 5 aug. 1571.

Kastelholm 10 el. 11 aug. 1571 — 27 nov. 1571.

Gripsholm 1 el. 2 dec. 1571 — 13 juni 1573.

Vesterås 14 juni 1573 — 22 okt. 1574.

Örbyhus 22 okt. 1574. — [† 26 febr. 1577].

Bästa sättet att visa det hela hade naturligtvis varit en faksimilupplaga. Men det var för närvarande af många skäl ogörligt. När man nu beslutat sig för ett utgifningsarbete, fanns det då icke något annat sätt än att söka dechifrera orden efter bästa förmåga. Men det var latin och vi få erkänna det, ofta rätt svåråtkomligt latin, individuellt behandladt.

För att underlätta förståendet har jag fått översätta åtminstone det väsentligaste, hvarvid jag åter diskuterat en del översättningsfrågor med min kollega lic. A. Holmberg. Mycken tack är utgifvaren skyldig lic. Sam Janson, hvilken omsorgsfullt efter originalet genomgått mina tolkningar af kung *Eriks* anteckningar och därmed lämnat mig ett godt stöd. Några faksimilier äro ämnade att gifva en föreställning om anordningen af anteckningarna. Hvar månad har ett s. k. uppslag, en högersida och en vänstersida. Det är de båda margerna längst till vänster och längst till höger som komma ifråga, men någon enstaka gång högra sidans vänstra kant.

Kung Eriks anteckningar i Stadii Euphemerides.

E

1559, jan. 1. Calmarniæ paulo ante ortum ☉.

1560, jun. 13 och 14. Holmiæ + tempore noctis inter.

- 1560, sept. 29. Rex Gostavus *Dominus* Pater Moritur.
 1560, nov. 22. [Cæciliæ i almanackan understruket] Margareta
 Filiæ Comitis Frisiæ hora 7 post merid[iem] Holmiæ.
 1561, jun. 29. Coronatio Erici 14 Regis Sveciæ.
 1563, aug. 24—26. Circa hoc tempus profectio Halmstadiensis est
 suscepta.
 1563, nov. 7 Redii ab Halmsta[di]o.
 1564, jan. 4. Hora 6 a meridi[æ] Sudercopiæ.
 1564, maj 30. Circa hoc tempus perijt navis Mars.
 1564, sept. 3. Rotneby expugnata.
 1565, aug. 26—29. Circa hoc tempus cœpit oppugnatio Vard-
 bergensis.
 1565, oct. 20. Pugna ad Svarterå.
 1566, jun. 21. Hora 8 ante meridiem min[uti] 30 F[ratris] D[omini]
 J[ohannis].
 1566, okt. 15. Svartesiœ Hora 8 minuti 30.
 1567, jan. 28 (Hela anteckningen utstruken) Nycopiæ 9 Hora a
 meridiæ.
 1567, maj 19. Quinta ♀♂ itinerum terræ.
 1567, maj 23. Izimicorum Δ \odot .
 1567, maj, 24. Nicolaus Sturæ.
 1567, juli 13. Sponsalia nostra.
 1568, jan. 9. Iter nostrum contra hostes.
 1568, jan. 28. Nycopiæ 9 Hora a meridiæ.
 1568, mars 6. Advenit Uxor ad Croneberg.
 1568, juli 4. Nuptiæ nostræ.
 1568, juli 20. Rebellio.
 1568, sept. 29. Captivitas sive defectio.
 1568, okt. 16. Jurgium D[omini] F[ratris].
 1568, nov. 29. Longus Fridericus.
 1568, dec. 3. Consio Reginae.
 1568, dec. 26. Liberi redditi iuniores.
 1569, febr. 20. D[ominus] F[rater] ad Populum.
 1569, febr. 23. Comes Petrus in Sacello.
 1569, mars 1. I: scri[psi] eller scri[ptum].
 1569, mars 20. Fri:
 1569, mars 23. Inopia & ieiunium.
 1569, mars 28. Vigiliæ.
 1569, april 1. Ferrum & vigiliæ.
 1569, april 3. Spolia commentariorum.

Maius

Epilogismus cal
gitudi

		S.		D.	
1567		☉	☽	♄	
Dies		♃		♆	
		gr.	sc.	gr.	sc.
Phil. & Iaco.	1	19	38	21	36
	2	20	36	4	8
Inuen. Cru.	3	21	34	16	39
	E	4	22	31	29
	5	23	29	11	39
	6	24	27	24	49
	7	25	25	8	3
	8	26	23	21	40
	9	27	21	5	34
	10	28	18	19	44
E	11	29	16	4	10
	12	0	14	19	0
	13	1	12	3	49
	14	2	9	18	39
Sophia	15	3	7	2	6
	16	4	5	16	22
	17	5	2	0	50
	E	18	6	0	13
Quinta terra	19	6	57	27	8
	20	7	55	10	0
Helena re.	21	8	52	22	34
	22	9	50	5	56
Nicolaus	23	10	47	17	14
	24	11	45	29	29
E	25	12	42	11	19
	26	13	40	23	18
	27	14	37	4	51
	28	15	35	16	40

Vänstra margen för maj 1567.

- 1569, april 6—8. Gosⁱ *Manus*. Nobilium vigiliæ & consio. Cibus
miscus crepus ac ignis.
- 1569, april 10. *Sacramentum* altaris negatum.
- 1569, april 12. *Siccarius*.
- 1569, april 14. *Secundo negatum sacramentum*.
- 1569, april 17. *Promisio Ponti de liberatione integra a D[omino]*
F[ratre] et S B.
- 1569, april 20. *Fenestre*.
- 1569, april 21. *Fætores*.
- 1569, april 22. *Liberi abrepti*.
- 1559, april 25. *Fætores*.
- 1569, april 26. *Propositio*.
- 1569, april 27. *De . . .*
- 1569, maj 1. *Surditas*.
- 1569, maj 5. *Sanitas*.
- 1569, maj 6. *Fames*.
- 1569, maj 22. *D[ominus] F[rater] clamat*.
- 1569, maj 23. *Dolores stomachi & capitis*.
- 1569, maj 25. *Nautæ*.
- 1569, juni 1. *Fames*.
- 1569, juni 6. *C[arolus] De Cor[onation]æ Joh[annis]*.
- 1569, juli 10. *Coronatio Johannis*.
- 1569, aug. 3. *Johannes rediit*.
- 1569, aug. 21. *Promissum S*.
- 1569, aug. 22. *De Rest[ituti]o[ne]*.
- 1569, aug. 31. *Johannes abiit*.
- 1569, sept. 1. *Ieiunium*.
- 1569, sept. 4. *Uxor dolose suffurata*.
- 1569, sept. 19. *Humerus*.
- 1569, okt. 9. *Brachium*.
- 1570, jan. 1. *Brachium consolidatum in osse*.
- 1570, jan. 24. *Holmiæ Hora 5 ante meridiem*.
- 1570, febr. 1. *Rediit Johannes*.
- 1570, febr. 4. *Visitavi uxorem*.
- 1570, febr. 11. *Redierunt liberi iuniores*.
- 1570, febr. 20. *Uxor Redijt*.
- 1570, mars 14. *Dux Magnus et dux Car[olus]*.
- 1570, maj 1. *Locutus sum cum sororibus*.
- 1570, maj 9. *Negata est liberatio ulla a J B nomine*.
D[omini] F[ratris].
- 1570, maj 11. *Balneum*.

- 1570, maj 21. Tibiæ ulcus.
 1570, maj 22. Abierunt Naves.
 1570, juni 1. Tesaurarium.
 1570, juni 16. Milites adven[iun]t.
 1570, juni 19. Incendium.
 1570, juni 28. Discessit Joha[nnes].
 1570, juli 9. Iter nostrum.
 1570, juli 10. Transivimus mare.
 1570, juli 11. Tasce Hampn.
 1570, juli 14. Corpo Strœm.
 1570, juli 15. Pervenimus Abogiam.
 1570, aug. 21. Ancilla Finnonica.
 1570, aug. 26. Carcer crudelior.
 1570, dec. 1. Sanguinis excreatio.
 1570, dec. 3 och 4. Ostrogoti abierunt.
 1571, febr. 12. Nullus honor mecum.
 1571, febr. 20. Deus tibi necem (?) adimat.
 1571, febr. 23. Diabolus te habeat dixit.
 1571, mars 1. Bene fuit quod perdivi (?) brachium dixit.
 1571, mars 4. Homicida et proditor appellatus.
 1571, mars 6. Diabolus habeat me cum amore (?)
 1571, mars 7. Ego dicor mendax.
 1571, mars 14. Destructa Vasa.
 1571, mars 18 o. f. Cor Deus tibi cum . . . proditor mendax
 homicida (?)
 1571, april 12. Morbus . Imprecatio.
 1571, april 13 och 14. Diabolus accipiat priapum tuum.
 1571, maj 23. Diabolus ost[endit] E . . . (?)
 1571, maj 24. Deus tibi . . .
 1571, maj 26. Balneum.
 1571, juni 6. Imprecationes.
 1571, juni 9. Ett pekfinger utritadt med ring på.
 1571, juni 13 och 14. Vasavapnet afritadt.
 1571, juni 18. Uxoris Beneficiæ.
 1571, juni 27. Pueri.
 1571, juli 22. Sigridis & Henricus exierunt.
 1571, aug. 3. G. F.
 1571, aug. 5. Discessimus ab Abogia.
 1571, aug. mellan 10 och 11. Pervenimus ad Castelholm.
 1571, aug. 30. Carcer obscurior redditus.
 1571, sept. 3. Inclusus ab Uxore.

**Syzygie Plan-
tarum mutuz.**

♀	
Occid.	
□ 14	♂ ♀
Δ 3	□ 4 ⊙ * ♀ ♀
	imperator
♂ 18	♂ ♀ Δ ♀ ⊙ ♂ ~
Δ 11	♂ ♀ ♀
□ 23	□ ♀ ♀
* 16	* ♀ ♀ ♀
	♂ ~
♂ 7	♂ ~
	Luci
* 13	□ 4 ♂
19 2	

Högra margen för juni 1571.

- 1571, sept. 21. Nebulo.
 1571, okt. 13. Balneum.
 1571, okt. 14. Sanitas.
 1571, okt. 30. Gostavus Bonæ.
 1571, nov. 12. iter.
 1571, nov. 22. Doli & vis cum . . .
 1571, nov. 27—29. via Holm[iæ].
 1571, dec. 1 eller 2. Gripsholm.
 1571, dec. 4. D[ominus] C[arolus].
 1571, dec. 6. C[arolus] F[rater].
 1571, dec. 28. Quintan juladagg.

9		*
10		
11		□
12		
13		△
14		
15		
16		
17		
18	♂	21
19		

Högra inre margen för december 1572.

Kung Erik befinner sig på Gripsholm då han afritar denna kyrka. Är det kyrkan i Mariefred?

- 1572, jan. 6. Cantor profect . . .
 1572, jan. 20. Uxor a . . . atum misit.
 1572, jan. 24—26. Cantor . . .
 1572, jan. 31. Cantor . . .
 1572, febr. He[n]r[i]k.
 1572, nov. 1. Arnoldus hora 5 antæ.
 1572, dec. 17. Ursula.
 1573, febr, 26. En figur, som ser ut som en uppslagen bok.
 1573, mars 3. Captivitas pejor.
 1573, mars 7. Gostav.
 1573, mars 14. Uxor.
 1573, mars 23. Uxor.
 1573, april 1. Cicatrix capitis.

- 1573, april 15. Verbera.
 1573, april 18. Uxor.
 1573, april 19. Uxor.
 1573, april 20. Uxor.
 1573, april 30. Uxor.
 1573, jun. 1. Abhorsus O.
 1573, jun. 4. Nutrix amissa.
 1573, jun. 7. Gostavus.
 1573, jun. 13. Discessimus a Gripsholm.
 1573, jun. 14. Uxor victrix(?). Pervenimus Arosiam.
 1573, jun. 15. Tesaurarior(?) Uxor . . . Carcer tertius.
 1573, jun. 16. Crastinum sinistram partum(?)
 1573, jun. 22. Verbera.
 1573, jun. 26 och 27. Uxor . . . vi Abrepta.
 1573, jun. 28. Tumultus nocturnus.
 1573, juli 23. Pulvis.
 1573, okt. 18. Menses.
 1573, nov. 2. Perverse.
 1573, nov. 3. Ab hoc.
 1573, nov. 4. Mats.
 1573, nov. 6. Gostavus.
 1573, nov. 11. Articuli scripti.
 1573, nov. 12. Henric.
 1573, nov. 19. Henricus.
 1573, nov. 26. Crassus.
 1573, nov. 28. Articuli scripti.
 1573, dec. 27—30 . . .
 1574, jan. 7. Verba.
 1574, jan. 8. Mutatio carceris.
 1574, jan. 9. Uxori scriptum.
 1574, jan. 12. Sermo.
 1574, febr. 15—18. Præsterne och Anders Mälere $\left. \begin{array}{r} 410,000 \\ 110,000 \\ \hline 520,000 \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{på Arcie} \\ \text{biskop.} \end{array}$
 1574, febr. 17. Adulterium.
 1574, mars 4. Preces pro Regina & 3 filiis.
 1574, mars 6. Karin.
 1574, april 6. Promissio Stabilis.
 1574, maj 17. Colloquium Wilardi.
 1574, jun. 16. Clas Bielke.
 1574, juli 11. Hora 5 . . .

Junius		Epilogismus calculi diurni titudinis, tum							
		S.		D.M.		D.S			
1573		☉		☽		♄		♃	
Dies		II		III		III		III	
		gr.	sc.	gr.	sc.	gr.	sc.	gr.	sc.
Abh. / mo	Nicomedis	19	54	10	36	22	22	21	34
		20	52	23	51	22	18	21	47
	Erasmi	03	21	49	6	39	22	14	22
		04	22	46	19	38	22	10	22
		05	23	44	1	10	22	6	22
		06	24	41	13	27	22	2	22
	D	07	25	39	25	41	21	58	22
		08	26	36	7	45	21	54	23
		09	27	33	19	53	21	51	23
		10	28	31	2	3	21	48	23
	Barnabæ	011	29	28	14	15	21	45	23
		012	0	25	26	35	21	42	23
		13	1	22	9	1	21	39	24
	D	014	2	19	21	37	21	36	24
		15	3	16	4	32	21	33	24
		16	4	13	17	45	21	30	24
		17	5	11	1	14	21	27	25
		18	6	8	14	50	21	24	25
	Geruasij	019	7	5	28	52	21	21	25
		20	8	3	13	6	21	18	25
	D	021	9	0	27	32	21	15	25
		022	9	57	12	0	21	13	26
		23	10	55	26	33	21	11	26
	Ioan. Bapt.	24	11	52	10	54	21	9	26
		25	12	49	25	4	21	7	26
	Ioã. & Pau.	26	13	46	8	56	21	5	26
		27	14	44	22	31	21	3	27
	D	28	15	41	5	50	21	1	27
	Pet. & Pau.	29	16	38	18	51	20	59	27
		30	17	36	1	39	20	58	27
	Latitudo Planetarum ad					1	2	53	1
	diem Mensis					11	2	51	1
						21	2	47	1

Vänstra margen för juni 1573.
Anteckningar med kol och vatten.

- 1574, okt. 16. Die Arosiam.
 1574, okt. 22. Örby.
 1575, jan. 13—14. Collum fractum in cartila . . .
 1575, febr. 20. Samting.
 1575, maj 7. Regina Holmiam . . .

Öfversättning af Kung Eriks anteckningar i Stadii Euphemirides, samt noter till dessa.

- 1559, Jan. 1. *Strax före soluppgången i Kalmar.* Då boken som vi sett är tryckt 1560, måste kung *Erik* antecknat detta ur minnet. Och det var också en händelse att minnas. Enligt ett af kung *Erik* uträknadt och egenhändigt nerskrifvet horoskop (Rålamb. saml. i Kungl. Biblioteket 4° nr 91) föddes nämligen den dagen kl. 7 f. m. hans äldsta dotter, med den sköna *Agda Persdotter, Virginea*. I det följande skola vi se att liknande anteckningar som ofvanstående finnas sammanlagdt på åtta tällen och den förmodan ligger nära att sju af dem ange födelsedagarna för kung *Eriks* samtliga barn, de oäkta och de äkta. Om tre vet man det af andra vittnesbörd alldeles säkert och formuleringen är öfverallt densamma i stort sedt. Den tiden spelade himlakropparnas ställning vid födelse-timmen en ofantlig roll. När kung *Erik* föddes lär enligt en berättelse (återgifven af i Svenska Smäsaker II och senast i Troels Lunds Dagligt Liv) konung *Gustafs* lifmedikus infunnit sig och när han fick höra att barnet ännu icke hade kommit till världen, bedt hoffolket och alla närvarande att falla på knä och förena sig med honom i bön till Gud om att barnet icke måtte födas i den timmen, ty på himlen vore onda tecken, och barnet, om det föddes just nu, skulle bli ett sorgens barn för hela Sverige. Medan han ännu talade, kom *Erik XIV* till världen. — Det må tillåtas mig att i detta sammanhang påminna om en annan tradition. Tegel (Konung Erik den XIV:s historia) nämner att kung *Erik* var född »Luciæ natt, då 9 var slagit, år efter Christi börd 1533, och som Han kom af moderlifwet, gret Han bitterligen och hade blod uti både sine händer, däröfver Hans Moder . . . blef högt bedröfwad, och af sorg och harm sade: »Jag befructar, at han blifwer en omild och blodgirig herre». Denna tradition upptecknad i början på 1600-talet är mycket nyktrare än den förra, men jämförd med denna visar

den hvilken vikt man i alla fall under 1500-talet ansåg omständigheterna vid ett barns födelse ha för barnets framtid. Att kung *Erik* trodde på stjärnornas inflytande, därom bära flera horoskop bland hvilka 3 för hans barn vittne.

Kyrkoherden H. Söderstéen, hvilken omsorgsfullt studerat kung *Eriks* döttrars ättlingar, har välviligt ställt följande anteckning till utgifvarens disposition: *Virginia*, som först lär varit trolofvad med en af grefve *Svante Stures* söner och år 1566 erbjöds som gemäl åt Storfursten *Iwan Iwanowitsch*, blef omsider 1586 gift med landshöfdingen i Kronobergs län *Håkan Knutsson Hand* till Hagelsrum och Attorp, död 1633. År 1585 hade hon af sin farbror, Johan III, erhållit åtskilliga gårdar i Västergötland, hvartill sedermera år 1589 hertig *Karl* lade några lägenheter i Vassbo härad. Af hennes barn erhöles söner *Erik* och *Arvid Hand* år 1621 af konung *Gustaf Adolf* i donation Olshammars gods i Hammars socken i Nerike hvilket då omfattade 50 hela hemman. Efter deras död öfvergick godset till deras brorsdotter *Virginia Johansdotter Hand*, gift med öfverste *Nils Lilljehöök* till Gällared och Tiraholm, död 1662, (adl. ätten Lilljehöök af Fårdala). Namnet *Virginia* går igen bland ättlingarna flera gånger: *Virginia Christina Lilljehöök af Fårdala*, död 1792, gift med Kapten *Carl von Mentzer* och deras dotterdotter *Juliana Virginia Björnberg*, gift 1830 med hofpredikanten *Johan Gabriel Beijer*. *Virginias* dotter *Katharina Hand* blef gift med Landshöfdingen i Elfsborgs län *Johan Henriksson Reuter af Skälboö*. Äfven bland deras talrika släkt återkommer namnet *Virginia* i ätterna *Spens*, *Kruse*, *Gyllenborg*, *Swab*, *Hildebrand* ända fram i 1800-talet. Ännu en dotter till *Virginia Erikssdotter* efterlämnade talrika ättlingar, nämligen *Elisabet Hand*, född 1598, död 1651, gift med Öfverstelöjtnanten *Per Joensson Gyllensvärd*, stamfader för denna stora ätt. Den tyckes aldrig hafva återupplifvat stammödrans namn.

1560, jun. 13 och 14. I *Stockholm* nattetid mellan den 13 och 14. Om denna anteckning jämför föregående not samt noten under 1563, jan. 28. Jag antar att det är födelsedagen för kung *Eriks* andra dotter med *Agda Persdotter*, *Constantia*. Kyrkoherden Söderstéen (jämför ofvan) skrifer om henne: *Constantia* uppnådde hög ålder. Änka

- efter Hertig *Karls* kammarjunkare *Henrik Frankelin* lefde hon ännu 1645 på sin gård Bocksjö i Udenäs socken i Västergötland, hvilken hon erhöi af hertig *Karl* år 1595. Från henne härstamma inom adeln hufvudsakligen friherrliga ätten *Koskull* och dessutom en stor mängd ofrälse släkter synnerligen i Västergötland och Nerike. Sondottern *Constantia Frankelin*, död 1676, gift med öfverstelöjtnanten *Jakob Lenck* född 1578, död 1641. Af deras sons ryttmästaren *Jakob Lencks* barn med *Maria Hård af Thorestorp* blef dottern *Märta Lenck*, född 1655, död 1730 gift med kyrkoherden *Håkan Udenius* i Udenäs. Från dem härstamma en mängd stora släkter i och omkring Askersund: *Haij*, *Ljunggren*, *Wijkström* m. fl., bland hvilka namnet *Constantia* ännu påminner om härstamningen från konungadottern.
- 1560, sept. 29. *Konung Gustaf min herr fader är död.* Bläckstrecket är tydligen draget nerifrån och stannar vid den 29, men det synes en rispa som fortsättning. Den stannar ej förr än där 28 står.
- 1560, nov. 22. *Cecilia, Margaretas dotter, grefvens af Frisland, i Stockholm kl. 7 e. m.* Alluderar icke på någon känd händelse.
- 1561, jun. 29. *Erik XIV:s kröning.*
- 1563, aug. 24—26. *Vid den tiden företogs afresan till Halmstad.* (Står i andra margen.)
- 1563, nov. 7. *Återvände jag från Halmstad.*
- 1564, jan. 4. *Klockan 6 f. m. i Söderköping.* Enligt ett horoskop i ofvan under 1559, jan. I anförda nativitetsbok föddes den dagen kl. 6,³⁰ hans tredje dotter med *Agda Persdotter, Lucretia*. Efter all sannolikhet dog hon ogift.²
- 1564, maj. *Vid den tiden förliste skeppet Mars.* (Står i andra margen.) Se därom Tegel sid. 122 o. f.
- 1564, sept. 3. *Rotnebys intagande.*
- 1565, aug. 26—29. *Vid den tiden började belägringen af Varberg.* (I andra margen.)
- 1565, okt. 20. *Slaget vid Svartå.*
- 1566, juni 21. *Klockan 8,³⁰ före middagen min herr broder Johans [barn].* Det är *Sigismunds* födelsedag, eljest anses den infallit den 20 juni.
- 1566, okt. 15. *I Svartsjö klockan 8 och 30.* Att denna dag är *Sigrids* födelsedag kan styrkas genom tvenne anteckningar

² Jfr ock noten under 1574 mars 4.

af kung *Erik*. Dels i hans dagbok (se denna), dels i ofvannämnda nativitetsbok, där han antecknat »hora 8 ante meridien minuti 30».

1567, jan. 28. *I Nyköping klockan 9 förmiddagen*. Anteckningen är utstruken. Som alldeles samma anteckning står för samma dag och månad följande år, är det tydligt att här förelegat ett misstag af kung *Erik*. En förklaring hvarför ges under 1568, jan. 28.

1567, maj 19. Astrologisk anteckning.

1567, maj 23. Det är dagen före Sturemorden. Kung *Erik* har tydligen räknat ut att stjärnorna visa en för hans fiender fördelaktig ställning.

1567, maj 24. Sturemorden. *Nils Stures* namn har han antecknat.

1567, juli 13. *Vårt giftermål*. Hittills har man endast gissningsvis förlagt det hemliga giftermålet med *Karin Månsdotter* till sommaren detta år.

1568, jan. 9. *Vår marsch mot fienden*.

1568, jan 28. *I Nyköping klockan 9 före middagen*. Det är helt visst födelsetimmen för kung *Eriks* äldste son, som här angifves. Att denne föddes ungefär vid den tiden, visste man förut, han omnämnes i ett bref från den 2 februari. Stiliseringen af anteckningen bör jämföras med föregående vid liknande tillfällen. Det är tydligt att just denna timmen händt något af alldeles särskild betydelse. Här lägga vi nämligen märke till att kung *Erik* mot vanan med streck särskildt markerat de tvenne tal, som följa efter månadsdagen (se anordningen sid. 123). Vi veta ju hvilken betydelse dylika tal hade för astrologer. Samma anteckning står för samma datum för året förut, dock utstruken. Det ser ut som kung *Erik*, som då icke fanns i Nyköping, vid underrättelsen om sonens födelse, i sin ifver att anteckna den glada underrättelsen och undersöka de ödesdigra talen, slagit upp orätt år. Äfven där äro nämligen de tvenne talen understrukna. Jämför ock anmärkningen under 1570 den 24 januari. I Personhistorisk Tidskrift för 1903 sid. 149 har friherre Karl K:son Leijonhufvud gifvit offentlighet åt en uppgift hämtad ur en relation om *Gustaf Erikson*, att dennes födelse-dag inföll den 28 januari 1568 i Nyköping. Detta stämmer med mitt antagande om dagen. Men var det verkligen *Gustaf* som då föddes? Det är den gängse meningen.

Förklara då att kung *Erik* själf, när han uppräknar sina barn, börjar med *Henrik*. Och detta icke *en* utan *sju* gånger. Alltid samma ordning: *Henrik, Gustaf, Arnold, Sigrid, Virginea, Constantia* och *Lucretia*, alltså de äkta sönerna först, den äkta dottern sedan, sist de oäkta döttrarna efter åldern. Detta har Ahlqvist icke sett när han skref sina böcker om kung *Erik*, ty han hade icke närmare studerat Sabelleci Opera, i hvilken tre gånger ofvan-nämnda uppräkning förekommer. Och så ha med de nyupptäckta anteckningarna fyra nya namnlängder kommit till, hvilka alla visa alldeles samma ordning mellan barnen.

Är det endast en fix idé? Hvarpå grundar sig egentligen antagandet att *Gustaf* skulle vara äldst bland kung *Eriks* söner och född 1568?

I ett koncept (odateradt men före den 10 januari 1568) till förlikningskontrakt mellan kung *Erik* och hertig *Johan* kallas sonen uttryckligen *Gustaf*. Detta koncept är skrivet ett par veckor innan gossen föddes. Man tog af lätt begripliga skäl för gifvet, att barnet om det blef en gosse skulle få namn efter sin farfar. När denne var afiden, skulle ju sonsonen efter gammal sed få dennes namn. (Man lägge märke till att den slutgiltiga redaktionen af förlikningskontraktet dateradt den 10 januari icke namngifver gossen.)

Vidare: en af Ahlqvist icke nämnd förlikningshandling mellan bröderna, daterad den 1 mars 1568 kallas också sonen uttryckligen *Gustaf*. Handlingen finnes icke i Riksregistraturet. Det är väl efter en afskrift som Stiernman aftryckt den i sina Riksdagsbeslut (i bihanget). Den är sålunda icke mycket att bygga på, afskrifvaren kan ha lagt till namnet. Dessutom skall dopakten icke ägt rum förr än den 9 juni. Således var gossen icke döpt den första mars. Kung *Erik* kan ha ändrat sig och gifvit sin äldste son namnet *Henrik*. Vi ha redan sett hur stolt han var öfver sin saxiska härkomst på mödernet och i hans genealogi ha vi lagt märke till just namnet *Henrik*.

När kung *Erik* själf uppräknar sina barn sätter han som vi sett *Henrik* främst i sju fall, men *en* gång står *Gustaf* främst. Och detta i hans kända *articuli*, en mera officiell skrifvelse, daterad den första december 1573. *En* gång kan vara skriffel, men *sju* gånger. Man kunde ju också tänka sig att kung *Erik* af lättförklarliga skäl mistrodde sina bröders försäkringar att erkänna barnen som legitima i trots af att *Karin Månsdotter* ännu icke var krönt drottning och icke ens firat sitt högtidliga bröllop. De

skulle en gång, tänkte han kanske, icke vilja erkänna den 1568 i januari födde gossens legitimitet. Men hvad kunde i detta afseende anföras mot den gosse som föddes 1570 den 24 januari, då ju modern vid den tiden för länge sedan hade blifvit krönt drottning och firat sitt bröllop? Har kung *Erik* med tanke på detta i sin skrifvelse af den första december 1573 satt andre sonen främst? Namnet *Gustaf* måste ju verka suggererande som en påminnelse om gamle kung *Gustaf*. Har han velat spara detta namn till dess hans maka som drottning födde honom en son?

De sju gånger upprepade utsagorna om barnens inbördes ordning kan icke få sin förklaring genom antagandet att *Gustaf* föddes 1568, men, att *Henrik* var född före honom. Vi veta af tvenne samstämmiga anteckningar af kung *Erik* att hans dotter med *Karin Månsdotter Sigrid* föddes 1566 den 15 oktober. Mellan den tiden och 1568 i januari äro endast 14 månader och kan sålunda icke ytterligare något barn kommit till under tiden. Vid *Sigrids* födelse var *Karin Månsdotter* knappt 16 år (född antingen 1556 den 6 november eller samma år den 6 oktober). Att *Henrik* skulle vara född före *Sigrid*, har sedan Ahlqvist påpekat dessa data icke längre ansetts möjligt. I januari 1568 föddes sålunda kung *Eriks* äldste son. Detta stämmer också med en handling i Vatikanen som Biaudet i Arkisto 20 anför, att vid tiden för kung *Eriks* fängslande eller i september 1568 endast funnos två barn med *Karin Månsdotter*.

Tegel kallar den gosse som föddes 1568 för *Gustaf*. Men Tegel skref ett 40-tal år efteråt och den ende af bröderna som uppnådde mogen ålder var *Gustaf*, och en förväxling mellan bröderna lätt förklarlig. Det finns äfven en annan uppgift, som går igen i gamla släktböcker, nämligen att *Henrik* skulle vara född före *Sigrid*. Vi ha redan sett att detta icke kan vara möjligt. Men det kunde hända att traditionen afser egentligen icke så mycket att *Henrik* var äldre än *Sigrid*, utan att han var äldst bland bröderna. Nic. Rittershusius, en tysk professor, grundlig och i allmänhet väl underrättad, har äfven behandlat Wasaättens genealogi i ett stort arbete, som i flera upplagor utkom i midten på 1600-talet. (I förbigående sagdt äro delar af arbetet tillägnade *Per Brahe* d. y., hvilkens genealogi han bland andra högförnäma enropeiska ätter upptar efter svenska för öfrigt grumliga källor.) I sin genealogi öfver Wasaätten uppräknade *Rittershusius* kung

Eriks barn i ofvannämnda ordning, ehuru han endast känner till tre och kallar börjande med *Sigrid* den mellersta *Christophorus*. Om den yngste *Gustaf* säger han dessutom att denne varit förlofvad med en dotter till storfursten *Boris Feodorowitsch*, en uppgift som påträffas på sina håll.

Jag har därmed endast velat framhålla, att det förhandenvarande materialet icke lämnar något säkert svar på frågan hvem som var äldst bland kung *Eriks* söner.

Däremot få vi genom de nyupptäckta anteckningarna säkra födelsedata för kung *Eriks* samtliga sju barn, de äkta såväl som de oäkta, ehuru ordningen mellan två af dem som nämndt ej låter bestämmas. Förut hade vi endast tre säkra data och två ungefärliga. Om två ha icke ens gissningar kunnat framställas.

De oäkta barnen, med *Agda Persdotter* äro:

Virginea, född 1559, januari 1.

Constantia, född 1560, juni 13—14.

Lucretia, född 1564, januari 4.

Barnen med *Karin Månsdotter*:

Sigrid, född 1566, oktober 15.

Gustaf eller *Henrik*, född 1568, januari 28.

Gustaf eller *Henrik*, född 1570, januari 24.

Arnold, född 1572, november 1.

1568, mars 6. *Min hustru kom till Kroneborg.*

1568, juli 4. *Vårt bröllop.* Bröllopet firades under stora högtidligheter, om hvilka vi nyligen fått nya detaljer (Personh. Tidskrift 1911, sid. 239 o. f.).

1568, juli 20. *Resning.* Hertigarne *Johan* och *Karl* höjde upporsfanan den 12 juli. Det dröjde innan budet nådde kung *Erik*.

1568, sept. 29. *Fångenskap eller brist.* Öfversättningen icke säker. Är meningen: antingen gifva sig fången eller dö af svält.

1568, okt. 16. *Träta med min herr broder.* Denna träta med hertig *Johan* omnämner kung *Erik* i bref två dagar därefter. (Jämför Ahlqvist, Erik XIV sid. 34.) (Anteckningen står i andra margen.)

1568, nov. 29. *Långe Fredrik.*

1568, dec. 3. *Möte med drottningen.* För så vidt ordet bör tolkas som contio.

- 1568, dec. 26. *De yngsta barnen ha återvändt.* Menas nog de båda barnen med *Karin Månsdotter*. Vid den tiden fingo de kungliga barnen endast någon gång besöka sin fader.
- 1569, febr. 20. *Min herr broder till folket.*
- 1569, febr. 23. *Grefve Per [Brahe] i kapellet.*
- 1569, mars 1. *Skrifvelse till Johan.* Om denna se Ahlqvist Erik XIV sid. 45 och Acta Litæraræ Sueciæ 1721 s. 149—151.
- 1569, mars 23. . . . *och hunger.*
- 1569, mars. 28. *Vakten.*
- 1569, april 1. *Färnbojor och vakt.*
- 1569, april 3. *Anteckningsböckernas borttagande.* Är det sina dagböcker kung *Erik* menar? Man vet att han förde sådana och endast två, de från 1566 och 1567, ofvan i sin helhet utgifna, finnas kvar.
- 1569, april 6—8. *Gustafs händer? Adliga väktare och mötet med dem.* För så vidt man antar att kung *Eriks* son som föddes 1568 var *Gustaf*, kan denne här åsyftas. Men lika väl någon annan med namnet, en dräng exempelvis.
- 1569, april 10. *Man vägrar mig att begå sakramentet.* År 1569 den 2 juli skrifver kung *Erik* till »Ärlig trofast och godh doch obekend wänn» (aftryckt efter Ahlqvist Erik XIV sid. 47; brevet i Palmsk. Ups. VI s. 659) »Gud den allsmäktigaste vet, att jag varder öfvermåttan hårdeligen och illa trakterad. Jag måste lida både hunger och törst; när dem lyster, gå naken och blott, hvar man till spott, både vinter och sommar. Hela vintern hafver jag lidit sådan frost, medan fönstren hafva varit alla sönder och vedbrand hafver varit mig förnekad, att jag hafver måst bränna upp panelen i stugan och ändå legat full med rimfrost om munnen, frusen så godt som hvar natt. När sommaren är kommen, hafva de murat alla fönstren igen, icke unnandes mig till godo att se ut utan utaf ett obekvämligt rum. Sådant kalkdam och annan oren lukt hafver jag måst lida, att en människa må grufva sig vid och förundra, huru jag någon tid hafver kunnat lefva. De hafva öfverfallit mig med hugg och slag, beväpnade emot mig, blott och fången . . . De ha ryckt mig skägget utaf munnen, rifvit och slitit mina barn från mig utur mina ögon. Utaf sådant allt är jag blifven sjuklig, svag, så att jag hafver kastat upp intill blodspyor, stundom

varit döf, stundom halt af rosen och njurvärk. Om jag då hafver begärt någon läkare eller läkedom, så hafver ingen människa tort besöka eller trösta mig; hvilken icke hafver velat bannas eller låta illa hafver icke fått komma hit. Mig förtryter intet mera, än att de hafva esomoftast förnekat mig Guds ord och sakramentens bruk och röfvat ifrån mig mina bästa evangeliska böcker. In summa, kunde de fördärfva mig både till kropp och själ, de gjorde det gärna, dock hafver Gud allsmäktig igenom sin gudomliga barmhertighet ännu uppehållit mig.» Ett annat bref af liknande innehåll slutar han sålunda: »Jag tror, hade icke min fru moder drottningen, härtig *Karl* och härtig *Magnus* bedit för mig, mig hade länge sedan skett såsom konung *Birgers* bröder skedde och ännu något värre.»

Ahlqvist som anför bägge brefven påstår att dessa innehålla öfverdrifter, och han torde ha rätt. Kung *Erik* hvarken svalt och gick naken. Räkningarna för mat och fina viner gingo till betydande belopp, och hvad kläder beträffar, lär kung *Erik* alltid varit mycket noga och grannt klädd. Skämtsamt skrifer också därom *Ture Bielke*, den kunglige fångvaktaren på Åbo slott 1570 den första augusti: »Käre här *Hoghenskeel* och här *Johan Bielke*, jagh schreff senest medh thet skep Rödhe hundhen edher gode män bådhe ett breff till om någre partzeles till thenne *papegoies* förwahrigh före nöden ähr». (Ahlqvist *Erik XIV* sid. 60.)

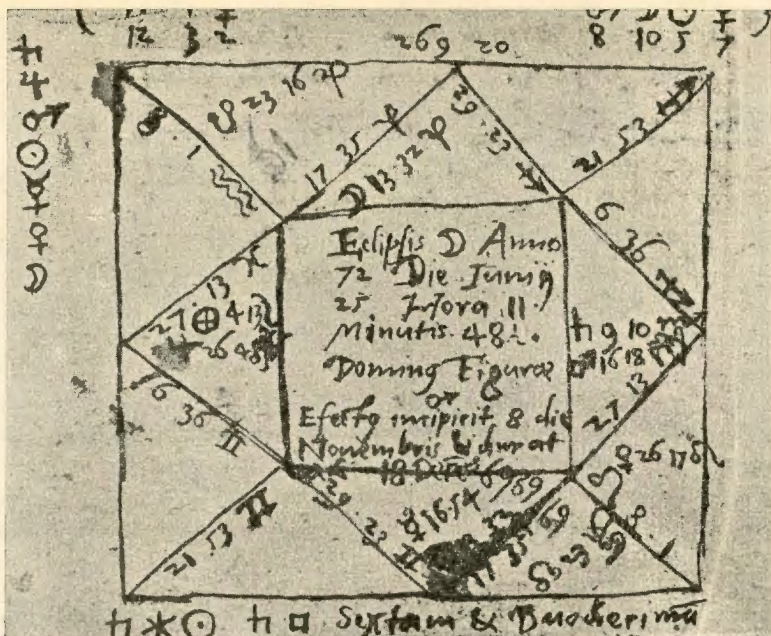
- 1569, april 12. *Lönnmördare*. Här åsyftas nog icke en känd historia om en fångvaktares beteende mot kungen. Där- om antecknar kung *Erik* i det följande ett och annat.
- 1569, april 14. *Åter vägrar man mig att begå sakramentet*. Jfr noten under 1569, april 10.
- 1569, april 17. *Pontus de la Gardie lofvar mig befrielse från min herr broder och S B*.
- 1569, april 20. *Fönstren*. Jfr noten 1569, april 10.
- 1569, april 21. *Stank*. Jfr noten under 1569, april 10.
- 1569, april 22. *Barnen tagas ifrån mig*. Dito.
- 1569, april 25. *Stank*. Dito.
- 1569, april 26. *Ett förslag*.
- 1569, maj 1. *Döfhet*. Jfr noten under 1569, april 10.
- 1569, maj 5. *Hälsa*.
- 1569, maj 6. *Hunger*. Jfr noten under 1569, april 10.

- 1569, maj 22. *Min herr broder ropar.*
- 1569, maj 23. *Plågor i magen och hufvudet.* Jfr noten under
1569, april 10.
- 1569, maj 25. *Sjömännen.*
- 1569, juni 1. *Hunger.*
- 1569, juni 6. *Karl om Fohans kröning.*
- 1569, juli 10. *Fohans kröning.*
- 1569, aug. 3. *Fohan återvänder.*
- 1569, aug. 21. *Löften.*
- 1569, aug. 22. *Om återinsättandet.*
- 1569, aug. 31. *Fohan ger sig i väg.*
- 1569, sept. 1. *Fasta.*
- 1569, sept. 4. *Min maka tog något från mig af illvilja.*
- 1569, sept. 19. *Axeln.* Det är väl den kända historien hur *Olof Gustafsson (Stenbock)* sårade kung *Erik*, om af nödvärn är ej känt. Jfr noten under 1569, april 10.
- 1569, okt. 9. *Armen.* Jfr föregående.
- 1570, jan. 1. *Benpipan i armen läkt.*
- 1570, jan. 24. *I Stockholm kl. 5 förmiddagen.* Därmed anges helt visst *Eriks* andra sons födelsedag. Märklig var dagen, då 3 siffror blifvit märkta, jfr därom anmärkningen under 1568 jan. 28. Enligt den vanliga versionen skulle denne vara född omkring en vecka senare.
- 1570, febr. 1. *Fohan återvände.*
- 1570, febr. 4. *Fag besökte min maka.*
- 1570, febr. 11. *De små barnen komma åter.*
- 1570, febr. 20. *Min maka kom åter.*
- 1570, mars 4. *Välgärningar från broderns sida.*
- 1570, mars 14. *Hertig Magnus och hertig Karl.*
- 1570, maj 1. *Fag har fått tala med systrarna.*
- 1570, maj 9. *Befrielse helt afslagen af Fohan Bielke (?) i min herr broders namn.*
- 1570, maj 11. *Badstuga.*
- 1570, maj 21. *Såret i armen.* Jfr. ofvan 1569 sept. 19, okt. 9 och 1570, jan. 1.
- 1570, maj 23. *Skeppen segla bort.*
- 1570, juni 1. *Skattkammaren.*
- 1570, juni 16. *Trupper ha inryckt.*
- 1570, juni 19. *Eldsvåda.* Ordet är understruket.
- 1570, juni 28. *Fohan har afrest.*
- 1570, juli 9. *Vår resa.*

- 1570, juli 10. *Vi seglade öfver hafvet.*
- 1570, juli 11. *Taskhamn.* Angående detta namn har arkivarien Reinh. Hausen i Helsingfors välvilligt lämnat följande upplysning: Namnet Taskhamn såsom ankarplats är numera helt och hållet utdödt i trakten; finnes ej heller upptaget på någon karta eller något sjökort. Det fortlevver (eller *fortlefade*, då jag sökte efter platsen [på 1860-talet]) blott uti en sydprick, kallad »*Taskhamnspricken*» och belägen i farleden (här Ämbarsund) nordan om »Öjen» nära utgången till Delet. Platsen omnämnes i Gyllenii dagbok (Helsingfors 1882) sid. 178.»
- 1570, juli 14. *Korpoström.* Ligger i Finska skärgården utanför Åbo.
- 1570, juli 15. *Vi kommo till Åbo.* Ett alldeles säkert datum för Åbo-fängelsets början har ej varit känt.
- 1570, aug. 21. *En finsk tjänsteflicka.*
- 1570, aug. 26. *Ett ännu grymmare fängelse.*
- 1570, dec. 1. *Åderlätning.*
- 1570, dec. 3 och 4. *Östgötarna afresa.*
- 1571, febr. 12. *Ingen ära följer mig.* Står i andra margen.
- 1571, febr. 20. *Gud må taga från dig . . .* I andra margen.
- 1571, febr. 23. *Må djäfvulen taga dig(?)* Här och i det följande kommer man ihåg kung *Eriks* uttryck att han efter Sturemorden icke kunde befatta sig med regeringsbestyren, emedan han hade så mycket med djäfvulen att disputera. (I andra margen).
- 1571, mars 1. *Det var väl att armen . . . sade han.* I andra margen. Jfr 1569 sept. 19, okt. 9; 1570, jan. 1.
- 1571, mars 4. *Mördare och bedragare kallas jag.* I andra margen.
- 1571, mars 6. *Djäfvulen må gärna taga mig.* I andra margen.
- 1571, mars 7. *Jag kallas lögnare.* I andra margen.
- 1571, mars 14. *Vasa är förstördt.* Här menas nog gården Vasa i Skepptuna härad i Uppland, hvilket gods på 1500-talet tillhörde kronan.
- 1571, mars 18 o. f. . . . *bedragare, lögnare, mördare.* I andra margen.
- 1571, april 12. *Sjukdom.* I andra margen: *Förbannelse.*
- 1571, maj 22. *Djäfvulen visar.* I andra margen.
- 1571, maj 24. *Må Gud befria dig från . . .* I andra margen.
- 1571, maj 26. *Badstuga.* I andra margen.
- 1571, juni 6. *Förbannelser.* I andra margen.

- 1571, juni 18. *Välgärningar från min makas sida.* I andra margen.
- 1571, juni 27. *Barnen.* I andra margen.
- 1571, juli 22. *Sigrid och Henrik ha begifvit sig bort.* I andra margen.
- 1571, aug. 5. *Afresan från Åbo.* Denna anteckning liksom följande står i inre margen på högra sidan.
- 1571, aug. mellan 10 och 11. *Ankomst till Kastelholm.*
- 1571, aug. 30. *Fängelset har gjorts mörkare.*
- 1571, sept. 3. *Afskild från min maka.*
- 1571, sept. 21. *Skurk.*
- 1571, nov. 12. *Resan.* Blef kung *Erik* underrättad om flyttningen från Kastelholm?
- 1571, nov. 27—29. *Genom Stockholm, nämligen på väg till Grips-holm.* De båda sista anteckningarna i inre margen på högra sidan.
- 1571, dec. 28. *Femte dag jul,* är egentligen fjärde dagen.
- 1572, nov. 1. Jag antar att denna dag är födelsedagen för kung *Eriks* tredje son *Arnold*. Och detta på följande grunder. 1571 års almanacka har på sista tomsidan ett horoskop: Anno 1572 för den 25 juni kl. 11 och 48 $\frac{1}{2}$ minut; effekten skall inträffa mellan den 8 november och den 18 december. Det är något viktigt man väntar sig efter månförmörkelsen om 4 eller 5 månader. Antag att *Karin Månsdotter* talat om för kung *Erik* att barnet kändes i moderlifvet för första gången, det första säkra tecknet för hafvandeskap. Födelsen skall alltså efter detta tecken inträffa om 4 eller 5 månader. Genast antecknas timmen och minuten och uträknas ett horoskop. Nu står en åtta dagar före minitiden, födelsestunden kan aldrig beräknas så exakt: *Arnold klockan 5 före* (resten utsuddad). Ahlqvist omtalar i sin bok om *Erik XIV:s* sista år att kung *Fohan* varit nog grym att vilja skilja *Karin* från sin kungliga make, tydligen i afsikt att förebygga ytterligare tillökning i familjen, men återtagit sin befallning därom, när han fick höra »hvilka lägenheter nu med henne äro». Brevet är från 1572 den 21 juni, 4 dagar innan kung *Erik* uträknade horoskopet. Vi skola nedan se att amman blir afskedad efter något mer än 7 månader. På grund af ett yttrande af kung *Erik* på Örbyhus i en latinsk afhandling i Sabellici Opera »att danskarna genom

skadliga drycker och skrämnel dödät drottning *Katarinas* foster i hennes lif, antar Ahlqvist (Erik XIV s. 73) att barnet var dödföddt. Men yttrandet är från en långt senare period, och det finnes intet som tvingar till antagandet att det skulle ha sammanhang med det, hvarom fångvaktaren nämnde den 21 juni.

Horoskop i Stadii Euphemerides, ritadt af konung Erik.

- 1572, dec. 17. Är det för djärft att påminna om föregående not och i *Ursula* se den amma för barnet *Arnold* som i juni nästa år blir afskedad?
- 1573, mars 3. *Värre fängelse.*
- 1573, mars 7. *Gustaf.*
- 1573, mars 14. *Min maka.*
- 1573, mars 23. *Min maka.*
- 1513, april 1. *En skråma i hufvudet.*
- 1573, april 15. *Gisselslag.*
- 1573, april 18. *Min maka.* Detta utrop upprepas tre gånger i samma månad.
- 1573, juni 1. En astrologisk anteckning.
- 1573, juni 4. *Anman afskedas.*

- 1573, juni 7. *Gustaf.*
- 1573, juni 13. *Afresan från Gripsholm.*
- 1573, juni 14. *Ankomst till Västerås.*
- 1573, juni 15. *Skattmästare. Tredje fängelset.* Därmed torde afses tredje fängelserummet på Västerås slott. Det är känt att han bytte om rum flera gånger. Första rummet bebodde han blott en natt.
- 1573, juni 22. *Gisselslag.*
- 1573, juni 26 och 27. *Min maka med våld ryckt ifrån mig.* Man vet att *Kartn Månsdotter* afskildes från kung *Erik* i denna månad.
- 1573, juni 28. *Nattligt slagsmål.*
- 1573, juli 23. *Damm.*
- 1573, nov. 3. *Från den tiden.*
- 1573, nov. 4. *Mats.*
- 1573, nov. 6. *Gustav.*
- 1573, nov. 11. *Jag har skrivit artiklarna.* Jfr äfven samma sak den 28 nov. Här menas »Articuli Relationis Erici XIV. Regis captivi quid in captivitate intellexerit. Dat. Arosiæ die 1 decembris anno 1573.» Jämför följande not.
- 1573, nov. 28. *Jag har skrivit artiklarna.* Jämför föregående not.
- 1574, jan. 7. *Orden.*
- 1574, jan. 8. *Ombyte af fängelsecell.* I västra slottstornet.
- 1574, jan. 9. *Bref till min maka.* Brevet är dat. $1\frac{1}{2}$ 1574 och aftryckt senast hos Ahlqvist, Erik XIV:s sista lefnadsår sid. 86 o. f.
- 1574, jan. 12. *Samtal.*
- 1574, febr. 15—18. Enda svenska anteckningen.
- 1574, febr. 17. *Äktenskapsbrott.*
- 1574, mars 4. *Böner för drottning Karin och mina tre söner.* Ehuru filiis också kan betyda barn i allmänhet, tror jag att kung *Erik* här menar just sönerna, ty omkring ett år efter skrifver han sina »Argumentationes» där han uppräknar sina söner: *Henricus, Gostavus & Arnoldus* och talar på annat ställe om sina tre söner. Detta stämmer ej med Ahlqvists uppgift att 1572 någon af kung *Eriks* söner skulle ha dött. Om något af hans barn verkligen dött då, så var det väl *Lucretia*?
- 1574, april 6. *Säkert löfte.*
- 1574, maj 17. *Samtal med Vilhard.*
- 1574, juni 16. *Klas Bielke.*

1574, okt. 16. *På dagen [oläsligt] från Västerås.*

1574, okt. 22. *Örby.* Ahlqvist, Erik XIV:s sista lefnadsår sid. 103 anger att kung *Erik* 1 dec. 1574 fördes till Örbyhus, men åberopar sig på en handling i hvilken den 1 november anges som tidpunkt. Ettdera datum är tryckfel. I Nordisk familjebok står endast hösten 1574. Det var, som vi i det föregående på flera ställen sett, på Örbyhus som kung *Erik* använde kol och vatten samt trästicka att skriva och rita. Vi ha lärt känna en del böcker i hvilka han skrivit på detta sätt. Men äfven väggarna till fängelserummen begagnade han därtill.

Det har visserligen betvivlats att inskrifterna på väggarna bevarats orubbade till vår tid. Men, enligt benäget meddelande från Örbyhus slots nuvarande herre, greve Eugène von Rosen, »står däremot bestämdt påstående af äldre folk på gården, enligt hvilket öfverkalkningen af inskrifterna skett först i början af 1800-talet af en förvaltare, som missförstått en order af excellensen greve Carl de Geer att 'snygga upp' fängelserna till ett blifvande besök af någon framstående person. Tyvärr är saken ohjälplig, då kolritning icke tål vatten. Vid öfverslamningen har allt hvad inskrifter heter bortsköljts».

Bland kolinskrifterna skall äfven ha stått vår psalm 373 »O Gud! hvem skall jag klaga». Den är som Beckman (Svensk Psalmhistoria) påvisat icke författad af kung *Erik*, ehuru man under tvänne århundraden påstått motsatsen, men innehållet var i hög grad lämpadt för den olycklige konungens stämning, så att det synes mycket förklarligt att kung *Erik* ständigt ville ha den framför sig. Med mycken pietet har greve von Rosen för ett tiotal år sedan, efter en gammal uppteckning, på väggen till ett af fängelserummen låtit pränta de ord i hvilka kung *Erik* de sista lefnadsåren sökte hugsvalelse i sitt mörka fängelse, beröfvad sin älskade *Karin* och sina barn, svag och med omtöcknad förstånd.

*O Gudh hwem skal iagh klagha,
Then sorgh och älend iagh dragher,
För många misgerningar mina,
Som j min ungdom äre bedreffne,
Mig hoppas the äre tilgiffne
För Christi död och pina.*

*Iagh är en fattig fånge
I thenne här werlden så longe.*

O. S. V.

Sista versen, den sjätte:

*O Gudh j tina hender,
Befaler iagh alt i sender,
Min anda lijff och siäl,
Fag haffuer ey kunnet betenckia,
Huru werlden låter sig senckia,
När iagh vthi mijn welmacht war.*

1575, jan 13—14. *Katarina.*

1575, febr. 20. *Samting.* Södermanlands landsting som hölls i Strängnäs och tog sin början lördagen före första söndagen i fastan (Söderwalls ordbok). Den 20 febr. 1675 var just fastsöndagen för året.

1575, maj 7. *Drottningen till Stockholm.*

I det föregående har ett par gånger nämnts att kung *Erik* under sin fångelsetid sysslade med att nedskrifva namnlängder. Vi har redan lärt känna dylika, hämtade ur Sabellici Opera. I Euphemeriderna uppta bortåt 50 sidor, nästan fullskrifna, namnlängder af alldeles samma slag, som de prof som förut blifvit gifna. Det är i början och i slutet af snart sagdt hvarje års almanacka som några tomsidor äro upptagna af namn allesammans skrifna på Örbyhus efter 1573 på nyåret.

Det var icke lämpligt att här aftrycka alla dessa med kol och vatten skrifna namn, ehuru de naturligtvis icke sakna värde, men i stort sedt icke just så mycket för en personhistoriker. De flesta namn som kung *Erik* uppräknar stå nämligen nu icke längre att identifiera och det kan möjligen vara tvifvel underkastadt om alla verkligen lefvat eller om de icke snarare till en del äro rena fantasifoster. Man känner sig en smula tveksam inför ett dylikt namn som *Hans von Stockholm*, dock bör man komma i håg, att en tysk efter sitt lands sed mycket väl kunnat kalla sig så, ehuru vi icke känna till honom. Är *Erik Treske Finne* (1559 års almanacka, till vänster) en uppfinning af kung *Erik*? eller *Fören Kikelkakel* (1563 års alm., till vänster)? eller den ofta

nämnde *Ismael Sophi*? Kan man vara säker på att *Erik Andersson* verkligen varit myntmästaresven (1564 års alm. till vänster) eller likaså *Erik Monson*? Man vågar egentligen ej betvivla *Erik Flunseres* existens, men vet ingenting om honom. Det bör förutskickas innan namnlängderna läsas, det märks för öfrigt genast, att nedskrifvaren var beröfvad förståndets ljus. De korta rubrikerna som här och där inleda namnlängderna äro återgifna här nedan, likaså de små karakteristikerna af en del personer. De äro framprungna ur ett fladdrande ingenium, tänkta icke efter de vanliga lagarna. Man finner tanken sammandragen, man spårar dock öfverallt ännu under förfallet kung *Eriks* rikt begåfvade ande. Det är särskildt för psykologen ett ytterst intressant dokument, men så ömtåligt att man knappt vågar röra vid det. Några närmare kommentarier lämnar jag därför icke.

En genomgående egenhet, som vi för resten redan sett är att så godt som hvarje namn sammanställes med ett annat.

Ofta sysslar kung *Eriks* tankar med familjen. Äfven den sedan åtminstone 13 år tillbaka afidne kung *Gustafs* namn uppräknas här och där. Hertigarna nämnas äfven någon enstaka gång, men framför allt är det hans egen familj som åter och åter uppräknas i samma ordning.

I slutet af inledningen finnas några tomsidor, som börja med: *Ericum Regem, Erik Erikson. Reginam Catarinam, Engilbertus. Henricum Erici, Ericum a Petersdorf. Gostavum Erici, Laurentium Erici. Arnoldum Erici, Georgium Jone. Sigridem Erici, Gamle Brøems. Virgineam Erici, Jøens Bondeson. Constantiam Erici, Ambrosi[a]m Georgii. Lucretiam Erici, Halvardum Canuti* etc. Alltså åter hela familjen, de oäkta döttrarna medräknade.

Sista tomsidan af 1555 års almanacka uppräknar:

Oratores in Svetia: Sanctus Elitura, Sanctus Ericus, Biskop Henrik i Westrås, Jon Benktson, Bond Erik (utstruken), Henrik Monson, Erik i Kiisa, Erik Jakobson, Sten By (utstruken).

Sista tomsidan af 1556 års almanacka har bl. a.

Navigationem inter Ameciam & Americam Longe Holger, Nils Brøems. Pisses ejus maris, Lasse Cællert. Navigationem Anterioris cartis Americæ, Eric Skepbygre, Erik Skepscrivere i Calmar.

Sista tomsidan af 1566 års almanacka har:

Gudz helig engert¹ som Mats Erson hafver fienderna till:

¹ Felskrifning för engler.

Coniugium Anglie Sven Smälennige, konung Gæstas lakkei etc.

Öfverallt lyser det ett drag af ömhet mot *Karin Månsdotter*. Hon skulle förvaras af kungliga änglar. På baksidan af 1567 års almanacka står nämligen: *Ten 9 maij*: Regis Erici corpus, Eric Matson i Nerdingehundrat. Regine Catarine corpus, Angelus regius Erik Monson i Satagund.

Samma sak skrifver han: *Ten 8 maij* (1568 års almanacka, sista tomsida). Kong Eriks krop Erik Matson i Nærdingehund[drad]. Drottning Karin Monsdäter, Bærend von Lüneborg, Miin engel. Denna sida har sitt intresse äfven för en annan anteckning, nämligen »*Här på Örby*». Det är en bekräftelse på hvad man genom andra anteckningar visste, att kung *Erik* på Örbyhus skref med kol och vatten.

Det förtjänar framhållas att kung *Erik* antecknar *Karin Månsdotters* mors namn (1569 års almanacka, baksidan af titelbladet): Hustru Ingrid, min Dronings moder.

1569 års almanacka sista sidan:

Gudz helige dienst ander hos den fransöske qvinnen. Följa så 25 personer med namnet Erik, Jakob Hille ibland dem; dock fortsattes namnlängden med ett par namn som vi förut lärt känna: Ismael Sophi Persarum, Berend von Lyneborg o. s. v.,

Guds helige tiest² ander hvilka fiender Bærendt Wintappare hafver: Bönder i Nerike Erik Monson i Cestrahæred, Bönder i Tyskland Erik Erikson i Masko hæred. Frankrijk Ludvig Barnevactar. I Ængeland Skotland Ludvig Embetsmens vactare etc.

På motsatta sidan en lång lista på *Gudz heliga dienst andar hvilkes fiender Tydsken hafver*.

På baksidan af 1572 års almanacka finna vi åter: *Gudz helige dienst andar som Anders Sefredson hafver fienderna til. Hos ten første* (ett dussin namn) och hos den *andre F*, (några namn).

Det ser ut, och det psykologiskt förklarligt, som kung *Erik* hälst dröjde vid namnet Erik. På baksidan af titelbladet till 1575 års almanacka stå följande personer med namnet Erik ätföljda af små karaktäristiker. Af dessa får man ett starkt intryck att han helt förlorat herraväldet öfver sitt förstånd.

Gudhs tienere som döde äre och anda leefver.

² Felskrifning för tjenst.

B. G. Erich Matson kan frie ifrå dråp dräpe Drötningens skendere, beskerme konunger och teris Barn.

H. C. Erich Henricson kan beskydde konunger drötningar och teres barn, Afwerie hoor och ketteri men icke orenlighet.

H. K. Erich Larson kan beskerme konunger och drötningar Hielpe utaf fengelsse ossynligen kan Medicina, och frie från hoor och styggelighet dräpa hele Bryst redier¹ och arser.

E. G. Erich Matson kan dumpa², dräpa tem ssom äta afguda offer.

I. O. N. Erich Monson kan beskerme³ Konge barn och achte på we . . . frie från styggelighet ike i alle krigssaker.⁴

C. G. Eric Monson kan thet ssamme ssom then andre och äär förfaren i krigssaker och Crister Gabriellssons⁵ och her Clas flemings konster.

H. C. Erich Henricson kan achte uppå Konunger och Drötningar, passelig krigsman, kan bryst redier och arser, uti frie konster någet förfaren.

H. K. Erich Matson kan beskerme Konunger äär wääl förfaren uti krigssaker både til hest och foot.

Erich Jönsson. Äär och förfaren både til hest och foot ike i alle krigssaker.

F. P. Erich Matson köpman, kan dräpa Trolkare, frie ifrån hoor. Dräpe horkarler, hele bryst räder och arser frie utaf fengelsse.

H. K. Erich Henricson. Udi frie konster och Medicina, Krigssaker⁶ förfaren.⁷

H. K. Erich Henricson. Äär förfaren i then helige skrift beskydder konunger, uti the frie konster lärd, frer ifrån hoor och styggelighet dräpe Trolkare.

H. K. Erich Monson. Äär förfaren uti ten helige skrift och til Siös.

På baksidan af 1576 års almanackas titelsida fortsättas dessa karaktäristiker

Tieneste Ander.

¹ Isl. *hræðjar*, jfr lat. *scrotum*, med hvilket det äfven etymologiskt sammanställes.

² Se Rietz, Dial:lex s. 90; från Österg. och Västerg. anföras där ordet i betydelsen: »dansa klumpigt och oanständigt, tungt och oskickligt dansa».

³ *Barn* utstruket.

⁴ De sista orden nästan utplånade och läsningen därför osäker.

⁵ Oxenstierna, kung Eriks vaktare på Gripsholm.

⁶ *Passelig* utstruket.

⁷ Senare ditskrifvet *best förfaren*.

H. K. Erich Henricson finne kan dräpe Trolkare hoorkarle dumpe och dräpe tem ssom afgude offer äta hele bryst¹ rädier och arsser, någed frie ifrån hor, och styggeligheet, förster och herrers höfligheet i Italien.

H. M. Erich Erichson. Äär förfaren, uti krigssaker, i köpenskap och Embetzmens handel passelige, i Medicina och frie konster.

Bären. Erich Jacobson weet all de skezers² handel i frankrijk, Engeland Spanien, Italien Tysland Persien, Tyrkien, alle embetzmens bruk och köpenskap och för hoor och styggeligheet.

Helige M. H. Erich Matson. Äär förfaren på Bergsbruk i Swerige Afrika, oc³ Amerika, passlig förfaren, uti krigshandel, Crister Gabriellssons och her⁴ Clas Flemmings konster.

H. K. Erich Svenson i Norcöping, kan frie utaf fengelsse late up dörer, dräpe Trolkarer och horkarler, och någed frie från hor och ketteri.

E. C. Erich Axelson. Kan⁵ förssware konunger, någed och uti krigshandel och her Clas flemmings och Crister Gabriellssons Handel, och til at afwerie hoor.

Bonden. Erich Henricson. Kan affwerie hoor.

E. G. Erich Monson.⁶ Kan achte uppå⁷ hwad ssom wexer haffwer förstånd på iagt fågler och barn.

Erich Knutson.

Erich Kok.

Erich Snurfvelnesa.

Tesse får man inted bråke för ten käre mannen skul.

Midt ibland dessa namnlängder (på baksidan af 1560 års almanacka) står den här i ljustryck återgifna sidan, på hvilken kung *Erik* i 15 punkter uppräknar för hwad han anser sig ha blifvit beskylld. Den åttonde punkten har man hoppat öfver och ett par punkter äro egentligen heller icke beskyllningar mot honom. Läsningen är svår och andra tolkningar än dem jag lämnat ingalunda uteslutna.

¹ *räär och* utstruket.

² Tyska *Schätzer* i betydelsen pänningeindrifvare.

³ *i* utstruket och *oc* öfverskrifvet.

⁴ *her* öfverskrifvet.

⁵ *äär* har stått förut, men är utstruket.

⁶ Har stått *Matson*, men ändradt.

⁷ *utan te* utstruket.

Besyldinger
Fœr

1.	Styggelighet	10.	At iag skulle förtryckt mine Sysken ter före skull ^a H[ertig] J[ahan] wele ssetia meg af Rijket
2.	Rigssens förderf		
3.	Onde Råd gefuere,	11.	Hertig Jahans welgerninger ten tid
4.	Rigssens skat hafwer iag Lat-
ted ss[om] egelös före af ko-
nung Jahan och hans råd	12	Om Constitutionen at hon war olidlig och emot Sweriges Laag[.] andere förplichtelsser weet iag icke hwilke the skulle ware gilder
5.	Jag skulle ware en mechtig Tyran		
6.	Jag skulle wara Kong Crister then gamle, Hertig Jahan Konung Gustaf	13.	Om velde och Articler eler ny Laag
7.	Te hafue dömt meg ifrån Rijket her i Swerige Hertig Jahan Rigssens Råd och alle Stender . . .	14.	Om iören Pede[r]sso[n]
9.	At Jag icke skulle hafwe hålled hwad iag hafwer lofwed i ¹ Testamented och mijn eed,	15.	Edz öres bråt förskenkt.

¹ och utstruket och ersatt med i.² än utstruket.

Personregister

Förklaringar. Sid. hänvisar till denna boks sida. *D* = *Dagböckerna*; datum anger stället. *A* = *Argumentationes* etc.; siffran anger sidan i originalet. *E* = *Euphemerides*: att söka i den latinska texten och i öfversättningen samt i noterna till dessa. Beteckningen för århundradet har för 1500-talet ej satts ut vid hänvisningarna till texten. Tegel = Erik Jöransson Tegel, konung Eric's den XIV:s historia, skriven i början af 1600-talet, utgifven af Stiernman 1751. »Eriks hof», aftryckt hos Fant, *Observationes* etc. 1786.

- Abel, Johan*, skeppare, blef 1569 amiral på örlogsskeppen i Kalmar (Tegel). D 66 nov. 15; D 67 apr. 3.
- Agda Persdotter*, konung Eriks älskarinna. E 59 jan. 1; E 60 juni 13; E 64 jan. 4.
- Ahlefeld, Justus von*, tysk ryttmästare. D 66 mars 6.
- Ambrosius Göransson*, nämnes proviantmästare i »Eriks hof». D 66 jan. 26; D 66 mars 29; D 66 sept. 25.
- Anders Mårtenson*, skattmästare. D 66 okt. 14.
- Anders Nilson*, D 67 febr. 18.
- Anna*, konung Johans dotter, f. 1568, d. 1625. Sid. 78; A 44.
- Anton*. D 66 sept. 2; D 67 apr. 10.
- Anton Olofson*, öfverste. D 66 dec. 24; D 67 febr. 7, 18; D 67 apr. 8, 23, 25.
- Arnold*, konung Eriks son, f. 1572 ^{2/11}, död späd. Sid. 78, 79, 146; A 8; E 68 jan. 28; E 72 nov. 1; E 74 mars 4.
- Bagge, Bengt Halstenson* till Berga och Sjötorp, öfverste för Dalknektarna, sedan amiral (Anrep, Bagge af Berga, Tab. 8). De skepp som här omnäm-
- nas voro enligt Tegel följande 8: Hollands Galeyan, Näcken, Lillian, lille Gripem, Foxen, Misericort, lille Boyorten och Leyman. D 67 apr. 3.
- Bagge, Peter*, amiral 1566 sept. 21. (Se Anrep, Bagge af Berga Tab. 22). D 66 aug. 2; D 66 sept. 21.
- [*Banér*] *Sten Axelsson*, riksråd, f. 1546, halshuggen 1600 (Se Anrep, Banér Tab. 13). D 66 sept. 10; D 67 maj 5, 9; D 67 okt. 7 (?); D 67 dec. 29 (?).
- Beijer, Johan Gabriel*, hofpredikant. E 59 jan. 1.
- Bengt*, Birger Jarls son, hertig af Finland. Kallas af konung Erik för kung Erik Knutsons son, men var son till dennes dotter Ingeborg. A 33; A 34.
- Bengt*, se Svenske.
- Bernhard*, sachsare, ryttmästare. D 66 jan. 8.
- Beureus, Dionysius*, nämnes i »Eriks hof» »rådsförvant» och »öfver-Thesaurarius». f. i Frankrike, ihjälslagen 1567. (Se Anrep, Beureus Tab. 1). D 66 sept. 17; D 67 apr. 27.
- [*Bielke*,] *Axel Johansson*. Lagman, riksråd, d. 1597. (Se Anrep, Bielke Tab. 17). Sid. 74.

- [*Bielke*] *Ebba Hogenskildsdotter*, d. 1618. g. m. Axel Bielke. (Se Anrep, Bielke Tab. 21). Sid. 74.
- [*Bielke*] *Hogenskild Nilsson*, friherre till Leckö, riksråd, halshuggen 1605. (Anrep, Bielke Tab. 21). Sid. 74, 77; D 66 juli 4; D 66 sept. 6, 14, 25; D 66 nov. 1; D 67 febr. 8; E 69 apr. 10.
- [*Bielke*], *Johan Axelsson*. Riksråd, d. 1576. (Se Anrep, Bielke Tab. 17). E 69 apr. 10; E 70 maj 9.
- Bielke, Klas*, friherre till Wik, d. 1623. (Se Anrep, Bielke Tab. 24). E 74, juni 16.
- [*Bielke*], *Thure Nilsson*. Lagman f. 1552, halshuggen 1600. (Se Anrep, Bielke Tab. 22). D 67 febr. 12; E 69 apr. 10.
- [*Bielkestierna*] *Hans Klason* kallas »rådsförvant» och »Under Hoffmästare» i »Eriks hof». (Se Anrep, Bjelkestierna Tab. 2). D 66 juli 5; D 66 aug. 6.
- Bilefeldt, Herman*, öfverste för svarta Lifryttarna. D 67 jan. 11, 23, 25.
- [*Björnram*] *Johan Larsson*, amiral, legat till Ryssland, 1568 ståthållare och guvernör i Finland, d. 1571. (Se Anrep, Björnram Tab. 2). (J. Ramsay, Björnram-Isnässläkten Tab. III). D 66 mars 11; D 66 juni 11.
- Björnberg, Juliana Virginia*, g. m. hofpredikanten Johan Gabriel Beijer. E 59 jan. 1.
- Boije, Göran Nilsson*, ryttmästare 1564, sändebud till Frankrike 1566, riksråd 1602. (Se J. Ramsay, Frälsesläkter, Boije af Gennäs Tab. VII). D 66 dec. 10.
- Boije, Nils Andersson*. Riksråd, fältöfverste i danska kriget, d. 1568 (Se J. Ramsay Frälsesläkter i Finland; Boije af Gennäs, Tab. VI). D 66 mars 1, 6, 19, 23; D 66 juni 13.
- [*Bonde*] *Karl Knutson*, konung, d. 1490. (Se Anrep, Bonde Tab. 13). A 34.
- Bonde, Krister*, friherre, riksråd. (Se Anrep, Bonde nr 20 Tab. 3). Sid. 74.
- [*Bonde*] *Kristina Karlsdotter*, dotter till konung Karl Knutson, g. m. Erik Erikson [Gyllenstierna]. (Se Anrep, Bonde nr 11, Tab. 13). A 34.
- Borastus, Gregorius Larson, Norcopiensis*. Sid. 5.
- Boris Feodorowitsch*, rysk storfurste. E 68 jan. 28.
- Bothovius, Carolus Isaci*. Sid. 71.
- Brahe, Per d. ä.*, grefve. (Se Lewenhaupt, Stamtaflor Tab. 2). D 66 juli 22; D 66 okt. 20; D 67 okt. 7; E 69 febr. 23.
- Brahe, Per d. y.*, grefve. (Se Lewenhaupt, Stamtaflor Tab. 6). E 68 jan. 28.
- Brandrök, Ennoch*, Tegel kallar honom »en hufvudljugare, skelm och tiuf». Om honom se Ödberg, Tidsbilder ur 1500-talet svenska häfder. D 67 jan. 21, 28; D 67 febr. 2, 4, 11.
- Brockenhusen, Jakob*, dansk amiral. D 66 aug. 27, 29.
- Broder Erikson*. D 66 juli 16.
- Brynolf (Brunte) Bengtson*, proviantmästare i Vestergötland (Erik XIV:s nämnds Dombok s. 253 o. f.). D 66 juni 27; D 66 juli 30.
- Bärtil Föranson*. D 67 febr. 18.
- Boecler, Johan*, annars Schelm. D 66 nov. 25; D 67 jan. 15.
- Cecilia*, konung Gustafs dotter, g. m. Kristoffer, markgreffe af Baden-Rademachern. D 67 sept. 2; E 60 nov. 22.
- Cellert, Lars*. D 66 okt. 27.
- Constantia*, konung Eriks dotter, f. 1560 ^{13/6}, lefde ännu 1645. G. m. Henrik Frankelin. Sid. 78; E 60 juni 13; E 68 jan. 28; Sid. 146.
- Craff, Johan*. D 67 apr. 12.
- [*Cruus*] *Jesper Nilsson*. (Se Anrep, Cruus af Edeby Tab. 1). D 67 apr. 25.
- Damitz, Jakob*. D 66 okt. 13.
- Danaey, Charles*, franskt sändebud i Köpenhamn. D 66 mars 4, 10, 13, 15; D 66 aug. 9; D 66 sept. 4; D 66 dec. 3; D 67 jan. 23.
- Dann, Stephan*. D 66 dec. 28.
- Danævil, Wilhelm Pederson*, betjänt hos Herman Phepher i Antwerpen, svärfar till Erik Göranson Tegel (Göran Persons son). D 55 mars 9; D 66 juli 19; D 66 aug. 30.

- De la Gardie, Pontus.* (Se Lewenhaupt, Stamtaflor Tab. 7). D 66 dec. 10; E 69 apr. 17.
- Dona, Fredrik von, friherre* D 67 febr. 17.
- [*Ekeblad?*] *Erik Andersson.* En med detta namn står i »Eriks hof» bland »dörsvenner». Är det kung Eriks fängvaktare? (Se Anrep, Ekeblad Tab. 17) D 66 nov. 13.
- Elisabet Tudor, drottning af England* f. 1533 d. 1603. A 44; A 69; A 84.
- Engelbert Andersson, skattmästare.* Se Erik XIV:s nämnds dombok 14 dec. 1566: Engelbrecht Andersson, räntemästare. Eriks nämnds dombok 1567 1 april (18). D 66 jan. 25; D 66 mars 1, 29; D 66 juli 26, 27; D 66 aug. 31; D 66 sept. 6; D 66 okt. 11, 25; D 66 dec. 13, 23; D 67 apr. 21.
- Erik Bertilsson.* D 66 sept. 8.
- Erik den helige, d. 1160*^{18/5}. A 33; A 40.
- Erik Flunsere.* Sid. 146.
- Erik Henriksson, kallas öfverste af Stiernman i hans register till Tegel.* D 66 juli 30; D 66 okt. 3; D nov. 1, 9. Sid. 148 (?), 149 (?).
- Erik Knutson (Erik X), konung, d. 1216.* Hans dotter Ingeborg g. m. Birger Jarl. A 34.
- Erik Snider, antagligen samma person som Erik Skräddare, kapten.* D 66 okt. 27.
- Erik Skräddare, kapten, antagligen samma person som Erik Snider.* D 66 sept. 8.
- Erik Tredske Finne.* Sid 145.
- Ezechias.* D 66 dec. 16.
- Falk, Johan, ryttmästare för Västgöterna.* D 66 dec. 17.
- Fleming, Klas, f. på 1530-talet, amiral, d. 1597, ådrog sig Eriks onåd för flottans förhållande vid Öland.* (Se J. Ramsay, Frälsesläkter: Fleming Tab. VII). D 66 juli 1. Sid. 148, 149.
- Filip, Rengrefve.* D 66 okt. 9, 16.
- Filip, landtrefve af Hessen.* D 66 jan. 26.
- Fischer, Blasius, kallas »öfverste för spelmän» i »Eriks hof».* D 67 sept. 4.
- Folkungaätten.* A 34.
- Frank, Ludvig, nämnes i »Eriks hof» bland »Tydske Secretarii».* D 66 mars 6; D 66 okt. 23.
- Frankelin, Constantia, d. 1676, g. m. öfverstelöjtnanten Jakob Lenck.* E 60 juni 13.
- Frankelin, Henrik, hertig Karls kammarjunkare.* (Se Anrep, Frankelin Tab 1) E 60 juni 13.
- Fredrik II af Danmark.* D 66 mars 10, 13, 15; A 75; A 82; A 84.
- Fredrik af Dona, dansk officer.* D 67 febr. 17.
- Fredrik, Långe.* E 68 nov. 29.
- Fyrhar, Edward.* D 67 jan. 2.
- [*Färle*], *Åke Bengtson, kallas »cammarjunkare» i »Eriks hof».* D 66 mars 21; D 66 juli 9, 15.
- Fölger, Melchior.* D 66 okt. 25.
- Gadd, Peder, profoss.* D 67 maj 15.
- Gans, Johan.* D 66 dec. 16.
- Garp, Johan, kapten.* Synes ej ha tillhört någon af de finska adessläkterna med namnet. Ordet *garper* (garp ännu brukligt i svenska dialekter) betydde under medeltiden »tysk som vistas i Norden, särsk. ss. smädesnamn för Tyskar från Hansestäderna» (Söderwall, Ordbok öfver svenska medeltids-språket). D 66 juli 8.
- Genevitz, Josua von, tysk ryttmästare.* D 66 juli 6.
- Genn, Nils von, kallas af Tegel Michael.* Tegel omtalar att han tillika med Joen Olgersson blifvit utsänd till Finska viken och uppräknar deras skepp: Ulfven, Stålnebben, Engelske Pinckan, Lybske Pincka, Lybske Jonas, Rödehunden, Hans von Wismar och Gripshufwud. D 66 dec. 28; D 67 apr. 15.
- Georg Johan, pfaltzgreve till Rhen, g. m. Anna Gustafsdotter Wasa.* D 66 aug. 28.
- Gera, Göran Holgerson, riksråd, friherre till Ållonö, d. 1588* (Se Schegel & Kling-spor, Gera Tab. 5). D 67 sept. 7; D 67 dec. 29.
- Gera, Karl Holgersson, till Björkvik, riksråd 1544, friherre 1561, d. 1566*^{25/7}

- (Se Schegel & Klingspor, Tab. 6). D 66 juli 24.
- Gilius*, fyververkare. D 67 apr. 24; D 67 dec. 30.
- Gorgonius*, arkliskrifvare, scriba armamenti (armamentarii). D 66 mars 7, 21; D 66 juni 13; D 66 juli 4, 11, 18; D 66 aug. 8, 12, 21.
- Gotheius*, *Frans*, uppbrördsman i Stockholm. D 66 juli 1.
- Grammai*, *Gerhard*. D 66 juli 27; D 66 aug. 9.
- Grip*, *Bo Birger*son, friherre till Vinäs och Nynäs, fältöfverste i Klas Kristerssons ställe 1566. (Se Schegel & Klingspor, Grip Tab. 10.) D 66 sept. 10, 24; D 66 okt. 9; D 67 jan. 17.
- Grumbach*, *Wilhelm von*, hertigarnas af Weimar råd, tysk äfventyrare. D 66 okt. 23; D 66 nov. 6.
- Gustaf II Adolf*. E 59 jan. 1.
- Gustaf I Wasa*. Sid. 121, 146; D 67 aug. 31; D 67 okt. 8; A 18; A 23; A 31; A 32; A 33; A 34; A 35; A 37; A 38; A 39; A 40; A 43; A 54; A 57; A 64; 68; A E 59 jan. 1; E 60 sept. 29.
- Gustaf*, Konung Eriks son. Sid. 5, 78, 79, 147; A 8; E 68 jan. 28; E 68 dec. 26(?); E 69 apr. 6(?); E 70 jan. 24(?); E 70 febr. 11; E 73 mars 7; E 73 juni 7; E 73 nov. 6(?); E 74 mars 4.
- Gyllenborg*, ätten. E 59 jan. 1.
- [*Gyllenstierna*] *Göran Erikson*, sonson till Kristina Karlsdotter (Bonde), konung Karl Knutsons dotter; riddare 1561 (i texten ej kallad herr) d. 1576. Hans barn omnämnas. Bland dem voro hans dotter Karin, gift med Ivar Ivarson [Lilljeörn] som mördades på Kung Eriks befallning 1567; vidare Nils Göranson (se nästa namn); sonen Erik hade dött 1565; dottern Anna var gift med Måns Ivarson [Lilljeörn] samt dottern Margareta med Olof Olofson [Musleskal] (se Anrep, Gyllenstierna af Lundholm, Tab. 7). A 34.
- Gyllenstierna*, *Kristina Nilsson*, f. 1494, d. 1556. (Se Anrep, Gyllenstierna af Lundholm, Tab. 8) g. 1) Sten Sture, 2) Johan Thureson (Tre rosor). A 59.
- Gyllenstierna*, *Nils Göransson*, f. 1526, rikskanslär, riddare, friherre 1569 med Lundholm till friherrskap. (Se Anrep, Gyllenstierna af Lundholm, Tab. 10.) D 66 aug. 17; D 66 sept. 1; D 66 okt. 31; D 66 dec. 5; D 67 maj 17; D 67 dec. 29.
- Gyllensvärd*, *Per Joenson*, adlad 1632, g. m. Virginia Hand (Se Anrep, Gyllensvärd Tab. 1). E 59 jan. 1.
- Gylta*, *Bengt Bengtson*, till Påtorp, f. 1514, ridd. 1561, d. 1574. Stiernman, Svea och Göta Höfdinga minne, del 1. Eriks nämnds dombok 1567, jan. 24. D 66 nov. 4; D 67 febr. 3; D 67 nov. 27.
- Göran Persson* kallas Regius Procurator i »Eriks hof», halshuggen 1568. D 66 mars 11; D 66 juli 1, 22, 29; D 66 aug. 17, 20, 31; D 66 sept. 1, 3, 6, 30; D 66 okt. 21, 28; D 66 nov. 18; D 67 febr. 7; D 67 apr. 1, 14, 26; D 67 maj 13, 14. Sid. 150.
- Göran Torstensson*, befallningsman på Varbergs slott. D 66 dec. 12.
- Göran Trulsson*. D 66 juli 14; D 66 aug 27, 29.
- Gök*, *Matts*, nämnes i »Eriks hoffolk» som vapendragare. D 66 mars 5; D 66 okt. 31.
- Haij*, släkten. E 60 juni 13.
- Hand*, *Elisabet*, f. 1598, d. 1651, g. m. Per Joenson Gyllensvärd (Se Anrep, Hand Tab. 4). E 59 jan. 1.
- Hand*, *Håkan Knutsson*, d. 1633, g. m. Virginia Eriksdotter (Se Anrep, Hand Tab. 4). E 59 jan. 1.
- Hand*, *Katharina*, dotter till Virginia Eriksdotter, g. m. J. Reuter (Se Anrep, Hand, Tab. 4) E 59 jan. 1.
- Hand*, *Virginia Johansdotter*, sondotter till Virginia Eriksdotter (Se Anrep, Hand Tab. 5), g. m. Nils Andersson [Lilljehöök] (Anrep, Lilljehöök af Får-dala Tab. 2). E jan. 1.
- Hans*, Konung af Danmark. A 83.

Hans Ingesson, fogde på Korsholm (Erik XIV:s nämnds dombok). D 67 jan. 20.
Hans Tysk eller *Hans Ellers*, grefve Svantes skrifvare. D 67 maj 11.
Henn, Jakob, svensk källarmästare i Vilna. Sid. 5.
Helsing Michaël, fogde i Dalarna. D 67 apr. 8.
Henrik, konung Eriks son. Sid 77, 79, 146; A 8; E 68 jan. 28; E 68 dec. 26(?); E 70 jan. 24(?); D 70 febr. 11; E 71 juli 22; E 74 mars 4.
Henrik Arvidson, amiral. D 66 juni 27; D 66 dec. 20.
Henrik Klasson, ryttmästare. D 66 dec. 2.
Hildebrand, släkten. E 59 jan. 1.
Holk, Johan, dansk slottshöfvitsman på Vardbergslätt, fången af svenskarna. D 66 juli 1; D 66 aug. 9.
 [Horn af Kankas] *Henrik Klasson*, riddare 1561, f. 1512 el. 1513, d. 1595; kallas »Öfverkammar Råd» i »Eriks hof». (Se J, Ramsay, Frälsesläkter Tab. VII). D 66 mars 11, 19; D 66 aug. 6, 20; D 66 sept. 7, 8, 18, 27; D 66 nov. 12; D 66 dec. 1, 4; D 67 apr. 1.
 [Horn af Åminne] *Klas Kristerson*, f. omkr. 1517, friherre, öfverste fältmarskalk, d. 1566 $\frac{9}{10}$ i pesten på Åby gästgivarvärdgård i Östergötland. D 66 juli 6, 8, 13, 24; D 66 aug. 4, 31; D 66 sept. 1, 2, 3, 9, 10, 14;
Hospach, Jakob. D 66 juli 4.
Hård af Thorestorp, Maria (Se Anrep, Hård af Th. Tab. 10), g. m. ryttmästare Jakob Lenck. E 60 juni 13.
Ivan Ivanovitsch, rysk tronföljare. D 66 nov. 23; E 59 jan. 1.
Ivan IV Wasiljevitsch Grosny, tsar. D 66 juni 11; D 66 dec. 8; A 75; A 83.
Ingel Johanson, svensk officer D 66 dec. 2.
Ingrið, drottning Karins moder. Sid. 147.
Ismael Sophi. Sid. 146.
Jakob Henriksson, till Sjundeby, härads-höfding i Östra Raseborg, krigsöfverste.

(Schegel & Klingspor, Henrik Östenssons adel. ätt, Tab. 2). D 66 sept. 30; D 67 jan. 13.
Jakob Mattsson. D 67 apr. 2.
Jan Andersson. D 67 apr. 2.
Jenevitz, Fosua, D 66 juli 6.
Joen, nämnes »capellan» i »Eriks hof», omtalas ofta i vinräkenskaperna för 1565 (kam. ark). D 66 sept. 11.
Johan III, sid. 3; D 66 juni 11; D 66 juli 22; D 66 sept. 11, 12; D 66 okt. 30; D 66 nov. 12; D 66 dec. 5, 11, 30; D 67 aug. 18, 26; D 67 sept. 8, 11, 17, 24; D 67 okt. 6; D 67 okt. 8, 9, 19, 21, 26; D 67 nov. 1, 3, 10, 13, 19, 22; D 67 dec. 24; A 30; A 32; A 44; A 68; A 71; E 59 jan. 1; E 66 juni 21; E 68 jan. 28. E 68 juli 20; E 68 okt. 16; E 69 febr. 20; E 69 mars 1; E 69 apr. 17; E 69 maj 22; E 69 juni 6, 10; E 69 aug. 3, 31; E 70 febr. 1; E 70 mars 4; E 70 maj 9; E 70 juni 28; E 72 nov. 1. Sid. 150.
Johan Axelson, skeppare, D 66 nov. 15.
Johan Berlinensis. D 66 okt. 29.
Johan af Frisland. D 66 dec. 30.
Johan Knutsson, Hertig Johans vaktare. D 66 aug. 5.
Johan Olsson, kanske sedermera »Cansli-skrifvare» i »Johans hof». D 67 apr. 5.
Johan Siggesson, kallas af Tegel öfverste, se Stiernman Swea och Götha Höfdinga minne, del 1. D 66 okt. 8; D 66 nov. 19; D 67 jan. 14; D 67 febr. 4, 11, 18; D 67 apr. 18.
Johan Smälänning, Kapten. D 66 sept. 8.
Johan Tureson från Söderköping. D 67 maj 17.
Jöran Kikkelkakel. Sid. 145.
Karl, hertig, sedermera Karl IX. D 66 aug. 17, 31; D 66 sept. 2, 3; D 66 febr. 15; D 67 aug. 12; D 67 sept. 26; D 67 nov. 25, 27; A 75; A 84; E 59 jan. 1; E 59 jan. 1; E 60 juni 13; E 68 juli 20; E 69 apr. 10; E 69 juni 6; E 70 mars 14.
Karl Nilsson. D 66 dec. 19.
Kart, Peter, kallas »kökemästare» i »Eriks

hof», kallas i Eriks Dagbok 1566 äfven fogde i Vestergötland. Säges äfven varit fältöfverste. Enligt en obestyckt uppgift skulle hans dotter sedan blifvit gift med Eriks son Gustaf (Jfr Fant, Handlingar 2 s. 25). (Se Schlegel och Klingspor, Kart Tab. 2). D 66 juli 20, 24, 29; D 66 aug. 2, 4; D 66 sept. 24; D 66 okt. 6, 8.

Kasimir, Konung af Polen. Sid. 5.

Katarina Jagellonica. D 67 apr. 24; D 67 okt. 8; D 67 nov. 19; Sid. 78.

Katarina Gustafsdotter Vasa, f. 1539, d. 1610, g. m. Edvard II af Ostfrisland. D 66 dec. 11.

Katarina Mänsdotter, Konung Eriks drottning, f. 1550 ^{6/20} eller ^{6/21}, d. 1612 ^{13/9}. Sid. 2; 5; 76, 77, 79, 121, 146, 147; D 67 sept. 3, 11; D 67 okt. 9, 16, 19; D 67 nov. 1; D 67 dec. 25, 28, 31; A 8; A 30; A 35; A 45; A 50; A 53; A 55; A 56; A 61; A 78; E 67 juli 13. E 68 jan. 28; E 68 mars 6, E 68 juli 4; E 68 dec. 3, 26; E 69 sept. 4; E 70 febr. 4, 20; E 71 juni 18; E 71 sept. 3; E 72 nov. 1; E 73 mars 14, 23; E 73 apr. (3 gånger); E 73 juni 26; E 74 jan. 9; E 74 mars 4; E 75 jan. 13; E 75 maj 7.

Katarina af Sachsen-Lauenburg, Gustaf Is första gemål, f. 1513, d. 1535. Sid. 2, Sid. 76. E 59 jan. 1.

Kirstin, se Gyllenstierna.

Klemens Flebii Islebius, befälhafvare öfver en fännika. D 66 juli 23; D 66 aug. 6.

Knut Bengtson, ståthållare i Västergötland. D 67 jan. 6.

Koskull, ätten. D 60 juni 13.

Krafft, Johan D 67 apr. 12.

Krister Persson, [Hjort till Hattsjöhult?] hofmästare. D 66 juli 25; D 66 aug. 23; D 67 apr. 1; D 67 maj 15.

Kristina, landtgreffe Filips af Hessen dotter, sederm. gift med hertig Adolf af Holstein. D 66 jan. 26.

Kristian I, Konung af Danmark. A 83.

Kristian II, Konung. A 71; A 83; Sid. 150.

Kristian Munk. D 66 mars 19, 23;

Kristoffer, markgreffe af Baden-Rademachern, g. 1564 m. *Cecilia*, Gustaf Vasas dotter. D 66 juli 27; D 66 aug. 9; D 67 sept. 2.

Kristoffer, hertig af Mecklenburg. D 66 nov. 28; D 67 sept. 8.

Kristoffer, kock, ej i Eriks nämnds dombok, Ivar Ivarsons (se denne) f. d. tjänare? Sid. 2; D 67 juli 6.

Kruse, ätten. E 59 jan. 1.

Kruse, Sigvard till Elghammar, af dansk börd, lär förut ha varit köksmästare, ståthållare i Stockholm och 1569 i Upsala, d. 1571, adlad (Se Anrep, Kruse af Elghammar, Tab. 1). D 67 febr. 9.

Kursel, Klas, (se Skara allm. läroverks årspr. 1899, sid. 22). D 67 febr. 12; D 67 apr. 22.

[*Körning*] *Erik Mattson*, nämnes bl. »Svenske Secretarii» i »Eriks hof», d. 1599 (Se Anrep. Körning Tab. 2) D 66 juli 16; D 67 apr. 17.

Lars Haraldson. D 67 jan. 21.

Laurentius, Petri, ärkebiskop, f. 1499, d. 1573. D 67 maj 17; D 67 dec. 25, 28.

[*Leijonhufvud*] *Erik Abrahamson*, riksråd, d. 1520. (Se Lewenhaupt, Stamtaflor Tab. 3). A 34.

[*Leijonhufvud*] *Sten Erikson*, friherre till Gräfsnäs, f. 1518, d. 1568, (Se Lewenhaupt, Stamtaflor Tab. 4). D 67 apr. 1; D 67 maj 12; D 67 okt. 7 (?); D 67 dec. 29 (?).

[*Leijonhufvud*] »Herr Stens dotter», är antingen *Margareta* f. 1549, d. ogift 1586; eller *Edla* f. 1552 g. m. friherre Mauritz Grip, d. 1586. (Se om frågan också Eriks nämnds dombok s. 307). D 67 apr. 1.

[*Lennart Germundson?*], en L. G. kallas »sölfskrifvare» i »Eriks hof», bergsfogde. D 66 mars 1; D 66 nov. 20.

Lenck, Jakob, f. 1573, d. 1641. Öfverstelöjtnant (Se Anrep, Lenck Tab. 1) E 60 juni 13.

- Lenck, Jakob*, f. 1624 d. 1676, ryttmästare, adlad (Se Anrep. Lenck Tab. 1). E 60 juni 13.
- Lenck, Maria*, f. 1655 d. 1730, g. m. kyrkoherde Håkan Udenius (Se Anrep, Lenck Tab. 1). E 60 juni 13.
- [*Lillja*] *Brynte Birgersson*, brandmästare, ståthållare på Elfsborg. (Se Anrep, Lillje af Aspenäs Tab. 1). D 66 okt. 3; D 66 nov. 1, 9.
- Lillehöök, Nils*, d. 1662, öfverste. (Se Anrep, Lillehöök af Gällered och Kolbäck Tab. 44.) E 59 jan. 1.
- Lillehöök, Virginia Christina*, f. 1733 d. 1792, g. m. kaptén Carl von Mentzer. (Se Anrep, Lillehöök af Gällered och Kolbäck. Tab. 46.) E 59 jan. 1.
- [*Lilljeörn*] *Ivar Ivarsson*, till Strömstad kallas »Cammar Junkare» och »herr» i »Eriks hof», förde en half lilja och en half örn, mördad 1567 i Upsala, g. m. Karin Göransdotter [Gyllenstierna]. D 67 maj 5, 9, 11, 13.
- Ljunggren*, släkten. E 60 juni 13.
- Lukretia*, kung Eriks dotter f. 1564 $\frac{4}{12}$, död ogift. Sid. 78; E 64 jan. 4; E 68 jan. 28; E 74 mars 4. Sid. 146.
- Magnus*, f. 1542, d. 1595, hertig, Gustaf I:s son. D 67 aug. 12; D 67 nov. 27; Sid. 78; E 69 apr. 10; E 70 mars 14.
- Magnus*, hertig af Sachsen-Lauenburg, g. m. Sofia, Gustaf I:s dotter. D 66 mars 26; D 66 juli 7, 13, 15, 19, 20, 23, 24, 30; D 66 aug. 3, 4; D 66 okt. 24; D 67 jan. 5; D 67 febr. 16; D 67 apr. 20; D 67 aug. 27; D 67 sept. 9, 16; D 67 nov. 27; D 67 dec. 11, 12.
- Mandeslo, Frans*, sv. officer; kallas hos Tegel von Mandeslo. D 66 sept. 12.
- Matts*. E 73 nov. 4. Jfr följande.
- Matts Thomasson*, kanske Matts Gök skrifvare vid myntet, befälhafvare öfver det större arklit. D 66 mars 29; D 66 nov. 21.
- Maximilian*, kejsare af Tyskland. D 66 mars 18.
- Melker Johansson*, proviantmästare för armén. D 66 dec. 20.
- Mentzer, Carl von*, f. 1727, d. 1800. Kaptén, (Se Anrep, von Mentzer Tab. 7). E 59 jan. 1.
- Mornay, Charles de*, friherre, halshuggen 1574 $\frac{4}{9}$, nämnes bland »Cammar junkare» i »Eriks hof» (se Schlegel & Klingspor, frih.ätten de Mornay). D 66 mars 24, 29; D 66 juli 15, 19, 24, 30; D 66 aug. 3, 4, 5, 6, 16, 20, 31; D 66 sept. 3, 6, 16, 30, D 66 okt. 5.
- Müller, Lassarus*, anföres ibland Nils Stures complices i Ständernas dom öfver Sturarna. D 67 febr. 3.
- Munk, Kristiern*, D 66 mars 19, 23.
- Mårten*, magister, nämnes bland »Scriptores Historiarum» i »Eriks hof». D 66 sept. 10.
- Mårten Mårtenson*, kallas »Sidentygs-skrifvare» i »Eriks hof». D 67 febr. 17.
- Nils Bertilson*, nämnes i »Eriks hof» bland »dörsvenner». D 66 nov. 19.
- Nils Johanson*. D 66 dec. 6; D 67 apr. 7.
- Nils Tordsson*, ryttmästare för vermlänningarna. D 66 dec. 10.
- Norraeus, Petrus*, kyrkoherde i Misterhult d. 1688. Sid 74.
- Olof Larson*, nämnes i »Eriks hof» bland »Svenske Secretarii». D 66 sept. 17; D 67 febr. 1, 15; D 67 okt. 2, 26, 31; D 67 nov. 18, 22, 26, 27; D 67 dec. 1, 8, 24.
- Orne, Lage(?)*. D 67 apr. 2.
- [*Oxehufvud*] *Olof Andersson*, kallas »Under Cammar Råd» i »Eriks hof». Stiernman i registret till Tegel tillägger »til Wik». Fogde i Västra Bergslagen adl. 1592, konung Sigismunds ståthållare på Kalmars slott, d. 1611 i fängelse. (Se Anrep, Oxehufvud Tab. 10.) D 66 aug. 5.
- [*Oxenstierna*] *Krister Gabrielson*, friherre till Steninge, öfverbefallningsman på Gripsholm 1573, d. 1592 (Se Anrep, Oxenstierna af Eka Lindö, Tab. 31). Sid. 148, 149.

- Per Larson*, nämnes bland »Svenske Cantzelij-skrifvare» i »Eriks hof»; amiral i Klas Kristersons [Horn] ställe. D 66 mars 24; D 66 juli 1; D 66 aug. 13; D 66 sept. 24.
- Peder Lyderson*, konung Eriks sekreterare. D 67 maj 19.
- Per Nilsson*, fogde i Vermland. D 66 dec. 10.
- Per Odgersson*, skrifvare. D 66 nov. 18.
- Per Villamson*, Eriks drabant, grefve Svantes mördare, Göran Perssons systerson. D 66 juli 30.
- Phepher, Herman*, köpman i Antwerpen. D 66 mars 9; D 66 juli 26.
- Philemer*, sagokung, se Prosaiska krönikan (SFSS, Småstycken s. 222). A 11.
- Ranzov, Daniel*. D 67 dec. 8.
- Rasmus Ragwaldson*, gruffogde i Österdalarnas grufva (?) D 66 juli 12.
- Renée*, dotter till hertig Carl af Lothringen. D 66 mars 11.
- Reuter af Skälboö, Johan Henrikson*, landshöfding. (Se Anrep. Tab. 2.) f. 1585, d. 1644. E 59 jan. 1.
- Ritterhusius, Nicolaus*, professor i Althoff. E 68 jan 28.
- Rosenberger, Arnold*, doktor. D 66 aug. 28; D 66 sept. 22.
- [*Rålamb*], *Anders Sigfridson*, rådsförvandt, artilleriöfverste, d. 1583. (Se Anrep, Rålamb Tab. 5.) D 66 mars 24; D juli 4, 30; D 66 sept. 25; D 66 dec. 24; D 67 sept. 20.
- Rålamb, Åke*, öfverste, f. 1651, d. 1718. (Se Anrep, Rålamb Tab. 11.) Sid. 5, 61.
- Räder, Wolfgang*, kanske den 1566 juli 24 omnämnde Wolfgang Persson; synes vara svensk officer. D 66 sept. 12.
- Sastorp, Peter*, tysk handelsbetjänt. Se Eriks nämnda dombok 1567, maj 8. D 67 maj 2, 4, 5.
- Schutz, Paul*. D 66 okt. 17.
- Schwab*, släkten. E 59 jan. 1.
- Sigfrid Henrikson*. D 67 apr. 2.
- Sigfrid*, engelsman. D 66 nov. 29.
- Sigismund*, konung, f. 1566, d. 1632. A 44; E 66 juni 21.
- Sigismund August*, konung i Polen. D 66 sept. 12; D 66 nov. 12; Sid. 78; A 75; A 83.
- Sigrid*, konung Eriks dotter, f. 1566 ^{25/10}, d. 1613, g. m. ¹) Henrik Klasson (Tott) ²) Nils Nilson (Natt och Dag). D 66 okt. 15; D 66 dec. 1; Sid. 78; E 66 okt. 15; E 68 jan. 28; E 68 dec. 26; E 70 febr. 11; E 71 juli 22. Sid. 146.
- [*Silfversparre*] *Nils Persson*, öfverste öfver småländska krigsfolket 1565 (Se Anrep, Silfversparre, Tab. 51). D 66 juli 24.
- [*Sjöblad*] *Per Kristersson*, amiral och ståthållare på Nyköpings slott. (Se Anrep, Sjöblad, Tab. 4.) D 66 juli 23, 24; D 66 sept. 13; D 66 okt. 26; D 66 nov. 14.
- Skogård, Johan*, dansk officer, fånge 1566 tillika med 8 andra adelsmän, infördes till Stockholm ^{29/2} s. å. D 67 febr. 17.
- Sliter, Johan*, skvadronschef. D 66 sept. 12.
- Sloier, Michael*. D 66 nov. 27.
- Sofia af Mecklenburg*, Fredrik II:s drottning. D 66 juli 1.
- Sofia*, Konung Gustaf I:s dotter, f. 1547, d. 1611. g. m. Magnus III af Sachsen-Lauenburg. D 66 mars 24, 26; D 66 okt. 24; D 97 apr. 17, 20; D 66 sept. 9.
- Some, Mattias*, arkivskrifvare. D 66 jan. 8.
- Spens*, ätten. E 59 jan. 1.
- [*Stenbock*], *Abraham Gustafsson*, friherre, mördad 1567. (Se Stenbock, Tab. 2.) D 67 maj 5, 9, 13.
- [*Stenbock*], *Erik Gustafson*, friherre, riksråd, bortröfvade Malin Sture, d. senast febr. 1604. (Se Anrep, Stenbock, Tab. 4.) D 66 mars 1.
- [*Stenbock*], *Gustaf Olofsson*, friherre, Gustaf Is sväger och svärfar, f. 1502, d. 1571. (Se Anrep, Stenbock, Tab. 2.) D 66 mars 6; D 66 juli 16.
- [*Stenbock*], *Katarina Gustafsdotter*, Gustaf Vasas tredje drottning, f. 1535 el. 1536, d. 1621. D 67 aug. 31; D 67 okt. 19; E 69 apr. 10.

- [*Stenbock*], *Olof Gustafsson*, friherre till Öresten och Kronobäck, riksråd, d. 1599, (Se Anrep, *Stenbock*, Tab. 2.) D 66 okt. 28; E 69 sept. 19; E 69 sept. 19.
- Sten*, se Leijonhufvud, Baner, och Sture.
- [*Stiernkors*], *Ivar Månsson*, till Kärkenäs och Runegård, Konungens sekreta råd. (Se Anrep, *Stiernkors*, Tab. 10.) D 66 aug. 4.
- Stockholm*, *Hans von*, Sid. 145.
- [*Strutze*], *Gisle Nilsson*, kallas dräng 1566; i »Eriks hof» nämnes han bl. »Til at akta på K. Mits drängar», sedan hertig Carls ståthållare på Nyköpings slott. D 66 aug. 24.
- Sture*, *Nils Svanteson*, friherre till Hörningsholm, f. 1543, mördad i Uppsala 1567^{24/5}. Se Eriks nämnds dombok, sid. 252 o. f. (Se Schlegel och Klingspor, *Sture*, Tab. 27.) Sid. 121; D 66 mars 1, 23; D 66 juni 13; D 66 juli 5; D 67 maj 5, 6, 19; E 67 maj 23.
- Sture*, *Sten*, riksföreståndare, f. 1492, d. 1520. (Se Schegel och Klingspor, Tab. 26.) A 64.
- Sture*, *Svante*, Svea Rikes Föreståndare, d. 1512. (Se Schlegel och Klingspor, Tab. 25.) A 64.
- Sture*, *Svante*, grefve, f. 1517, mördad i Uppsala 1567^{24/5}. (Se Schlegel och Klingspor, Tab. 27.) D 66 mars 6, 19, 23; D 66 juli 22; D 66 aug. 12; D 66 okt. 1; D 67 maj 5, 6, 11, 12, 14, 15; E 59 jan. 1.
- Swab*, släkten. E 59 jan. 1.
- Svante*, se *Sture*.
- Swart*, *Olof*. Enligt Fant pagemästare. D 67 nov. 4, 5.
- Svenske*, *Bengt*, på Rånnum, vestgöte, frälseman, afträttas 1567. (Jfr Anrep, *Svenske*, Tab. 3?) D 67 apr. 12.
- Thord*, student. D 66 okt. 21.
- Torkel Johanson*, ryttmästare vid Östgöta kavalleri. (Se Schlegel och Klingspor, *Torkel Jonssons adel. ätt.*) D 67 febr. 16.
- Torne*, *Mattias*, arkliskrifvare. D 67 jan. 8; D 67 dec. 30.
- Torsten Henrikson*. D 66 nov. 25; D 67 apr. 22.
- [*Tott*], *Klas Åkesson*, riddare 1561, riksråd, f. 1530, d. 1596. D 66 juli 23.
- Undenius*, *Håkan*, kyrkoherde i Undenäs. E 60 juni 13.
- Ursula*. E 72 dec. 17. E 73 juni 4 (?).
- Waldemar*, konung 1250—78, Birger Jarlson. A 34.
- Weimarn*, *Hans von*, Kastellan på Karkis. D 66 okt. 23.
- Wijkström*, släkten. E 60 juni 13.
- Virginea*, konung Eriks dotter, f. 1559^{1/2}, d. 1633, g. m. Håkan Knutson Hand. D 66 nov. 29; Sid. 78; E 59 jan. 1; E 68 jan. 28. Sid. 146.
- Vit*, *Tomas*, fyrverkerimästare. D 66 juli 18.
- Wolfgang Persson*, kanske identisk med Wolfgang Räder (se denne). D 66 juli 24.
- Wonn*, *Gerhard von*, sångare, nämnes bland »cantores» i »Eriks hoffolk». D 66 jan. 26; D 66 dec. 26.
- Yxkull*, *Göran*. D 66 mars 19.
- Zaweliewitsch*, *Tusiak*, rysk exprès, D 66 nov. 6, 24, 28; D 66 dec. 8.
- Öhman*, *Johannes Erikson*, Sid. 75.
- Öhman*, *Petrus Erikson*, Sid. 75.

INNEHÅLL.

	Sid.
Inledning	I.
Konung Eriks dagbok för år 1566 (D 66)	6.
Konung Eriks dagbok för år 1567 (D 67)	47.
Anteckningar om konung Eriks musiknoter	72.
Om konung Eriks anteckningar i Sabellici opera	74.
Hans svenska afhandling i Sabellici opera (A)	79.
Om konung Eriks almanacksanteckningar i Stadii Euphemerides (E)	120.
Öfriga anteckningar i Stadii Euphemerides	145.
Register	151.

ILLUSTRATIONER.

Planscher:

- Pl. 1. Erik XIV. Oljemålning på trä af okänd konstnär. Nationalmuseum.
- Pl. 2 och 3. Två sidor ur konung Eriks dagbok för 1567. (Förminskade.)
- Pl. 4. Två landskapsteckningar af konung Eriks hand i Strabo. Originalstorlek.
- Pl. 5. Figurteckningar af konung Eriks hand i Strabo. Originalstorlek.
- Pl. 6. Musiknoter af konung Erik. Förminskad sida ur Strabo.
- Pl. 7. Transkription af noterna.
- Pl. 8—27. Konung Eriks 55 pennteckningar med kol och vatten i Sabellici opera. (Förminskade.)
- Pl. 28. Det rum på Örbyhus, där konung Erik dött. Efter fotografi.
- Pl. 29. Faksimil i ljustryck. Baksidan af 1560 års almanacka i Stadii Euphemerides. (Något förminskadt.)

I texten:

- Sid. 75. Prof på konung Eriks ritningar med bläck i Sabellici opera. Sid. 76. En half sida (förminskad) af Sabellici opera, med namnlängd. Sid. 123. Vänstra margen för maj 1567 i Stadii Euphemerides. Sid. 126. Högra margen för juni 1571. Sid. 127. Högra inre margen för dec. 1572. Sid. 129. Vänstra margen för juni 1573. Sid. 142. Horoskop.

PL. I. *Erik XIV.* Porträtt af okänd mästare. Nationalmuseum.

D

Maius XVII

O □ Venerimus & Quintum

Itiner^m per Aquin^m & ONon^m Δ & Tertia * Seren^m Annat^m & Pla. In^m &Molis^m Dilectis^m Tempore^m Liber^m Δ. Opus

Peruenimus Vpsaliam & de re
 liquerunt me omnes famu
 li in via ab Flatsund. ad
 Civitatem ita ut ignominio
 se pedestri itinere spectan
 te populo intrare Civi
 tatem sin roactus

A nullo sui etiam exceptus
 quam Archiepiscopo & Mi
 rabas Cijlensium qui ab
 latu sibi adiunxerat Jo
 hannem Turonis Suecpe
 sem a

Ades nullu parata erant
 sed roatus sum in
 teri whifirio habitare.

In hoc precehenti die ro
 tigit!

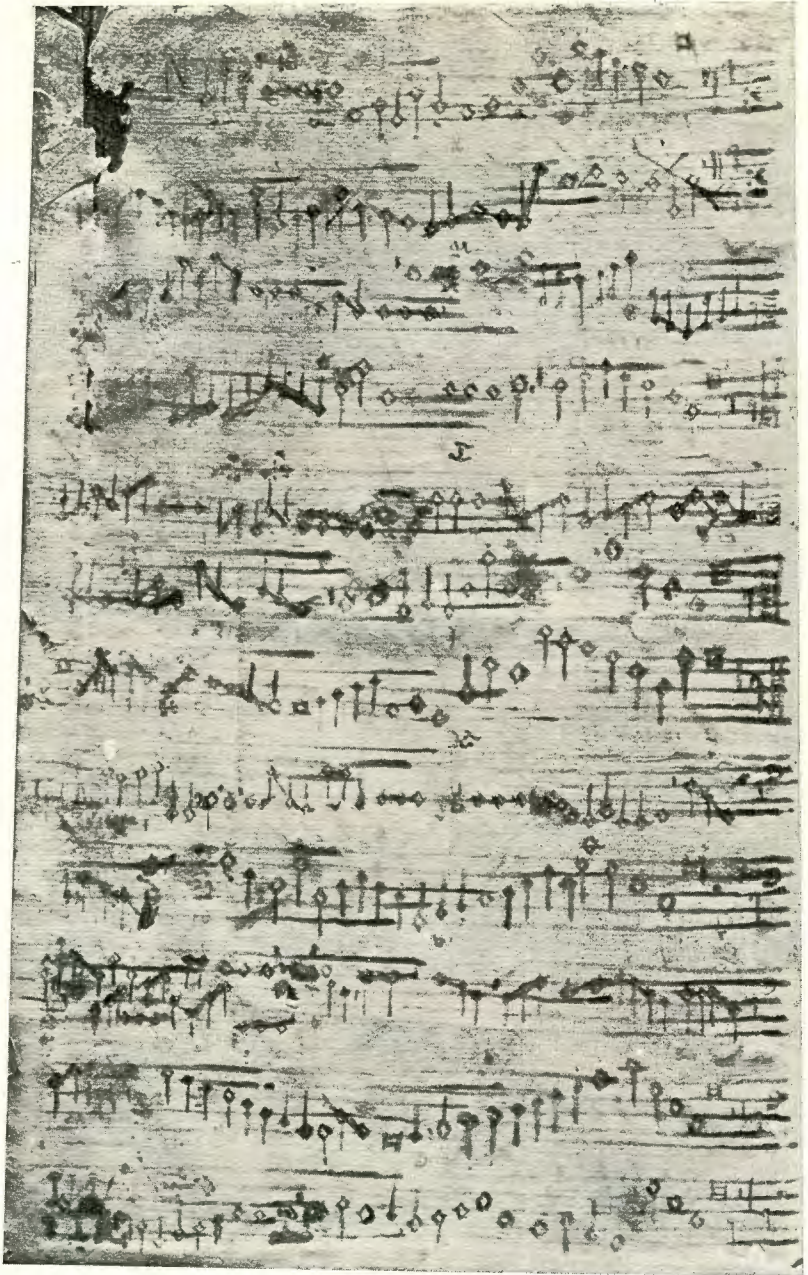
Pl. 3. En sida ur Erik XIV:s dagbok för 1567.

Pl. 4. *Landskapsteckningar af Erik XIV i Strabo, De situ orbis.* Vetenskapsakademiens bibliotek.

PL. 5. *Figurteckningar af Erik XIV i Strabo, De situ orbis.* Vetenskapsakademiens bibliotek.

PL. 6. *Noter skrifna af Erik XIV i Strabo, De situ orbis.*
Vetenskapsakademiens bibliotek.

S (-sopran)

D (-diskantus)

a (-1:a alt)

A (-2:a alt)

t (-1:a tenor)

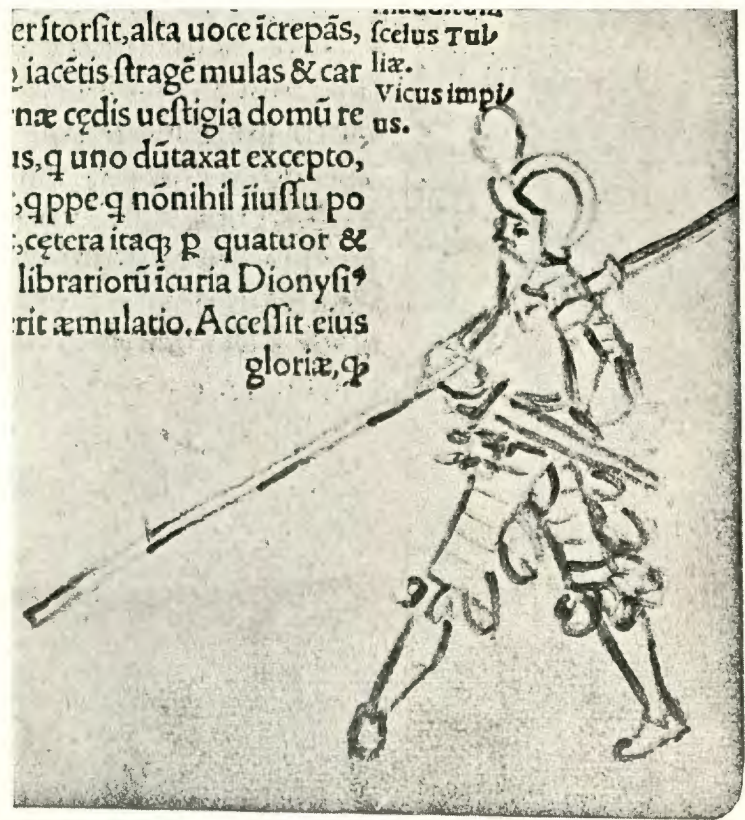
T (-2:a tenor)

=1:a bas)

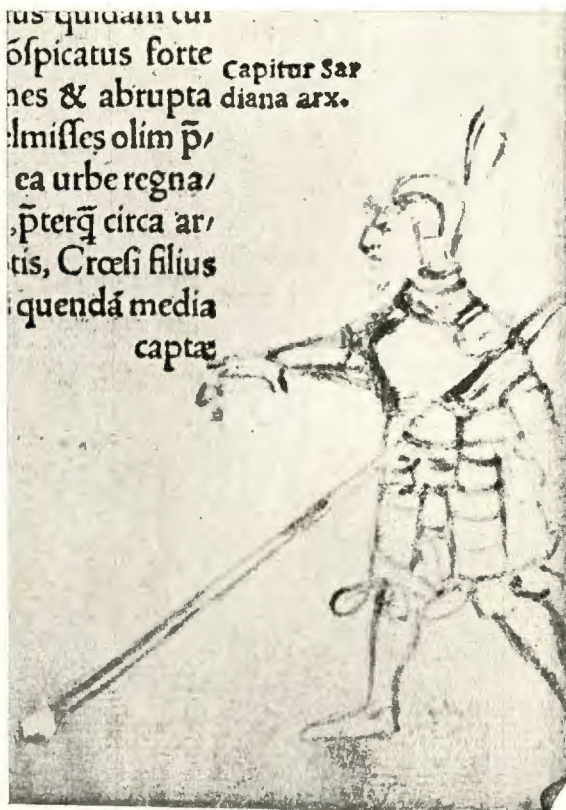
B (-2:a bas)

PL. 7. *Transkription af motstående noter.*

(Ehuru taktart ej finnes angifven, har transkriptionen verkställt i $\frac{4}{4}$ takt. Raderna 3, 5, 8 i originalet äro som synes öfverstrukna och sakna stämbeteckningar. För att göra 2:a altens lägsta toner mera lättlästa är början af denna stämma noterad i f:-klav. Tenorstämmorna äro enligt nu gängse bruk återgifna i diskantklav en oktav högre än de verkligen klinga.)

Pl. 8. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 227, 229, 233. Kungl. Biblioteket.

Pl. 9. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 234, 235, 237. Kungl. Biblioteket.

PL. 10. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 223, 225, 221. Kungl. Biblioteket.

fo/
lue
ous
nia
qui
red
nto
oz
ous

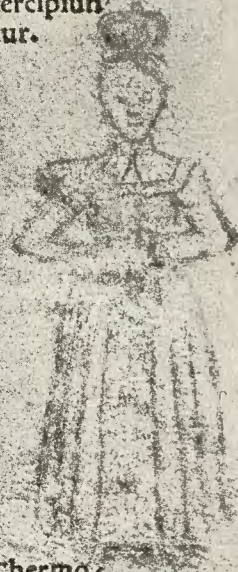
dæorum in
Aegyptum.

Minyis
reales ibi
prodidit,
quindeci
a cetera
ostiu clas
n Craias
er faciēs,
enses ue
ustias in
uigelim⁹
sthumūq;
salutē in
las explo
ni, qui tū
n aperto
peculat⁹
ninū ai
int, inqt,

relictus.
Aphete.
xv.

Xerxis
naues in
tercipiun
tur.

Thermo
pylarum
prafidiū.

silachthia.

us
ru
ro
es

Draconis
leges fangu
ri, no notare.

ul
In
solonis cen
fara.

te/
a/
io
m
u
ra
in/
n/
o/
nt,

Attende le
gem.

Pl. II. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 215, 327, 217. Kungl. Biblioteket.

PL. 12. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 51, 53, 55. Kungl. Biblioteket.

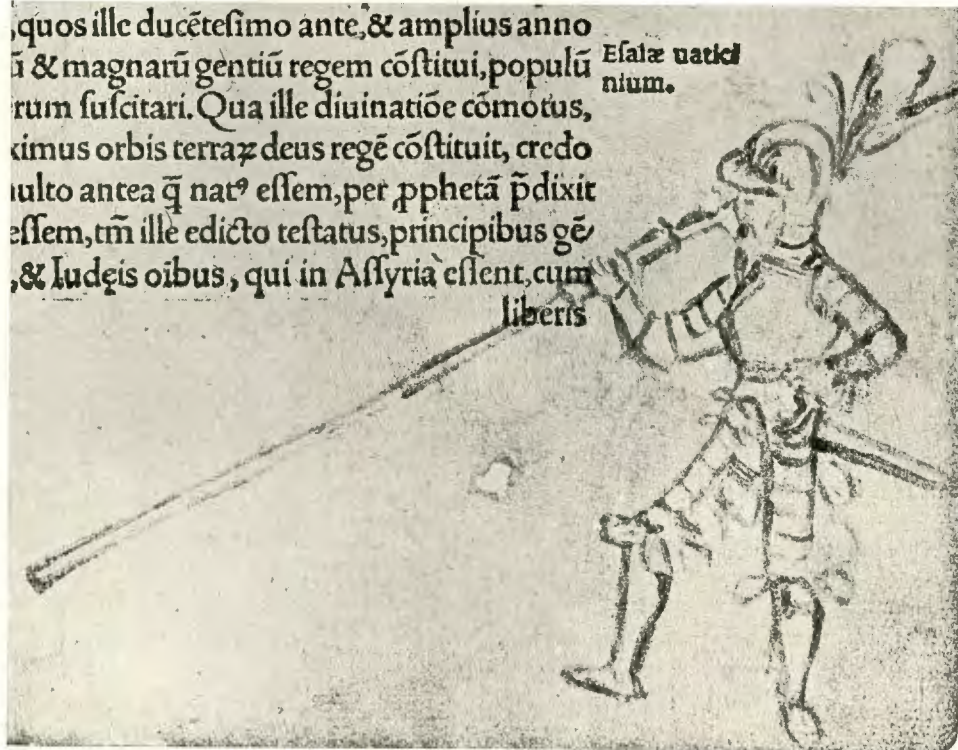
Pl. 13. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 57, 59, 69, 75. Kungl. Biblioteket.

PL. 14. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 236, 238, 240. Kungl. Biblioteket.

quos ille ducētesimo ante, & amplius anno
 ū & magnarū gentiū regem cōstitui, populū
 rum suscitari. Qua ille diuinatiōe cōmōtus,
 ximus orbis terraz deus regē cōstituit, credo
 ulto antea q̄ nat⁹ essem, per pphetā p̄dixit
 essem, tm̄ ille edicto testatus, principibus gē
 & Iudeis oibus, qui in Assyriā essent, cum
 liberis

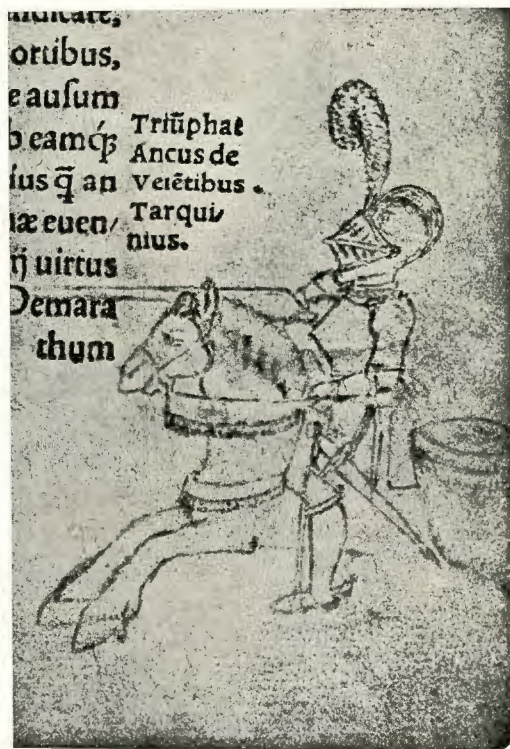
Esala natel
 nium.

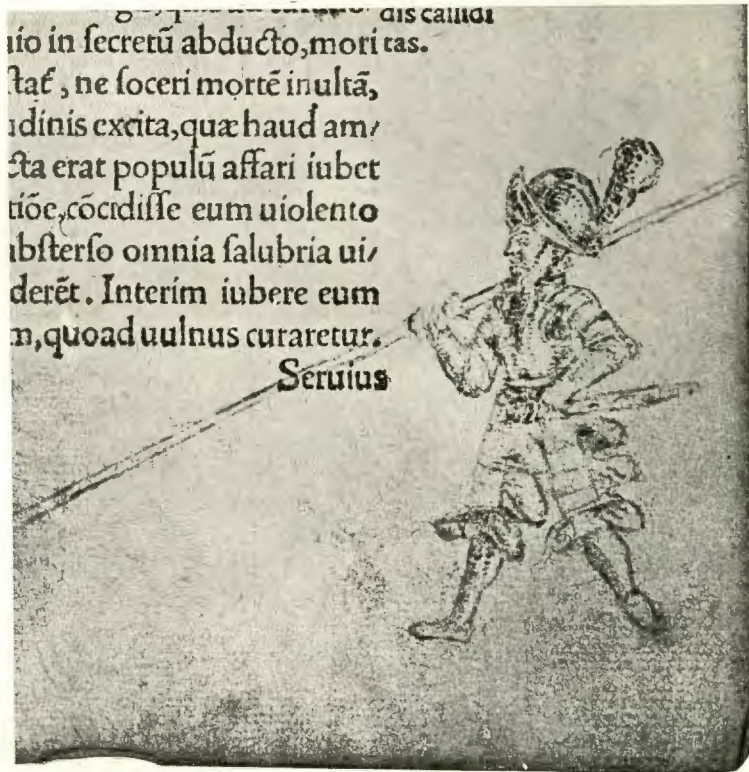
ter/
 cō/
 sci/
 em
 il/
 ri.
 ser/
 res
 oia

PL. 15. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 239, 241. Kungl. Biblioteket.

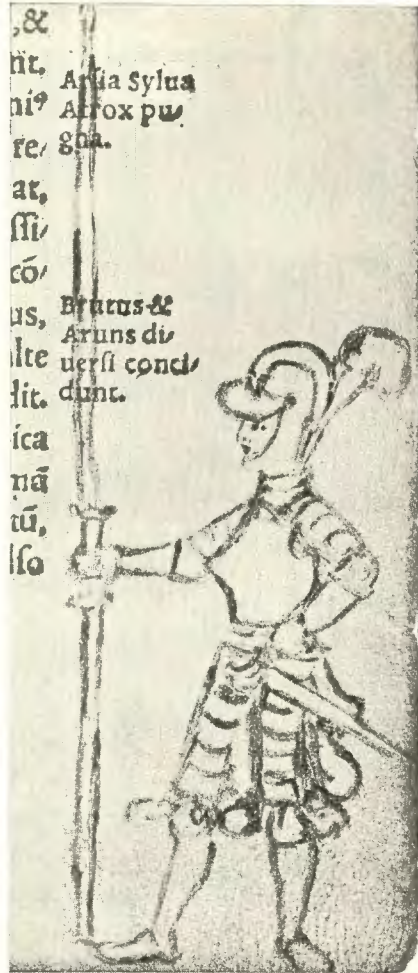
Pl. 16. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 201, 203, 209. Kungl. Biblioteket.

PL. 17. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 207, 211, 213. Kungl. Biblioteket.

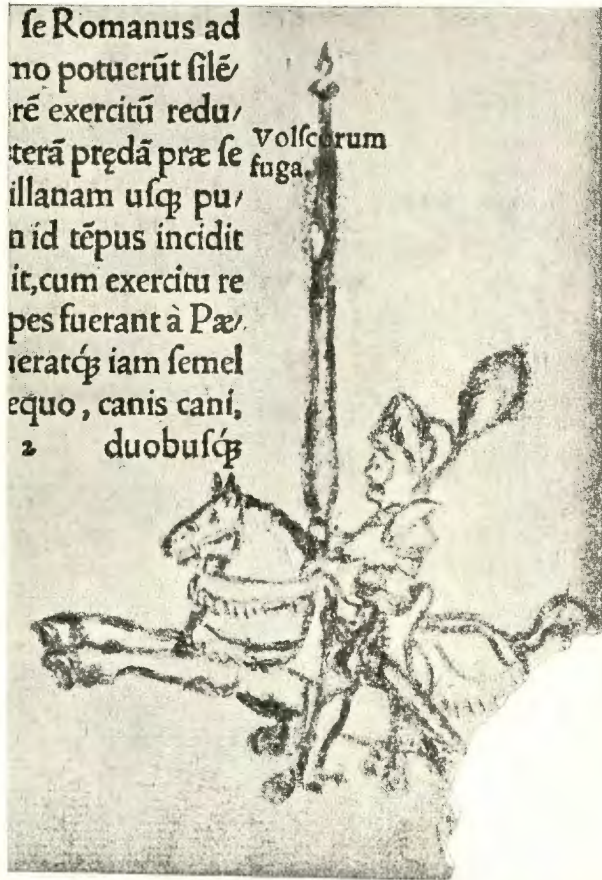
PL. 18. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 243, 255, 259. Kungl. Biblioteket.

Pl. 19. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 261, 262, 265. Kungl. Biblioteket.

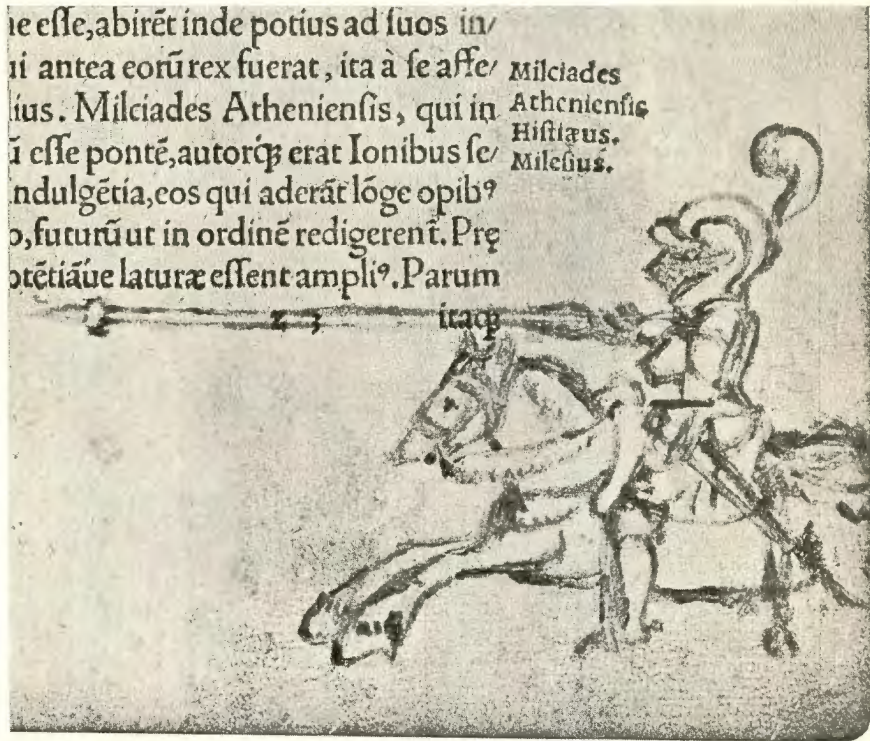
se Romanus ad
 no potuerūt filē
 rē exercitū redu/
 terā prēdā præ se
 illanam usq; pu/
 n id tēpus incidit
 it, cum exercitu re
 pes fuerant à Pæ/
 ieratoq; iam semel
 equo, canis cani,
 2 duobusq;

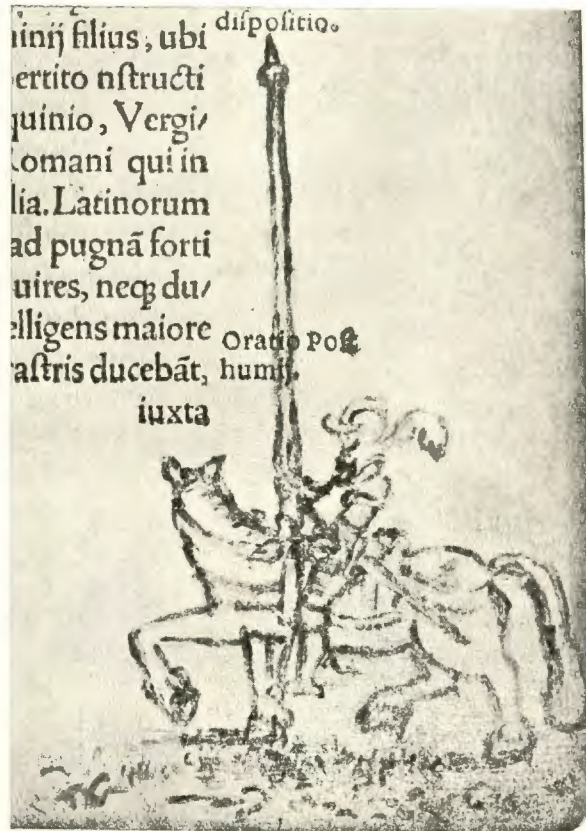
Volsorum
 fuga.

ie esse, abirēt inde potius ad suos in/
 ni antea eorū rex fuerat, ita à se affe/
 ius. Milciades Atheniensis, qui in
 ū esse pontē, autorq; erat Ionibus se/
 indulgētia, eos qui aderāt lōge opib;
 o, futurū ut in ordinē redigerent. Prę
 otētiaūe laturæ essent ampli. Parum
 itaq;

Milciades
 Atheniensis
 Histiaus.
 Milesius.

PL. 21. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 273, 277, 271. Kungl. Biblioteket.

er noctu in
 cculte misit
 estim omnia
 bsidionē fa
 autori, sed
 dditū, erat
 ab Histigō
 in Ioniam
 redeundi

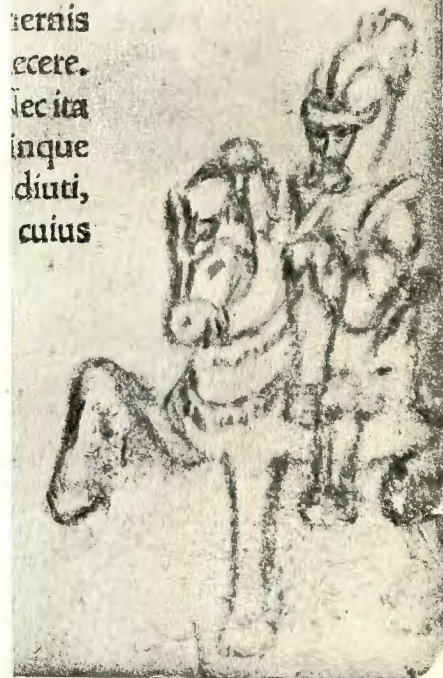
Marsus Eisenkern von Padua

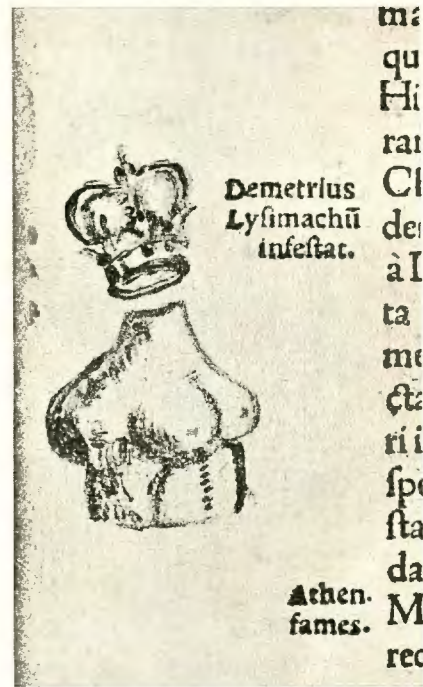
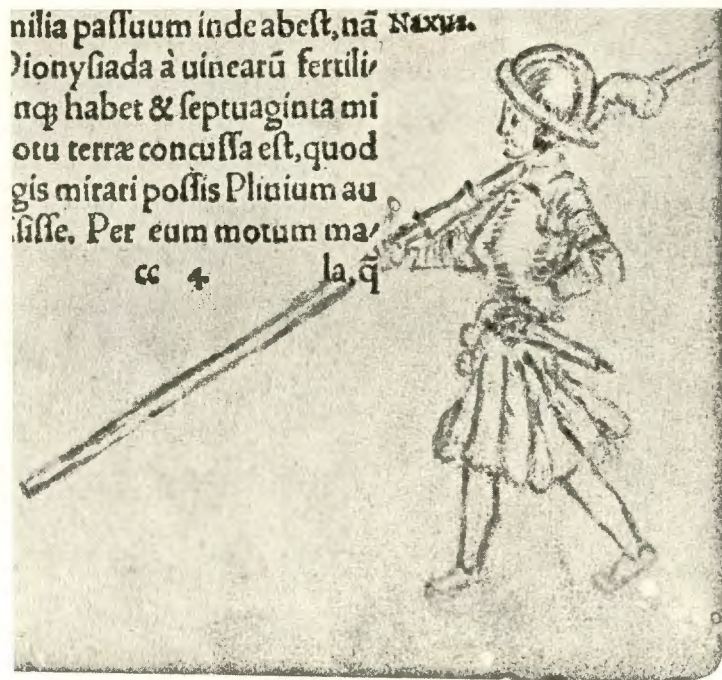
ssent, insti
 Reliquus
 nina cum
 ata, Chi
 gius fuit,
 ū Athenis
 bus, quod
 gratia inita
 est, ut

ones des periugi
 unt.
 as eq
 tenu/
 ternis
 ecere.
 Nec ita
 inque
 diuti,
 cuius

PL. 22. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 281 (Marcus Eisenkern von Padua), 283, 285. Kungl. Biblioteket.

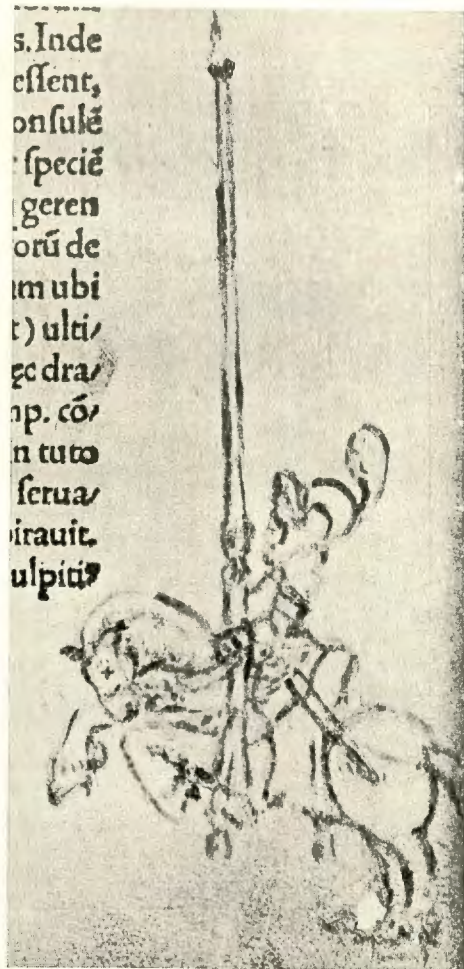

PL. 23. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 307, 622. Kungl. Biblioteket.

Pl. 24. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 113, 199. Kungl. Biblioteket.

14—120307. Personhistorisk tidskrift 1912.

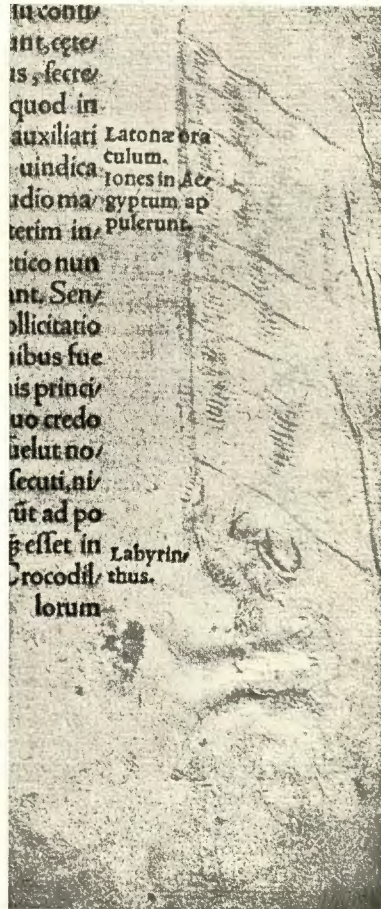

s. Inde
essent,
onsulē
speciē
geren
orū de
m ubi
) ultri
ge dra
p. cō
n tuto
serua
iravit.
ulpiti

in conti
int, ceter
is, secre
quod in
auxiliati
uindica
adio ma
terim in
tico nun
int. Sen
ollicitatio
ibus fue
is princi
uo credo
velut no
secuti, ni
rūt ad po
esset in
rocodil
lorum

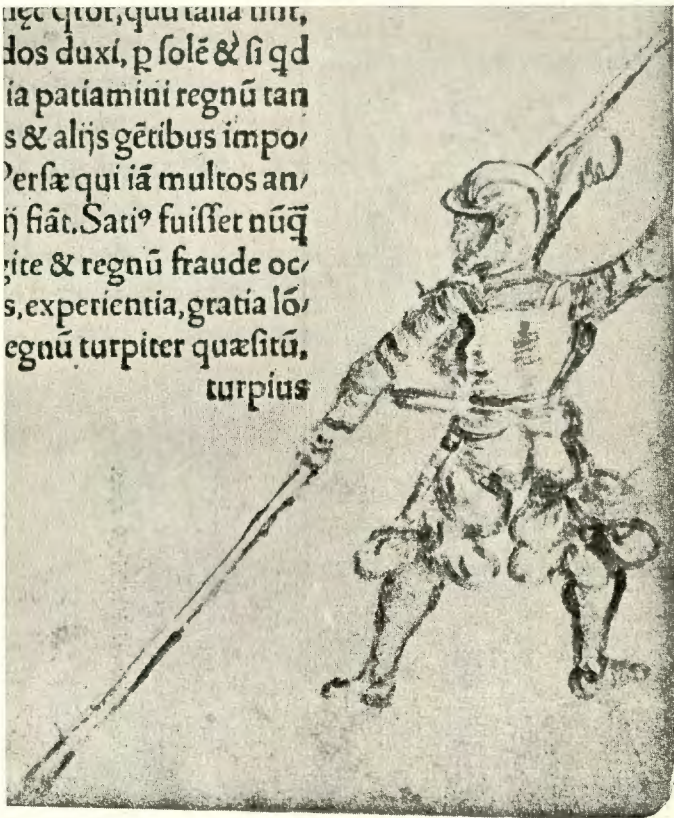
Latona bra
culum.
Jones in Aeg
gyptum ap
pulerunt

Labyrin
thus.

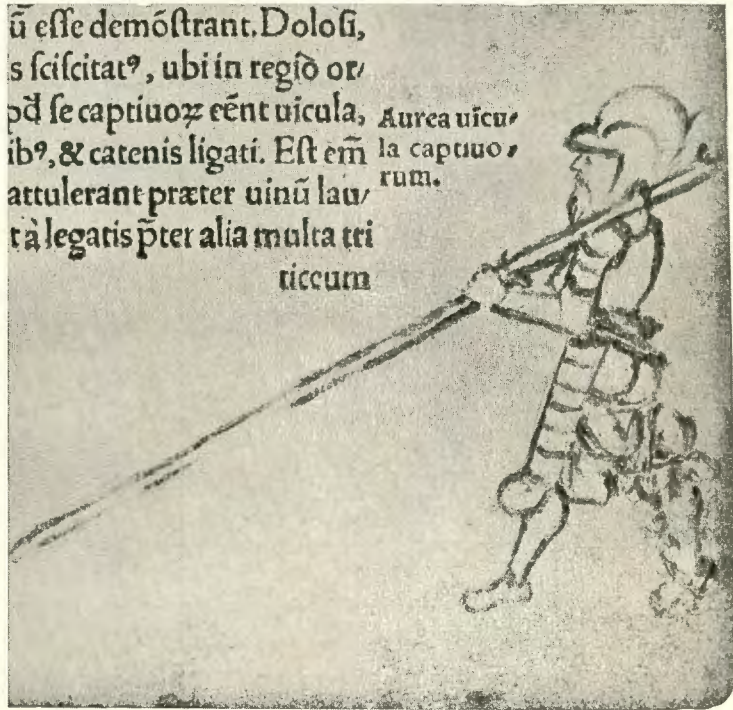
PL. 25. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 275, 205. Kungl. Biblioteket.

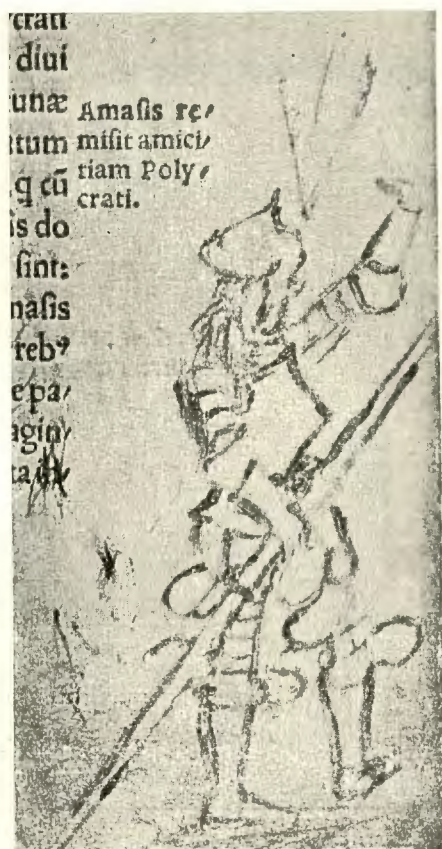
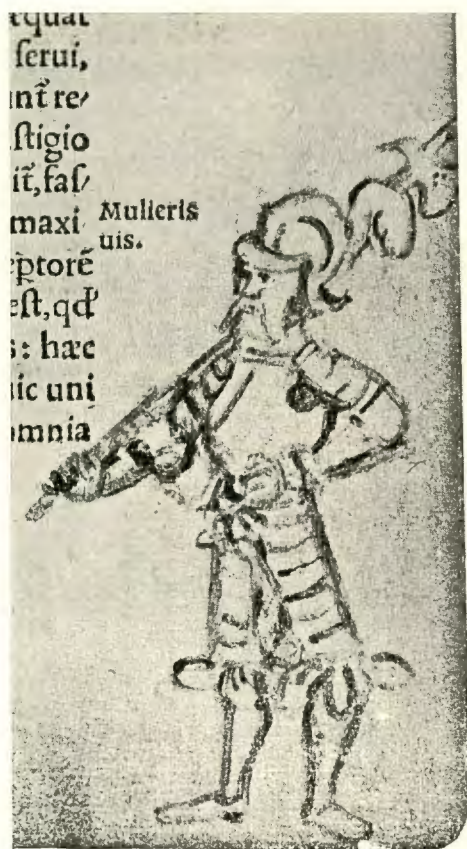
nec quor, qui tanta uirt,
 los duxi, p solē & si qd
 ia patiamini regnū tan
 s & alijs gētibus impo
 rēsa qui iā multos an
 ſiāt. Sati⁹ fuisset nūq̄
 yite & regnū fraude oc
 s, experientia, gratia lō
 regnū turpiter quāsitū,
 turpius

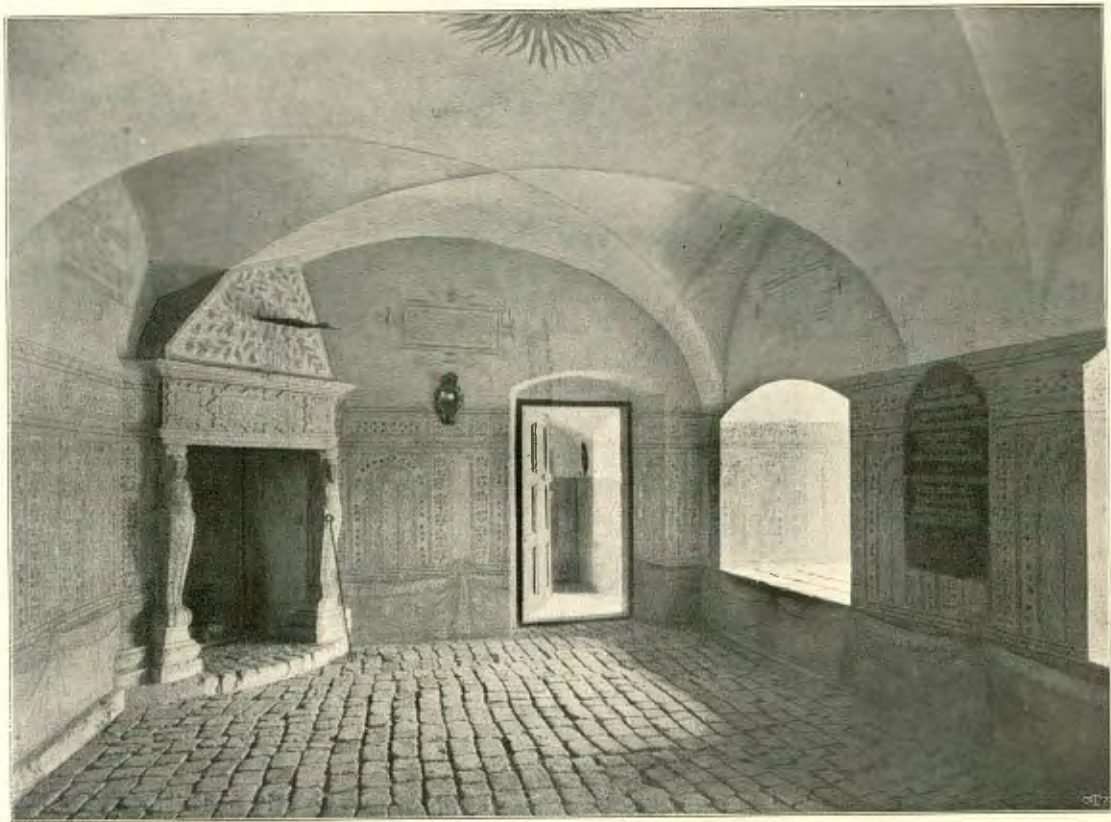
ū esse demōstrant. Dolosi,
 s sciscitat⁹, ubi in regio or
 p̄d se captiuoz eēt uicula,
 ib⁹, & catenis ligati. Est em̄
 attulerant prater uinū lau
 rā legatis p̄ter alia multa tri
 ticeum

Aurea uicu
 la captiuo
 rum.

PL. 27. Pennteckningar af Erik XIV i margerna af Sabellici opera, sid. 257, 253, 245. Kungl. Biblioteket.

Pl. 28. *Det rum på Örbyhus, där Erik XIV dött. Efter fotografi.*

RÄTTELSE.

Titeln på Stadii astrologiska bok är oriktigt återgifven, bör vara *Ephemerides*.

Sid. 1, rad 10 står allmanackorna, läs *almanackorna*.

Sid. 3, rad 1 står varationer, läs *variationer*.

Sid. 71 rad 20 och 23 (samt i personregistret) står Bothovius, läs *Rothovius*.

Sid. 73, rad 5 står pl. 6, läs pl. 7.

Sid. 120 och 121 upptill utgår **A**.

LETTERS

I have the honor to acknowledge the receipt of your letter of the 10th inst. in relation to the above named matter. I have the honor to inform you that the same has been forwarded to the proper authorities for their consideration. I am, Sir, very respectfully,
 Yours truly,
 J. W. [Name]

1855

BJÖRCK & BÖRJESSON

Antikvariat-Bokhandel

62 Drottninggatan 62 - STOCKHOLM.

Omfattande lager af äldre och nyare svenska böcker i alla handa ämnen.

SPECIALITET: Svensk historia, topografi och personhistoria. Årligen utgifves ett 10-tal kataloger. Uppgif det ämne i hvilket kataloger önskas. Till bokköpare sändas kataloger portofritt.

Önskelistor öfver böcker emottagas gärna. Genom talrika förbindelser äro vi i tillfälle anskaffa, hvad vi ej själfva hafva å lager. Lösa häften och delar af böcker kunna erhållas kompletterade. Äfven äldre defekta verk kunna oftast genom oss göras fullständiga.

Stort lager af Svenska porträtt och gravyrer.

Hela bibliotek och enskilda bättre verk köpas.

Värdesättning af bibliotek och enskilda böcker emot lågt arvode.

BJÖRCK & BÖRJESSON

Antikvariat-Bokhandel

62 Drottninggatan 62 - STOCKHOLM.

En samling vackra Konstverk

af många af våra mest framstående bekanta målare finnes utställd i Konsthandeln 9 Biblioteksgatan och försäljes till billiga priser. Bland de till ett 100-tal uppgående taflorna märkas: I. Arosenius, Per Ekström, v. Gegerfelt, Genberg, Hesselbom, Arvid Johansson, Krouthén, Kindborg, Liljefors, Marcus Larsson, Odelmark, Rosenberg, Skånberg m. fl.

Utställningen är öppen 10—5.

(A. F. 670).

STORT LAGER
af bättre och enklare
SÄNGAR, MÖBLER
SÄNGKLÄDER
BARNVAGNAR
SPORTKÄRROR

samt
DUN - FJÄDER
:: :: TAGEL :: ::

och
STOPPNINGS-
:: MATERIEL ::
m. m.

Till billigaste priser.

C. G. SANDIN^S

JÄRNSÄNGS-FABRIK & TAPETSERARE-VERKSTAD

6 Pipersgatan 6.

Allm. Tel. 161 34.

Försäljningslokal:

54 Regeringsgatan 54

Allm. Tel. 113 02.

Riks Tel. 61 10.

(A. F. 677).

AHLFORTS EFTERTRÄDARE

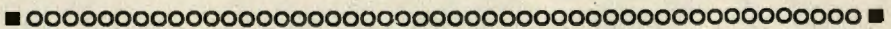
A. NORLING

Antikvitets-, Lyx- & Kristallaffär

Allm. Tel. 225 69

7 MALMSKILLNADSGATAN 7.

(A. F. 687).

Drottninggatan 94 **John Carlsson** Upplandsgatan 32

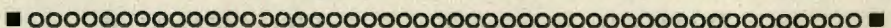
Allm. 159 13
Riks 104 47

Konsthandel & Ramaffär

Allm. 103 96
Riks 28 36

Speglar == Ramlister.

— Utför allt arbete i Glasmästeri och Förgylleri. —

(A. F. 781).

Välj ett vackert sommararbete
hos *Esther Flyborg*

Malmskillnadsgatan 48 A

Allm. tel. 48 25.

Götgatan 15, 1 tr.

Allm. tel. 306 87.

Vesterlånggatan 52

Allm. tel. 218 47.

I Bland nu inkomna linnearbeten må nämnas:
*Draperier, Kaffebordsdukar, Gardin ritad 15 kr.
pr luft, Linneklädning kr. 6;50, Blusar fr. 1:50*
m. m.

:: Undervisning i all modern sömnad meddelas. ::

(A. F. 760).

AUG. DAHLSTEDT
FÖRGYLLARE
2 SERGELGATAN 2

*Förfärdigar Tafvelramar m. m. uti såväl moderna
som antika stilar. - Förgyllning af
Möbler samt Omförgyllningar
verkställas.*

Allt till billigaste pris.

Allm. Telefon 74 73.

(A. F. 782).

Claës Hultberg

KONSTHANDEL & RAMAFFÄR

18 Birger Jarlsgatan 18

OLJEMÅLNINGAR, SKULPTURARBETEN I MARMOR, BRONS,
GIPS M. M. af våra förnämsta konstnärer.
FOTOGRAFIRAMAR, SPEGLAR, RAMAR, KONSTMÖBLER i
största urval.
OMFÖRGYLLNINGAR och Renovering af gamla och antika föremål.
(A. F. 705).

TAPISSERIAFFÄREN

23 Birger Jarlsgatan 23

STOCKHOLM.

Konstsömnad, Mönsterritning och Montering utföres.

ANNA HOLMSTEDT

Rikstel. Norrm. 523.

Allm. Tel. 113 59.
(A. F. 744).

ALFRED BROCK Musikinstrumentmakare.

Tillverkning af VIOLINER och LUTOR. Reparationer.

Jakobsbergsgatan 20. Stockholm. Allm. Tel. 192 00.

Reparatör för Kungl. Hofkapellet och Musikhistoriska Museet.

Första pris i Västerås 1908

Guldmedalj i Falköping 1910.

(A. F. 683).

Hedersdiplom vid handflitsutställningen i Amsterdam 1909.

Skandinavisk Konstslöjd-försäljning

STOCKHOLM

Allm. Tel. 743. 27 Klarabergsgat. 27. Allm. Tel. 743.

Handarbeten i äldre och moderna mönster, stort urval
Nationaldräkter samt tyger och tillbehör

Träslöjdarbeten skurna, målade och trähvita, stort lager Allmoge-
Väfnader, National och Garneringsband.

(A. F. 679).

Axel G. Asplund

Riks Tel.
112 86.

KUNGL. HOFGRAVÖR

Allm. Tel.
49 21.

16 NORRA SMEDJEGATAN 16

STOCKHOLM.

Mottager beställningar å alla slags
gravyarbeten. I Sverige allenstå-
ende anstalt för monogram- och vapen-
prägling å brefpapper, kuvert, mat-
sedlar m. m.

SPECIALITÉ: *STILTROGNA EX LIBRIS.*

(A. F. 686.)

Hedbloms *Förstorings- &* *Fotografiateliér*

Innehafvare M. Holmkvist.

11 Regeringsgatan 11, Stockholm.

rekommenderas.

Förstklassigt arbete.

Billiga priser.

OBS.! Vid större gruppfotofering erhålles stor rabatt!

Allm. Tel. 224 11.

(A. F. 878.)

A. P. ANDERSSON'S
Möbelaffärer

STOCKHOLM

Gamla Kungsholmsbrogatan 26
(andra huset från Drottninggatan)

Malmskillnadsgatan 19
(hörnet af Jakobsbergsgatan)

Stort lager af finare och enklare

MÖBLER

i EK, MAHOGNY, VALNÖT samt andra
träslag, äfven målade, till billigaste priser.

Allm. tel. 114 10.

Riks tel. Norr 1 26.

ERNST KLARABERGSGATAN 52,
STOCKHOLM
WESTERBERGS
BOKTRYCKERI RIKSTELEFON 50 35
ALLM. TELEFON 49 48

REKOMMENDERAR SIG TILL
UTFÖRANDE AF ALLT SLAGS

*Bok-, Tabell-, Illustrations-
& Accidenstryck.*

(A. F. 764)

ANTIKVARIATET, Malmskillnadsgatan 25

Äldre och nyare LITTERA-
TUR, PLANSCHVERK,
MUSIKALIER m. m. till
: enastående billiga priser :

Allm. tel. 127 51

Malmskillnadsgatan 25, ANTIKVARIATET

(A. F. 793)

STELLAN STÅLS = = = = = BOKTRYCKERI

10 STORA VATTUGATAN 10

Utför alla slags tryck till moderat pris.

Specialitet: AFFISCHTRYCK.

OBS! Affischering ombesörjes.

Allm. tel. 84 88.

Rikstel. 22 39.

(A. F. 734)

STOCKHOLM:

GÖTEBORG:

MALMÖ:

Norrländsgatan 22

Storgatan 39

Föreningsgatan 4

Allm. tel. 69 13, Rikstel. 51

Rikstel. 17 68

N. J. Wibergs Möbelfabrik

TILLVERKAR och FÖRSÄLJER

eleganta och solida MÖBLER i alla

- - - stilar och träslag - - -

OBS! Endast förstklassiga fabrikat.

**SPECIALITÉ: Kombinerade Patentmöbler såsom Sängar,
Soffor, Lavoier m. m.**

Gör ett besök i min affär och Ni skall vid jämförelse finna att mina patenterade
Möbler slå alla hittills i branschen uppnådda rekord.

Priskurant erhålles på begäran.

Högaktningsfullt

N. J. WIBERG.

(A. F. 674)

ANNA BRÆSE'S

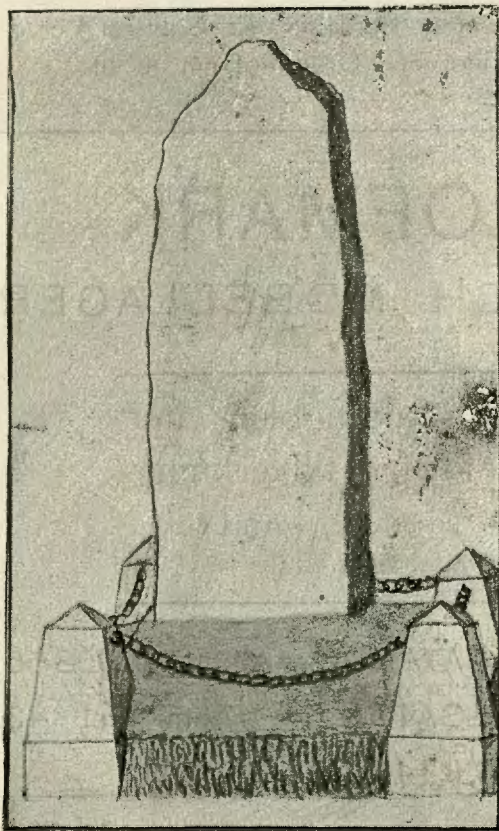
GULDSMEDSAFFÄR

SLÖJDGATAN N:r 7

Allm. tel. 162 19.

Lysningspresenter - Bosättningsartiklar - Bordsilfver,
olika modeller - Täflingspriser - Bägare af silfver
o. nysilfver m. fl. passande artiklar - Minnesgåfvor -
Förlofningsringar.

Omförsilfringar o. reparationer verkställas med noggrannhet.

OBS. Ändrad adress från
1 Oktober 1912

Klarabergsgatan 40.

(A. F. 765)

AUG. LUNDBLAD

Stenhuggeri & Grafvårdsförsäljning

NORRTULLSGATAN 36

Riks telefon 48 16

Rekommenderas.

(A. F. 749)

C. F. WESTERBERG

MEKANISK VERKSTAD.

NORRTULLSGATAN 31. Allm. Tel. 152 11. STOCKHOLM.

Utför:

Reparationer, Justeringar, Uppsättning af ringledningar, Gasarmatur, Glödkroppar, Gas- och fotogenkök, Lås, Nycklar, Spislar, Kaminer och Rör, Förtenningar af järn och bleck med rent eng. tenn, Diskbord repareras och påläggas, Förnickling och lackering, Renovering af ljuskronor m. m.

Verkställer:

Alla slags järn- och metallarbeten. Försäljer och reparerer Velocipeder, Motorbåtar, Symaskiner och Grammofoner m. m.

(A. F. 773)

L. O. LÖFMARK

SNICKERI OCH MÖBELLAGER

Utställning af praktmöbler efter
hauptmodeller af egen tillverkning.

Moderata priser. - Prisbelönt: 1893 i Chicago,
1897 i Stockholm, 1901 i Gefle. : : : : :

BUTIK: REGERINGSGATAN 42, Allm. Tel. 168 56.
VERKSTAD: TUNNELGATAN 14, Allm. Tel. 43.
STOCKHOLM.

(A. F. 732)

Böcker till nedsatta priser.

Stort lager af äldre och modern litteratur, på olika språk, i vetenskap, konst, geografi och resor, topografi, historia, medicin, teologi, skönlitteratur m. fl. ämnen. Tidskrifter, planschverk, småskrifter, 1600- och 1700-talstryck, sällsynta och ur allmänna bokhandeln utsålda arbeten. Större samlingsverk såsom Meyers och Brockhaus Konversationslexikon, Nordisk Familjebok, medicinska och juridiska arkiv m. fl. ständigt på lager till betydligt under boklädspriset.

GÖDECKES ANTIKVARISKA BOKHANDEL.

Rikstel. 16 29. **KLARABERGSGATAN 27. STOCKHOLM.** Allm. tel. 58 17.
(A. F. 690)

FOTOGRAFIATELIERN

KLARABERGSGATAN 33. Allm. Telefon 122 05.

ZIELFELDTS EFTR. M. KYLANDER & E. PABAN.

Rekommenderas. Vålgjortt arbete, billiga priser.

(A. F. 692)

AUG. VOGELS Konstglassliperi

Etablerad 1881.

Hamngatan 17. Allm. Telefon 47 97. **Stockholm.**

Emottager beställningar å

Alla slags glasvaror till afslipning såsom **Blomglas, Skålar, Karafiner m. m. Minnesbägare med August Strindbergs porträtt**, samt alla sorters glas med **Stadion Olympiska spelen Stockholm 1912** från 25 öre till högre pris, alla slags gravingar och etsningar å **Glas och Ädelstenar m. m.**

(A. F. 685)

OTTO E. HOFSTRÖMS

INRAMNINGS- OCH TAFVELAFFÄR

JAKOBSBERGSGATAN 5. Allm. tel. 220 91.

Rekommenderas.

Förstklassigt arbete.

Moderata priser.

(A. F. 667)

A.-B. Stockholms Fotografiska Magasin

Drottninggatan 32, STOCKHOLM.

Rekommenderar sitt välsorterade lager af

FOTOGRAFIUTENSILIER

till billiga bestämda priser.

GENERALAGENTUR för Sverige af de välkända och
omtyckta

BARNET-plåtarne.

TELEFONER: Allm. 8 99, Riks 24 66.

(A. F. 783)

S. & A. AGRÉNS

Bryggaregatan 1 b Klarabergsgatan 40
STOCKHOLM.

Magasiner för handarbeten.

Ständigt LAGER af ritade, påbörjade och färdiga arbeten.
Beställningar på alla sorters ritningar, broderier och monter-
ingar emottagas och utföras smakfullt, fort och billigt.

Allm. tel. 156 32.

(A. F. 794)

**A. BÖRTZELL'S
TRYCKERI AB.**
STOCKHOLM 3
Litografiskt Tryckeri

**KLICHÉER
I AUTOTYPI, FOTOTYPI OCH FÖR TREFÄRGSTRYCK**

(A. F. 788)

Kungl. Hofleverantör.

Inbindning af böcker.

Härmed få vi meddela, att vår afdelning för privat bokbinderiarbete mottager alla slags böcker till inbindning i såväl enkla som moderna och konstnärliga band äfvensom monteringsarbete.

Efter telefonmeddelande äro vi villiga låta vårt ombud aflägga ett besök i Edert hem, då Ni beredes tillfälle med honom rådgöra om utförande samt öfverenskomma om pris.

Allm. tel. »Herzogs». Riks 1 23, 10 59, 10 60.

A.-B. P. HERZOG & SÖNER,
Stockholm.

(A. F. 702)

IVAR G. ARONZONS BOKBINDERI

1 STORA BADSTUGATAN 1 (NORR).

ALLM. TELEFON 126 84.

ALLM. TELEFON 126 84.

INBINDNING
AF BÖCKER

PERFORERING
OCH

UPPFODRING
AF KARTOR M. M.

NUMRERING
UTFÖRES

F. & C. ANDERSSON'S Möbleringsaffär
Tapetserare & Dekorator

2 STORA WATTUGATAN 2
(invid Brunkebergstorg)

STOCKHOLM

Rekommenderar sig till ett förstklassigt
arbete och billiga priser. Mångårig
- - - praktik i in- & utlandet. - - -

Bättre Möbler, Tyger, Gardiner och Mattor m. m. finnes på lager.

Allm. tel. 5 03.

ENGLISH SPOKEN.

F. & C. ANDERSSON'S Möbleringsaffär

AKTIEBOLAGET
H. KLEMMINGS
ANTIKVARIAT

11 BRUNKEBERGSTORG 11, STOCKHOLM.

Rekommenderar sitt stora välsorterade lager af
arbeten i

BIOGRAFI, GENEALOGI,
MEMOARER,
ÅMINNELSETAL m. m.

Största lager af svenska porträtt i litografi, gravyr
m. m. Allm. tel. 67 38. Rikstel. 10 70.

Utför allt slags MÖBEL- & BYGGNADS-SNICKERI
KONTORS- & BUTIKSINREDNINGAR

Ett väl utfört arbete till lägsta pris garanteras.

LEON ANDERSSON
SNICKARE

TEGNÉRGATAN 43
(Hörnet af Drottninggatan)

TEGNERGATAN 43
(Hörnet af Drottninggatan)

Allm. telefon 165 28.

ANTIKA MÖBLER RENOVERAS
REPARATIONER, OMPOLERING & BONING m. m.

Väl utfört arbete garanteras.

(A. F. 775)

JUBEL-MARSCH (interiör från Stadion å titelsidan) för piano af *Hugo Sedström*. 60 öre.

OLYMPIC, two step för piano af *Sigurd Carlson*. 1 kr. 25 öre.

HELL OLYMPIA, hyllning till nationerna, för piano af *Gustaf Björkquist*.

SVENSKA KORALBOKEN med 148 vackra förspel af *Hugo Bedinger*. 3:e uppl. 3 kr. 50 öre.

DAHLSTRÖMS ORGEL- & PIANOMAGASIN.

Vid företagen pröfning har jag funnit pianinon af John Petterssons fabrikat äga flera musikaliskt fördelaktiga och tilltalande egenskaper, såsom mjuk touche, mild klingande ton och akustisk lämplighet för boningsrum. **WILHELM PETERSON-BERGER.**

Kungl. Hofl. Billbergs, John Petterssons, Baumgardts, Engströms m. fl. pianinon, världsberömda IBACH-FLYGLAR, Orglar med Lundholms "Harmoniflöjt" och själfspelande pianinon till fabrikspriser på förmånliga betalningsvillkor hos

DAHLSTRÖMS ORGEL- & PIANOMAGASIN

68 DROTTNINGGATAN 68

(A. F. 789)

Lindén & Johansons Snickeri

6 Mästersamuelsgatan 6 - Allm. tel. 205 47 - STOCKHOLM

Utför alla slags SNICKERI-, TAPETSERI- och
- - - BILDHUGGERIARBETEN - - -

Specialité: BUTIKSINNANREDEN

SÄRSKILD UPPMÄRKSAMHET fästes vid den smakfulla amerikanska skyltlådan, som utföres i olika storlekar. - Renoveringar af antika möbler utföres noggrant.

(A. F. 757)

ELFWINGS Förgylleri & Spegelaffär

22 Mästersamuelsgatan 22

Metallbolagets hus.

Fabrik för tillverkning af Spegel och Tafvelramar, renovering af antika

Spegel, Ramar, förgyllda Möbler, finare lackering af Möbler m. m.

Stort urval af alla slags Listramar, såväl in- som utländska.

Omförgyllningar verkställas till billigaste priser.

Allm. telefon 55 51.

(A. F. 668)

ATELJÉ CENTRAL

MÄSTERSAMUELSGATAN 71, 4 tr.

(Intill hörnet af Vasagatan. OBS! HISS)

■■■■ ALLM. TEL. 251 73 ■■■■

UTFÖR enligt moderna metoder all
slags fotografering såväl inom
som utom ateljeren.

AFFÄRSPRINCIPER: Omsorgsfullt arbete -
Billiga priser - Snabb expedition.

SPECIALITET: Förstoringar och sammansatta
grupptaflor.

(A. F. 68c)

JÖNKÖPINGS MAGASINET

45 REGERINGSGATAN 45 -- STOCKHOLM

■■■■ *Parfymen, Eau de Cologne* ■■■■
och Tvålar samt alla slags
Toalettartiklar. -- Ramar,
- Speglar och Kristaller. -

■■■■ *Etabl. 1873. Allm. tel. 55 41.* ■■■■

JÖNKÖPINGS MAGASINET

45 REGERINGSGATAN 45 -- STOCKHOLM

(A. F. 704)

BENNO BECKEMANS
FOTOGRAFISKA MAGASIN
 • 15 DROTTNINGGATAN 15 •
 • STOCKHOLM •
 R.IK. STEL. 1326 ALLM TEL. 834

Bästa
KAMEROR
 (A. F. 700)

SPECIALITÉ: Framkallning, Kopiering
 och Förstoring af Amatörbilder.

R. Sahlbergs ANTIQVARIAT

11 Malmskillnadsgatan 11 STOCKHOLM.

Stort lager af hufvudsakligen äldre och sällsynt litteratur i historia, biografica, topografi, vitterhet, stockholmiana, kopparstick m. m.

Katalog på begäran.

Boksamlingar, förnämligast i ofvanstående branscher uppköpas.

Telefon Brunkeb. 5 12.

(A. F. 675)

Fritz Anderson Tapetserare & Dekorator

Rekommenderar sig att utföra allt hvad till yrket hör elegant och förstklassigt.

Specialité: Gardinuppsättning och Rumsdekorering.

I 14 år varit anställd som första dekorator i Carl Johansons möbleringsaffär.

40 Luntmakaregatan 40,
 (strax intill Tegnérgatan).

ALLM. TELEFON 203 08.

(A. F. 000)

HERMAN HOLM

Ornamentsbildhuggare

Mästersamuelsgatan 6

A. T. 192 31

STOCKHOLM

Utför såväl finare som enklare träskulptur.

Restaurerar antika snidade föremål.

Modeller af gips eller trä etc.

(A. F. 755)

C. J. Påhlmans Bokbinderi

Rikstel. 96 84 Etabl. 1842 Allm. tel. 42

MALMSKILLNADSGATAN 3 b, 1 tr.

Rekommenderar sig till utförande af allt hvad till
yrket hörer såväl finare som enklare band till billi-

gaste pris. -----

Specialité: Inbindning af VERIFIKATIONER och

HANDLINGAR m. m. -----

(A. F. 682)

Werner Lindgren

GLASMÄSTERI-, FÖRGYLLERI- & RAMAFFÄR

Allm. 167 52. Döbelnsgatan 21, Stockholm Riks 92 13.

Uttagning af butiksrutor med putsning till billigaste pris.

BILGLAS i alla valörer.

TAFLO, SPEGLAR, alla sorters FÖNSTER-,

SPEGEL- & RÅGLAS.

LUXFERPRISMOR I JÄRNAMAR

Ombesörjer glasförsäkringar

för ett större finfint bolag.

(A. F. 743)

Från Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition hafva utgifvits bland andra följande LEFNADSTECKNINGAR:

- MOR INGAS MANUSKRIFT. Bearbetadt af *Alma Aröman*. Häft. 1 kr., kart. 1: 25, klotb. 1: 50.
- Lina Berg* f. Sandell (*L. S.*) LEFNADSTECKNING. Hufvudsakligen hämtad ur hennes egna bref och anteckningar af *S. St.* Andra upplagan. Häft. 2 kr., kart. 2: 25, klotb. 2: 75.
- C. O. Rosenii* LEFNADSTECKNING. Hans vänner tillägnad. Fjärde uppl. Häft. 1: 75, v. b. 2: 25, med porträtt 2: 75, dito dito i klotb. 3: 25.
- LEFNADSMINNEN. Af *G. E. Beskow*. Andra uppl. Häft. 1: 50, kart. 1: 75, klotb. 2: 50.
- PER AUGUST AHLBERG, hans lif och verksamhet. Utgifven af *H. B. Hammar*. Häft. 1 kr., kart. 1: 25.
- BENGT PETER LUNDAHL. Missionär i Ostafrika. Några drag ur hans lif. Af *A. Kolmodin*. Häft 20 öre.
- DRAG UR CARL JOHAN LINDBERGS LIF. Upptecknade af honom själf. Häft. 50 öre, kart 75 öre.
- EVELINA AHLBERG. En ungdomsbild. Af *F. Plym-Forszell*. Med illustrationer. Häft. 30 öre.
- FRÅN FLYDDA TIDER. Bilder ur vårt folks religiösa lif. Af *Hjalmar Lyth*. Häft. 75 öre, kart. 1 kr., klotb. 1: 25.
- LIFSBILDER UR KÄRLEKENS VÄRLD. *Vilhelm Konrad Löhe* och *Johan Henrik Wichern*. Två samtida 100-årsminnen. Af kyrkoherde *Foel Thulin*. Häft. 75 öre, kart 1 kr.
- AUGUST HERMANN FRANCKE. Tids- och lifsbild från den tyska pietismens dagar. Af *Armin Stein*. Öfvers. från tyska originalets tredje upplaga. Rikt illustrerad. Häft. 2: 50, kart. 2: 75, klotb. 3 kr.
- D:R ALEXANDER DUFF, Skottlands förste evangeliske missionär i Indien, med porträtt af *F. N. Neander*. Häft. 30 öre.
- TILL VÄLSIGNELSE. Af Fru *Adolf Hoffman, Genf*. Bemynd. öfvers. af *A-i-e*. Häft. 1: 25, kart. 1: 50, klotb. 1: 75.
- VÄCKANDE ORD TILL DET SVENSKA FOLKET. Af *A. G. Nilsson*. Andra uppl. Med förord af pastor *Nils Hylander*. Häft. 1: 50, kart. 1: 75, klotb. 2: 25. (A. F. 663)

F. E. SCHNEIDER

STRÅKINSTRUMENTMAKARE & MUSIKHANDLARE.

Rekommenderar till allmänheten sitt rikt sorterade lager af alla slags väl justerade Musikinstrument, såväl som strängar och tillbehör. Reparationer å alla sorters stränginstrument utföras med största noggrannhet. *Specialité!* Gamla finfina Fioler och qvintrena hållbara strängar. Prisbelönt i Stockholm 1897 och i Gefle 1901.

Allm. tel. 70 46. MUSIKHANDELN OXTORGSGATAN 8. Rikstel. 6017.

(A. F. 662)

LINKOLN BLOMS
BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG
G. KUNGSHOLMSBROGATAN 36

Allm 57 14

STOCKHOLM

Riks 48 45

*Utför snabbt, sorgfälligt och till låga priser:
Bok-, tidnings-, illustrations- och accidenstryck.*

Albert Lindblad

FYSIKALISK och MATEMATISK

INSTRUMENTMAKARE

Kungstensgatan 38

Allm. telefon Vasa 33 20

Rikstelefon Vasa 9 04

SANDBERG & RUNDKVIST

BLECK-, PLÅT- & KOPPARSLAGERI

MÄSTER SAMUELSGATAN 8

Allm. tel. 197 12

STOCKHOLM

Verkställer taktäckningar med koppar, zink, galvaniserad och svart plåt.
Takstrykning och reparationer.

Utför alla slags arbeten i bleck, koppar, zink och mässing.

Förtening med rent engelskt tenn:

(A. F. 756)

ELIN EDLUND

Allm. tel. 76 72

PARFYMHANDEL

58 Drottninggatan 58 = STOCKHOLM

**SVENSKA och UTLÄNDSKA PARFYMERIER från de för-
nämsta firmor. = KAMMAR, BORSTAR, SPEGLAR**

och allt hvad som hör till en välorterad parfymaffär.

(A. F. 735)

WOLFENSTEINS PORTRÄTT-STUDIO

(Innehafvare: W. WOLFENSTEIN.)

Atelier för Konstnärlig Fotografi

57 DROTTNINGGATAN 57

Rikstel. Norr 4 86.

Allm. tel. 55 86.

Utför reproduktioner efter blekta
förstörda porträtt till mest konst-
närliga fulländning och förvånans-
:: :: :: värd likhet. :: :: ::

Elegantaste utförande af förstoringar i
Pastell, Svartkrita, Pigment samt Olja.

(A. F. 731) .

GRANLUNDS ANTI-KVARISKA BOKHANDEL

Innehafvare: HERMAN TILLBERG.

25 KLARABERGSGATAN 25, STOCKHOLM.

Stort urval af genealogisk litteratur, personhisto-
ria, biografier o. dyl.

Begär sist utkomna katalogen!

Adressen torde observeras!

25 KLARABERGSGATAN 25

(A. F. 662)

Följande af samfundets skrifter utlämnas åt *ledamöter i samfundet*, efter rekvisition hos skattmästaren, adr. Riksarkivet, till nedannämnda pris nämligen:

Svenska autografsällskapets tidskrift, Del I, nr 1 samt 3—12 årg. 1879—1888, dock saknas nr 2, per nr kr. 1.

Svenska autografsällskapets tidskrift, Del II, nris 1—12 (årg. 1889—1896, 346 sid.), lämnas fullständig till nedsatt pris af allenast kr. 6

Lösa häften för 1 kr. för hvarje häfte; dubbelhäftet nris 11—12 för 2 kr.

Ex. tryckt på *bättre papper* (däraf några få fullständiga årg. äro tillgängliga) jämte *Register* till delarne I och II, äfven på *bättre papper* kr. 15.

Personregister till delarne I och II (44 sid.) kr. 2.

Personhistorisk tidskrift, årg. II (1900, 180 sid.) med 24 porträtt och register samt Dödslista för 1900, 53 sidor kr. 5.

Årg. I och III slutsälda. Däraf finnas endast I h. 3 o. 4 samt III h. 4 å 1.25 per häfte.

Personhistorisk tidskrift, årg. IV (1902, 166 sid., med 24 porträtt och register samt Dödslista för 1902, 43 sid.) kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. V (1903, 222 sid., med 25 porträtt och register samt Dödslista för 1903, 37 sid.) kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. VI (1904, 164+23 sid., med 22 porträtt och register) kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. VII (1905, 167+56 sid., med 19 porträtt och register) kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. VIII (1906, 133+106 sid., med 17 porträtt och register) kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. IX (1907, 111+160 sid., med porträtt och register) kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. X (1908, 203 sid. med 22 porträtt och register) kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. XI (1909) kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. XII (1910) kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. XIII (1911) kr. 5.

Handlingar, utg. genom samfundet:

I. St: Nikolais kyrkas i Stockholm vigselbok, I. 1604—1650 och 2. 1651—1700 (182 sid.), utg. af F. U. Wrangel kr. 3.

II. En adlig och furstlig hofpredikant under 1600-talets senare hälft, P. G. Öjer; utg. af Karl af Schmidt (82 sid.), kr. 1:50.

III. Släkten Aminoff (85 sid. + 1 tab.) kr. 5.

IV. Klosterfolket i Vadstena; af C. Silfverstolpe (168 sid.) kr. 3.
Do do tryckt på *bättre papper* (i få ex.) kr. 5.

V. Svenska porträtt i samlingarna vid Uppsala universitet, förteckn. af N. Sjöberg (6 + 87 sid.) med 31 porträtt, ingår som bilaga i årg. III och IV.

VI. Svenskarne under dannebrogen 1848—50, med tillägg (102 + 24 sid.), af B. Schöldström, med 97 porträtt. Erhålles gm C. E. Fritzes bokhandel, Stockholm.

VII. Svensk genealogisk litteratur, förtecknad af J. A. Almqvist (80 sid.) kr. 2.

VIII. Porträttsamlingarna å Edsberg och Hedensberg (23 sid. och 14 porträtt + 56 sid. och 3 porträtt), ingå som bilagor i årg. VI och VII.

Ny serie:

1. Köpings stads tjänstemän 1605—1905, af G. Elgenstierna (106 sid.); ingår som bilaga i årg. VIII, h. 3—4.

2. Kalmar regementets chefer 1623—1907, af F. Rudelius (160 sid. + 23 porträtt); ingå som bilaga i årg. IX, h. 3—4.

Dödslistor från och med år 1899 till och med år 1903 å kr. 1.

3. Register till Personh. Samfundets porträttsamligar årg. I—III (1906—08); ingår som bilaga i årg. XI, h. 2—4 och XII, 1—2 kr. 2.

4. Personhistoriska anteckningar rörande Kristianstads magistrat och andra stadens tjänstemän under åren 1700—1800. Af Karl Enghoff kr. 2.

5. V. Millqvist, Svenska Riksdagens Borgarstånd 1719—1866. Personhistoriska anteckningar kr. 3.

6. Erik XIV:s almanacksanteckningar, hans dagböcker, ritningar och musiknoter i urval utgifna af C. M. Stenbock (är h. 2—3 af årg. XIV). (Finnes äfven i lyxupplaga).

Antika och
moderna
målningar

Köpas och säljas
Tafvelhallen
Jakobsbergsgatan 1
(Hörnet af Birger Jarlsgatan)
Allm. tel. 126 92.

(A. F. 703)

N. BERNH. ANDERSSON
Allm. tel. 74 86 BOKBINDARE Riks tel. 93 84

OXTORGET 29 Etablerad 1887 STOCKHOLM

MEDALJER och DIPLOM: Chicago 1893, Stockholm 1897, 1909

Allt slags bokbinderiarbete för ÄMBETSVERK, OF-
FENTLIGA och PRIVATA BIBLIOTEK.

Lyxband för amatörer. Adresspärmar i olika genrer.

Som specialité dessutom:

Montering af Skrif- och Spelbord.

Omfärgning och putsning af skinn å möbler.

(A. F. 68g)

Stockholm, P. A. Norstedt & Söner 1912.
120307